

ISSN 2411-8753 (Print)
ISSN 2710-3633 (Online)

ISSN 2411-8753 (Print)
ISSN 2710-3633 (Online)

АБЫЛАЙ ХАН АТЫНДАҒЫ
ҚАЗАҚ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚАТЫНАСТАР
ЖӘНЕ ӘЛЕМ ТІЛДЕРІ УНИВЕРСИТЕТІ

ХАБАРШЫСЫ

“ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚАТЫНАСТАР ЖӘНЕ
АЙМАҚТАНУ” СЕРИЯСЫ

ИЗВЕСТИЯ

КАЗАХСКОГО УНИВЕРСИТЕТА
МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ И
МИРОВЫХ ЯЗЫКОВ ИМЕНИ АБЫЛАЙ ХАНА

СЕРИЯ «МЕЖДУНАРОДНЫЕ ОТНОШЕНИЯ И
РЕГИОНОВЕДЕНИЕ»

BULLETIN

OF KAZAKH ABLAI KHAN UNIVERSITY OF
INTERNATIONAL RELATIONS AND
WORLD LANGUAGES

SERIES “INTERNATIONAL RELATIONS AND
REGIONAL STUDIES”

4 (54) 2023

АБЫЛАЙ ХАН АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚАТЫНАСТАР ЖӘНЕ
ӘЛЕМ ТІЛДЕРІ УНИВЕРСИТЕТІ
КАЗАХСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ И
МИРОВЫХ ЯЗЫКОВ ИМЕНИ АБЫЛАЙ ХАНА
KAZAKH ABLAI KHAN UNIVERSITY OF INTERNATIONAL RELATIONS AND
WORLD LANGUAGES

4 (54) 2023

ISSN 2411-8753 (Print)

ISSN 2710-3633 (Online)

Абылай хан атындағы ҚазХҚжӘТУ

ХАБАРШЫСЫ

«ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚАТЫНАСТАР және
АЙМАҚТАНУ» сериясы

ИЗВЕСТИЯ

КазУМОиМЯ имени Абылай хана
серия «МЕЖДУНАРОДНЫЕ ОТНОШЕНИЯ и
РЕГИОНОВЕДЕНИЕ»

BULLETIN

of Ablai Khan KazUIRandWL
series “INTERNATIONAL RELATIONS and
REGIONAL STUDIES”

Алматы
«Полилингва» баспасы
2023

© «Абылай хан атындағы Қазақ халықаралық қатынастар және әлем тілдері университеті» Акционерлік қоғамының «Абылай хан атындағы ҚазХҚжӘТУ Хабаршысы-Известия» ғылыми журналының «Халықаралық қатынастар және аймақтану» сериясы таралымы, Қазақстан Республикасының Инвестициялар мен даму жөніндегі министрліктің Байланыс, ақпараттандыру және ақпарат комитетінде тіркелген. Алғашқы есепке қою кезіндегі нөмірі мен мерзімі № 674, 18.05.1999 ж. Тіркелу күзлігі 10.04.2015 жылғы № 15196-Ж

Бас редактор

Құнанбаева С.С., филология ғылымдарының докторы, профессор,
ҚР ҰҒА-ның академигі, Алматы, Қазақстан

Жауапты редактор

Шайморданова З.Д., тарих ғылымдарының докторы, профессор, Абылай хан атындағы ҚазХҚжӘТУ, Алматы, Қазақстан

Редакция алқасы мүшелері

Аллез Г., PhD, Әлеуметтік ғылымдар жоғары мектебі, Париж, Франция

Антонио Алонсо Маркос, PhD, профессор, Католикалық Сан-Пабло Университеті, Мадрид, Испания

Аренова А.А., Алматы қаласындағы ҚР СІМ өкілдігінің саяси тобының жетекшісі, Алматы, Қазақстан

Байсұлтанова К.Ч., саясаттану ғылымдарының кандидаты, профессор, Абылай хан ат. ҚазХҚжӘТУ, Алматы, Қазақстан

Гессе Р., философия ғылымдарының докторы, хабилизиттік профессор, Фрайбург университеті, Фрайбург, Германия

Дронзина Т., саясаттану ғылымдары бойынша хабилизиттік доктор, Софиялық Әулие Климент Охридский университетінің профессоры, София, Болгария

Жабина Ж.Р., саясаттану ғылымдарының докторы, доцент, Қазақстан Республикасы Тұңғыш Президенті – Елбасының кітапханасының Халықаралық қатынастар қызметі, Астана, Қазақстан

Зиркер Д., PhD, Вайкато Университеті, Гамильтон, Жаңа Зеландия

Исаева М., PhD, Биналы Иылдырым атындағы Эрзинджен Университеті, Эрзинджен, Түрция

МакКленнен С., PhD, Пенсильвания Университеті, Филадельфия, АҚШ

Райчев Я., PhD, София университеті 'St. Климент Охридски, Қазіргі саяси оқиғалардың талдаушысы, София, Болгария

Семедов С.А., философия ғылымдарының докторы, профессор, басқару және өңірлік даму институты, РФ Президенті жанындағы РАНХиГС, (Ресей халық шаруашылығы және мемлекеттік басқару академиясы) Мәскеу қ., Ресей

Хорак С., PhD, Карлов Ун-ті, Прага, Чех Республикасы

Шукыжанова А.Н., PhD, Абылай хан атындағы ҚазХҚжӘТУ, Алматы, Қазақстан

Демирчи Садаг, PhD, Экономика және әкімшілік ғылымдар факультеті, халықаралық қатынастар бөлімі, Каратекин университеті, Чанкыры, Түркия

Сальвадор Санчес Тапиа, PhD, Наварра университетінің профессоры, Мәдениет және қоғам институты, Памплона, Испания

Шығарушы редактор

Райымбекова А.А., аға оқытушы, Абылай хан атындағы ҚазХҚжӘТУ, Алматы, Қазақстан

© Научный журнал «Известия» КазУМОиМЯ имени Абылай хана, серия «Международные отношения и регионоведение» Акционерного общества «КазУМОиМЯ имени Абылай хана» зарегистрирован в Комитете связи, информатизации и информации Министерства по инвестициям и развитию Республики Казахстан. Номер и дата первичной постановки на учет № 674, 18.05.1999 г. Регистрационное свидетельство № 15196-Ж от 10.04.2015 г.

Главный редактор

Кунанбаева С.С., ректор КазУМОиМЯ им. Абылай хана, академик НАН РК,
доктор филологических наук, Алматы, Казахстан

Ответственный редактор

Шайморданова З.Д., доктор исторических наук, профессор, КазУМОиМЯ им.
Абылай хана, Алматы, Казахстан

Члены редакционной коллегии

Аллез Г., PhD, Высшая школа социальных наук, Париж, Франция

Антонио Алонсо Маркос, PhD, профессор, Католический университет Сан-Пабло, Мадрид, Испания

Аренова А.А., руководитель политической группы Представительства МИД
РК в г.Алматы, Алматы, Казахстан

Байсултанова К.Ч., кандидат политических наук, профессор, КазУМОиМЯ
им. Абылай хана, Алматы, Казахстан

Гессе Р., PhD, хабилитированный доктор политических наук, профессор,
Фрайбургский университет, Фрайбург, Германия

Дронзина Т., хабилитированный доктор политологии, профессор Софийского
университета Святого Климента Охридского, София, Болгария

Жабина Ж.Р., доктор политических наук, доцент, Служба международных
связей Библиотеки Первого Президента Республики Казахстан- Елбасы, Астана,
Казахстан

Зиркер Д., PhD, Университет Вайкато, Гамильтон, Новая Зеландия

Исаева М., PhD, Университет Эрзинджен имени Биналы Иылдырым,
Эрзинджен, Турция

МакКленнен S., PhD, Пенсильванский Университет, Филадельфия, США

Райчев Я., PhD, Софийский университет «Святого Климента Охридского»,
София, Болгария

Семедов С.А., доктор философских наук, профессор, Институт управления
и регионального развития, РАНХиГС (Российская академия народного хозяйства и
государственной службы) при Президенте РФ, Москва, Россия

Хорак С. (Horak S.), PhD, Карлов Университет, Прага, Чешская Республика

Шукыжанова А.Н., PhD, КазУМОиМЯ им.Абылай хана, Алматы, Казахстан

Демирчи Садат, PhD, факультет экономики и административных наук,
кафедры международных отношений Каратекинского университета, Чанкыры,
Турция

Сальвадор Санчес Тапиа, PhD, профессор Университета Наварры, Институт
культуры и общества, Памплона, Испания

Выпускающий редактор

Райымбекова А.А., старший преподаватель, КазУМОиМЯ им. Абылай хана,
Алматы, Казахстан

© Scientific journal «Bulletin» of Ablai khan KazUIR&WL. Series «International Relations and Regional Studies» of JSC “Ablai khan Kazakh University of International Relations and World Languages” is registered in Communication, Informatization and Information Committee of Ministry for Investment and Development, Republic of Kazakhstan. Number and date of first registration №674, from 18.05.1999. Certificate N 15196 – G, 10.04.2015.

Editor in chief

Kunanbayeva S.S., Doctor of Philology, Professor,
Academician of NAS of the RK, Almaty, Kazakhstan

Executive Editor

Shaymordanova Z.D., doctor historical sciences, professor, Ablai khan
KazUIRandWL, Almaty, Kazakhstan

Editorial team members

Hallez X., PhD, High school of social sciences, Paris, France

Antonio Alonso Marcos, PhD, Professor, Universidad San Pablo CEU,
Madrid, Spain

Arenova A.A., Chief of political group, Representation of MFA of the RK in Almaty,
Almaty, Kazakhstan

Baysultanova K.Ch., candidate of political science, professor, Ablai khan
KazUIRandWL, Almaty, Kazakhstan

Hesse R., PhD, habilitated doctor of political sciences, Freiburg University,
Freiburg, Germany

Dronzina T., habilitated doctor of political sciences, professor, Sofia University St.
Kliment Ohridski, Sofia, Bulgaria

Zhabina Zh.R., Doctor of political science, associate professor, International
Cooperation Department, the Library of the First President of the Republic of Kazakhstan
– Elbassy, Astana, Kazakhstan

Zirker D., PhD, Waikato University, Hamilton, New Zealand

Issayeva M., PhD, Erzincan Binali Yildirim University, Erzincan, Turkey

McClennen S., PhD, University of Pennsylvania, Philadelphia, USA

Raychev Y., PhD, Sofia University ‘St. Kliment Ohridski’, Sofia, Bulgaria

Semedov S.A., Doctor of philosophical science, Professor, Institute of Management
and Regional Development, RANEPA under the President of the Russian Federation
(Russian Academy of National Economy and Public Administration), Moscow, Russia

Horak S., PhD, Charles University, Prague, Czech Republic

Shukyshanova A., PhD, Ablai khan KazUIRandWL, Almaty, Kazakhstan

Demirci Sadat, PhD, Faculty of Economics And Administrative Sciences, Department
of International Relations, Karatekin University, Çankırı, (Chankyry, Turkey)

Salvador Sanchez Tapia, PhD, Professor of Navarra University, Institute for Culture
and Society, Pamplona, Spain

Commissioning Editor

Raiymbekova A., senior lecturer, Ablai khan KazUIRandWL, Almaty, Kazakhstan

МАЗМҰНЫ / СОДЕРЖАНИЕ / CONTENT

I БӨЛІМ.

ДҮНИЕЖҰЗІЛІК САЯСАТ ЖӘНЕ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚАТЫНАСТАР

РАЗДЕЛ I.

МИРОВАЯ ПОЛИТИКА И МЕЖДУНАРОДНЫЕ ОТНОШЕНИЯ

I PART.

WORLD POLITICS AND INTERNATIONAL RELATIONS

Shukyzhanova A.N., Mukasheva A.D., Abdrakhmanov K.A. Delimitation of the state border of The Republic of Kazakhstan and the Russian Federation: problems and ways of solution	8-21
Шұқыжанова А.Н., Мұқашева А.Д., Абдрахманов Қ. А. Қазақстан Республикасы мен Ресей Федерациясының мемлекеттік шекарасының делимитациялануы: мәселелері мен шешу жолдары	8-21
Шуқыжанова А.Н., Мукашева А.Д., Абдрахманов К.А. Делимитация государственной границы Республики Казахстан и Российской Федерации	8-21
Kozhabekova D.A., Avcu S.A. Internationalization as a tool for improvement of the higher education system in Kazakhstan	22-36
Қожабекова Д.А., Авджу С.А. Интернационаландыру Қазақстандағы жоғары білім беру жүйесін жетілдіру құралы ретінде	22-36
Кожабекова Д.А., Авджу С.А. Интернационализация как инструмент совершенствования системы высшего образования в Казахстане	22-36
Чукубаев Е.С., Ильясов А.Е. Международный имидж государства как элемент мягкой силы: Объединенные Арабские Эмираты	37-54
Chukubayev E.S., Pyassov A.E. International image of the state as an element of soft power: United Arab Emirates	37-54
Чукубаев Е.С., Ильясов А.Е. Мемлекеттің халықаралық имиджі «жұмсақ күш» элементі ретінде: Біріккен Араб Әмірліктері	37-54
Абдулина А.Т., Аксакалова М.К. Казахстанско-афганские отношения: история и современность	55-80
Abdulina A.T., Aksakalova M.K. Kazakhstan-Afghan relations: history and present	55-80
Абдулина А.Т., Ақсақалова М.Қ. Қазақстан-ауғанстан қатынастары: тарихы мен қазіргі заман	55-80

Jekebayeva M.A., Iztaeva V.A., Anassova K.T., Manapbayev N. Cybersecurity: importance for Kazakhstan and international experiences	80-93
Джекебаева М.А., Изтаева В.А., Анасова Қ.Т., Манапбаев Н. Киберқауіпсіздік: Қазақстан үшін маңызы және халықаралық тәжірибе	80-93
Джекебаева М.А., Изтаева В.А., Анасова К.Т., Манапбаев Н. Кибербезопасность: значение для Казахстана и международный опыт	80-93
Shi Yue. Political and economic transformation in the Kazakh Steppe on the example of “The Statute of Siberian Kirgiz “ 1822 year	93-109
Ши Юэ. Политическая и экономическая трансформация в Казахской степи на примере “Устава сибирских киргизов“ 1822 г	93-109
Ши Юэ. 1822 жылғы «Сібір қырғыздарының Жарғысы» мысалында қазақ даласындағы саяси және экономикалық трансформация	93-109
Кубашев А., Шайморданова З.Д. Роль Рабочей Партии Курдистана в признании курдского вопроса	109-120
Kubashev A., Shaimordnova Z.D. Role of the Kurdistan Workers’ Party in recognition of the kurdish question	109-120
Кубашев А., Шайморданова З.Д. Күрд мәселесін тануда Күрдiстан Жұмысшы Партиясының рөлі	109-120

II. БӨЛІМ. АЙМАҚТАНУ
РАЗДЕЛ II. РЕГИОНОВЕДЕНИЕ
PART II. REGIONAL STUDIES

Raghunath Mahabir., Keron Ganpat. Historical Parallels: The Israeli-Palestinian Conflict/The Venezuela-Guyana Controversy /The Jamat Al Muslimeen Attempted Coup in Trinidad and Tobago Government	121-139
Рагунат Махабир., Кирон Ганпат. Тарихи параллельдер: Израиль-Палестина қақтығысы/Венесуэла мен Гайана арасындағы келіспеушіліктер /Тринидад пен Тобаго үкіметіндегі Джамаат әл-муслимин төңкеріс әрекеттері	121-139

Рагхунатх Махабир., Керон Ганпат. Исторические параллели: Израильско-Палестинский конфликт/ разногласия между Венесуэлой и Гайаной /попытка государственного переворота Джамаат аль-муслимин в правительстве Тринидада и Тобаго	121-139
Дмитриева А.С., Жолдасбекова А.Н., Оспанова А.Н. Әлемдегі дамыған елдердің өңірлік саясатындағы ақпараттық қауіпсіздік тәуекелдерін талдау	139-160
Дмитриева А.С., Жолдасбекова А.Н., Оспанова А.Н. Анализ рисков информационной безопасности в региональной политике развитых стран мира	139-160
Dmitriyeva A.S., Zholdasbekova A.N., Ospanova A.N. Information security risk analysis in regional policies of developed countries of the world	139-160
Айкумбаева Л.А., Какенова З.А. Экономическая политика Европейского Союза в Центральной Азии: анализ и перспективы	161-182
Айкумбаева Л.А., Какенова З.А. Еуропалық Одақтың Орталық Азиядағы экономикалық саясаты: талдау және даму мүмкіндіктерін зерттеу	161-182
Aikumbayeva L., Kakenova Z.A. The economic policy of the European Union in Central Asia: analysis and prospects	161-182
Uzakbaev N., Movkebaeva G. External powers in Central Asia: SCO's role in the distribution of power in the region	183-197
Ұзақбаев Н.Т., Мовкебаева Г.А. Орталық Азиядағы сыртқы күштер: ШЫҰ-ның аймақтағы билікті бөлудегі рөлі	183-197
Узақбаев Н., Мовкебаева Г. Внешние силы Центральной Азии: Роль ШОС в распределении силы в регионе	183-197

**І БӨЛІМ.
ДҮНИЕЖҮЗІЛІК
САЯСАТ ЖӘНЕ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚАТЫНАСТАР
РАЗДЕЛ І.
МИРОВАЯ ПОЛИТИКА И МЕЖДУНАРОДНЫЕ ОТНОШЕНИЯ
I PART.
WORLD POLITICS AND INTERNATIONAL RELATIONS**

UDC 327:93/94

<https://doi.org/10.48371/ISMO.2023.54.4.001>

IRSTI: 11.25.91

**DELIMITATION OF THE STATE BORDER OF
THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN AND THE RUSSIAN
FEDERATION: PROBLEMS AND WAYS OF SOLUTION**

***Shukyzhanova A.N.¹, Mukasheva A.D.², Abdrakhmanov K.A.³**

***¹Doctor of Philosophy, associate professor, The Kazakh Ablai Khan
University of International Relations and World Languages
Almaty, Kazakhstan**

e-mail: aiym.shukizhanova@gmail.com

**²Manager, International Scientific Complex “Astana”,
Astana, Kazakhstan mukasheva.ad@gmail.com**

**³Director of International Science Complex “Astana”,
Astana, Kazakhstan**

e-mail: abdrakhmanov@isca.kz

*The article is published under the Ministry of Education and
Science of the Republic of Kazakhstan’s grant project No. BR 10965282
“Kazakhstan-Russia border: Historical context and new
geopolitical reality.”*

Abstract. The border between the Republic of Kazakhstan and the Russian Federation is the longest land border in the world and is 7,400 kilometers long. When establishing diplomatic relations, Kazakhstan and Russia left the borders inherited from the USSR unchanged. They declared the absence of territorial disputes, the inviolability of territorial integrity and the recognition of each other’s sovereignty.

Negotiations on the delimitation of the border began at the end of 1999 and lasted five and a half years. The rich natural resources of the border area, as well as the construction of railways, roads, settlements and industrial centers in the border areas without taking into account the administrative border in Soviet times, the display of the border between the Kazakh SSR and the RSFSR only on duty maps of adjacent regions without approval by the supreme authorities of the Soviet Union complicated the processes distinctions and required painstaking work. To resolve these issues without infringing on the territorial integrity of states, government delegations and working groups of the sides held a total of 50 negotiations. In January 2005, they signed an agreement on the state border of Kazakhstan and Russia.

The article deals with the international legal formalization processes of the Kazakh-Russian state border. The authors extensively analyzed the problems that arose during the delimitation process and their solutions, as well as considered the impact of the geopolitical situation on the border demarcation at that time and the territorial integrity policy of the states.

Key words: border, delimitation, demarcation, Republic of Kazakhstan, Russian Federation, negotiations on delimitation, government delegation, disputed lands, Kazakh SSR, RSFSR

Introduction

State borders are an essential attribute of sovereignty. After gaining independence, the Republic of Kazakhstan attached strategic importance to clarifying its borders with neighboring states under international requirements. The delimitation and demarcation of the state border of the Republic of Kazakhstan consist of two stages: the determination of the common border with the PRC and the second with the Russian Federation and three Central Asian republics.

The border between Kazakhstan and Russia is the longest land border in the world, about 7,400 km long. Atyrau, West Kazakhstan, Aktobe, Kostanay, North Kazakhstan, Pavlodar, East Kazakhstan, and Abai regions of our republic connect with twelve subjects of Russia (Astrakhan, Volgograd, Saratov, Samar, Orynbor, Chelyabinsk, Kurgan, Tumen, Ombi, Novosibirsk, Altai Territory and Altai Republic) [1, c.56].

Research methods

Considering the historiographical nature of this research, we used historical and comparative methods. In the article, we covered the publications of domestic and foreign specialists who researched determining the common

border with the Russian Federation after the Republic of Kazakhstan gained independence and the information base on online resources. Analyzing and researching these studies provided an excellent opportunity to understand the legal features of solving territorial issues, the course and structure of the negotiations on defining the border, and the historical and international significance of the delimitation and demarcation of the state border of our republic.

Research outcomes

As soon as the USSR collapsed, Kazakhstan and Russia were in no hurry to define common borders between the two countries. There are several reasons for this. Due to the consequences of the economic crisis in the 1990s, states often considered political, economic, and social issues in bilateral relations [2, б.114]. However, the consequences of the civil war in Tajikistan, the inability of the Central Asian states to control the illegal transport of drugs from Afghanistan at the required level, the terrorist acts organized by the Islamic Movement of Uzbekistan in Tashkent, and other geopolitical factors demanded attention to the border issue [3, p.557-558]. For example, in 2000, 680 foreign citizens who tried to cross illegally from Kazakhstan to Russia were detained. From 2000 to 2004, the border service of Russia seized more than 2250 kilograms of drugs and 162 million rubles of contraband goods in the Kazakh part of the border in 2004 [4, с.139].

The processes of border delimitation between the two states begin with the joint statement of the presidents adopted on July 6, 1998, in which the leaders of the Republic of Kazakhstan and the Russian Federation emphasized the importance of regulating the border regime to ensure the necessary level of border, customs, migration, sanitary and other accepted types of control. The heads of states emphasized that the determination of the Kazakh-Russian border is carried out gradually and declared that the border is a border of friendship, good neighborliness, and cooperation [5, с. 171].

Border delimitation is a long, large-scale process that requires considering political, economic, legal, geographical, historical, cultural, national and other aspects. According to the October 1998 Protocol on State Border Delimitation, the governments of Kazakhstan and Russia should establish a delegation for border delimitation and preparation of an interstate agreement. Therefore, in September 1999, a Kazakh delegation was formed under M. Atanov, the ambassador for particular tasks of the Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Kazakhstan. The delegation

included several ministries, heads of departments, and many specialists in various fields in neighboring regions [4, c.142]. The experience of the Kazakh delegation in determining the border with China and the Central Asian states was beneficial.

The first negotiations on delimitation began in September 1999. A year later, the document on the organization of negotiations on the delimitation of the state border between the republics was adopted. The delimitation of the state border between the Republic of Kazakhstan and the Russian Federation was considered based on the agreement that it would stand based on the administrative-territorial border of the Kazakh SSR and the RSFSR and their legislative acts on administrative-territorial delimitation. At the same time, the sides took into account documents regulating the borderline and cartographic materials.

During the negotiations, the sides discovered that while the Kazakh-Russian administrative-territorial border was defined on the geographical and other maps, it was not legally approved as required by the Constitution and legislation of the Kazakh SSR and the RSFSR before the collapse of the USSR. It means the borderline was established and not approved by the USSR Supreme State authorities. At that time, they relied only on the agreed duty maps of the adjacent regions of the two republics and materials on conflicting land and forest settlements. As a result, in some border areas, economic disputes needed to be settled, although not often. For example, one plot of land was registered in the land management or forest department of adjacent regions of two republics. The exact plot of land is registered in both republics [5, c.170-172]. Compared to other neighboring states, it should be noted that the entire part of the border between the Kazakh SSR and the Uzbek SSR, including its description, was approved by the resolutions of the Supreme Soviets of the two republics. At the same time, the border of the Kazakh SSR with the Kyrgyz SSR and the Turkmen SSR was specified in a generalized description in the resolutions of the Central Committee of the Kazakh SSR in 1930 and 1932. The border between the Kazakh SSR and the RSFSR was the only part with no description [6].

Since the border between the Kazakh SSR and the RSFSR was the most poorly regulated border on a legal basis compared to the borders of Kazakhstan with other neighboring states, it was necessary to develop standard methods and methods of delimitation, to determine the list and hierarchy of documents, the scale of delimitation maps, in case of disagreements in the first part of the negotiations and to be used as a basis for defining the border [5, c.170-172].

At the same time, since only two parts of the administrative-territorial border of the Kazakh SSR and the RSFSR were defined by the relevant legislative acts, the delegates agreed that while delimiting the state border, they would use the agreed 1:100,000 duty map between the neighboring regions of Kazakhstan and Russia and, if necessary, the land and forest management documents [5, с.173].

In order to further implement these agreed measures, the parties had to take the state border as a basis without doubting the legitimacy of the established administrative-territorial border. It is because the member states of the CIS agreed to recognize the inviolability of the border between the republics of the former union formed at the time of the collapse of the USSR. The Minsk Declaration of December 8, 1991, the Alma-Ata Declaration of December 21, 1991, and the CIS Charter adopted on June 22, 1992, called on the organization's member states to maintain the established status quo. It was indicated that border issues between emerged sovereign states should not be brought to political disputes and border conflicts [7, p.15]. Such an approach to territorial delimitation helped to prevent conflicts and instability in the territory of the former USSR and to avoid disagreements related to border delimitation.

The delimitation of the Kazakh-Russian state border was carried out from West to East and ended at the meeting point of the state borders of Kazakhstan, Russia, and China. On May 5, 1999, the Agreement on the intersection of the state border between the Republic of Kazakhstan, the Russian Federation, and the People's Republic of China was signed [5, с.179-180].

Discussions of the outcomes

Let us focus on the areas that require the most research and discussion in delimitation negotiations:

- Imash liquefied gas field located on the Caspian shelf separating Astrakhan and Atyrau regions. It is the republic's second most significant field of mineral resources after Karachiganak. The negotiations determining which country would take the field continued with interruptions for several years and were completed only by the end of 2004. The main point of dispute was not about the territory but its resources. Ultimately, the right to use resources has been divided equally [4, с. 141]. The wintering places of the shepherds in the region moved to Russia [8, с.82].

- Sandy, the deserted island of Ukatny, which occupies 1200 square kilometers at the mouth of the Volga River, on the border of Astrakhan

and Atyrau regions, and Zhestkiy island, which is close to Ukatny. The presence of 600 million tons of oil reserves in Ukatny increased the island's importance. The modification of the middle line separating the bottom of the Caspian Sea depended on the affiliation of those two islands. The closest study of cartography and archival documents determined that the islands are part of Russia [9, c.218].

- Komsomol station on the Privolzh railway divides West Kazakhstan and Volgograd regions. The problem arose because the railway crossed the border several times, which was done on purpose during its construction to stimulate the development of settlements near the border. However, when the administrative border had changed to an interstate one, difficulties arose when delimiting and determining the border regime. Before the delimitation process started, the railway crossing was divided equally. As a result, one part of the trains that stopped at the station remained in Russia, and the other part remained in Kazakhstan. Furthermore, the people living on this land were Russian citizens. To solve that problem, the Komsomol district was given to Russia, and similar land was given to Kazakhstan from the same area [8, c. 82].

- According to the agreed map of 1982, the former administrative-territorial border divided Prigornoe village into two parts: one was in the Aktobe region, and the other part was in the Orynbor region. The village's inhabitants were citizens of Russia, and Russia rented the land of the village, which remained on the territory of Kazakhstan, paying five thousand dollars a year. The Russian side provided the communication and socio-economic needs of the country. At the same time, the treatment facilities of Novotroitsk city were located in the village territory [9, c. 221-222].

After the administrative border between the two countries became an interstate border, it became difficult for the inhabitants of the village of Prigornoe to move. In an emergency, the danger that the factory's wastewater would flow into the Ural River and harm the environment arose. From the economic perspective and for the convenience of residents, the Russian side offered to leave this village with a territory of 1200 hectares to the Russian side and exchange it for a land plot corresponding in size and importance to Kazakhstan. The delegation of Kazakhstan stated the readiness to consider that proposal in a case of a positive attitude to the counter-proposals determining the state belongs to the disputed land plots as Aiteke bi district of Aktobe region and Yasny district of Orynbor region, adjacent to the Soyuznaya railway station and the village of Ushkatty [5, c. 170-172].

- Soyuznaya railway station between Aktobe and Orinbor regions. The central part of the station was in Kazakhstan, and the railway line and platform were in Russia. Citizens of Kazakhstan living near the station had to cross the border to visit the graves of their relatives who remained in Russian territory. As a result of the negotiations, the Russian part of the station and the plot of land where the cemeteries are located was transferred to Kazakhstan, and the same plot of land was given to Russia [9, с.219].

- Arboretum (forest station) between the West Kazakhstan and Volgograd regions. The Academy of Sciences established the Arboretum in 1933. To which state belongs that Arboretum required a long and comprehensive discussion. The station's founders planted many trees from other parts of the world on about 500 hectares of desert lands and fought against desertification trends. Two hundred hectares of this station were under the Aktobe forestry station of the Institute of Forestry and Agrarian Forest Reclamation of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan. Arboretum in the territory of Kazakhstan was abandoned due to a lack of funds. The residents of Zhanibek village cut down rare trees, used them for firewood, and grazed cattle on that land. The Russian side offered to transfer these 200 hectares to Russia. However, since the Arboretum is located near the village of Zhanibek, if it is transferred to Russia, it will be separated from the territory of Kazakhstan. Because the problem of desertification is essential for our republic, the Kazakh delegation made every effort to take the station [4, с.141].

- Varfolomeyev Reservoir on the Little River between West Kazakhstan and Saratov Regions. Although the dam is located in the territory of Kazakhstan, the reservoir is located in the territory of Russia, and it was an important object that supplied water to the areas near the border. That is, the water supply system of the Saratov region's Algay district depended on the republic's neighboring districts. The Russian side claimed that when the dam was built, it was financed by the RKFSR and offered to hand it over to them. As a result, the borderline passed through the middle of the Kishi river, and the dam remained in the territory of Western Kazakhstan.

- Troitsk NPP. The two countries shared border was hotly debated because it passed through the ash production site of the Troitsk Nuclear Power Plant. The production was located in the territory of Chelyabinsk, and the site was in the Kostanay region. However, in 1973, by order of the Council of Ministers of the KazKSR, it was transferred to the power plant. The production assets also belonged to NPP. That plot of land remained under the control of Kazakhstan and was leased to Russia.

- Ogneuporny village is located at the intersection of the Karabalik district of the Kostanay region and the Chesmen district of the Chelyabinsk region. One should cross the state border twice to reach that village from Kazakhstan. Ogneuporny was established during the USSR as a village for workers to develop a quarry of refractory clays needed by the Magnitogorsk metallurgical plant. About 700 Russian citizens lived there at that time. The Magnitogorsk metallurgical plant provided all infrastructure of the village.

Delegates from both sides visited the place, met with the village administration and leaders of the Magnitogorsk and Kostanay region, and held discussions. As a result of the negotiations within the Border Commission, the village of Ogneuporny was transferred to Russia in 2002. Instead of this plot of land, 293 arable plots of the Chesmen district of the Chelyabinsk region were given to Kazakhstan. The Buskul quarry remained in Kazakhstan, and the Magnitogorsk combine leased the quarry [8, c.83].

As discussed above, in the course of delimitation, other disputed territories were resolved by exchanging equal territories, considering the interests and needs of the people living near the border. They are Kommunisticheskiy station located north of Zhanibek district of Western Kazakhstan, the border line at the Alimbetov customs post on the Aktobe-Orsk highway, Zatonnoe village located between Ushkatty village of Aktobe region and Soyuznaya railway station of Orynbor region, Kurskoe village between Kostanay and Chelyabinsk regions, Muslim cemeteries in Burkotovo village of East Kazakhstan region, Zharsuat, Ilek, Shokhtibai, Ozerki, Ulguli, Burannoe villages in West Kazakhstan and Orinbor regions. Moreover, the plot of land on the Shybindy River, which separates the Shingyrlau district of Western Kazakhstan and the Sol-Iletsk district of the Orinbor region, was resolved by a compromise [4, c. 142].

In international practice, there are many cases where border issues were resolved by exchanging land between neighboring states. For example, India and Bangladesh exchanged territories in 2011 to ensure security between the two countries and to stop migration from Bangladesh [10, c. 252-253].

In general, negotiations on delimitation between the two states lasted for five and a half years. During this period, there were 50 meetings, 26 of which were joint meetings, 11 were meetings of delegation leaders, and 13 were meetings of working groups of the parties. The negotiations ended with the Agreement on the state border between the Republic of Kazakhstan and the Russian Federation signed by the two countries' leaders on January 18, 2005 [11, 6.141]. On December 5 of the same year, the two countries ratified

the Agreement, which entered into force. The Agreement has a 1:100,000 scale topographic map of 206 pages included in a particular album map of the state border [5, с. 221].

Articles 6 and 7 of the Agreement on the State Border indicate that questions related to the development of mineral deposits crossing or located along the state border, the use of engineering structures and other infrastructure facilities, the use of biological resources, and the protection of the natural environment are regulated by separate agreements [5, с.223].

After the delimitation work was completed, the parties formed a joint commission and started negotiations on demarcation in July 2007. During negotiations, shared documents and organizational measures regulating the demarcation of the Kazakh-Russian border were determined [12, p.32].

Today, demarcation works have been completed in the border areas of Atyrau, West Kazakhstan, Pavlodar, Aktobe, Kostanay, North Kazakhstan and Abai regions. Since the East Kazakhstan region is mountainous, demarcation works are carried out only in the summer, and erecting of columns continues [13]. According to the statement of M. Tleuberdy, Deputy Prime Minister, Minister of Foreign Affairs of the Republic of Kazakhstan, demarcation works with Russia may last 2-3 years [14].

Conclusion

Adequate border, customs, sanitary and other issues will be sufficient only when a specific international legal regime is established at the state border. Types of controls are carried out, which in turn helps to fight problems such as smuggling, illegal weapons and drug trafficking. Today it is known that no state can solve cross-border problems on its own. That is why the Agreement on the state border between the Republic of Kazakhstan and the Russian Federation will further strengthen bilateral relations and significantly contribute to maintaining stability, friendship, and good neighborliness, security along the border.

REFERENCES

[1] Дмитриева С.И. Лимология: учебное пособие. – Воронеж: Издательско-полиграфический центр Воронежского государственного университета, 2008. – 112 с.

[2] Сейдін Н.Б. Қазақстан Республикасының мемлекеттік шекарасы: қалыптасуы, мәселелері және айқындалу барысы. – Алматы: ҚР Президенті жанындағы ҚСЗИ, 2006. – 172 б.

[3] Dadabaev T. Securing Central Asian Frontiers: Institutionalization

of Borders and Inter-State Relation // Strategic Analysis. – 2012. – Vol. 36, Issue 4. – P. 554-568.

[4] Белан П.С. Границы Казахстана: краткая история формирования. – Алматы:Тарих тағылымы, 2008. – 156 с.

[5] Аманжолова З.А., Атанов М.М., Турарбеков Б.Ш. Правда о государственной границе Республики Казахстан. – Изд. 3-е, перер. и доп. – Алматы: Жибек жолы, 2014. – 228 с.

[6] Медеубаева Ж.М. Процесс делимитации и демаркации государственной границы РК. <https://e-history.kz/upload/iblock/76c/76c33be326224e282da78f50b323f4f4.pdf>

[7] Dadabaev T. “We want a state of our own!” Reconstructing community space in bordering areas of Central Asia // The journal of territorial and maritime studies (Special issue: borders and civil society in Asia). – 2015 – Vol. 2, № 2. –P. 9-38.

[8] Голунов С.В. Российско-казахстанская граница: история формирования // Вестник ВолГУ. Серия 4 «История. Регионоведение. Международные отношения». – 2005. – № 10. – С.68-87.

[9] Голунов С.В. Фактор безопасности в политике России и Казахстана по отношению к их общей границе: дис. ... к. пол. н. – Нижний Новгород., 2008. – 629 с.

[10] Севастьянова С.В., Лайне Ю., Киреева А.А. Введение в исследования границ. – Владивосток: Дальнаука, 2016. – 426 с.

[11] Шаймерденова Қ.Ғ. Қазақстан және шектес мемлекеттер: оқу құралы. – Алматы, ҚР ҰҚК ША, 2011. – 172 б.

[12] Ibrayeva A., Satbayeva A. Analysis of Regulatory and Legal Aspects of the Delimitation of the Kazakh-Russian Border // Central Asia’s Affairs. - 2021. - Vol. 84, Issue 4. – P. 28-36.

[13] Спорных участков на границе нет - глава Погранслужбы Казахстана // Tengrinews. – 2023. - 16.02. https://tengrinews.kz/kazakhstan_news/sporniyh-uchastkov-granitse-glava-pogranslujbyi-kazahstana-491381

[14] Дарибай А. Демаркация госграницы с Россией может занять 2-3 года – Тлеуберди // Tengrinews. – 2022. - 20.10. https://tengrinews.kz/kazakhstan_news/demarkatsiya-gosgranitsyi-rossiey-zanyat-2-3-goda-tleuberdi-480952/.

REFERENCES

[1] Dmitrieva S.I. Limologija: uchebnoe posobie [Limology: study guide]. Voronezh: Izdatel’sko-poligraficheskij centr Voronezhskogo

gosudarstvennogo universiteta, 2008. p. 112. [in Russ.].

[2] Seidin N.B. Qazaqstan Respublikasynyn memlekettik shekarasy: qalyptasuy, maseleleri jane aiqyndalu barysy [The state border of the Republic of Kazakhstan: formation, problems and the process of determination]. Almaty: QR Prezidenti janyndaǵy QSZI, 2006. p. 172 [in Kaz.].

[3] Dadabaev T. Securing Central Asian Frontiers: Institutionalization of Borders and Inter-State Relation. Strategic Analysis. 2012, Vol. 36, Issue 4. p. 554-568.

[4] Belan P.S. Granicy Kazahstana: kratkaja istorija formirovaniya [Borders of Kazakhstan: a brief history of formation]. Almaty: Tarih taǵylymy, 2008, p. 156 [in Russ.].

[5] Amanzholova Z.A., Atanov M.M., Turarbekov B.Sh. Pravda o gosudarstvennoj granice Respubliki Kazahstan [The truth about the state border of the Republic of Kazakhstan]. 3rd ed., Almaty: Zhibek zholy – Silk Road, 2012. p. 228[in Russ.].

[6] Medeubaeva Zh.M. Process delimitacii i demarkacii gosudarstvennoj granicy RK [The process of delimitation and demarcation of the state border of the Republic of Kazakhstan]. <https://e-history.kz/upload/iblock/76c/76cc3be326224e282da78f50b323f4f4.pdf> [in Russ.].

[7] Dadabaev T. “We want a state of our own!” Reconstructing community space in bordering areas of Central Asia. The journal of territorial and maritime studies (Special issue: borders and civil society in Asia). 2015. Vol. 2, №2. p. 9-38.

[8] Golunov S.V. Rossijsko-kazahstanskaja granica: istorija formirovaniya [Russian-Kazakh border: the history of formation]. Vestnik VolGU. 2005. Issue 4, №10. p. 68-87 [in Russ.].

[9] Golunov S.V. Faktor bezopasnosti v politike Rossii i Kazahstana po otnosheniju k ih obshhej granice [The security factor in the policy of Russia and Kazakhstan concerning their shared border]: diss.... cand. pol. sc. Nizhnij Novgorod. 629 p. [in Russ.].

[10] Sevast'janova S.V., Lajne Ju., Kireeva A.A. Vvedenie v issledovaniya granic [Introduction to boundary studies]. Vladivostok: Dal'nauka, 2012. 426 p. [in Russ.].

[11] Šaimerdenova Q.Ǵ. Qazaqstan jane shektes memleketter: oqu quraly [Kazakhstan and neighboring states: educational tool]. Almaty, QR ŪQK ŞQ, 2011. 172 p. [in Kaz.].

[12] Ibrayeva A., Satbayeva A. Analysis of Regulatory and Legal Aspects of the Delimitation of the Kazakh-Russian Border. Central Asia's Affairs. 2021. Vol. 84, Issue 4. p. 28-36 [in Russ.].

[13] Spornyyh uchastkov na granice net – glava Pogransluzhby Kazahstana [There are no disputed sections on the border – the head of the Border Service of Kazakhstan]. Tengrinews, – 2023. 16.02. https://tengrinews.kz/kazakhstan_news/spornyyh-uchastkov-granitse-glava-pogranslujbyi-kazahstana-491381/ [in Russ.].

[14] Daribai A. Demarkaciya gosgranicy s Rossiej mozhet zanjat' 2-3 goda – Tleuberdi [Demarcation of the state border with Russia may take 2-3 years – Tleuberdi]. Tengrinews, 2022. 20.10. https://tengrinews.kz/kazakhstan_news/demarkatsiya-gosgranitsyi-rossiey-zanyat-2-3-goda-tleuberdi-480952/ [in Russ.].

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ МЕН РЕСЕЙ
ФЕДЕРАЦИЯСЫНЫҢ МЕМЛЕКЕТТІК ШЕКАРАСЫНЫҢ
ДЕЛИМИТАЦИЯЛАНУЫ:
МӘСЕЛЕЛЕРІ МЕН ШЕШУ ЖОЛДАРЫ**

*Шұқжыжанова А.Н.¹, Мұқашева А.Д.², Абдрахманов Қ.А.³

*¹PhD, қауымдастырылған профессор, Абылай хан атындағы
Қазақ халықаралық қатынастар және әлем тілдері университеті,

Алматы, Қазақстан,

e-mail: aiym.shukizhanova@gmail.com

² «Астана» халықаралық ғылыми кешенінің қызметкері,

Астана, Қазақстан,

e-mail: mukasheva.ad@gmail.com

³ «Астана» халықаралық ғылыми кешенінің директоры,

Астана, Қазақстан,

e-mail: abdrakhmanov@isca.kz

Андатпа. Қазақстан Республикасы мен Ресей Федерациясы арасындағы шекара шамамен 7400 шақырымды құрайтын дүниежүзіндегі ең ұзын құрлықтық шекара болып табылады. Қазақстан мен Ресей дипломатиялық қатынастарын орнатқан кезде КСРО-дан мұраға қалған шекараларын өзгеріссіз қалдырып, бір-біріне территориялық дауларының жоқтығын, территориялық тұтастықтарына қол сұқпайтындықтарын, егемендіктерін мойындайтындықтарын мәлімдеген.

Шекараны делимитациялауға байланысты келіссөздер 1999 жылдың аяғында басталып, бес жарым жылға созылды. Шекара бойындағы территорияларда табиғи ресурстардың болуы, КСРО кезінде темір және автомобиль жолдары, елді мекендер мен

өндiрiс орындарының әкiмшiлiк шекараны ескерiлмей салынуы, ҚазақКСР мен РКФСР арасындағы шекараның КСРО-ның жоғарғы билiк органдарымен бекiтiлмей тек iргелес облыстардың кезекшi карталарында ғана көрсетiлуi делимитациялау үрдiстерiн қиындатып, қажырлы еңбектi талап еттi. Мемлекеттiң территориялық тұтастығына нұқсан келтiрмейтiндей осындай күрделi мәселелердi шешу үшiн тараптардың үкiметтiк делегациясы мен жұмыс тобы 50 келiссөздер жүргiзiп, 2005 жылы қаңтарда Қазақстан мен Ресейдiң мемлекеттiк шекарасы туралы келiсiмшартқа қол жеткiздi.

Мақалада қазақ-орыс мемлекеттiк шекарасының халықаралық-құқықтық рәсiмделуi қарастырылады. Делимитация барысында туындаған мәселелер мен олардың шешiлу жолдары, сол кездегi геосаяси жағдайдың шекараны шегендеуге тигiзген әсерi, мемлекеттердiң территориялық тұтастық саясаты кеңiнен талданған.

Тiрек сөздер: шекара, делимитация, демаркация, Қазақстан Республикасы, Ресей Федерациясы, делимитация бойынша келiссөздер, үкiметтiк делегация, даулы жер телiмдерi, ҚазақКСР-i, РКФСР

ДЕЛИМИТАЦИЯ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ГРАНИЦЫ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН И РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ: ПРОБЛЕМЫ И ПУТИ РЕШЕНИЯ

*Шукыжанова А.Н.¹, Мукашева А.Д.², Абдрахманов К.А.³

*¹ PhD, ассоциированный профессор, Казахский университет международных отношений и мировых языков имени Абылай хана, Алматы, Казахстан,
e-mail: aiym.shukizhanova@gmail.com

² менеджер-сотрудник Международного научного комплекса «Астана», Астана, Казахстан,
e-mail: mukasheva.ad@gmail.com

³ директор Международного научного комплекса «Астана», Астана, Казахстан,
e-mail: abdrakhmanov@isca.kz

Аннотация. Граница между Республикой Казахстан и Российской Федерацией является самой протяженной сухопутной границей в мире и составляет 7400 километров. При установлении дипломатических отношений, Казахстан и Россия оставили границы унаследованные от СССР без изменений и заявили об отсутствии территориальных споров,

неприкосновенности территориальной целостности и признании суверенитета друг друга.

Переговоры относительно делимитации границы начались в конце 1999 года и длились пять с половиной лет. Богатые природные ресурсы приграничной территории, а также строительство железных, автомобильных дорог, населенных пунктов и производственных пунктов на приграничных территориях без учета административной границы во времена СССР, отображение границы между КазССР и РСФСР только на дежурных картах сопредельных областей без утверждения верховными властями Советского Союза усложняло процессы разграничения и требовало кропотливой работы. Для решения данных вопросов, не ущемляя территориальную целостность государств, правительственные делегации и рабочие группы сторон провели в общей сложности 50 переговоров и в январе 2005 года подписали договор о государственной границе Казахстана и России.

В статье рассматриваются вопросы международно-правового оформления казахстанско-российской государственной границы. Проанализированы проблемы, возникающие в ходе разграничения, рассмотрены пути их решения, а также влияние геополитической ситуации того времени на процессы разграничения границ.

Ключевые слова: граница, делимитация, демаркация, Республика Казахстан, Российская Федерация, переговоры о делимитации, правительственная делегация, спорные участки, Казахская ССР, РСФСР

Статья поступила 10.11.2023

UDC 327

<https://doi.org/10.48371/ISMO.2023.54.4.002>

IRSTI 11.25.67

INTERNATIONALIZATION AS A TOOL FOR IMPROVEMENT OF THE HIGHER EDUCATION SYSTEM IN KAZAKHSTAN

*Kozhabekova D.A.¹, Avcu S.A.²

^{*1} PhD student, L.N.Gumilyov Eurasian National University,
Astana, Kazakhstan,
e-mail: okane82@mail.ru

² Ph.D, Associate Professor, Ankara Yıldırım Beyazıt University,
Ankara, Turkey,
e-mail: saa3d@virginia.edu

Abstract. After gaining independence Central Asian countries has formed its own path to the modernization of the higher education system. Scholars, in general, agree that during the Soviet Union, the Central Asian countries and Kazakhstan had a successful education system as measured by quantitative indicators, such as literacy, primary and secondary education for school-age children, and scientific research and part of this heritage has been preserved to the present day. However, the previous education system set the state the task of building new education systems – the internationalization of higher education in these countries since the collapse of the Soviet Union coincided with the rise of globalization. Researchers, theorists and practitioners of the educational sphere, government agencies and civil society are currently studying these issues. Many Governments are beginning to develop national internationalization strategies. The following issues considered in the article: What are the interpretations of the concept of internationalization, what is the current situation in the educational processes in Kazakhstan and have the instruments of internationalization led to an improvement in the quality of higher education in Kazakhstan under consideration international scholarship program “Bolashak”? In the article, primary sources, such as national and international statistics, official information of the Ministry of science and higher education of the Republic of Kazakhstan, news resources are used as well as secondary sources, such as analytics of news agencies and analytical centers. We argue that a well-thought-out and implemented strategy of internationalization of the education system will have an impact not only on increasing the competitiveness of Kazakhstan’s graduates in the global labor market but also on the competitiveness of the economy and Bolashak program achieved some degree of success.

Key words: internationalization, higher education system, development, improvement, university, “Bolashak” program, Kazakhstan, educational sphere

Basic provisions

The presented article is based on a literary review of the work of various authors to reveal the concept of internationalization in the system of higher education. The present situation in the educational process of Kazakhstan, in terms of internationalization, is described, and the process of implementing internationalization in Kazakhstan is described using the example of the international scholarship program “Bolashak”.

Introduction

Education plays an important role in the economy of developed countries, and it is the main sector that shapes the future of a nation. The goals and priorities of strategic programs in the field of education are being constantly updated. At the same time, countries focus their efforts on solving the most important tasks, depending on the level of current development and available opportunities. Within the framework of these areas, most countries identify the following priorities: equalizing the opportunities of students regardless of the socio-economic status of the family; ensuring that the skills of graduates meet the requirements of the economy; professional development and high status of teachers; involvement of employers in training; evaluation of the education system and educational organizations; building an effective management structure; building communications with stakeholders; efficient use of financial resources.

Kazakhstan, as a member of the world community, aims to improve the quality of education as an integral and necessary part of the modernization and creation of a knowledge-intensive economy. The processes of modernization of higher education in the world and Kazakhstan since the middle of the last century, have become permanent. The main goal of the State Program for the Development of Education and Science of the Republic of Kazakhstan for 2020-2025 is to increase the global competitiveness of Kazakhstan’s education and science and training of the individual based on universal values, as well as increasing the contribution of science to the socio-economic development of the country [1]. In this development program, it is noted that it is necessary to take measures to further develop the education and science system by the best domestic and international practices. For example, according to the review of policies of OECD member countries

and partners, the focus of modern public policy in education is concentrated in six areas: (1) equality and quality, (2) preparing students for the future, (3) improving educational institutions, (4) assessment system, (5) management and (6) financing [1]. As the main result of this program, Kazakhstan has been gradually implementing measures to improve the quality of education and science over the years.

One of the ways to improve the quality of education is the internationalization of education, which represents the process of integrating various international aspects into the research, teaching, and administrative activities of universities. In the context of globalization, universities cannot ignore internationalization as a global development trend that determines the competitiveness of the educational system.

Description of materials and methods

This article will address the following research questions: What does internationalization mean in the higher education system? What is the current situation in the internationalization of education in Kazakhstan? Do the instruments of internationalization lead to an improvement in the quality of higher education in Kazakhstan? These questions will be answered by considering the creation and realization processes of the International scholarship program “Bolashak”. The research questions will be answered by analysing the primary and secondary data and applying the descriptive research method.

The paper is organized as follows: First, it provides the theoretical background to the concept of internationalization of the higher education system. Second, examines the current situation of the higher education system in Kazakhstan in the context of internationalization, such as academic mobility, programs, and projects within international cooperation, examines the internationalization tool by using the example of the International scholarship program “Bolashak”, which was created and implemented in Kazakhstan to train talented young people to apply them later in the creative sectors of the economy. The conclusion summarizes the main thoughts obtained during the study.

Results

What is meant by the internationalization of the higher education system? The internationalization of the higher education system includes not only economic benefits for the country but also the acquisition of knowledge through the expansion and accessibility of curricula with international

content, international academic mobility, international exchanges of teachers and students, and various programs and projects within various forms of international cooperation.

The success of the implementation of internationalization in countries depends on many factors: the geographical location of the country, the level of economic development, the national system of higher education, and the dominant language of instruction. In this regard, internationalization requires the development of its national strategy of higher education, considering world experience.

Scholars offer different interpretations of the concept of internationalization. In 1972, Harari as cited in Seidel included three main elements in the concept of internationalization: 1) the presence of an international component in the content of curricula and programs; 2) international mobility of students and teaching staff; 3) the availability of technical cooperation and mutual assistance programs. In the 1990s, additions appeared to the definition of the term as “the process of integrating the international aspect in higher education”, and “strengthening the international component in higher education” [2, p. 289].

Filippov V. understands internationalization as “all types and forms of activities carried out by individual countries and their higher educational institutions, which provide for international interaction at the level of education systems, educational organizations or individuals” [3, p. 204]. According to Filippov V., the internationalization of education is one of the factors in ensuring international educational cooperation, the driving force of which is the promotion of the national interests of the interacting parties and increasing competition in the global education market [3, p. 204]. He further states that internationalization is not a goal for universities, but the need to respond to the challenges of globalization. The objectivity of the internationalization of education is manifested in the form of “certain policies and programs of governments, academic systems and educational institutions that aim to resist globalization or use its opportunities” [3, p. 204].

Scholars identify the main levels of internationalization. One of these studies presents the following levels of internationalization. Supranational levels: global, regional, national, sectoral, and institutional. Intra-institutional levels: faculty/department level and individual level [4]. Thus, according to scholars, internationalization is a complex process that has arisen in the context of globalization, which gives higher education the character of an international and intercultural dimension. Internationalization is also

manageable; the integration of education systems becomes a purposeful process of embedding national higher education systems into the global educational environment. The principle of internationalization, in their opinion, is not competition, but international cooperation.

Among the associations of universities in the European internationalization of higher education, the European Association of Universities and the Association of Academic Cooperation are important. The European University Association (EUA) supports higher education institutions in more than 46 countries. The members are European universities involved in teaching and research, national associations of rectors, and other organizations in the field of higher education [5].

The Academic Cooperation Association (ACA) is an association of national organizations in Europe and the world that support internationalization in their higher education systems. ACA is an expert center created to conduct research and evaluation, as well as seminars and conferences to disseminate information about new developments in European and global higher education [5].

Internationalization in higher education is also understood as giving an international dimension to the education process, for example, when universities offer their educational services in countries where there are no opportunities to meet the demand for higher education. The exporters of educational services are mainly universities in the USA, Europe, and Australia. The importers are the countries of Africa, Asia, and some European countries, that is, regions that cannot provide the necessary level of educational services. The actors of internationalization are universities, state organizations, and international and regional organizations. States finance their universities based on the results of their activities, so this area is not expensive. This area is becoming a profitable sector of the economy.

Discussion

Conducted by the Scientific Research Center “Youth” the results of a sociological study showed that the level of satisfaction of young people with their education remained at the same level at 79.5% in 2022 compared to the previous year (2021, 79.3%) as the sum of the answer options “fully satisfied” and “rather satisfied”. The respondents’ answers depending on the level of education were distributed as follows: at three levels (grades, colleges, and higher), every fifth respondent (20%) expressed his dissatisfaction (Table 1).

Table 1. Distribution of answers to the question “Are you satisfied with the quality of the education you have received or are receiving (one answer)?”, by the level of education, %

Answer options	Incomplete secondary, 9 th -grade school	Secondary, 11 th grade school	Vocational, secondary specialized (college)	Unfinished higher education, just studying at a university	Higher education, graduated from a university	Post-graduate education (Master’s degree, Candidate/Doctor of Science, PhD)
Completely satisfied	31,1	26,9	30,1	33,9	36,9	36,0
Rather satisfied	49,1	48,1	47,6	50,0	44,0	44,0
Rather not satisfied	13,9	18,4	17,1	12,5	13,8	20,0
Completely dissatisfied	3,8	2,5	3,1	2,2	2,2	0,0
I find it difficult to answer	2,1	4,1	2,0	1,3	3,1	0,0

The data are taken from the sociological study «Youth of Kazakhstan», 2022

According to respondents, the most pressing issue in the university system is the level of tuition fees (18.1%). In addition, there are such problems as the size of student scholarships (9.8%) and employment opportunities after graduation (9.5%). Among the positively assessed aspects of higher education is also the qualification of teaching staff (15.2%).

The rating of various aspects of higher education on the quality scale, according to the respondents’ estimates, is presented in Table No. 2.

Table 2. Higher education quality scale (according to respondents’ estimates)

Answer options	%
Qualification of teachers at the university	52,6
Number and distribution of state educational grants	49,2
The opportunity to find a job in the specialty	48,1
Anti-corruption measures in the education system	46,3
The amount of student scholarships	46,1
The level of tuition fees	41,8

Quality scale: 81-100 – Excellent, 61-80 – good, 41-60 – satisfactory, 21-40 – unsatisfactory, 0-20 – very bad.

The calculation of quantitative data showed that the aspects of university education are evaluated by respondents mainly by 3 (satisfactory). At the same time, the highest marks (an indicator above 50%) were set for one position: the qualification of teachers. The number and distribution of state educational grants and the opportunity to find a job in the specialty occupy the second block of assessments (48-50 points). The third block of assessments (below 48 points) is anti-corruption measures in the education system, the number of scholarships for students, and the level of tuition fees.

These are excerpts from the annual study “Youth of Kazakhstan”, which is conducted by the Scientific Research Center “Youth”. The results show how students rated the quality of education in Kazakhstan as a whole. The survey was conducted in 2022 among youth aged 14-28 years from all regions of the country. A representative sample was 2000 respondents [6].

Currently, the Republic of Kazakhstan is participating in implementing numerous international agreements, programs, and projects. Kazakhstan is a member of the Bologna Follow-Up Group, and an advisory member of 8 international organizations (Council of Europe, UNESCO, European Association of Universities (EUA), European Association of Higher Education Institutions (EURASHE), European Union of Students (ESU), European Association for Quality Assurance in Higher Education (ENQA), Education International and BUSINESS EUROPE) [7]. In 2010, Kazakhstan became a member of the European Higher Education Area as the first Central Asian state recognized as a full member [8].

In 1999, the declaration “European Higher Education Area” was adopted in Bologna, which defined the main goals for the harmonization of national educational systems of higher education in European countries. Document launched the Bologna process. Currently, 48 countries have joined the Bologna Process. Participation in the Bologna Process provides opportunities for cooperation in ensuring the quality of education (assessment methods, integrated training courses, and curricula), and mobility of students, teachers, and researchers [8].

According to the data of the Center for the Bologna Process and Academic Mobility, 6 650 international agreements of universities of Kazakhstan with foreign partners are currently being implemented in the country. The main purpose of the agreements is the exchange of students, the development of joint research projects, and scientific and methodological activities. Every year the number of contracts is increasing, 5960 projects were realized in 2021 [8].

There are branches of 5 foreign universities in the country, including 4 universities of the Russian Federation and 1 from the UK. 46 representative offices, branches, offices, and centers of 15 universities of Kazakhstan are in 19 countries of the world. 9 representative offices/centers of foreign universities operate based on 10 universities of Kazakhstan [8].

According to the data of the Center for the Bologna Process and Academic Mobility, 81 universities in Kazakhstan participate in 363 international projects. The largest number of projects implemented by universities with countries such as Russia (47), Germany (38), USA (23), Italy (13), China (15), and Great Britain (13). Kazakh universities have expanded participation in international projects with foreign organizations and partner universities compared to the last year by 33.4% [8].

In 1993, the former President of the Republic of Kazakhstan N. Nazarbayev announced the creation of the International scholarship program “Bolashak”. In 1994, the first 187 holders of the international scholarship went to study abroad. In 2005, a program administrator JSC “Center for International Programs – Bolashak” (further – Center for International Programs) was created. The main goal of the administrator was to ensure an objective selection of fellows, as well as monitor the process of their education and employment.

Strict requirements were introduced for the return of funds for training, in case of expulsion of a student or his desire not to return to the country. For this purpose, the conditions are legally provided for the mandatory return of the program participants and further work for five years in the sector from which the specialist left. A graduate of the program who has fulfilled his obligations is not obliged to return the funds spent on his training. The guarantee of return is the obligation of the scholarship holder to provide a deposit that would cover the costs of training. Due to the high cost of studying at the best universities in the world, it is possible to act as a pledger of the parents (relatives) of the scholarship holder. If the value of the property does not cover the tuition costs, the scholarship holder can attract a co-guarantor. Such a mechanism for ensuring the return of fellows to their homeland has proved effective: there are only isolated cases of non-returns.

The list of countries of study has been expanded from 13 to 33 (Western universities, universities in China, South Korea, Japan, Malaysia, and Singapore). During the same period, the number of scholarships provided significantly increased [9]. Over the years of implementation, changes were made in the program according to the priority areas of the economy

to provide in-demand personnel. Thus, such categories as graduates of rural schools, civil servants, and scientific and pedagogical workers were added. In 2011, the principle of training under a tripartite agreement was introduced: scholarship – employer – Bolashak program. This agreement guarantees the scholarship holder to return to his former place of work after graduation.

Also, due to the inexpediency, bachelor's degree training was canceled. Instead, opportunities have expanded for postgraduate-level specialists such as master's degree and doctoral studies, as well as specialists for scientific and industrial internships in leading companies and universities around the world. The program participants studied at 200 leading universities in 35 countries, and 44% of them graduated from universities in the UK and Ireland, 26% – in the USA and Canada, 13.7% – in Europe, 8.2% – in Asia, and 8.1% – in Russian Federation. In the context of specialties, the distribution is as follows: humanities – 53%, engineering - 38%, medical – 7.3% [10].

There are shortcomings in the program. For example, there is a huge debt of students who violated contractual conditions which is about 6% of the total number of fellows. These are not only financial returns, but also lost time for training relevant specialists in the necessary sectors of the economy. In addition, graduates who have returned after training, detaching themselves from their former place of work specified in the tripartite agreement, are trying to find work in large cities. This reduces the number of specialists in the regions. Experts also agree that there is no significant effect and benefit for the country from the activities of those who have studied under the program.

Currently, discussions about the effectiveness of the program have resumed. Recently, one of the deputies of the Majilis of the Parliament of the Republic of Kazakhstan again raised this problem. Indeed, this topic is relevant and problematic. The problem is that upon arrival, graduates who have completed their studies abroad find themselves unclaimed in the labor market. Few can boast of their achievements. By analyzing the Center for International Programs' data, the graduates are distributed as follows: 47.2% – quasi-public sector; 12% – government agencies; 32% – private companies; 6.9% – foreign companies; 0.9% – public associations; 0.1% - diplomatic and international organizations [10]. That is, the above-mentioned areas of activity are not those areas that can be in demand and can become the engine of the economy. Also, the reason for the low efficiency of the program is the lack of the economy for which specialists

were trained in leading universities of the world. Until real reforms in the economy begin, there will be no effect, since quantity, not quality, wins so far. Graduates who have graduated dissolve into the general mass and, even if they wish, do not have the opportunity to change anything in the system that has been established for centuries.

The idea of the ex-president and the creation of the Program for talented youth would have been an undoubted success in the further development of the country, carrying out the necessary economic transformations in the country, if the implementation of the program would have been a little different. Firstly, if the program trained “point” specialists for the field in which it would be in demand. Secondly, if the graduated specialists would find their application in the education system to raise, for example, school education, the mastery of the English language by Kazakhs. Also in higher education, the graduates would teach in the IT sphere, etc. [9]. Perhaps during the periods of the program’s existence, there would already have been specialists in the country who were attached to the format of modern foreign-Western or Asian education, trained in new knowledge and skills necessary for competitiveness in the labor market. This approach was considered only in one area of education, which affects all areas of the economy, forming approaches to study and work within the framework of internationalization.

Conclusion

Currently, internationalization in the educational sphere is becoming a trend in the world - an important component of the educational policy of countries. There are still discussions among scientists on the definition of the term “internationalization”, which have different meanings depending on the country. Many agree that internationalization is the introduction of unified intercultural approaches in the educational process, focused on the formation of highly qualified human resources to strengthen countries’ domestic and international competitiveness.

Experts highlight the following advantages of internationalization in the field of education: the introduction of international standards for the quality of education, unified values and priorities supported by intercultural competencies, universalization of knowledge, accessibility of higher education, implementation of international educational programs and projects, expansion and strengthening of international cooperation.

A well-thought-out and implemented strategy of internationalization of the education system will have an impact not only on increasing the

competitiveness of Kazakhstan's graduates in the global labor market but also on the competitiveness of the economy. Nowadays, many countries are investing heavily in programs to support the education of their citizens abroad. For example, at the initial stage of Kazakhstan's development, internationalization in the country was implemented through the establishment of the International scholarship program "Bolashak". The goals of such state measures are associated with the formation of many well-trained specialists with international-level competencies. State support for education is provided mainly in priority areas of the country's development and covers master's and doctoral studies, and research internships. Thus, internationalization, as connecting the international, educational, and economic spheres, is a priority direction of development of any state.

In general, the development of internationalization in the educational sphere in the country is implemented in tandem with global trends. The main directions of internationalization in higher educational institutions of the country are implemented according to the program-target principle. The development programs of higher educational institutions include a section on the development of international cooperation or internationalization (joint programs and projects with foreign universities, an increase in the number of students and teachers recruited, academic mobility of students and teachers, and others). Quantitative and qualitative indicators of internationalization measures depend on financial, material, and technical resources, as well as the human resources of higher educational institutions. At the same time, to obtain socio-economic benefits from internationalization, it is necessary to make this process transparent and understandable.

REFERENCES

[1] Постановление Правительства Республики Казахстан от 27 декабря 2019 года № 988. Об утверждении Государственной программы развития образования и науки Республики Казахстан на 2020-2025 годы. <https://adilet.zan.kz/rus/docs/P1900000988/history>

[2] Seidel H. Internationalization: A New Challenge for Universities // Higher Education. – 1991. - No. 21. - P. 289–296.

[3] Филиппов В.М. Интернационализация высшего образования: основные тенденции, проблемы и перспективы // Вестник Российского университета дружбы народов. – 2015. – № 3. - С. 203–211.

[4] Gu Q. Maturity and interculturality: Chinese students' experiences in UK higher education // European Journal of Education. – 2009. – Vol. 44, No. 1. P. 37–52.

[5] Эмих Н.А. Роль интернационализации в развитии современного высшего образования // Грамота. – 2012. – №4 (18). – С. 210-213.

[6] Социологическое исследование «Молодежь Казахстана»: Научно-исследовательский центр «Молодежь». <https://eljastary.kz/en/src-youth/>

[7] Zhakyanova A.M., Baisultanova K.Ch. The EU and the Common Central Asian Higher Education Area: The Kazakh Dimension // European Review. – 2023. - отключена., 2023. First View. P. 1-12. <https://doi.org/10.1017/S1062798723000376>

[8] Аналитический отчет о реализации параметров Болонского процесса в университетах Республики Казахстан: Центр Болонского процесса и академической мобильности. <https://enic-kazakhstan.edu.kz/ru/analitika/otchety>

[9] Мустояпова А. Стипендия «Болашак»: попытка прорыва. <https://cabar.asia/ru/stipendiya-bolashak-popytka-proryva>

[10] Болашак отменить нельзя оставить. <https://kz.kursiv.media/2019-02-08/bolashak-otmenit-nelzya-ostavit/>

REFERENCES

[1] Postanovlenie Pravitel'stva Respubliki Kazahstan ot 27 dekabrya 2019 goda № 988. Ob utverzhdenii Gosudarstvennoi programmy razvitiya obrazovaniya i nauki Respubliki Kazahstan na 2020-2025 gody [Resolution of the Government of the Republic of Kazakhstan dated December 27, 2019, No. 988. On approval of the State Program for the Development of Education and Science of the Republic of Kazakhstan for 2020-2025]. <https://adilet.zan.kz/rus/docs/P1900000988/history> [in Russ.].

[2] Seidel H. Internationalization: A New Challenge for Universities, Higher Education, 1991, No. 21, p. 289–296.

[3] Filippov V.M. Internatsionalizatsiya vysshego obrazovaniya: osnovnye tendentsii, problemy i perspektivy [Internationalization of higher education: main trends, problems and prospects], Vestnik Rossiiskogo universiteta druzhby narodov, 2015, No 3, p. 203–211 [in Russ.].

[4] Gu Q. Maturity and interculturality: Chinese students' experiences in UK higher education, European Journal of Education, 2009, Vol. 44, No. 1, p. 37–52.

[5] Emikh N.A. Rol' internatsionalizatsii v razvitii sovremennogo vysshego obrazovaniia [The role of internationalization in the development of modern higher education]. Gramota, 2012, No.4 (18), p. 210-213 [in Russ.].

[6] Sotsiologicheskoe issledovanie «Molodezh' Kazakhstana»: Nauchno-issledovatel'skii tsentr «Molodezh'» [Sociological study “Youth of Kazakhstan”]. <https://eljastary.kz/en/src-youth/> [in Russ.].

[7] Zhakyanova A.M., Baisultanova K.Ch. The EU and the Common Central Asian Higher Education Area: The Kazakh Dimension // European Review. – 2023. - отключена., 2023. First View. P. 1-12. <https://doi.org/10.1017/S1062798723000376>

[8] Analiticheskii otchet o realizatsii parametrov Bolonskogo protsessa v universitetakh Respubliki Kazakhstan: Tsentr Bolonskogo protsessa i akademicheskoi mobil'nosti [Analytical report on the implementation of parameters The Bologna Process in universities of the Republic of Kazakhstan] <https://enic-kazakhstan.edu.kz/ru/analitika/otchety-1> [in Russ.].

[9] Mustoyapova A. «Bolashak»: popytka proryva [Bolashak Scholarship: a breakthrough attempt]. <https://cabar.asia/ru/stipendiya-bolashak-popytka-proryva> [in Russ.].

[10] Bolashak»: otmenit nelzia ostavit [“Bolashak”: you can't cancel it]. <https://kz.kursiv.media/2019-02-08/bolashak-otmenit-nelzya-ostavit> [in Russ.].

ИНТЕРНАЦИОНАЛДАНДЫРУ ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ЖОҒАРЫ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІН ЖЕТІЛДІРУ ҚҰРАЛЫ РЕТІНДЕ

*Қожабекова Д.А.¹, Авджу С.А.²

*¹ PhD докторанты, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Астана, Қазақстан, e-mail: okane82@mail.ru

² PhD, доцент, Анкара университеті Йылдырым Бейазит,

Анкара, Түркия,

e-mail: saa3d@virginia.edu

Аңдатпа. Тәуелсіздік алғаннан кейін Орталық Азия елдері жоғары білім беру жүйесін жаңғыртудың өзіндік жолын қалыптастырды. Ғалымдар, жалпы алғанда, Кеңес Одағы кезінде Орталық Азия елдерінде және Қазақстанда сауаттылық, мектеп жасындағы балаларға арналған Бастауыш және орта білім беру, сондай-ақ ғылыми зерттеулер сияқты сандық көрсеткіштермен өлшенетін табысты білім беру жүйесі болғандығымен келіседі және бұл мұраның бір бөлігі бүгінгі күнге дейін сақталған. Алайда, бұрынғы білім беру жүйесі мемлекет алдына жаңа білім беру жүйелерін құру міндетін қойды – Кеңес Одағы ыдырағаннан кейін осы елдерде

жоғары білім беруді интернационалдандыру жаһандандудың өсуімен сәйкес келді. Қазіргі уақытта зерттеушілер, білім беру саласының теоретиктері мен практиктері, мемлекеттік органдар мен азаматтық қоғам осы мәселелерді зерттеп жатыр. Көптеген үкіметтер ұлттық интернационалдандыру стратегияларын жасай бастайды. Мақалада мынадай сұрақтар қарастырылады: интернационалдандыру ұғымының түсіндірмелері қандай, Қазақстанның білім беру үдерістеріндегі ағымдағы жағдай қандай және интернационалдандыру құралдары қарастырылып отырған «Болашақ» халықаралық стипендиялық бағдарламасы шеңберінде Қазақстанда жоғары білім беру сапасын жақсартуға әкелді ме? Мақалада ұлттық және халықаралық статистика, Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігінің ресми ақпараты, жаңалықтар ресурстары, сондай-ақ ақпараттық агенттіктер мен талдау орталықтарының талдауы сияқты қайталама көздер сияқты бастапқы дереккөздер пайдаланылды. Біз білім беру жүйесін интернационалдандырудың жақсы ойластырылған және іске асырылып жатқан стратегиясы қазақстандық түлектердің әлемдік еңбек нарығындағы бәсекеге қабілеттілігін арттыруға ғана емес, сонымен қатар экономиканың бәсекеге қабілеттілігіне де әсер ететінін және «Болашақ» бағдарламасы белгілі бір табысқа жеткенін растаймыз.

Тірек сөздер: интернационалдандыру, жоғары білім беру жүйесі, даму, жетілдіру, университет, «Болашақ» бағдарламасы, Қазақстан, білім беру саласы

ИНТЕРНАЦИОНАЛИЗАЦИЯ КАК ИНСТРУМЕНТ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ СИСТЕМЫ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ В КАЗАХСТАНЕ

*Кожобекова Д.А.¹, Авджу С.А.²

*¹ PhD докторант, Евразийский национальный университет имени Л.Н.Гумилева, Астана, Казахстан, e-mail: okane82@mail.ru

² PhD, доцент, Университет Анкары Йыдирым Бездит,

Анкара, Турция,

e-mail: saa3d@virginia.edu

Аннотация. Послеобретения независимости страны Центральной Азии сформировали свой собственный путь к модернизации системы высшего образования. Ученые, в целом, сходятся во мнении, что во времена Советского Союза в странах Центральной Азии и Казахстане была успешная система образования, измеряемая количественными

показателями, такими как грамотность, начальное и среднее образование для детей школьного возраста, а также научные исследования, и часть этого наследия сохранилась до наших дней. Однако прежняя система образования ставила перед государством задачу построения новых образовательных систем – интернационализация высшего образования в этих странах после распада Советского Союза совпала с ростом глобализации. Исследователи, теоретики и практики образовательной сферы, государственные учреждения и гражданское общество в настоящее время изучают эти вопросы. Многие правительства начинают разрабатывать национальные стратегии интернационализации. В статье рассматриваются следующие вопросы: каковы интерпретации понятия интернационализации, какова текущая ситуация в образовательных процессах Казахстана и привели ли инструменты интернационализации к улучшению качества высшего образования в Казахстане в рамках рассматриваемой международной стипендиальной программы «Болашак»? В статье использованы первичные источники, такие как национальная и международная статистика, официальная информация Министерства науки и высшего образования Республики Казахстан, новостные ресурсы, а также вторичные источники, такие как аналитика информационных агентств и аналитических центров. Мы утверждаем, что хорошо продуманная и реализуемая стратегия интернационализации системы образования окажет влияние не только на повышение конкурентоспособности казахстанских выпускников на мировом рынке труда, но и на конкурентоспособность экономики, и программа «Болашак» достигла определенной степени успеха.

Ключевые слова: интернационализация, система высшего образования, развитие, совершенствование, университет, программа «Болашак», Казахстан, образовательная сфера

Статья поступила 01.11.2023

УДК 327

<https://doi.org/10.48371/ISMO.2023.54.4.003>

МРНТИ 11.25.15

МЕЖДУНАРОДНЫЙ ИМИДЖ ГОСУДАРСТВА КАК ЭЛЕМЕНТ МЯГКОЙ СИЛЫ: ОБЪЕДИНЕННЫЕ АРАБСКИЕ ЭМИРАТЫ

* Чукубаев Е.С.¹, Ильясов А.Е.²

^{*1} кандидат исторических наук, доцент,

Казахский национальный университет им. Аль-Фараби,

Алматы, Казахстан,

e-mail: simonoberto1901@gmail.com

² докторант 1 курса, Казахский национальный

университет им. Аль-Фараби,

Алматы, Казахстан,

e-mail: alisher.ilyasov91@gmail.com

Аннотация. Сила любого государства на протяжении тысячелетий традиционно характеризовалась мощностью ее вооруженных сил, экономикой и способностью навязать свою политику в глобальном масштабе. Форма политической власти, известная как «жесткая сила» долгие годы была единственным инструментом коррекции политических интересов и поведения сторон на международной арене. Тем не менее использование методов войны, угрозы и принуждения часто приводили к масштабным людским потерям, которые заставили пересмотреть парадигмы прошлого времени и породить новые. В условиях текущей гуманизации мирового социума, наращивание влияния государств стало возможным при создании привлекательного национального имиджа. Хотя брендинг был альтернативой нетрадиционной политической концепции, в последнее время он стал основой стратегии демонстрации «мягкой силы».

Целью статьи является выявление ключевых тенденции внешней политики ОАЭ в сфере «мягкой силы» и ее влияния на имидж государства. Важность исследования связана с ростом ОАЭ как региональной и глобальной экономической «державы», успешно использующей свои достижения в борьбе за региональное и международное влияния. Статья затрагивает различные аспекты, такие как культурная дипломатия, туризм, экономический успех и международное сотрудничество. В последние годы ОАЭ активно работают над улучшением своего образа на мировой арене для достижения целей в дипломатии, бизнесе и других областях. Исследование направлено на то, чтобы

выделить инструменты влияния «мягкой силы», используемые ОАЭ в своей внешней политике. Кроме того, исследование направлено на выявление проблем, с которыми ОАЭ могут столкнуться в будущем при использовании нетрадиционной силы, и способов предотвращения любых потенциальных ловушек.

Ключевые слова: Объединенные Арабские Эмираты (ОАЭ), «мягкая сила», международный имидж, дипломатия, гуманитарная помощь, политика толерантности, образовательные программы, культурные мероприятия

Основные положения

Современная эпоха глобализации кардинально изменила систему международных отношений, способствовал повышению внимания научного света к новым измерениям власти и источникам силы в борьбе за мировое господство. Многогранный процесс интеграции и унификации международных трендов привел к сокращению пространств применения консервативных методов воздействия государств друг на друга и отразился на корректировке механизмов глобальной конкуренции за власть и влияние на мировой арене. В результате на замену военной мощи и ядерному потенциалу пришли экономический успех и культурная привлекательность.

В связи с этим, условия сложившейся повестки позволили наращивать влияние одних государств на другие с помощью политики продвижения международного имиджа государства и планирования тщательно разработанной концепции «мягкой силы». В этом плане Объединенные Арабские Эмираты активно диверсифицируют комплекс подходов внешней политики и создают положительный образ с целью повышения своего регионального и глобального авторитета. Данное направление позволяет стране привлечь значительные прямые иностранные инвестиции, увеличить поток туристов и создать репутацию благоприятного места для работы и жизни. Рассмотрение аспектов нетрадиционной мощи является актуальным как для стран Центральной Азии, так и других развивающихся государств чья собственная концепция находится на начальных этапах своего развития.

Введение

С недавних пор, правительство ОАЭ оптимизировало свою внешнюю политику, приняв видение международного сотрудничества,

подкрепленное четкими стратегиями во всех сферах экономических, дипломатических и культурных отношений. Эти стратегии поставили ОАЭ на путь превращения в одну из крупнейших «мягких» держав в мире. Достижение желаемых результатов в отношениях с другими субъектами международных отношений за счет продвижения ценностей арабского мира стало основной задачей руководства ОАЭ, которое понимает, что в военном плане страна является «карликом» и применение более агрессивных методов имеет меньше шансов на успех. Так, с относительно недавнего периода в мусульманском мире начала набирать обороты концепция, выдвигающая на первый план возможность государств оказывать влияние с помощью науки, технологии, культуры, гуманитарной деятельности и развития страны в целом.

В момент образования ОАЭ относились к отсталой части региона с примитивной экономикой и низким уровнем жизни. Тем не менее, за относительно короткий период времени, страна смогла пробиться в клуб благополучных и стабильных государств, превратившись в флагман мировых финансовых услуг, выйдя в лидеры экспортеров энергетических ресурсов, они обеспечили коренное население доходами, превышающими ВВП некоторых развитых стран Запада. Безусловно феномен связан с умением руководства использовать мощный инструмент в виде нефтяных ресурсов на благо процветания своего народа. Данный факт обеспечил прочный запас экономической и политической устойчивости, предоставив возможность власти работать над развитием других секторов.

Описание материалов и методов

Методологическую и теоретическую основу работы составляет системно-структурный подход к изучению научных и исследовательских данных арабских, казахстанских, российских и зарубежных авторов. При написании статьи были применены данные, выпущенные официальными новостными агентствами, Министерством иностранных дел и международного сотрудничества ОАЭ и другими государственными ведомствами арабского мира, выступления ряда руководителей стран и политических деятелей, а также труды отечественных и зарубежных ученых по вопросам внешней политики, международного имиджа и «мягкой силы» на Ближнем Востоке.

Изучение вопросов важности международного имиджа государства для формирования успешной «мягкой силы» в ОАЭ потребовало освоения значительного массива источников, полное представление о котором позволяет дать его разбивка на группы.

Первую группу источников составляют государственные и нормативно-правовые документы: Стратегия «мягкой силы» ОАЭ, Джиддинское соглашение 1974 г., Меморандум о взаимопонимании между Министерством индустрии и инфраструктурного развития Республики Казахстан и Управлением главной гражданской авиации Объединенных Арабских Эмиратов, Соглашение о принципах между Министерством энергетики Республики Казахстан, фондом KIDF и компанией Masdar по реализации проектов по возобновляемым источникам энергии, Соглашение о сотрудничестве между Фондом KIDF и компанией Masdar.

Вторую группу источников составили официальные доклады, выступления и заявления ведущих политиков Ближнего Востока в лице основателя ОАЭ шейха Зайда Аль Нахаяна, который заложил основы внешней политики с применением элементов «мягкой силы» и действующего Президента ОАЭ шейха Мухаммеда бен Зайда Аль Нахаяна, который активно продолжает реализацию плана по увеличению привлекательности арабского мира. Вместе с тем представлены официальные выступления Правителя Дубая шейха Мухаммеда бен Рашида Аль Мактума, который прославил свой город на весь мир и превратил его в международный бренд.

Третью группу составили материалы средств массовой информации арабских, европейских, американских и друг их зарубежных источников, включая интернет-ресурс.

Результаты

Основоположник и главный транслятор смыслового наполнения «мягкой силы» Джозеф Най в книге «Soft Power. Means to success in world politics» дал ряд умозаключений относительно правильного понимания стратегии. В широком смысле слова термин означает достижение поставленных задач методом убеждения и привлекательности, то есть без применения каких-либо видов насилия [1]. В практической плоскости «Soft Power» это явления, окружающие нашу повседневную жизнь, включая пиар, маркетинг, СМИ, социальные сети, имидж, публичную дипломатию и популярную с недавних пор пропаганду, инструментами которой является все перечисленное.

В глобальном рейтинге «Global Soft Power Index» 2023 г. ОАЭ за год поднялись с 15 на 10 позицию в мире и заняли первое место в регионе, оставшись в авангарде стран Ближнего Востока и Северной Африки, добившись лидирующего прогресса по всем показателям и субиндикаторам. Вместе с тем, Вице-президент, премьер-министр и правитель Дубая шейх Мухаммед бен Рашид Аль Мактум отметил, что Эмираты зафиксировали выдающиеся достижения по основным категориям рейтинга, заняв почетные позиции по индексу «Общего влияния», в номинации «Международные отношения - влияние в дипломатических кругах», по направлению «Репутация» и т.д., что отражает особенность модели развития, объединяющей лучшие идеи и умы с целью создания перманентно развивающегося государства [2]. Результаты относительно молодой страны, совершившей стремительный прыжок в современность, доказывают рост положительного восприятия мировым сообществом и имеют много ключевых преимуществ, включая положение в качестве ведущего направления для бизнеса и торговли в стабильной экономической среде. В целом Эмираты добились стабильных показателей по всем направлениям, также заняв 8-е место в мире по индексу «Сильная и стабильная экономика» и 9-е в «Экономическом восстановлении» после «Covid-19». Считается, что ОАЭ эффективно справились с пандемией и стали примером для соседних государств, сбалансированно противостояв всем вызовам [3].

Вышеуказанный успех стал возможен благодаря созданию совета ОАЭ по продвижению «мягкой силы», который в сентябре 2017 г. принял стратегию «Soft Power», направленную на повышение репутации государства с акцентом на ее самобытность, наследие, культуру и вклад. Основные направления концепции включают разработку единой политики в экономике, гуманитарной помощи, науке и средствах массовой информации; продвижение позиции Эмиратов как хаба стран Ближнего Востока, являющегося региональной «столицей» искусства и туризма; утверждение авторитета современной и толерантной страны, приветствующей людей разных рас [4]. Совет осуществляет свою деятельность под патронажем руководства страны. К ее компетенции относится создание и внедрение комплексной национальной программы, объединяющей роль частного и государственного сектора в реализации плана достижения «мягкой власти». В частности, совет рассматривает все политические аспекты и законодательные акты, влияющие на имидж и статус Эмиратов, предлагая свои изменения с

целью модификации и унификации стандартов. В своем высказывании по созданию отдельного государственного ведомства по «мягкой силе» шейх М. Аль Мактум отметил, что «Существует огромная разница между лидерством, основанным на любви и уважении, и лидерством, основанным на страхе» [5]. Что подтверждает непрерывную работу в популяризации «Soft Power» на самом высоком уровне.

В дополнение был принят государственный план столетия «Centennial Plan 2071», который является долгосрочным видением государственного аппарата, рассчитанным на 5 последующих десятилетия. Данный план формирует дорожную карту работы правительства, направленную на укрепление имиджа и «мягкой силы» [6], а также уход от энергозависимой экономики, доля ВВП которой составляет 30% [7]. Стратегия направлена на инвестирование в будущее поколение, путем предоставления качественного образования и обучения навыкам и знаниям, необходимым для адаптации в быстроизменяющейся окружающей среде, включая цель стать лучшей страной в мире к столетию основания государства в 2071 г. В частности, запущены образовательные программы с фокусом на передовые информационные технологии, космическую науку, инженерию, инновации и медицинские услуги. На институциональных уровнях учебных заведений вводятся различные преобразования и новшества для повышения их статуса до международных научно-исследовательских центров, проводится расширение системы непрерывного обучения и постепенно обеспечивается присутствие эмиратских институтов в списках передовых университетов для привлечения талантливых специалистов, экспертов и ученых исследователей.

Также стоит подчеркнуть важный рычаг «мягкой силы» Эмиратов в виде средств массовой информации, которая влияет на многомиллионную арабскую аудиторию через ведущее в регионе новостное агентство «Аль-Арабия», штаб-квартира которой находится в г. Дубай. Это агентство стало основным конкурентом катарской «Аль-Джазиры», которая дискредитировала себя в связи искажениями некоторых событий в пользу террористов и подорвала доверие арабского зрителя.

Не менее важной отраслью, способствующей росту имиджа, является гуманитарная помощь. Основатель Эмиратов шейх Зайд бен Султан Аль Нахайян подчеркивал, что иностранная помощь должна быть важной частью внешней политики. Таким образом были заложены основы внешней помощи. В результате в 1983 г. было открыто

управление Красного полумесяца ОАЭ, которое стало важнейшим учреждением гуманитарной поддержки нуждающимся. С тех пор страна является полноценным донором не только на Ближнем Востоке, но и за ее пределами. В начале 21 века Красный полумесяц страны был признан второй лучшей гуманитарной организацией в Азии, а в 2013 г. одним из крупнейших доноров в мире [8]. Такие достижения способствовали появлению ряда положительных стереотипов о стране и укрепили международную позицию государства. Как следствие иностранная помощь стала важным элементом «мягкой силы» и инструментом эффективной реализации политических и экономических целей.

В период динамичных изменений в структуре мировой безопасности с последствиями для региона Персидского Залива, имевшего место после интервенции США в Ирак, в Дубае открылся Международный гуманитарный город, который стал крупнейшим центром безвозмездной материальной помощи [9]. Более того, ежегодно с 2004 г. в стране проводится Дубайская международная конференция по гуманитарной помощи и развитию. Такие события привлекают внимание всего мира и делают страну все более популярной.

Не менее важным является фонд покойного Президента Халифы бен Зайда Аль Нахаяна, функционирующий по сей день в Абу-Даби. Его задачей является поддержка инновационных проектов в области здравоохранения, образования и обеспечения продовольственной безопасности. Деятельность фонда носит глобальный характер и поддерживает проекты в 87 странах. Вместе с тем, была основана компания «Dubai Cares», миссия которой заключается в предоставлении помощи странам третьего мира получить доступ к образованию [10].

Свидетельством растущего значения «иностранной помощи» стало слияние Министерства международного сотрудничества и развития с Министерством иностранных дел в 2016 году [11]. Новое ведомство получило название Министерство иностранных дел и международного сотрудничества.

В качестве первых шагов, направленных на расширение гуманитарной помощи и продвижения «мягкой силы» был принят документ под названием «Содействие глобальному миру и процветанию: политика ОАЭ в отношении иностранной помощи на 2017–2021 годы», основанный на приверженности продвижения Целей устойчивого развития, которые международное сообщество обязалось достичь к 2030 году. По данным Организации экономического сотрудничества и

развития, страна по-прежнему входит в число крупнейших поставщиков официальной зарубежной помощи, пожертвовав более 3,5 млрд. долл. в период с начала 2021 г. до середины 2022 г. [12].

Политика продвижения «Soft Power» через иностранную помощь опирается на четыре столпа. Первой из которых является вышеупомянутая безвозмездная материальная помощь. К второй относится общее техническое сотрудничество, способствующее эффективности воздействия иностранной поддержки. То есть делясь знаниями и опытом с бенефициарами, ОАЭ имеют более широкие возможности для формирования своих программ и инициатив. Третьим столпом программы является деятельность в международных организациях в рамках многосторонней дипломатии. В последние годы Объединенные Арабские Эмираты стимулировали отношения не только в рамках Совета сотрудничества арабских государств Персидского залива, но и с Европейским союзом. Результатом значительной дипломатической деятельности стало расположение штаб-квартиры Международного агентства по возобновляемым источникам энергии в Абу-Даби. Наконец, четвертым столпом является организация важных международных мероприятий на территории страны. Одним из недавних важнейших событий является Всемирная выставка «Expo 2020» на тему «объединяя умы, создаем будущее», которая состоялась в Дубае в период с октября 2021 г. по март 2022 г. [13]. Мега событие явило собой колоссальный инструмент «мягкой силы», позволивший продемонстрировать лидирующее положение арабского государства в регионе по многим направлениям.

Обсуждение

Объединенные Арабские Эмираты являются относительно молодой страной, достигшей немалых результатов в продвижении своего имиджа на мировой арене. С момента основания государственности, ОАЭ развивают сильную экономику и привлекают внимание мирового сообщества благодаря масштабным проектам, культурному наследию и нестандартному подходу к ведению дел.

Продвижение имиджа государства для арабской страны является комплексным мероприятием, включающим в себя несколько этапов. Первый этап включает создание положительного образа страны в глазах иностранцев. Инструментами в достижении этой цели являются рекламные кампании, включающие телевизионную и интернет площадки, а также участие и проведение крупнейших международных

форумов, выставок, соревнований и других мероприятий на своей территории.

Второй этап заключается в привлечении культурного сообщества. В стране появились музеи и галереи, которые стали основой многих культурных событий. Также ОАЭ активно поддерживают местных художников и дизайнеров, что способствует продвижению их работ за пределами страны. Грандиозные инфраструктурные проекты привлекают внимание средств массовой информации и создают предпосылки для создания сильного бренда в регионе. В частности, речь идет об эмирате Дубай, где при разработке плана развития города руководство ставило лишь одно условие, которое заключалось в том, чтобы все проекты имели современный дизайн и не имели отпечатков определенной культуры. В результате получилось создать город будущего, комфортный для проживания представителям любой нации.

К третьему этапу можно отнести создание благоприятных условий для ведения бизнеса. Привлечение мировых брендов и прямых иностранных инвестиций путем создания международных финансовых центров и свободных экономических зон, предоставляющих безналоговые системы существования компании, положительно отражающихся на динамике роста экономики страны. Правительство создало ряд специальных органов, работающих по принципу «одного окна» для поддержания бизнесменов и облегчения рутины деловой среды.

Тем не менее, самый эффективный способ продвижения имиджа ОАЭ стал туризм. ОАЭ умело использовали свои преимущества - прекрасный климат, великолепные отели, роскошные пляжи, культурное наследие и шопинг, чтобы привлечь внимание туристов со всего мира. Кроме того, федерация активно развивает экскурсионную программу и спортивный туризм, включая авиашоу и фестивали. Туризм стал не только способом привлечения иностранных валют, но и элементом «мягкой силы». ОАЭ активно продвигают свой образ как страны, где сочетаются современный образ жизни, культурное наследие и традиции. Достижение туристического направления в имидже страны стало возможным в результате политики разработанной руководством эмирата Дубай. Федеральное правительство страны несет ответственность чисто за управленческие вопросы, в то время как местное руководство каждого эмирата занимается раскруткой своего города по отдельности. Основная заслуга в популяризации

современных Эмиратов принадлежит эмиру Дубая шейху Мухаммеду бен Рашиду Аль Мактуму, так как Дубай сегодня является не просто городом, а брендом на устах миллиардов людей.

Однако, важным элементом имиджа ОАЭ стали не только туристические аспекты, но и внешнеполитические действия. ОАЭ выступают за укрепление международной безопасности, поддерживают интернациональные коалиции в борьбе против терроризма, оказывают помощь развивающимся странам. Эти действия помогают сформировать имидж ОАЭ как ответственной и надежной страны, что дает возможность государству влиять на мировые процессы и укреплять свою «мягкую силу».

Создание положительного образа страны в глазах мировой общественности невозможно без публичной дипломатии. В ОАЭ публичная дипломатия является важным инструментом внешней политики, направленной на укрепление авторитета федерации. Основная задача публичной дипломатии заключается в установлении партнерских отношений между ОАЭ и другими государствами, а также в укреплении взаимопонимания и доверия между народами.

Наиболее эффективным инструментом продвижения имиджа в ОАЭ, как и в любой другой стране являются СМИ, так как они являются основным источником сведений для массовой аудитории. СМИ напрямую влияют на имидж государства, распространяя информацию о его достижениях и преимуществах, пропагандируя его культуру и традиции, а также сообщая о важных событиях, происходящих в стране. Кроме того, СМИ помогают бороться с негативными стереотипами и предрассудками, которые могут возникать у людей в отношении определенных государств.

Продвижение имиджа государства через СМИ, осуществляется в ОАЭ через различные формы медиа площадок, такие как телевидение, радио, газеты, журналы, интернет-издания и социальные сети. Каждый из этих источников имеет свои особенности и возможности, что позволяет добиться максимальной эффективности при продвижении брендинга. Ниже представлены наиболее известные СМИ ОАЭ:

Таблица 1. Печатные СМИ ОАЭ на арабском языке

№	Наименование новостного агентства	статус собственности
1	Al Bayan	Правительство Дубай
2	Al Ittihad	Правительство Абу-Даби
3	Al Khaleej	Шарджа
4	Al Watan	Правительство Абу-Даби
5	Al Emarat Alyom	Правительство Дубай
6	Al Roya	Правительство Абу-Даби
7	Emirates News Agency WAM	Правительство Абу-Даби

Печатные СМИ ОАЭ на английском языке

№	Наименование новостного агентства	статус собственности
1	The National	Правительство Абу-Даби
2	Gulf News	Правительство Дубай
3	Khaleej Times	Частная/Дубай
4	Emirates 24/7	Онлайн
5	Gulf Today	Правительство Дубай
6	7 Days	Частная

Электронные СМИ ОАЭ

№	Наименование новостного агентства	статус собственности
1	Dubai Media Incorporated (DMI)	Дубай
2	Dubai TV	Дубай
3	Dubai One	Дубай
4	Abu Dhabi TV	Абу-Даби
5	Ajman TV	Аджман
6	Sharjah TV	Шарджа

Региональные электронные СМИ

№	Наименование новостного агентства	статус собственности
1	MBC	Штаб квартира в Дубай
2	Al Arabiya	Штаб квартира в Дубай
3	Sky News Arabia	Штаб квартира в Абу-Даби

Чрезмерная раскрутка имиджа ОАЭ неизбежно привела к формированию и укреплению ее «мягкой силы». Далеко не секрет,

что в последнее десятилетие большинство стран мира конкурировали за то, чтобы эффективно обладать как можно большим количеством нетрадиционной силы. В этом плане, ОАЭ стали наиболее успешной страной на Ближнем Востоке обладающей «мягкой силой». Несмотря на то, что страна является молодым образование международной системы, она смогла быстро достичь стать всемирно признанным субъектом, играющим значительную роль в влиянии на рыночные отношения всего мира.

ОАЭ были основаны пятьдесят два года назад, шейх Зайд бен Султан Аль Нахайян, основатель и первый президент Объединенных Арабских Эмиратов, практиковал методологию «мягкой силы» во внутренних или внешних вопросах, добившись объединения малых городов-государств в единое целое и достижения гармоничных и мирных отношений с соседями.

Кроме того, его высочество Шейх Зайд посвятил себя созданию сильной модели развития, направленной на служение гражданам и достижение процветания нации. За время своего правления он создал прочную базу «мягкой силы», косвенно переняв методологию «мягкой силы» и преуспев в ее использовании в качестве инструмента во внешней политике страны. Внешняя политика ОАЭ зависит от набора принципов, которые включают в себя основополагающую веру в справедливость между государствами и принцип невмешательства во внутренние дела других государств. Страна также является активным сторонником международных институтов, способствующих сотрудничеству, таких как Организация Объединенных Наций [14].

Оказывая поддержку таким органам, ОАЭ укрепляют верховенство международного права, поддерживают выполнение согласованных на международном уровне конвенций и защищают интересы малых и бесправных стран. Сын основателя ОАЭ, ныне покойный шейх Халифа бен Зайд продолжил подход своего отца к внешней политике, в частности в свете региональных и глобальных событий последнего десятилетия, таких как Арабская весна, появление террористических организаций и региональные конфликты [15].

Современные исследователи признали большой прогресс, достигнутый Объединенными Арабскими Эмиратами с 1971 года, и то, как это улучшило имидж страны. ОАЭ превратились в современное, прогрессивное исламское государство и региональную державу. Прогресс страны, подкрепленный сочетанием успешных инвестиций, стратегий и политики, способствовал созданию сильного

международного бренда, который привлек крупные иностранные инвестиции, международных туристов и репутацию отличного места для работы и жизни. Необходимо добавить, что, несмотря на свой небольшой размер, страна смогла извлечь максимум из обширных запасов нефти и газа находясь в «горячем» регионе мира. Стремительное развитие страны привлекло внимание ученых и практиков. Абу-Даби и Дубай рассматривают как «непосредственные города», созданные в результате ускоренной урбанизации и прогрессивного экономического развития. Приняв модель, основанную на создании разнообразной группы свободных экономических зон, Абу-Даби и Дубай привлекли транснациональные компании, международных экспертов и туристов со всего мира. Хотя доходы от нефти и газа составляют основную часть экономических доходов, эмират Абу-Даби и Дубай придерживаются стратегии экономической диверсификации и инноваций для поддержки экономического роста и развития.

Заключение

В результате проведенного исследования можно сделать выводы что, «мягкая сила» не является новой концепцией или практикой на международной арене, но термин был введен в широкое пользование Джозефом Найем относительно недавно и представляет собой способность достижения желаемых результатов путем влияния на поведение других, в основном с помощью финансовой мотивации или сотрудничества. «Мягкая сила», в отличие от жесткой, не полагается на военную или экономическую мощь для принуждения других к выполнению того, что требуется, а скорее делает это более кооперативным и интегрированным образом. Более того, стратегии «мягкой силы» часто являются долгосрочными, основанными на отношениях доверия и поддержки, а не на мгновенном результате. Многочисленные политологи спорят о точном определении «мягкой силы» и о том, как она должна практиковаться, но общие принципы остаются прежними.

Одной из стран, продемонстрировавших относительно успешное понимание и внедрение «мягкой силы» для своего развития, являются ОАЭ. Это продемонстрировало, что малая нация способна использовать свои отношения со странами, организациями и институтами для своего социального, экономического и политического развития. Политическое позиционирование ОАЭ на международной арене в значительной степени основано на позиции сотрудничества

страны с международными организациями, такими как ООН, ЕС, МЕРКОСУР, НАТО и т.д., и дружественных отношениях с соседними региональными и международными партнерами. Для обеспечения эффективной и устойчивой интеграции с другими странами, ОАЭ установили культурные, экономические и гуманитарные связи со многими государствами. Поток людей, информации и ресурсов между ОАЭ и другими был одной из мер «мягкой силы», которые страна использует, чтобы помочь утвердиться в качестве растущего крупного игрока на международной арене.

Угрозой продвижения имиджа ОАЭ является ситуация в Йемене, где до недавнего времени страна принимала активное участие. По оценкам ближневосточных экспертов, военная операция арабской коалиции в Йемене зашла в тупик. На этом фоне решение Эмиратов сократить свое участие в военных действиях логично. Особое внимание этому решению уделил редактор лондонской газеты «Рай аль-йаум» А. Атван который отметил, что сокращение уровня эмиратских сил в Йемене вызвано причинами стратегического и тактического порядка, подчеркнув усиление возможностей движения «Ансар Алла», сумевшее перенести военные действия с йеменской территории за ее пределы. Об этом свидетельствуют обстрелы аэропорта Абха и инцидент с танкерами в Фуджейре. В свою очередь, руководство ОАЭ опасается ракетных ударов по Дубаю и Абу-Даби. Вместе с тем, усиление военной мощи хуситов ракетным арсеналом и самолетами-беспилотниками, способствовавшими росту количества убитых и раненых эмиратских военных представляют прямую угрозу безопасности.

Не менее важной причиной вывода эмиратских войск является разочарование элиты страны военными возможностями КСА. Несмотря на оснащенность оружием и техническими средствами, саудовские военные плохо воюют, а уровень их боевой подготовки низок. Также следует упомянуть недовольство правителей эмиратов Шарджа, Фуджейрай и Рас аль-Хаймы тем, что начатая война не привела к желаемым результатам и не закончилась победой. В результате можно предположить, что между руководством ОАЭ и хуситами имеются тайные контакты, позволившие достичь договоренностей о том, что в обмен на уход эмиратских войск, повстанцы «Ансар Алла» не будут усложнять мирную жизнь в ОАЭ, подвергая риску аэропорты Дубая и Абу-Даби.

Таким образом, можно сделать вывод, что попытки использовать жесткую силу на практике доказали свою несостоятельность и

безнадежность. В то время как «мягкая сила» имеет огромные шансы на успех для повышения авторитета государства на международной арене. С учетом этого полагаю, что ОАЭ продолжит проводить богатый комплекс мероприятий, направленный на формирование положительного образа страны в глазах мировой общественности путем продвижения туризма, расширения пространств медиа индустрии, привлечения инвестиций, развития культурных связей и проведения международных ивентов.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Nye J. Soft Power: The Means to Success in World Politics. - N.Y., 2004.
- [2] Ebtesam Al-Ketbi. Dr. UAE's Leadership Model and the Soft Power Index 2023. <https://epc.ae/en/details/brief/uae-s-leadership-model-in-the-soft-power-index-2023>.
- [3] تارام إل ائی یومئ. ؤدحتمل ائی برعل ا تارامل ا ؤموكحل ی مسرلا عقوملا 2071. [The official website of the United Arab Emirates government. UAE Centennial 2071. United Arab Emirates]. <https://uaecabinet.ae/ar/uae-centennial-plan-2071>
- [4] Григорьев Е. ОАЭ 2022 - экономические показатели. <https://vc.ru/trade/536541-оаэ-2022-экономические-показатели>.
- [5] Esraa Ismail. UAE is first MENA region, 10th globally in overall influence: GSPI. <https://wam.ae/en/details/1395303029961>.
- [6] Anup Oommen. UAE tops MENA, enters Top 10 for “influence” in Global Soft Power Index 2022. <https://www.arabianbusiness.com/gcc/uae/uae-culture-society/uae-global-soft-power-index-2022>
- [7] H.H. Sheikh Mohammed Bin Rashid Al Maktoum. Inspirational quotes. <https://www.bayut.com/mybayut/mohammed-bin-rashid-quotes>
- [8] Krzymowski A. Role and Significance of the United Arab Emirates Foreign Aid for Its Soft Power Strategy and Sustainable Development Goals. Social Sciences, 2022, 11 (2), p. 48.
- [9] مخض أو ربكأ لكشي تارامل ا یف ی ناسنل ا لمعل ا. دمحم نب نادمح [Hamdan bin Mohammed. Humanitarian work in the Emirates constitutes the largest investment of its kind. Dubai, United Arab Emirates]. <https://www.emaratallyoum.com/local-section/other/2020-08-19-1.1388399>.
- [10] یل ع میلعتل ریوطنل ائی تارامل ا ؤدایر. 2021. یف ااطعل ا یبد [Dubai Cares in 2021. Emirati leadership in developing education globally]. <https://al-ain.com/article/dubai-cares-emirati-leadership-education-worldwide>.

تارام إال ةل و د ب ي ل و د ل ا ن و ا ع ت ل ا و ة ي ج ر ا خ ل ا ة ر ا ز و ل ي م س ر ل ا ع ق و م ل ا [11] ة د ح ت م ل ا ة ي ب ر ع ل ا . [The Ministry of Foreign Affairs and International Cooperation in the United Arab Emirates: The official website]. <https://www.mofaic.gov.ae/ar-ae/the-ministry/uae-international-development-cooperation>.

[12] Embassy of the UAE in Washington, USA: Official website. <https://www.uae-embassy.org/discover-uae/foreign-policy/foreign-aid>.

ة ي د ا ص ت ق ا ر ا ث ا و ة م ع ا ن ل ا ت ا ر ا م إ ل ا ة و ق ز ي ز ع ت . . ي ب د و ب س ك ا ة د ع ب ا م [13] ة د ح ت م ل ا ة ي ب ر ع ل ا ت ا ر ا م إ ل ا . ة د ت م م [Post-Expo Dubai...Enhancing the UAE's soft power and extended economic effects. The United Arab Emirates]. <https://futureuae.com/ar-AE/Mainpage/Item/7315/>.

[14] Abass W. UAE is the Most Stable Arab Nation in the Middle East. <https://www.khaleejtimes.com/business/economy/uae-is-the-most-stable-arab-nation>.

[15] Abraham K. Pope Francis in UAE: Gulf News travels with the Pope, Gulf new UAE. <https://gulfnews.com/uae/pope-francis-in-uae-gulf-news-travels-with-the-pope-1.1548942346099>.

МЕМЛЕКЕТТІҢ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ИМИДЖІ «ЖҰМСАҚ КҮШ» ЭЛЕМЕНТІ РЕТІНДЕ: БІРІККЕН АРАБ ӘМІРЛІКТЕРІ

* Чукубаев Е.С.¹, Ильясов А.Е.²

¹Тарих ғылымдарының кандидаты, доцент,

Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті

e-mail: simonoberto1901@gmail.com

² докторант, 1 курс , Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті

e-mail: alisher.ilyasov91@gmail.com

Андатпа. Әр мемлекеттің күші мыңдаған жылдар ішінде дәстүрлі түрде оның қарулы күштермен, экономикасымен және өз саясатын жаһандық ауқымда енгізу қабілетімен сипатталды. «Қатты күш» деп аталатын саяси билік формасы көптеген жылдар бойы халықаралық аренадағы тараптардың саяси мүдделерін және мінез-құлқын түзетудің жалғыз құралы болды. Соған қарамастан, соғыс әдістерін қолдану, қорқыту мен мәжбүрлеу көбінесе адамдардың үлкен шығындарына әкеліп соқтырды, бұл өткен уақыттағы парадигмаларды қайта қарауға және басқа тәсілдерді табуға мәжбүрледі. Ағымдағы әлемдік қоғамды гуманизациялау жағдайында мемлекеттің жаһандық ықпалын арттыру тек қана ұлттық имиджді қалыптастыру кезінде мүмкін болды. Бірақ брендинг тұжырымдамасы балама дәстүрлі емес саяси тұжырымдама

болғанымен, ол ақырғы кезде “жұмсақ күш” көрсету стратегияларының негізі болып көрсетілді.

Мақаланың мақсаты – БАӘ-нің «жұмсақ күш» саласындағы сыртқы саясатындағы негізгі үрдістерді және оның мемлекеттің имиджіне әсерін анықтау. Зерттеудің маңыздылығы БАӘ-нің аймақтық және халықаралық ықпал үшін күресте өзінің жетістіктерін сәтті пайдаланып, аймақтық және жаһандық экономикалық «куат» ретінде өсуімен байланысты. Мақалада мәдени дипломатия, туризм, экономикалық табыс және халықаралық ынтымақтастық сияқты түрлі аспектілер қозғалады. Соңғы жылдары БАӘ дипломатия, бизнес және басқа да салалардағы мақсаттарға қол жеткізу үшін әлемдік аренадағы имиджін жақсарту бойынша белсенді жұмыс жүргізуде. Осылайша, зерттеу БАӘ сыртқы саясатында қолданатын жұмсақ күш құралдарын көрсетуге бағытталған. Сонымен қатар, зерттеу дәстүрлі емес күштерді қолдану кезінде БАӘ болашақта кездесуі мүмкін қиындықтарды және кез келген ықтимал тұзақтарды болдырмау жолдарын анықтауға бағытталған.

Тірек сөздер: Біріккен Араб Әмірліктері (БАӘ), «жұмсақ күш», халықаралық имидж, дипломатия, гуманитарлық көмек, толеранттылық саясаты, білім беру бағдарламалары, мәдени іс-шаралар

INTERNATIONAL IMAGE OF THE STATE AS AN ELEMENT OF SOFT POWER: UNITED ARAB EMIRATES

*Chukubayev E.S.¹, Ilyassov A.E.²

¹Candidate of Historical Sciences, Associate Professor,
Al-Farabi Kazakh National University,
Almaty, Kazakhstan

e-mail: simonoberto1901@gmail.com

² PhD student, 1st year, Al-Farabi Kazakh National University,
Almaty, Kazakhstan

e-mail: alisher.ilyasov91@gmail.com

Abstract. The strength of any state for a long period of time has traditionally been characterized by the power of its armed forces, economy and ability to impose its policies on a global scale. The form of political power known as “Hard Power” for many years was the only tool for correcting the political interests and behavior of the parties in the international arena. Nevertheless, the use of methods of war, threats and coercion often led to large-scale human losses, which forced us to reconsider the paradigms of the past and give rise to new ones. In the context of the current humanization

of the world society, the increase in the global influence of the state has become possible with creation of an attractive national image. Although the concept of branding has been an alternative to a non-traditional political concept, it has recently become a mainstay of strategies for demonstrating countries' "Soft Power".

The purpose of the article is to identify the key trends in the UAE's foreign policy in the field of "soft power" and its impact on the image of the state. The importance of the study is related to the growth of the UAE as a regional and global economic "power", successfully using its achievements in the struggle for regional and international influence. The article touches on various aspects such as cultural diplomacy, tourism, economic success and international cooperation. In recent years, the UAE has been actively working to improve its image on the world stage to achieve goals in diplomacy, business and other areas. Thus, the study aims to highlight the soft power instruments used by the UAE in its foreign policy. Additionally, the study aims to identify challenges the UAE may face in the future when using unconventional force and ways to avoid any potential pitfalls.

Key words: United Arab Emirates (UAE), Soft Power, international image, diplomacy, humanitarian aid, tolerance policy, educational programs, cultural events

Статья поступила 29.11.2023

УДК 327.7

<https://doi.org/10.48371/ISMO.2023.54.4.004>

МРНТИ 11.25.40

КАЗАХСТАНСКО-АФГАНСКИЕ ОТНОШЕНИЯ: ИСТОРИЯ И СОВРЕМЕННОСТЬ

*Абдулина А.Т.¹, Аксакалова М.К.²

*¹ к.ист.н., заместитель директора по связям с общественностью

Института истории и этнологии им. Ч.Ч. Валиханова,

Алматы, Казахстан,

e-mail: abd_aksunkar@mail.ru

ORCID: 0000-0001-8556-3432

² к.полит.н., старший преподаватель, КазЖенПУ,

Алматы, Казахстан,

e-mail: madina.aksakal@mail.ru

*Статья подготовлена в рамках реализации проекта ИРН
BR20280975 «Исторические традиции казахской государственности
и проблемы сохранения национальной идентичности»*

Аннотация. С конца 70-х годов прошлого века завязался афганский узел противоречий. В 1992 г. образовался Исламский эмират Афганистан, у руля которого в 1996–2001 гг. находилось движение «Талибан», признанное многими государствами террористическим. Многолетние конфликты на территории страны привели к упадку экономики и расцвету наркоторговли.

Основной целью статьи является исследование развития дипломатических отношений РК с Афганистаном и расширения торгово-экономического сотрудничества.

Научно-практическая значимость статьи – выявление перспектив развития отношений по всему спектру – торговля, инвестиции, транспорт, связь, образование, культура, поддержка казахской диаспоры и пр., для предотвращения кризиса в Афганистане и риска проникновения террористов, беженцев и транзита наркотиков.

Методологической основой исследования являются принципы объективности и системного подхода к явлениям международных отношений, нацеленных на непредвзятый анализ всех имеющихся материалов по теме исследования и учет сложной структуры международных отношений в различных подсистемах Центрально-Азиатского региона.

В результате исследования было установлено, что дипломатические отношения Казахстан развивает с Афганистаном с 1992 г. В 1996 г. Казахстан и все государства ОДКБ заняли твердую антиталибскую позицию. Отношения между нашими странами

активизировались после свержения талибского режима в 2001 г. Состоялись неоднократные встречи глав государств и правительств, внешнеполитических ведомств, укреплялись парламентские связи и по линии взаимодействия в международных и региональных организациях. В 2021 г. Астана установила с правительством талибов деловые отношения по развитию связей в области экономики и торговли, в особенности для Афганистана значимы поставки казахстанских пшеницы и муки.

В гуманитарной области Казахстан оказывал помощь Афганистану по сооружению школ, больниц, мостов, обучению афганских студентов, снабжению населения некоторых провинций продовольствием и товарами при стихийных и пр. бедствиях.

Ценность исследования – предпринят анализ развития отношений РК с Афганистаном, обстановка в котором имеет огромное значение для стабильности в регионе. Показана активность других государств Центральной Азии и крупных внерегиональных держав в этой стране, что послужит стимулом Казахстану для определения векторов дальнейшего развития отношений. Опубликованные результаты исследования будут востребованы политологами, преподавателями, студентами по профильным специальностям.

Ключевые слова: Афганистан, безопасность, Казахстан, ОДКБ, талибы, торгово-экономическое сотрудничество, дипломатические отношения, Центральная Азия

Основные положения

С конца 70-х годов прошлого века завязался афганский узел противоречий и это государство, находящиеся на пересечении путей из Центральной в Южную Азию, стало полем для бесконечных войн – сначала советско-афганской, затем гражданской войны с международным измерением. В 1992 г. пала Исламская республика Афганистан, образовался Исламский эмират Афганистан, у руля которого в 1996–2001 гг. находилось движение «Талибан», признанное многими государствами террористическим и экстремистским. Многолетние конфликты на территории страны привели к упадку экономики, расцвету наркоторговли, объемы которой не снизились при талибах.

Дипломатические отношения Казахстан установил с правительством М. Наджибуллы 12 февраля 1992 г., а Исламская республика Афганистан в 1993 г. в Алматы основала свое посольство. В Афганистане на тот момент проживала достаточно многочисленная

казахская диаспора. В 1996 г. Казахстан и все государства ОДКБ при лидерстве России заняли твердую антиталибскую позицию, противостоящую политике Пакистана и США.

Отношения между нашими странами активизировались после свержения талибского режима в 2001 г. Состоялись неоднократные визиты Президента Исламской республики Афганистан Х. Карзая в Астану и встречи лидеров двух государств на других международных площадках. Со второй половины 2000-х годов контакты между Афганистаном и Казахстаном поддерживались и на уровне правительств, и внешнеполитических ведомств, и парламентских связей, укреплялись по линии взаимодействия в международных и региональных организациях (ОБСЕ, ШОС, СВМДА, ОДКБ, ЦАРИКЦ и др.). После прихода к власти талибов в 2021 г. официальная Астана установила с новым правительством деловые отношения по сохранению и развитию связей в области торговли и экономики для предотвращения кризиса в Афганистане и риска проникновения исламистских боевиков, беженцев и транзита наркотиков.

Торговля Казахстана с Афганистаном активизировалась во второй половине 2000-х годов. В 2007 г. была создана Казахстанско-афганская межправительственная комиссия по торгово-экономическому сотрудничеству. В 2013 г. в Астане был официально представлен Стратегический план действий по торговой политике на 2013–2017 гг. Увеличение объемов взаимной торговли позволило открыть в Кабуле в 2016 г. Торговый дом Казахстана. В 2023 г. на экспорт в Афганистан работает около 700 казахстанских компаний, а в Казахстане около 500 афганских и около 50 совместных, в основном в сфере торговли. Пшеница и мука составляют в структуре казахстанских поставок 50%, а в Афганистане это 60% от всего импорта муки, значимыми статьями казахстанского экспорта являются также нефть и нефтепродукты, нефтяной газ, железный прокат, растительные масла и пр. Сравнительно небольшие объемы торговли, в сравнении с Узбекистаном и Туркменистаном, между нашими странами связаны с отсутствием общих границ, большими таможенными преградами при перевозке грузов через третьи страны.

В гуманитарной области Казахстан оказывал помощь Афганистану по сооружению школ, больниц, мостов, обучению афганских студентов, снабжению населения некоторых провинций продовольствием и товарами первой необходимости при стихийных и пр. бедствиях.

Перспективы углубления сотрудничества в торговле, инвестициях, прокладке оптово-волоконных линий и пр. зависят не только от усилий двух государств, но и интеграционных проектов всех стран Центральной и Южной Азии, в особенности в транспортно-логистической сфере.

Введение

В 2021 г. одним из самых важных событий для геополитической картины мира стал уход американских военных из Афганистана и возвращение к власти движения «Талибан», провозгласившего свержение Исламской республики Афганистан и образование Исламского эмирата Афганистан. Долгих 19 лет с 2002 г., когда международная коалиция сил во главе с США при поддержке Северного альянса разгромила основные силы талибов и базы «Аль-Каиды» в ходе военных операций «Несокрушимая свобода» и «Анаконда», уцелевшие участники движения вели упорную партизанскую войну за установление полного контроля над всей территорией страны и свое возвращение к власти.

Как известно, исламистское террористическое движение «Талибан» стало формироваться усилиями Межведомственной разведки Пакистана во второй половине 1980-х гг., когда Советский Союз уже осознал бесперспективность войны с моджахедами, и под напором Запада и как шаг демонстрации ему реализации концепции нового политического мышления во внешней политике, готовился к выводу советского контингента из Афганистана. Социальные причины формирования радикального движения кроились в попытке пуштунов противостоять национализму других этнических групп – узбеков, таджиков, хазарейцев и пр., усилившемуся во время советско-афганской войны, вернуть себе ключевые посты в управлении государством, а также реакцией сельского населения, к которым большей частью относились этнические пуштуны, на урбанизацию и западные ценности, низкий уровень жизни и образования и пр. [1, с. 17].

Объясняя идеологическую основу талибов, многие российские политологи сходятся во мнении, что суть ее составляет «исламский национализм, базирующийся на своеобразном синтезе религиозного и национального (пуштунского) факторов» [2, с. 97]. Известный российский специалист по Афганистану А.А. Князев в идеологии движения также выделяет влияние деобандийской суннитской школы [1,

с. 18], последователи которой выступают за теократическое исламское государство на основе строгого исполнения законов шариата и запретов на светский образ жизни и развлечения. Деобандийская идеология призвана была смягчить пуштунский национализм для консолидации всех этносов в единую нацию. Однако почти шестилетнее правление талибов не могло вызвать однозначную поддержку всего населения, поскольку горожане явно не одобряли радикальные запреты талибов, в особенности в отношении образования женщин, их одежды и свободы передвижения без сопровождения родственников-мужчин.

Многолетние конфликты на территории страны привели к упадку экономики, расцвету наркоторговли, объемы которой не снизились при талибах. Кроме того, против талибского Кабула продолжал вести боевые действия Северный альянс во главе с этническим узбеком Ахмад Шахом Масудом, заручившимся поддержкой со стороны России, государств Центральной Азии и Запада, в особенности США. Россия в условиях неудачной первой Чеченской войны не могла себе позволить потерять влияние в Центрально-Азиатском регионе, а Узбекистан, Таджикистан, Туркменистан опасались прорыва талибов на их территории с целью свержения светских режимов. Казахстан же и Кыргызстан, не граничащие с Афганистаном, учитывали риски ускоренной исламизации населения, интенсификации торговли наркотиками и оружием.

Казалось бы, быстрое свержение талибов в 2001–2002 гг. должно было вывести Афганистан со светским режимом Хамида Карзая, финансируемого США, на путь стабильности и прогресса. При президентстве Карзая, а затем Ашрафа Гани в Афганистане начались демократические преобразования, вместо разрозненных боевых отрядов были сформированы армия и полиция, получили развитие системы образования, здравоохранения, СМИ, женщинам дали возможность учиться и работать, были некоторые успехи в экономике за счет привлечения западных инвестиций. Однако обычным явлением стали коррупция, процветала наркоторговля, не было полностью достигнуто национальное единство на основе общенационального примирения, так как пуштунские юг, юго-восток Афганистана, граничащие с Пакистаном, стали новыми очагами борьбы талибов за реставрацию и свержение официального правительства в Кабуле. Боевые действия талибов с соединениями афганской армии и силами ISAF (Международные силы содействия безопасности во главе с НАТО), а после 2014 г. в основном с американскими военными,

продолжались с 2003 г. до 2021 г. включительно.

Договоренности о выводе войск США и их союзников по НАТО из Афганистана были достигнуты еще в президентство Д. Трампа путем заключения Дохийского соглашения от 29 февраля 2020 г. при посредничестве Катара, однако процесс затянулся вплоть до конца лета 2021 г. уже в период правления демократической администрации Д. Байдена. Причем талибы начали массированное наступление против национальной армии Афганистана, успешно захватывая одну провинцию за другой. Как видим, Дохийский мирный договор и вывод войск западной коалиции открыли напрямую талибам путь к власти и падение светского правительства А. Гани. Вывод войск не был нормально организован, походил на стремительное бегство, поскольку американцы оставили вооружение и военную инфраструктуру на миллиарды долларов. Многие государственные служащие, а также афганцы, работавшие в различных подразделениях международных организаций в Афганистане или каким-то иным путем коллаборировавшие с западными структурами были брошены на произвол судьбы. Это привело к ужасающим сценам, когда отчаявшиеся люди цеплялись за шасси самолетов в аэропорту Кабула, предпочитая разбиться, но не быть захваченными талибами.

Уже два года прошло с момента восстановления в Афганистане теократического государства – Исламской республики, признанной на официальном уровне лишь тремя государствами – Пакистаном, Саудовской Аравией и ОАЭ. Финансовое положение ИЭА с около 40-миллионным населением остается весьма плачевным в связи с решением администрации Дж. Байдена о блокировке авуаров Центрального афганского банка на 7 млрд долл., находившихся на хранении в американских кредитных организациях. Эта мера была вызвана отходом афганских политиков движения «Талибан» от своих первоначальных обещаний на создание коалиционного правительства, сохранение женского образования и пр. Эксперты констатируют ухудшение социально-экономической ситуации в Афганистане, осложненной землетрясением в июне 2022 г. В частности, таджикские политологи Шерали Ризоен и Махмуд Гиёсов в своей аналитике указали, что талибское правительство не добилось международного признания и не сформировало позитивного имиджа, «не смогли получить контроль над посольствами Исламской Республики Афганистан во многих стран. В частности, Генассамблея ООН не приняла их назначенного спецпредставителя», во внутренней же зоне талибы выступили за «удушение внутренней вооруженной (кроме

ФНСА) и невооруженной оппозиции. Обнуление влияния прежней элиты на ситуацию в стране и вывод из политического поля (особенно представителей Северного Альянса); контроль за СМИ, религиозными деятелями и за представителями гражданского общества» [3].

Хотя и во внешнем контуре не все так однозначно. Существенную помощь Афганистану оказывает Организация Объединенных наций, принявшая Переходную рамочную программу, в рамках которой в 2022 г. была оказана гуманитарная помощь продовольствием 22,9 миллионам человек, т.е. 94% из 24,4 миллионов нуждающихся [4]. Россия, заинтересованная в любых контактах со странами глобального Юга в условиях западных санкций в связи с русско-украинским конфликтом, а также государства Центральной Азии (очень ограниченно Таджикистан) установили контакты с талибским правительством и осуществляют торгово-экономическое сотрудничество. Именно о взаимоотношениях Казахстана с Афганистаном пойдет речь в этой статье.

Описание материалов и методов

Основными материалами для написания статьи послужили обзоры на сайте ООН, включая Группу по устойчивому развитию, документы на официальных сайтах МИД РК, Президента РК, премьер-министра РК, сайты законодательных актов («Adilet.zan.kz», «Online.zakon.kz»), книги Президента РК К.-Ж.К. Токаева о внешней политике РК, информационные сообщения в СМИ о событиях в Афганистане, политике государств Центральной Азии, научные статьи политологов и аналитиков по Афганистану и Центрально-Азиатскому региону и пр.

Для достижения поставленной цели по раскрытию внешней политики Казахстана в отношении Афганистана были использованы общенаучные методы – абстрагирования, логического анализа и синтеза, системный, функциональный. Одновременно авторы опирались на специальные методы исторического и политологического анализа региональных процессов – сравнительно-исторический, проблемно-хронологический, метод экспертных оценок. В частности, в качестве экспертных оценок можно обозначить анализ состояния казахско-афганских отношений в публикациях историка и политолога, кандидата исторических наук, крупного специалиста по Афганистану С. Акимбекова, политолога, кандидата политических наук Д. Сатпаева и др.

Методологической основой исследования являются принципы объективности и системного подхода к явлениям мировой политики и международных отношений, нацеленных на непредвзятый анализ всех имеющихся материалов по теме исследования и учет сложной структуры международных отношений в различных подсистемах Центрально-Азиатского региона.

Результаты

В 1991 г. геополитическая ситуация в регионе Центральной Азии и прилегающей к нему Южной Азии характеризовалась фрагментацией пространства и динамизмом границ в связи с распадом Советского Союза и образованием пяти новых государств. С.М. Акимбеков отмечает, что для «Афганистана распад СССР означал завершение эпохи, когда по соседству с его границами находились великие европейские державы» [5, с. 458], имея в виду свершившийся после окончания Второй мировой войны исход из Южной Азии Великобритании и появление на границах с Афганистаном независимого Пакистана, а в 1991 г. – независимых Таджикистана, Узбекистана и Туркменистана.

Внутри Афганистана продолжалась кровопролитная гражданская война с различными силами оппозиции. В марте-апреле 1992 г. правительство Президента Республики Афганистан М. Наджибуллы, этнического пуштуна, утратило контроль над северными провинциями страны, где хозяйничали мятежные генералы узбекского и таджикского происхождения – А.Р. Дустум, Мумин и др., не удалось также склонить на свою сторону крупного оппозиционера пуштунского происхождения, выдвинувшегося во время советско-афганской войны, Гульбеддина Хекматияра, поддерживаемого пакистанской разведкой. 28 апреля войска А.Ш. Масуда взяли Кабул и Наджитбулла вынужден был укрыться в здании миссии ООН, где он жил со своим братом до дня своей трагической гибели в результате успешного штурма афганской столицы талибами. Таким образом Республика Афганистан пала 28 апреля 1992 г. [5, с. 409].

Во главе Исламского государства Афганистан был поставлен временным президентом пуштунский духовный лидер С. Моджадедди согласно Пешаварскому соглашению от 24 апреля 1992 г., а уже 28 июня его сменил крупный афганский оппозиционный политик, предприниматель, командующий афганскими моджахедами, несмотря на свое ученое звание профессора исламского богословия в египетском университете Аль-Азхар, Бурхануддин Раббани. В декабре 1992 г. на

Совете уполномоченных он был избран официально Президентом. Его выдвижение на вершину властной пирамиды означало усиление партии «Джамиат» («Исламское общество Афганистана») и таджикского клана в политикуме Афганистана, против чего продолжал бороться Хекматияр [5, с. 416].

Вот в таком состоянии крайней политической нестабильности пребывал Афганистан в начале 1990-х годов. Молодой Республике Казахстан, не имевшей в советский период опыта дипломатического взаимодействия с Афганистаном, надо было тем не менее выстраивать отношения с этим крупным азиатским государством, чтобы минимизировать свои риски от опасного соседства по региону.

Кроме того, руководство Казахстана учитывало фактор казахской диаспоры в Афганистане, сложившаяся в основном в первой половине XX в. в связи с драматическими событиями – национально-освободительным восстанием 1916 г., голодом 1920-х и 1930-х гг. О казахам, проживавших на Севере Афганистана, в основном в округе Ханабад, в районах Ахчи, Чахар-Дара, упоминали западные востоковеды и путешественники Г. Ярринг, В. Муркрофт, Дж.В. Требек [6, с. 109]. Часть казахов осела в городах – Ханабад и Андхой, перебиваясь случайными заработками, другая часть пребывала в сельской местности провинций – Герат, Кундуз, Баглан, занимаясь обработкой и продажей шерсти. В конце 1970-х годов казахи также проживали в столице Афганистана – Кабуле, заправляя бакалейной торговлей [6, с. 110]. Г.М. Мендикулова приводит количественные показатели казахской диаспоры в Афганистане накануне Апрельской революции: «По данным шведского Центра по мультиэтническим исследованиям в университете Упсалы, проводившего научные изыскания по современному положению тюркских народов в мире, в 1978 году казахов в Афганистане проживало 24 тыс. человек, но с введением советских войск с эту страну и началом военных действий большая группа их покинула вместе с кыргызами обжитые в течение ряда десятилетий районы Афганистана и оказалась в лагерях беженцев в Пакистане или иммигрировала, по первоначальным данным, количеством около 70 семей в Турцию» [6, с. 111]. В связи с перманентной гражданской войной в Афганистане, осложненной вмешательством великих держав, количество казахов резко сократилось, составляя в 2013 г. 3500 человек. В период 1991–2021 гг. на постоянное место жительства в Казахстан в общей сложности переселилось из Афганистана около 13 000 казахов [7].

Дипломатические отношения Казахстан установил с правительством М. Наджибуллы 12 февраля 1992 г., открыв дипломатическую миссию в Кабуле, а в 2003 г. уже казахстанское посольство. Между тем Исламская республика Афганистан по главе с Раббани уже в 1993 г. в Алматы основало свое посольство, передислоцированное в 2005 г. в новую столицу – Астану [8]. Позиция Казахстана по отношению к Афганистану солидаризировалась с позицией Российской Федерации, союзника по Договору коллективной безопасности 1992 г., оказывающей существенную поддержку своему бывшему противнику Раббани, чтобы он мог контролировать приграничные с центральноазиатскими государствами провинции и их военизированные группировки [5, с. 422].

Республика Казахстан с большой тревогой встретила информацию о приходе к власти талибов 26 сентября 1996 г., инициировав 4 октября проведение встречи Глав государств Казахстана, России, Узбекистана, Кыргызстана и Таджикистана, членов ОДКБ, по поводу ситуации в Афганистане в Алматы. Лишь Туркменистан дистанцировался от этой встречи не только в связи со своей позицией нейтралитета, но и рассчитывал при талибах проложить трубопровод в Пакистан [5, с. 536].

Затем в соответствии с решением саммита Казахстан обратился в Совет Безопасности ООН с просьбой о проведении специальной сессии ООН по ситуации в Афганистане. На состоявшейся 16 октября 1996 г. сессии была принята резолюция 1076 (1996) Совета Безопасности ООН от 22 октября «О положении в Афганистане», в которой прозвучал призыв о достижении национального примирения, к прекращению боевых действий, торговли наркотиками и оружием, к сотрудничеству со Специальной миссией ООН, а также осуждение в отношении дискриминации женщин. Всех внешних игроков призвали прекратить поставки оружия и боеприпасов в страну, оказывать гуманитарную помощь мирному населению.

В целом, Казахстан и все государства ОДКБ при лидерстве России заняли твердую антиталибскую позицию, которая очевидно противостояла политике Пакистана и стоящими за ним США, Саудовской Аравии, что закладывало почву для сближения с Ираном. Последующий визит специального представителя премьер-министра Пакистана С.-И.-Х. Заиди и президента Ф. Легари в Алматы, Бишкек и Душанбе с попыткой создания положительного имиджа правительству «Талибана» и уверений в его миролюбии не увенчался успехом [5, с. 541].

Наиболее твердую антиталибскую позицию занимал Таджикистан, активно поддерживающий полевого командира таджикского происхождения «Панджерского льва» – Ахмад Шаха Максуда, занимавшего в 1992–1996 гг. пост министра обороны Афганистана. Агрессия боевиков исламистской террористической организации «Исламское движение Узбекистана» (ИДУ), ориентированных на талибов, в 1999 и 2000 гг. в Баткенском районе Кыргызстана и летом 2000 г. в Сурхандарьинской области Узбекистана заставила Ташкент и Бишкек изменить свою политику по дистанцированию от Москвы и сближению с США, проводившеюся с 1998 г.* 20 августа 2000 г. на саммите в Бишкеке [5, с. 611] лидеры 4-х центральноазиатских государств обратились к ОДКБ о принятии мер по укреплению афгано-таджикской границы, что напрямую было в интересах Российской Федерации. Кроме того, в сентябре того же года на саммите тысячелетия ООН экс-Президент РК Н.А. Назарбаев предложил меры по внутриафганскому урегулированию и реконструкции экономики, которые затем были учтены в резолюции Генеральной Ассамблеи и СБ ООН, принятой в апреле 2001 г. Согласно решению Токийской конференции стран-доноров в 2002 г. в Афганистану было выделено 90 млн долл. и 800 млн долл. – международным организациям для осуществления программ содействия Афганистану [9, с. 336–337].

Отношения между нашими странами активизировались после свержения талибского режима. Впервые Президент Исламской республики Афганистан Х. Карзай посетил с официальным визитом Астану 15 апреля 2004 г., когда обсудил с Н.А. Назарбаевым вопросы по налаживанию торгово-экономического сотрудничества для стабилизации экономики в Афганистане. По все видимости, между лидерами государств возникла взаимная симпатия на межличностном уровне, поскольку Карзай был неоднократно в Астане (в 2002, 2006, 2010 гг. на саммитах СВМДА, в 2010 и 2011 гг. – на саммитах ОБСЕ и ШОС и в 2016 г. – на 13-м Евразийском медиа-форуме в качестве экс-президента). А, вот Президент ИРА М.А. Гани встречался с лидером Казахстана лишь трижды, причем с официальным визитом был только единожды в ноябре 2015 г., а две встречи были на площадках ШОС в Уфе и Ташкенте [8]. 15 апреля 2004 г. был ратифицирован Договор об основах взаимоотношений и сотрудничества между Республикой Казахстан и Переходным Исламским Государством Афганистан [10].

Контакты между Афганистаном и Казахстаном поддерживались и на уровне правительств со второй половины 2000-х годов. Так,

летом 2007 г. Астану посетила афганская делегация, включавшая руководителей министерств и ведомств, представителей деловых кругов, во главе с вице-президентом Афганистана А.З. Масудом. В качестве основных тем для обсуждения были вопросы укрепления торгово-экономического и культурно-гуманитарного сотрудничества, противодействия терроризму и распространению наркотиков, влияющих на состояние региональной безопасности. С 2009 г. плотно идут контакты между нашими государствами по линии внешнеполитических ведомств, когда состоялся первый официальный визит Госсекретаря – Министра иностранных дел РК К. Саудабаева в Кабул, затем его очередной визит был в 2010 г, а в 2012 г. новый министр иностранных дел Е. Казыханов провел в афганской столице переговоры с президентом ИРА Х. Карзаем, министром иностранных дел Р. Расулом, а также со спецпредставителем Генерального секретаря – главой Миссии ООН в Афганистане Я. Кубишем. Аналогичный визит в Афганистан совершил в 2016 г. глава нашего МИДа Е. Идрисов. В свою очередь афганские дипломаты не так часто посещали Астану – лишь в 2013 г. заместитель министра иностранных дел Д. Лудина, хотя парламентские делегации нижней палаты (Волеси Джирга) были с визитами в нашей стране регулярно в 2012–2016 гг., а наша делегация во главе с Председателем Комитета по международным делам, обороне и безопасности Мажилиса М. Ашимбаевым в 2013 г. [8].

Политические связи Казахстана с Афганистаном укреплялись по линии взаимодействия в международных и региональных организациях (ОБСЕ, ШОС, СВМДА, ОДКБ, ЦАРИКЦ и др.). Наша страна является членом Рабочей группы ОДКБ-Афганистан, Контактной группы по взаимодействию и координации усилий стран-членов ШОС в проектах по восстановлению Афганистана. В свою очередь Афганистан выступает в качестве со-координатора СВМДА по двум направлениям: контроль над оборотом наркотиков, новые вызовы и угрозы.

После прихода к власти талибов в 2021 г. официальная Астана, несмотря на внесение движения «Талибан» решением Верховного суда РК от 15 марта 2005 г. в перечень террористических и экстремистских организаций, установили с новым правительством деловые отношения. По мнению известного политолога Д. Сатпаева, неправовая, но конструктивная политика РК в отношении талибского Афганистана обусловлена целым рядом причин: заинтересованностью западных держав, Китая и России, в сохранении стабильности в этой стране за счет казахстанских поставок продовольствия, использование

талибов в борьбе с ИГИЛ, учет позиции Пакистана, поддерживающего талибов, как важного игрока в регионе, потенциального транспортно-логистического хаба и «сдерживающего фактора для большей радикализации талибов»; упования на борьбу талибов с наркобизнесом [11]. Как мы писали выше, государства Центральной Азии проявили на афганском направлении максимальную активность, в особенности по сохранению и развитию установленных ранее связей в области торговли и экономики.

Что касается торгово-экономического сотрудничества, то первые казахстанские компании пришли на афганский рынок в 2004 г. Хотя политика региональной интеграции была намечена в рамках деятельности Программы Центрально-Азиатского регионального экономического сотрудничества (ЦАРЭС), инициированной Азиатским банком развития в 1997 г. для государств ЦА и Китая. Две министерские встречи этой организации состоялись в 2000 и 2004 г. в Казахстане – Алматы и Астане. Предусматривалось прежде всего транспортно-логистическое сотрудничество в рамках концепции Великого Шелкового пути, а вопросы Афганистана встали на повестку дня после свержения первого талибского правительства. С 2005 г. Афганистан стал полноправным членом этой организации.

По данным информационного обзора от специалистов Специальной программы ООН для экономик Центральной Азии (СПЕКА), с момента присоединения Афганистана к ЦАРЭС в 2005 г. он получил \$2,6 млрд. инвестиций в рамках 25 проектов в сферах торговли, транспорта и энергетики. ЦАРЭС добилась значительного прогресса в модернизации таможенного оформления в Афганистане, что привело к ускорению транзита товаров и услуг и повышению потенциала таможенных учреждений Афганистана. Особое внимание к развитию транспорта в Афганистане связано с его географическим положением, когда страна, не имеющая выхода к морям, тем не менее может стать коридором из Центральной в Южную Азию. Однако этот потенциал для государств Центральной Азии необходимо было раскручивать, поскольку основным торгово-экономическим партнером ИРА был Пакистан, который немного стали теснить Иран, Китай и ОАЭ. Так, в 2014 г. на Пакистан приходилось 33% экспорта Афганистана и 15,4% импорта [12, с. 5].

Относительно торговли с странами ЦАР отметим, что наиболее активно торговлю Афганистан ведет с Туркменистаном и Узбекистаном. Причем наблюдается дефицит торгового баланса, когда Афганистан в

основном ввозит импорт, чем экспортирует. С Казахстаном торговля активизировалась во второй половине 2000-х годов. В 2007 г. была создана Казахстанско-афганская межправительственная комиссия по торгово-экономическому сотрудничеству, в рамках которой заседания проводились в Астане, Алматы и Кабуле по обсуждению основных векторов и решению технических вопросов [8]. В 2013 г. в Астане был официально представлен Стратегический план действий по торговой политике на 2013–2017 гг., направленный на внедрение автоматизированных систем таможенных данных и интеграцию пограничного контроля для Афганистана с целью увеличения объема наземной торговли Афганистана с соседними странами Центральной Азии [12, с. 9].

По обнародованным данным в 2007–2016 гг. в ИРА поступил импорт из нашей страны на сумму 3,64 млрд долл. (см. рис. 1).

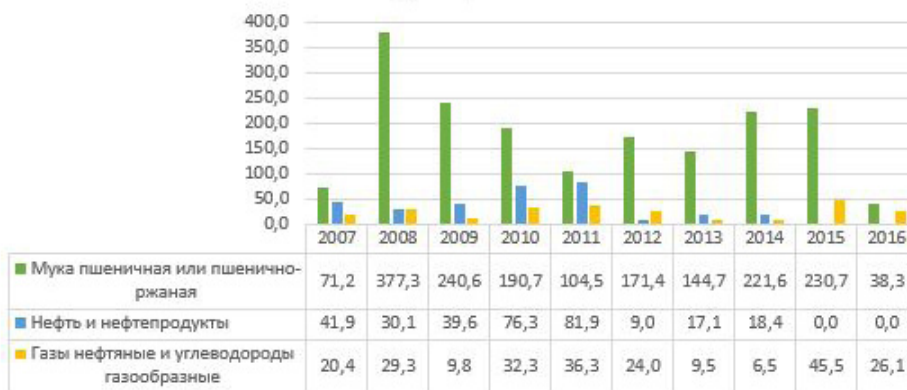

Рисунок 1 – Динамика экспорта РК в ИРА в 2007–2016 гг. [13].

Согласно представленной диаграмме, экспорт стартовал с отметки в 192,5 в 2007 г. до 617,12 млн долл. на следующий год, однако затем шел медленный спад до крайней точки в 2013 г. на показателе в 250,91 млн долл. [13]. С 2014 г. Казахстан наращивал объемы поставок товаров в Афганистан. Так, с 2014 г. объем взаимной торговли вырос с

около 333,52 млн долл. до 621 млн долл. в 2020 г. В 2016 г. товарооборот между Казахстаном и Афганистаном составил 489,4 млн. долл., из них экспорт РК – 486,8 млн. долл., импорт РК – 2,6 млн. долл. Увеличение объемов взаимной торговли позволило Казахстану открыть в Кабуле в 2016 г. Торговый дом Казахстана, воплотив принятое ранее решение Казахстанско-афганской межправительственной комиссии по торгово-экономическому сотрудничеству [8]. Некоторое снижение товарооборота произошло в 2021 г. в связи с приходом к власти талибов, но затем он медленно стал восстанавливаться, однако составляя всего лишь около 0,7% всего внешнего товарооборота РК.

Основные экспортные товары Казахстана в Афганистан
млн долларов США

По данным КГД МФ РК

Рисунок 2 – Основные экспортные товары РК в ИРА в 2007–2016 гг. [13]

Анализ структуры казахстанского экспорта показывает несомненное превалирование муки пшеничной или пшенично-ржаной (наиболее высокие показатели в 2008 г. на сумму 240,6 млн дол.), на втором месте до 2015 г. – нефть и нефтепродукты (наиболее высокие показатели в 2007 г. на сумму 41,9 млн дол.), с 2015 г. стали нарастать поставки в ИРА нефтяного газа в объеме 45,5 млн долл. По данным ООН, Казахстан опережает по поставкам нефтяного газа Таджикистан, уступая Узбекистану и Туркменистану [12, с. 7].

Рисунок 3 – Основные экспортные товары ИРА в РК в 2007–2016 гг. [13]

На экспорт в Афганистан работает около 700 казахстанских компаний, поставляя в 2023 г. товары в 640,7 тыс. тонн на сумму 215,1 млн. долл.: плоский прокат из железа нелегированной стали, пшеницу (320,1 тыс. тонн, т.е. 50% от всего казахстанского импорта и 60% от всего импорта муки в Афганистан) и другое продовольствие (муку, ячмень, растительные масла, семена льна, бобовые), сигареты, нефтяной газ в объеме 12,1 тыс. тонн на 2 млн. долл. [14].

Афганский импорт отличался неустойчивой динамикой, характеризующейся спадами в 2009, 2010 и 2012 гг., а также подъемами в 2008, 2011 и 2014 гг. Не было линейности и в видах импортной продукции из Афганистана, где в разные годы преобладали то один, то другой продукт: в 2007–2008 гг. – цитрусовые, 2009–2013 гг. – картофель, затем виноград (от 54 до 94%) [13]. В 2023 г. товарный ассортимент скромного импорта в Казахстан из Афганистана на сумму 2,3 млн долл. (4,9 тыс. тонн) включал сладкую воду и безалкогольные напитки, растения, виноград свежий и сушеный, огурцы, алюминиевые бытовые изделия, метлы и щетки, спички [14].

Сравнительно небольшие объемы торговли, в сравнении с Узбекистаном и Туркменистаном, между нашими странами связаны с отсутствием общих границ и, в связи с этим большими таможенными преградами при перевозке грузов через третьи страны. Из государств Центральной Азии автомобильные дороги Узбекистана

и Туркменистана используются для транзита грузов в Афганистан и далее в третьи страны. К примеру, Туркменистан поставляет сжиженный газ в Пакистан по автодорогам Афганистана. В перспективе поставки газа планируется полностью производить по газопроводу ТАПИ (Туркменистан–Афганистан–Пакистан–Индия), строительство которого началось в 2015 г.

В последние годы стали прокладывать при финансовой поддержке Азиатского банка развития новые железнодорожные линии, соединяющие Афганистан с государствами Центральной Азии: в 2010 г. от узбекского г. Хайратон до афганского г. Мазари-Шарифа [12, с. 16], в 2009, 2016 и 2021 гг. были построены ветки железной дороги Туркменистан–Таджикистан–Афганистан по территории всех этих государств, что позволило снять монополию Узбекистана на транзит грузов в Афганистан и территорию Южной Азии. Казахстан в основном поставляет свою продукцию в Афганистан через узбекско-афганскую границу, поэтому заинтересован в укреплении связей в транзитной сфере с Узбекистаном, а в отношении Афганистана – в облегчении процедур репатриации денег по взаимным контрактам. На проходившем в августе 2023 г. казахстанско-афганском деловом форуме в Астане стороны договорились об открытии казахстанского торгового дома в Герате, о предоставлении тарифных преференций при транспортировке своих товаров по территории обоих государств, а также будут изучать вопрос о запуске торгово-логистического терминала на афгано-туркменской границе и прокладке логистически более выгодных маршрутов поставок продукции на наши рынки.

Одним из видов экономической деятельности является вложение инвестиций. В этом отношении Афганистан не имел высокой привлекательности в силу политической нестабильности, хотя обладает природными запасами нефти, газа, железных и марганцевых руд, драгоценных металлов и пр. В 2009–2015 гг. прямые иностранные инвестиции (ПИИ) в ИРА составили всего лишь 1,2 млрд. долл., а среди инвесторов наибольший объем капиталовложений в новые предприятия был со стороны Объединенных Арабских Эмиратов (\$512 млн.), второе место занимает КНР (\$300 млн.), которая вкладывает преимущественно в добычу меди и золота [12, с. 5]. Казахстан инвестировал Афганистан в 2010 г. 300 тыс. долл. После подписания в 2012 г. между нашими странами соглашения о поощрении и взаимной защите инвестиций Афганистан вложил 200 тыс. долл. в Казахстан в 2013 году [13]. В 2023 г. в Казахстане работало 52 совместных предприятия, около 500

открытых афганскими бизнесменами в основном в сфере торговли.

Между тем обмен товарами и продовольствием происходит не только посредством торговли, но и путем поставок гуманитарной помощи афганцам с 2002 г., в особенности существенная поддержка Казахстаном оказывается в связи со стихийными бедствиями и боевыми действиями в Афганистане: в сентябре 2014 г. в провинции Бадахшан и Джаузджан отправлены продукты питания и одежда на сумму 775 тыс. долл.; в декабре 2015 г. – 27 вагонов с растительным маслом и товарами первой необходимости для жителей г. Кундуз, где произошли столкновения с боевиками [8]; в октябре 2023 г. – 27 вагонов с продовольствием, палатками, теплой одеждой и пр., общим весом 1662 тонны отправлено в провинцию Герат для пострадавших от землетрясения.

Помощь Казахстана Афганистану не носила спорадического характера, а осуществлялась на системной основе с 2006 г., когда нашим правительством была утверждена специальная программа по содействию Афганистану. По данным МИДа РК, Казахстан выделил 2,38 млн.долл. в 2008 г. на возведение школы в провинции Саманган, больницы в провинции Бамиан, а также 1,65 млн. долл. на ремонт асфальтированной дороги Талукан–Кундуз–Ширхан–Бандар. Затем уже в 2014 г. 1,5 млн.долл. министерство финансов РК перечислило в Афганистан на строительство 4-х типовых мостов через р. Айбак и укрепление ее берегов в провинции Саманган. Ввиду непрекращавшейся гражданской войны в Афганистане наша страна в 2016 г. отправило 2 млн.долл. на финансирование Афганской национальной армии. Кроме того, в 2009 г. Фонд исламской солидарности ОИК получил от Казахстана 1 млн долл. на восстановление Афганистана [8].

Кроме того, в РК был утвержден закон от 10 декабря 2014 года № 263-V «Об официальной помощи развитию» со стороны нашего государства в отношении тех стран, которые с ним сотрудничают, значимы для нашего региона и испытывают трудности в развитии. Указанный закон был дополнен указами Президента РК № 415 «Основные направления государственной политики Республики Казахстан в сфере официальной помощи развитию на 2017–2020 годы» от 31 января 2017 г. и аналогичный на 2021–2025 годы от 19 июля 2021 № 625, в котором прописано, что «Государства Центральной Азии и Исламская Республика Афганистан будут находиться в фокусе географических приоритетов оказания ОПР» [15].

Еще одной значимой инициативой Казахстана по развитию

Афганистана для его устойчивого развития является Государственная образовательная программа РК-ИРА, инициированная первым Президентом РК Назарбаевым в 2009 г. 22 ноября в Кабуле было заключено Соглашение о сотрудничестве в области образования между правительствами РК и ИРА, ратифицированное в 2010 г. Программа была рассчитана до 2014 г. и предусматривала ежегодное обучение 700 афганцев в вузах и 300 в колледжах и профессиональных училищах. Согласно этой программе, было выделено 50 млн.долл. для обучения 1 тыс. афганских студентов в учебных заведениях Казахстана. В 2018 г. в РК обучалось около 750 чел. (среди них врачи, около 100 полицейских и пограничников) [8]. В 2015 г. состоялся первый выпуск пограничников и в 2016 г. – врачей.

Заключение

Таким образом, более чем тридцатилетняя история взаимоотношений между Республикой Казахстан и афганским государством при различных режимах демонстрирует взлеты и падения уровня отношений. Практически прекратились контакты с 1996 г. при первом правлении движения «Талибан», когда угроза дестабилизации ситуации в Центрально-Азиатском регионе была весьма реальной. Затем с середины 2000-х гг. отношения по линии дипломатии и торгово-экономического сотрудничества стали восстанавливаться, хотя граничащие с Афганистаном Туркменистан и Узбекистан опережают Казахстан. РК участвовала в программах развития и содействия Афганистану, в том числе в рамках международных организаций и многосторонней дипломатии – ООН, СВМДА, Стамбульского процесса и др. Появление новой угрозы международной безопасности в виде ИГИЛ, стремление к сохранению стабильности в регионе, борьбе с наркотрафиком, а также вполне обоснованные коммерческие интересы, – все это подвигло РК, как и другие государства Центральной Азии, к поддержанию деловых контактов с правительством движения «Талибан» с 2021 г. Казахстанско-афганский бизнес-форум в августе 2023 г. показал, что перспективы углубления сотрудничества в торговле, инвестициях, прокладке оптово-волоконных линий и пр. зависят не только от усилий двух государств, но и интеграционных проектов всех государств Центральной и Южной Азии, в особенности в транспортно-логистической сфере.

** В 1998 г. Пакистан вслед за Индией провел испытания ядерного оружия, укрепив свое влияние в регионе, а это активизировало афганскую линию во внешней политике США.*

ЛИТЕРАТУРА

[1] Князев А.А. К истории афганского движения «Талибан» (середина - вторая половина 1990-х гг.) // Вестник Южно-Уральского государственного университета. Серия: Социально-гуманитарные науки. – 2021. – № 4. – С. 13–21.

[2] Добаев И. Неправительственные религиозно-политические организации исламского мира // Мировая экономика и международные отношения. – 2002. – № 4. – С. 91–97.

[3] Ризоен Ш., Гиёсов М. Один год «правления» Талибана в Афганистане. – 2022. – 17 августа. <https://www.caa-network.org/archives/24122>.

[4] Спасение жизней и поддержка важнейших социальных секторов: ООН представила Переходную рамочную программу для Афганистана. – 2022. – 26 января. <https://unsdg.un.org/ru/latest/announcements/spasenie-zhizney-i-podderzhka-vazhneyshih-sotsialnykh-sektorov-oon>.

[5] Акимбеков С.М. История Афганистана. – Астана. – Алматы: ИМЭП при Фонде Первого Президента, 2015. – 848 с.

[6] Мендикулова Г.М. Историческое и современное развитие казахской диаспоры и ирреденты. Учебное пособие. – Алматы: Казак университети, 2016. - 256 с.

[7] Мамашулы А. Не 15 семей, а десятки, или Сколько казахов в Афганистане? <https://rus.azattyq.org/a/afghanistan-the-number-of-the-kazakhs/31427052.html>.

[8] Сотрудничество Республики Казахстан с Исламской Республикой Афганистан: Официальный сайт МИДа РК. – 2019. – 7.10. <https://www.gov.kz/memleket/entities/mfa/press/article/details/458?lang=ru>

[9] Токаев К.-Ж.К. Преодоление. Дипломатические очерки. – Алматы: ОАО «Сак», 2003. – 656 с.

[10] О ратификации Договора об основах взаимоотношений и сотрудничества между Республикой Казахстан и Переходным Исламским Государством Афганистан. <https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z050000095>

[11] Сатпаев Д. Почему Казахстан сотрудничает с талибами и к чему это приведет? 2023. – 9 августа. https://forbes.kz/actual/expertise/pochemu_kazahstan_sotrudnichaet_s_talibami_i_k_chemu_eto_privedet/

[12] Укрепление торговых и экономических связей между Афганистаном и Центральной Азией: Экономический форум СПЕКА, 2016 г. «Повышение эффективности осуществления ЦУР на основе сотрудничества». Гянджа, Азербайджан, 22-23 ноября 2016 г. Гянджа, 2016. 21 с.

[13] Шибутова Л. Сотрудничество Казахстана с Афганистаном: обзор (Cooperation between Kazakhstan and Afghanistan: an overview). – 2017. – 21 июля.

[14] Шамсутдинова Ж. Казахстан продает Афганистану пшеницу, а покупает виноград и спички. –2023. – 10 мая. <https://ism.kz/tovarooborot-s-afganistanom>

[15] Об утверждении основных направлений государственной политики Республики Казахстан в сфере официальной помощи развитию на 2021–2025 годы. Указ Президента Республики Казахстан от 19 июля 2021 года. № 625. <https://adilet.zan.kz/rus/docs/U2100000625>

REFERENCES

[1] Knyazev A.A. K istorii afganskogo dvizheniya «Taliban» (seredina - vtoraya polovina 1990-kh gg.) [On the history of the Afghan Taliban movement (mid-second half of the 1990s)]. Vestnik Yuzhno-Ural'skogo gosudarstvennogo universiteta. Seriya: Social'no-gumanitarnye nauki. 2021, № 4, p. 13–21[in Russ.].

[2] Dobaev I. Nepravitel'stvennyye religiozno-politicheskie organizacii islamskogo mira [Non-governmental religious and political organizations of the Islamic world]. Mirovaya ehkonomika i mezhdunarodnye otnosheniya. 2002, № 4, p. 91–97 [in Russ.].

[3] Rizoen Sh., Giyosov M. Odin god «pravleniya» Talibana v Afganistane [One year of Taliban “rule” in Afghanistan]. 2022, 17 avgusta. <https://www.caa-network.org/archives/24122> [in Russ.].

[4] Spasenie zhiznej i podderzhka vazhnejshikh social'nykh sektorov: OON predstavila Perekhodnuyu ramochnuyu programmu dlya Afganistana [Saving lives and supporting critical social sectors: UN introduces Afghanistan Transition Framework]. 2022, 26 yanvaryaya. <https://unsdg.un.org/ru/latest/announcements/spasenie-zhizney-i-podderzhka-nepriyemnykh-okazaniya-bazovykh-uslug-oon> [in Russ.].

[5] Akimbekov S.M. Istoriya Afganistana [History of Afghanistan]. Astana - Almaty: ИМЕР pri Fonde Pervogo Prezidenta, 2015. 848 p. [in Russ.].

[6] Mendikulova G.M. Istoricheskoe i sovremennoe razvitie kazakhskoj diaspory i irredenty (Historical and modern development of the Kazakh diaspora and irredents): Uchebnoe posobie Almaty: Qazaq universiteti, 2016. 256 p. [in Russ.].

[7] Mamashuly A. Ne 15 semej, a desyatki, ili Skol'ko kazakhov v Afganistane? [Not 15 families, but dozens, or How many Kazakhs are there in Afghanistan?]. <https://rus.azattyq.org/a/afghanistan-the-number-of-the-kazakhs/31427052.html> [in Russ.].

[8] Sotrudnichestvo Respubliki Kazakhstan s Islamskoj Respublikoj Afganistan: Oficial'nyj sajt MIDa RK. 2019. 7 oktyabrya [Cooperation of the RK with the Islamic Republic of Afghanistan]. <https://www.gov.kz/memleket/entities/mfa/press/article/details/458?lang=r> [in Russ.].

[9] Tokaev K.-Zh.K. Preodolenie. Diplomaticheskie ocherki [Overcoming. Diplomatic essays]. Almaty: OAO «SaK», 2003. 656 p. [in Russ.].

[10] O ratifikacii Dogovora ob osnovakh vzaimootnoshenij i sotrudnichestva mezhdur Respublikoj Kazakhstan i Perekhodnym Islamskim Gosudarstvom Afganistan [On the ratification of the Treaty on the Fundamentals of Relations and Cooperation between the Republic of Kazakhstan and the Transitional Islamic State of Afghanistan]. <https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z050000095> [in Russ.].

[11] Satpaev D. Pochemu Kazakhstan sotrudnichaet s talibami i k chemu eto privedet? [Why is Kazakhstan collaborating with the Taliban and what will this lead to?]. 2023, 9 avgusta.: https://forbes.kz/actual/expertise/pochemu_kazahstan_sotrudnichaet_s_talibami_i_k_chemu_eto_privedet [in Russ.].

[12] Ukreplenie torgovykh i ehkonomicheskikh svyazej mezhdur Afganistanom i Central'noj Aziej: Ehkonomicheskij forum SPEKA 2016 goda «Povyshenie ehffektivnosti osushchestvleniya CUR na osnove sotrudnichestva» Gyandzha, Azerbajdzhan, 22-23 noyabrya 2016 g. [Strengthening trade and economic ties between Afghanistan and Central Asia]. Gyandzha, 2016. 21 s. [in Russ.].

[13] Shibutova L. Sotrudnichestvo Kazakhstana s Afganistanom: obzor [Cooperation between Kazakhstan and Afghanistan: an overview], 2017. 21 iyulya. <https://regnum.ru/article/2303850> [in Russ.].

[14] Shamsutdinova ZH. Kazakhstan prodaet Afganistanu pshenicu, a pokupaet vinograd i spichki [Kazakhstan sells wheat to Afghanistan and

buys grapes and matches]. 2023, 10 maya. <https://lsm.kz/tovarooborot-s-afganistanom> [in Russ.].

[15] Ob utverzhdenii osnovnykh napravlenij gosudarstvennoj politiki Respubliki Kazakhstan v sfere oficial'noj pomoshchi razvitiyu na 2021–2025 gody. Ukaz Prezidenta Respubliki Kazakhstan ot 19 iyulya 2021 goda. № 625. [On approval of the main directions of state policy of the Republic of Kazakhstan in the field of official development assistance for 2021 – 2025]. <https://adilet.zan.kz/rus/docs/U2100000625> [in Russ.].

ҚАЗАҚСТАН-АУҒАНСТАН ҚАТЫНАСТАРЫ: ТАРИХЫ МЕН ҚАЗІРГІ ЗАМАН

*Абдулина А.Т.¹, Ақсақалова М.Қ.²

¹Тарих ғылымдарының кандидаты, Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институты директорының қоғаммен байланыс жөніндегі орынбасары, Алматы, Қазақстан,
e-mail: abd_aksunkar@mail.ru
ORCID: 0000-0001-8556-3432

²Саясаттану ғылымдарының кандидаты, аға оқытушы, Қазақ ұлттық қыздар педагогикалық университеті, Алматы, Қазақстан,
e-mail: madina.aksakal@mail.ru

Аңдатпа. Өткен ғасырдың 70-жылдарының аяғынан бастап ауғандық қайшылықтардың түйіні пайда болды. 1992 жылы Ауғанстан Ислам әмірлігі құрылды, оны 1996-2001 жылдары көптеген мемлекеттер террористік деп таныған «Талибан» қозғалысы басқарды. Ел аумағындағы көпжылдық қақтығыстар экономиканың құлдырауына және есірткі саудасының өркендеуіне әкелді.

Мақаланың негізгі мақсаты – Қазақстанның Ауғанстанмен дипломатиялық қарым-қатынастарының дамуын және сауда-экономикалық ынтымақтастықтың кеңеюін зерттеу.

Мақаланың ғылыми-практикалық маңыздылығы – Ауғанстандағы дағдарысты және террористердің, босқындардың және есірткі транзитінің ену қаупін болдырмау үшін сауда, инвестициялар, көлік, байланыс, білім, мәдениет, қазақ диаспорасын қолдау және т.б. спектрлер бойынша қатынастарды дамыту келешектерін анықтау.

Зерттеудің әдіснамалық негізі – зерттеу тақырыбы бойынша барлық қолда бар материалдарды бейтарап талдауға және Орталық Азия аймағының әртүрлі ішкі жүйелеріндегі халықаралық қатынастардың күрделі құрылымын ескеруге бағытталған халықаралық қатынастар

құбылыстарына объективтілік және жүйелі көзқарас принциптері.

Зерттеу нәтижесінде Қазақстан 1992 жылдан бастап Ауғанстанмен дипломатиялық қатынастарды дамытып келе жатқаны анықталды. 1996 жылы Қазақстан мен ҰҚШҰ-ның барлық мемлекеттері Талибанға қарсы берік ұстанымға ие болды. Біздің елдер арасындағы қарым-қатынас 2001 жылы Талибан режимі құлатылғаннан кейін жандана түсті. Мемлекет және үкімет басшыларының, сыртқы саясат ведомстволарының бірнеше рет кездесулері өтті, парламенттік байланыстар, халықаралық және өңірлік ұйымдардағы өзара іс-қимыл нығая түсті. 2021 жылы Астана «Талибан» үкіметімен экономика және сауда саласындағы байланыстарды дамыту үшін іскерлік қарым-қатынастар орнатты, әсіресе Ауғанстан үшін қазақстандық бидай мен ұнның жеткізілуі айтарлықтай.

Гуманитарлық салада Қазақстан Ауғанстанға мектептер, ауруханалар, көпірлер салу, ауған студенттерін оқыту, кейбір провинциялардың тұрғындарын табиғи және басқа да апаттар кезінде азық-түлікпен және тауарлармен қамтамасыз ету бойынша көмек көрсетті.

Зерттеудің құндылығы – Қазақстан Республикасының Ауғанстанмен қарым-қатынасының дамуына талдау жасалды, ондағы жағдай өңірдегі тұрақтылық үшін зор маңызға ие. Орталық Азияның басқа мемлекеттерінің және осы елдегі ірі өңірден тыс державалардың белсенділігі көрсетілді, бұл Қазақстанға одан әрі қатынастарды даму векторларын айқындау үшін ынталандыру болады. Зерттеудің жарияланған нәтижелері саясаттанушылар, оқытушылар, бейіндік мамандықтар бойынша студенттер тарапынан сұранысқа ие болады.

Тірек сөздер: Ауғанстан, қауіпсіздік, Қазақстан, ҰҚШҰ, талибандар, сауда-экономикалық ынтымақтастық, дипломатиялық қарым-қатынас, Орталық Азия

KAZAKHSTAN-AFGHAN RELATIONS: HISTORY AND PRESENT

*Abdulina A.T.¹, Aksakalova M.K.²

¹Candidate of Historical Sciences, deputy director of public relations of
the Ch.Ch. Valikhanov Institute of History and Ethnology,

Almaty, Kazakhstan,

e-mail: abd_aksunkar@mail.ru

ORCID: 0000-0001-8556-3432

²Candidate of political sciences, senior lecturer, Kazakh National Women's
Teacher Training University, Almaty, Kazakhstan,

e-mail: madina.aksakal@mail.ru

Abstract. Since the late 70s of the last century, an Afghan knot of contradictions has been tied. In 1992, the Islamic Emirate of Afghanistan was formed, at the helm of which in 1996-2001 was the Taliban movement, recognized by many states as a terrorist one. Long-term conflicts in the country have led to the decline of the economy and the flourishing of the drug trade.

The main purpose of the article is to study the development of diplomatic relations between Kazakhstan and Afghanistan and the expansion of trade and economic cooperation.

The scientific and practical significance of the article is to identify prospects for the development of relations across the entire spectrum – trade, investment, transport, communications, education, culture, support for the Kazakh diaspora, etc., to prevent the crisis in Afghanistan and the risk of infiltration of terrorists, refugees and drug transit.

The methodological basis of the study is the principles of objectivity and a systematic approach to the phenomena of international relations, aimed at an unbiased analysis of all available materials on the research topic and taking into account the complex structure of international relations in various subsystems of the Central Asian region.

As a result of the study, it was found that Kazakhstan has been developing diplomatic relations with Afghanistan since 1992. In 1996, Kazakhstan and all OCST states took a firm anti-Taliban position. Relations between our countries intensified after the overthrow of the Taliban regime in 2001. Repeated meetings of heads of state and government, foreign policy departments took place, parliamentary ties and interaction in international and regional organizations were strengthened. In 2021, Astana established business relations with the Taliban government to develop ties in the field of economics and trade, especially for Afghanistan, the supply of Kazakh wheat and flour is significant.

In the humanitarian field, Kazakhstan provided assistance to Afghanistan in the construction of schools, hospitals, bridges, training of Afghan students, and supplying the population of some provinces with food and goods during natural and other disasters.

The value of the study is that it analyzes the development of relations between the Republic of Kazakhstan and Afghanistan, the situation in which is of great importance for stability in the region. The activity of other Central Asian states and major extra-regional powers in this country is shown, which will serve as an incentive for Kazakhstan to determine vectors for further development of relations. The published research results will be in demand by political scientists, teachers, and students in specialized fields.

Key words: Afghanistan, security, Kazakhstan, OCST, Taliban, trade and economic cooperation, diplomatic relations, Central Asia

Статья поступила 04.12.2023

UDC 327

<https://doi.org/10.48371/ISMO.2023.54.4.005>

IRSTI 11.04

**CYBERSECURITY: IMPORTANCE FOR KAZAKHSTAN AND
INTERNATIONAL EXPERIENCES**

*Jekebayeva M.¹, Iztaeva V.A.², Anassova K.³, Manapbayev N.⁴

*¹candidate of philosophical sciences, associate professor of
Kazakh Ablai khan University of International
relations and world languages,
Almaty, Kazakhstan,
e-mail: 81makpal@mail.ru

²candidate of philosophical sciences, associate professor of Kazakh Ablai
khan University of International relations and world languages,
Almaty, Kazakhstan,
e-mail: iztaeva.venera@mail.ru

³candidate of philosophical sciences, associate professor of Satbayev
KazNRTU, Almaty, Kazakhstan, e-mail: anasova_76@mail.ru

⁴doctoral student of Abai KazNPU Almaty, Kazakhstan,
e-mail: Nur.ak.80@mail.ru

Abstract. This article examines the issue of cyber security and the main threats that young people face in the digital age, and offers

recommendations and strategies for ensuring cyber security. The article is written based on the results of the analysis of the survey data among young people. The article also considers the role of the state, educational institutions and the private sector in ensuring cyber security, as well as the importance of international cooperation. Since cyber security is a field related to the protection of information and data from unauthorized access, use and destruction, the importance of international practices in Kazakhstan and abroad is deeply studied.

The main idea and goal of the authors of the article is to inform young people about the processes of cyber security prevention measures, educate and engage them in digital literacy, and provide a safe digital environment. In the article, the authors draw conclusions about the need to develop effective measures to increase awareness among young people of Kazakhstan and foreign international practices that provide cyber security and ensure security in the digital space.

Key words: cybersecurity, digital age, strategy, information, security, viruses, hacker attacks, cyberbullying

Basic provisions

In today's digital world, where information technology is rapidly developing, cyber security is a very relevant issue. This is because cyber security includes not only protecting data, but also preventing cyber attacks, ensuring the confidentiality, integrity and availability of information. Cyber security includes aspects such as protecting personal data, preventing phishing attacks, fraud and malware, ensuring safe use of social media, and protecting against cyber espionage. In the modern digital world, where information technologies permeate all spheres of our life, cybersecurity is becoming one of the most urgent and important problems. The relevance of the problem of cybersecurity in the world and Kazakhstan is not controversial.

As a country with a dynamically developing digital infrastructure, Kazakhstan has also become the target of cyber threats. The spread of the Internet and mobile devices among young people has led to an increase in the number of users who have been subjected to various cyber attacks. Insufficient awareness of cybersecurity and the misuse of technology make young people vulnerable. Therefore, studying the problem of cybersecurity among young people in Kazakhstan is an urgent task.

Introduction

The main concept of article is to find out the opinions and experiences of young people regarding cyber security, to know the questions covering various aspects of digital security, awareness of risks, protection methods, behavioral habits and acceptance of the importance of security in the online environment, to make a number of recommendations and strategies that contribute to the improvement of cyber security. Hackers, cyberattacks, identity theft, and the spread of malware all threaten not only financial institutions and large corporations, but also every single user on the Internet. Cybercrime has become an international problem that requires joint efforts on the part of States, organizations and society as a whole.

Cyber security is an important area concerned with protecting information and data from unauthorized access, use and destruction. For describing the conception about cyber security we must to develop the theoretical basis of information and lectures on this issue for students and people of any age to form their political and ethical literacy about “cyber security” and cyberbullying in the digital society. We also must to search for materials from literature and libraries developed and studied by domestic and foreign social and humanitarian sciences on the issue of the article on “cyber security” in the digital society. Nowadays most important thing to determine the level of awareness of young people about the possible risks associated with the use of the Internet and digital technologies.

Description of materials and methods

The purpose of this study is to analyze and study the problem of cybersecurity among young people in Kazakhstan. Main research objectives:

- determine the level of awareness of young people about the possible risks associated with the use of the Internet and digital technologies.
- to study young people’s perception of the importance of protecting their personal data and privacy in an online environment.
- identification of the main threats and problems facing young people in the field of cybersecurity.
- analysis of the effectiveness of existing measures to ensure cybersecurity among young people in Kazakhstan.
- study the opinions and preferences of young people regarding methods and means of protection in the digital age.
- develop recommendations and strategies to raise awareness and protect young people in the field of cybersecurity.

The study uses survey and data collection methods to obtain representative information about the opinions and experiences of young

people regarding cybersecurity. The survey includes questions covering various aspects of digital security, such as risk awareness, security practices, behavioral habits, and acceptance of the importance of security in an online environment.

The results of the study will be analyzed in order to identify the main problems and trends in the field of cybersecurity among young people in Kazakhstan. Based on the data obtained, recommendations and strategies will be developed to help raise awareness and protect young people in the digital age. These guidelines and strategies can be used as a basis for developing educational programs, awareness campaigns, and legal activities aimed at improving cybersecurity among young people.

The problem considered in this article was analyzed and studied on the basis of library and Internet materials using historical analytical and descriptive methods from the point of view of sociology, law, ethics, philosophy, and politics. Currently, in accordance with **Article 20 of the Constitution of the Republic of Kazakhstan**, within the framework of information culture, an analysis of the ideas of information literacy introduced by the International Association of School Libraries (IASL) in 2006 ideas is carried out, the approach of each researcher to the formulation “Information Society” analysed. About cybersecurity and cyber bullying were written by R. Ayris, D. Bell, W. Dysard, M. Castells, J. Martin, E. Toffler, a well-known sociologist of the Japanese country Y. Masuda in his work “Information Society as a post-industrial society”. A historical comparison and comparison, a historical description and methods of analysed to the main factors that influenced the formation of changes and intellectuals that became its driving force are carried out.

Results

Cybersecurity: key concepts and threats

Cybersecurity is an important area related to the protection of information and data from unauthorized access, use and destruction. In today’s digital world, where more and more spheres of life are becoming dependent on information technology, ensuring security in the online environment is becoming an indispensable task.

The definition of “cybersecurity” includes not only data protection, but also the prevention of cyber attacks, ensuring the confidentiality, integrity and availability of information. Cybersecurity includes aspects such as protecting personal data, preventing phishing attacks, fraud and malware, ensuring safe use of social networks, and protecting against cyber espionage [1].

In the digital age, there are a number of major threats and dangers facing both individual users and organizations. These include cyber attacks, including viruses, Trojans, malicious codes, and the file-of-attack service. In addition, there are threats in the form of identity theft, phishing, social engineering, and cyber espionage. The spread of disinformation and fake news is also a serious problem in the digital environment.

Young people play an important role in cybersecurity. With the increasing use of information technology and social media among young people, they are becoming particularly vulnerable to various cyber threats. In addition, young people are one of the main forces behind the creation and application of innovative approaches and technologies in the field of cybersecurity. Therefore, informing, educating and involving young people in cybersecurity processes are important steps towards ensuring a secure digital environment.

Young people need to be aware of the potential dangers and dangers in the online world, and have the knowledge and skills necessary to protect their personal information and data. Regular educational programs and cybersecurity trainings help young people develop skills in recognizing phishing emails, using passwords securely, protecting their devices from malware, and much more.

In addition, young people can actively participate in public debates about cybersecurity, introduce new technologies and methods of protection, and contribute to the creation of policies and legislation aimed at ensuring security in the digital environment. Young professionals in the field of information security can become an important link in the development and implementation of innovative solutions for data protection and prevention of cyber attacks [2].

Thus, young people's understanding of the importance of cybersecurity and their active involvement in this area is crucial to creating a secure and reliable digital era. Joint efforts of the state, educational institutions, organizations and young people will help achieve significant results in the field of information and data protection in Kazakhstan.

Awareness level: The majority of respondents are not sufficiently aware of the potential dangers and risks in the online environment. Some survey participants do not know how to protect their personal data and doubt the reliability of the online platforms they use.

1. *Security practices:* Despite the low level of awareness, many respondents stated that they take certain measures to ensure their cybersecurity. These measures include using complex passwords, restricting

access to devices and accounts, and installing antivirus programs.

2. *Perception of threats*: the survey results showed that the majority of respondents understand that threats exist in the online environment. They identified various types of threats, including viruses and malware, hacker attacks, cyber fraud, and privacy breaches. This demonstrates a certain level of awareness and vigilance among young people regarding cybersecurity.

3. *Interpretation and analysis of the obtained data*

Explaining the survey results will provide a better understanding of the current cybersecurity situation among young people in Kazakhstan. A low level of awareness and incomplete understanding of how to protect your data is a serious problem that requires further action. However, the positive aspect is that young people are aware of the threat and are interested in protecting their cybersecurity [3].

Due to the fact that this topic is quite extensive, recommendations and strategies for strengthening cybersecurity among young people in Kazakhstan will be studied and proposed in the future. The analysis of the obtained data will be used in the development of these proposals, taking into account the needs and characteristics of the youth audience.

Cyber security issues in Kazakhstan

Vulnerabilities and threats in cyberspace in Kazakhstan

Kazakhstan, like many other countries, faces various vulnerabilities and threats in cyberspace. One of the main vulnerabilities is the lack of awareness of users about the methods of protecting their data and the general rules of safe behavior on the network. Many young people are unaware of the risks associated with using the Internet and do not have sufficient knowledge of cybersecurity measures.

Kazakhstan is also experiencing an increase in cases of cybercrime, including hacker attacks, phishing attacks, cyber fraud and identity theft. Cybercriminals actively use the latest technologies and methods to carry out their malicious activities. The presence of vulnerabilities in Kazakhstan's cyber infrastructure creates additional risks for citizens and organizations.

Shortcomings in cybersecurity legislation and policies

Despite some achievements in the field of cybersecurity, Kazakhstan still has shortcomings in the legislation and policies governing this area. Some legislative acts do not meet modern challenges and technological changes, which weakens the effectiveness of cybersecurity measures.

In addition, there is a mismatch between the public and private sectors in the field of cybersecurity. A clear lack of understanding of the role and responsibilities of each sector leads to a lack of separation and coordination in the actions taken.

The role of the State and the private sector in ensuring cybersecurity
Effective cybersecurity efforts in Kazakhstan require cooperation and collaboration between government agencies and the private sector. The State should develop and implement strong and comprehensive policies that ensure adequate protection of the country's cyberspace.

Government organizations should actively work to improve legislation, as well as develop cybersecurity strategies and plans. It is important to ensure that sufficient financial and human resources are available to effectively implement these strategies.

However, the state cannot clearly solve all cybersecurity problems. The private sector should also be actively involved in ensuring security in the digital age. This includes developing and applying cutting-edge technologies, investing in employee training, building collaboration networks, and sharing information about cyber threats.

It is also necessary to raise awareness and knowledge of young people in the field of cybersecurity. It is important to conduct educational programs, seminars and trainings that will help young people develop safe online behavior skills and protect their data.

As a result, effective cybersecurity in Kazakhstan requires joint efforts of the state, the private sector and young people. Only through cooperation, education and sustainable development can we successfully counter the threats of the digital age and ensure the security of our country [4].

Discussion

Cybersecurity recommendations and strategies

The first thing to do when it comes to cybersecurity recommendations and strategies:

- it would be more correct to teach zh Astar the basics of cybersecurity on the network;

- Educational institutions, including schools, higher education institutions and training centers, should implement specific cybersecurity programs that include the basic principles of safe online behavior, personal data protection, detection and prevention of cyberthreats;

- Regular training events and seminars should be held in Astara to preserve knowledge and skills about cybersecurity;

- on cooperation between public authorities, the private sector and educational institutions орнатқан жә;

- effective security management requires cooperation and partnership between government agencies, the private sector and educational institutions.

public authorities should actively cooperate with representatives of the private sector and educational institutions, exchange information on new threats and trends in cyberspace;

- it is necessary to create a platform for public dialogue and exchange of experience, where different parties can jointly develop cybersecurity strategies and policies;

- new technologies and tools need to be developed to prevent threats.

The rapid development of technology requires the constant development of new tools and methods for preventing and detecting cyber threats. Innovative solutions such as artificial intelligence systems, analytical tools, and automated security systems can significantly improve the effectiveness of network protection. The State and private sector should invest in research and development of new technologies and tools, as well as in supporting startups and innovative projects in the field of cybersecurity. This approach not only increases the level of protection against cybersecurity, but also contributes to the development of the domestic cybersecurity industry [5].

International cooperation in the field of cybersecurity

In the digital age, when cyber threats are blurring borders, international cooperation is becoming a key factor in ensuring cybersecurity. The global community is aware of the need to join forces to prevent and counter cyber threats. In this chapter, we will explore the importance of international cooperation and its role in combating cyber threats.

Initially, international cooperation plays an important role in sharing information about recent threats and attacks. Thanks to the exchange of experience and threat data, you can quickly respond to new methods and tactics of cybercriminals. Coordination of actions and joint response to events are possible thanks to international cooperation. Organizations and Governments can share information about events, vulnerabilities identified, and successful cybersecurity practices.

In addition, the development of international standards and regulations plays an important role in ensuring cybersecurity around the world. Common standards and accepted norms allow you to establish common rules of the game and consistent ways to protect information and networks. International organizations and forums such as the International Telecommunication Union (ITU), the United Nations (UN), and the International Telecommunication Union (ITU) are actively working to develop and adopt cybersecurity standards [6].

Thus, international cooperation is an integral part of the effective fight against cyber threats. The exchange of information, coordination of actions

and development of international standards will strengthen collective efforts to ensure cybersecurity at the global level. Only through joint action and collaboration can we effectively protect our digital systems and data from cyber threats.

In the sociological survey “**How do you understand cybersecurity and cyberbullying?**” took part 87 students of KazUIRand WL 1-2 course and 8 teachers.

Date of the survey: 11-18.11.2023.

After **focus-group interview and** sociological survey, we get information about cybersecurity and cyberbullying.

Question No. 1 Indicate the life values closest to you from among the proposed ones?

1) What is cyberbullying? How do you understand?

- is bullying and harassment using digital technology.
- It can be on social networks, messaging applications, gaming platforms and mobile phones.

2) What is the purpose of cyberbullying?

These are repeated episodes whose purpose is to intimidate, anger, or humiliate the harassed and are accomplished by

- spreading false information or posting indecent photos of someone on social networks;
- send harassing messages or threats through messaging platforms;
- impersonate another person and send obscene messages on their behalf.

3) How does online harassment affect a person?

When a person is being harassed online, it feels like they are being harassed everywhere, even at home.

It seems to him that there is nowhere to hide from those who hurt him.

Such actions can have long-term consequences:

- Psychological - a person feels sad, uncomfortable, looks stupid to himself and becomes angry.
- Emotional - a person becomes ashamed of his hobbies or loses interest in them.
- Physiological - suffer from adverse conditions such as fatigue (sleep problems) or stomach ache and headache.

Fear of being ridiculed or persecuted by others can prevent sufferers from talking about or solving problems

4) Reasons for cyberbullying

- Psychological factors: Some people may choose to use cyberbullying

to release negative emotions related to their insecurities, moods, or other psychological issues. Attacking others can be a way for them to cope

- Group effect: When some people see others engaging in aggressive behavior online and that behavior is supported or unchecked by others, they may be motivated to engage in similar behavior.

Conclusion

In this article, we want to summarize our article on cybersecurity among young people in Kazakhstan and draw some conclusions based on the results.

In the survey, we found that there is a significant lack of knowledge and awareness among young people about the potential dangers associated with the use of the Internet and digital technologies. The majority of respondents do not know how to protect their personal data and do not fully understand the importance of cybersecurity.

The relevance of the problem of cybersecurity among young people is indisputable. In our digital society, which is closely connected to the Internet and network technologies, the protection of personal information and countering cyber threats are becoming an integral part of our lives. In addition, given the rapid development of technologies and the constant emergence of new threats, it is important to understand that ensuring cybersecurity is an ongoing process that requires constant updating of knowledge and skills.

Based on the research results of the article, we have identified a number of recommendations and strategies that contribute to improving cybersecurity among young people in Kazakhstan. First, it is necessary to actively implement educational programs and courses aimed at raising awareness of cybersecurity among young people. This may include training in the basics of safe Internet use, protecting personal data, and detecting phishing attacks.

Secondly, to create an effective system of protection against cyber threats, it is important to develop cooperation between government agencies, the private sector and educational institutions. This includes sharing information about emerging threats, developing common strategies and action plans, and supporting and supporting the implementation of innovative technologies and tools.

Finally, an effective fight against cyber threats requires active cooperation at the international level. This includes the development of international standards and regulations, joint trainings and exercises, as

well as the exchange of experience and best practices between different countries.

Thus, ensuring cybersecurity among young people is an urgent and important task. In the field of cybersecurity, all necessary measures should be taken to inform, educate and support young people. Only through joint efforts of the state, educational institutions, the private sector and society as a whole can we ensure a safe and reliable digital space for young people and society as a whole.

REFERENCES

[1] Cavelti M., Wenger A. Cybersecurity politics. Socio-technological transformations and political fragmentation. - New York, Routledge, 2022. - 286 p.

[2] Назарбаев Н. Стратегия становления постиндустриального общества и партнерство цивилизаций. – Москва: Экономика, 2008. - 398 с.

[3] Шаймарданова З.Д. Трансформация подходов к обеспечению безопасности // Известия КазУМОиМЯ имени Абылай хана”, серия “Международные отношения и регионоведение”. - 2018. - № 4.- С.7-13.

[4] Белгібаев Д.Т. Ақпараттық қоғам және мәдениет // ҚазҰУ хабаршысы. Философия сериясы. Мәдениеттану сериясы. Саясаттану сериясы. – 2011. - № 1 (36). – 166 –б.

[5] Джекебаева М.А. Тұңғыш Елбасы саясатындағы «Цифрлы Қазақстан» бағдарламасы және заманауи технологиялар // Известия КазУМОиМЯ имени Абылай хана”, серия “Международные отношения и регионоведение”. – 2019. - № 3 (37). - 40-48 бб.

[6] Джекебаева М.А., Турсунбаева С., Рсалдина Г. «Цифрлы Қазақстан», заманауи технологиялар және жастар» // Асфендияров атындағы ҚазҰМУ Хабаршысы. 2018. - № 4. -300-303 бб.

REFERENCES

[1] Cavelti M., Wenger A. Cybersecurity politics. Socio-technological transformations and political fragmentation. New York, Routledge, 2022.

[2] Nazarbaev N. Strategija stanovlenija postindustrial'nogo obshhestva i partnerstvo civilizacij [Strategy for the formation of a post-industrial society and partnership of civilizations]. Moskva: Yekonomika, 2008 [in Russ.].

[3] Shaymardanova Z.D. Transformatsiya podkhodov k obespecheniyu bezopasnosti [Transformation of approaches to ensuring security]. Izvestiya

of Kazakh Ablai Khan University of IR and WL, seriya «Mezhdunarodnyye otnosheniya i regionovedeniye», 2018, № 4, s.7-13 [in Russ.].

[4] Belgibaev D.T. Aqparattyq qoғam және мәдениет [Information society and culture]. QazҰU habarshysy. Filosofia seriasy. Madeniettanu seriasy. Saiasattanu seriasy. 2011, No.1 (36), b.166 [in Kaz.].

[5] Jekebaeva M.A. Tungysh Elbasy saiasatyndagy «Sifrlı Qazaqstan» bagdarlamasy және заманауи технологиялар [“Digital Kazakhstan” program and modern technologies in the policy of the first Head of State]. Izvestiya of Kazakh Ablai Khan University of IR and WL, seriya «Mezhdunarodnyye otnosheniya i regionovedeniye», 2019, No.3 (37), b.40-48 [in Kaz.].

[6] Jekebayeva M.A., Tursunbaeva S., Rsaldina G. «Sifrlı Qazaqstan», заманауи технологиялар және жастар». [“Digital Kazakhstan”, modern technologies and youth”]. Asfendiarov atyndaғы QazҰMU Habarshysy, 2018, № 4, b.300-303 [in Kaz.].

КИБЕРҚАУІПСІЗДІК: ҚАЗАҚСТАН ҮШІН МАҢЫЗЫ ЖӘНЕ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ТӘЖІРИБЕ

*Джекебаева М.А.¹, Изтаева В.А.², Анасова Қ.Т.³, Манапбаев Н.⁴

*¹философия ғылымдарының кандидаты, Абылай хан атындағы
ҚазХҚжӘТУ қауымдастырылған профессоры,
Алматы, Қазақстан

e-mail: 81makpal@mail.ru

²философия ғылымдарының кандидаты, Абылай хан атындағы
ҚазХҚжӘТУ доценті, Алматы, Қазақстан,
e-mail: iztaeva.venera@mail.ru

³философия ғылымдарының кандидаты, Қ.Сатбаев атындағы
ҚазҰТЗУ қауымдастырылған профессоры, Алматы, Қазақстан
e-mail: anasova_76@mail.ru

⁴Абай атындағы ҚазҰПУ докторанты, Алматы, Қазақстан
e-mail: Nur.ak.80@mail.ru

Аңдатпа. Бұл мақалада киберқауіпсіздік мәселесі және цифрлық дәуірде жастар тап болатын негізгі қауіптер қарастырылып, киберқауіпсіздікті қамтамасыз ету бойынша ұсыныстар мен стратегиялар ұсынылған. Мақалада жастар арасында жүргізілген сауалнама деректерін талдау нәтижелеріне негізделі жазылған. Сондай-ақ мақалада киберқауіпсіздікті қамтамасыз етудегі мемлекеттің, оқу орындарының және жеке сектордың рөлі, халықаралық ынтымақтастықтың маңыздылығы қарастырылған. Киберқауіпсіздік

ақпарат пен деректерді рұқсатсыз кіруден, пайдаланудан және жойылудан қорғаумен байланысты сала болғандықтан, Қазақстанда және шетелдік халықаралық тәжірибелердің маңыздылығы терең зерттелген.

Мақала авторларының негізгі ойы мен мақсаты жастарды киберқауіпсіздік алдын алу шаралары процестеріне хабардар ету, цифрлік сауаттылыққа оқыту және тарту, қауіпсіз цифрлық ортаны қамтамасыз ету болып табылады. Авторлар мақалада киберқауіпсіздікті қамтамасыз ететін Қазақстанда және шетелдік халықаралық тәжірибелердің жастар арасында ақпараттандыруды арттыру және цифрлық кеңістікте қауіпсіздікті қамтамасыз ету бойынша тиімді шараларды әзірлеу қажеттігі туралы қорытынды жасайды.

Тірек сөздер: киберқауіпсіздік, цифрлық дәуір, стратегия, ақпарат, қауіпсіздік, вирустар, хаккерлік атакалар, кибербуллинг

КИБЕР БЕЗОПАСНОСТЬ: ЗНАЧИМОСТЬ КАЗАХСТАНСКИХ И ЗАРУБЕЖНЫХ МЕЖДУНАРОДНЫХ ОПЫТОВ

*Джекебаева М.А.¹, Изтаева В.А.², Анасова К.Т.³, Манапбаев Н.⁴

*¹кандидат философских наук, ассоциированный профессор
КазУМОиМЯ им.Абылай хана, Алматы, Казахстан,
e-mail: 81makpal@mail.ru

²кандидат философских наук, доцент КазУМОиМЯ им.Абылай хана,
Алматы, Казахстан, e-mail: iztaeva.venera@mail.ru

³кандидат философских наук, ассоциированный профессор КазННТУ
имени К.Сатбаева, Алматы, Казахстан, e-mail: anasova_76@mail.ru

⁴Докторант КазНПУ имени Абая, Алматы, Казахстан
e-mail: Nur.ak.80@mail.ru

Аннотация. В данной статье рассматривается проблема кибербезопасности и основные угрозы, с которыми молодые люди сталкиваются в эпоху цифровых технологий, а также предлагаются рекомендации и стратегии обеспечения кибербезопасности. Статья написана по результатам анализа данных опроса среди молодежи. Также в статье рассматривается роль государства, образовательных учреждений и частного сектора в обеспечении кибербезопасности, а также важность международного сотрудничества. Поскольку кибербезопасность – это область, связанная с защитой информации и данных от несанкционированного доступа, использования и уничтожения, значение международной практики в Казахстане и за

рубежом глубоко изучается. Основная идея и цель авторов статьи – информировать молодежь о процессах мер по предотвращению кибербезопасности, обучать и привлекать ее к цифровой грамотности, обеспечивать безопасную цифровую среду.

В статье авторы делают выводы о необходимости разработки эффективных мер по повышению осведомленности молодежи Казахстана и зарубежной международной практики, обеспечивающей кибербезопасность и обеспечение безопасности в цифровом пространстве.

Ключевые слова: кибербезопасность, цифровой век, стратегия, информация, безопасность, вирусы, хаккерские атаки, кибербуллинг.

Статья поступила 07.12.2023

UDC 327 (574)

<https://doi.org/10.48371/ISMO.2023.54.4.006>

IRSTI 11.25.42

**POLITICAL AND ECONOMIC TRANSFORMATION
IN THE KAZAKH STEPPE ON THE EXAMPLE OF
“THE STATUTE OF SIBERIAN KIRGIZ” 1822 year**

*Shi Yue¹

^{*1}Assistant Professor, Ph.D in History, Peking University, Beijing
e-mail: shiyue2018@pku.edu.cn

Abstract. The article shows that the Statute on the Siberian Kyrgyz (1822) laid the foundations for political, administrative and economic transformation in the Kazakh Steppe. This Statute formed the basis for the Statute of the Orenburg Kirghiz (1824) and other important laws issued in the 1860s. The Statute on the Siberian Kirghiz (1822) was developed by Mikhail Speransky, a statesman, Governor-General of Siberia in 1819-1821. The article shows the historical significance of this document, which proposes a new administrative system, including the Kazakh elites, Chingizids and non-Chingizids, as local government personnel. Based on primary sources, the article shows that according to this Statute, the traditional statehood in the Kazakh steppe in the form of khan's administration was eliminated and a new administration was introduced through external districts, According to

a new normative document, districts, volosts and villages were established in the steppe, which was supposed to abolish the former tribal management system. The Statute provided for some provisions in order to transfer Kazakhs to a sedentary lifestyle. For example, each district should produce, deliver and sell bread, agriculture, gardening, beekeeping and other social welfare issues were encouraged, and trade was encouraged.

The Statute defined the legal and civil rights of Kazakhs, allowed Kazakhs to join another estate, enjoy five-year benefits and freedom from recruitment, as well as have immovable property. The Statute of 1822, on the one hand, outlined the scheme of the steppe bureaucracy, on the other hand, initiated a socio-economic policy that promoted political and economic transformation in the Kazakh steppe and became an innovative step in the institutional history of tsarist rule in the Kazakh steppe.

Key words: Russian Empire, Kazakh Steppe, Administrative System, Statute of Siberian Kirgiz, Central Asia, border, transformation, cedenterazation

Introduction

The Tsarist expansion and rule in Central Asia has been reviewed and studied since nineteenth century. Tsarist official scholars such as Levshin and Terent'ev offered valuable records and perspectives [1, p.118]. In the twentieth century, this story has often been told in the framework of “the Great Game” for a long period of time [2, p.671]. As a result, the military operations and diplomatic interactions attracted much more attention than governance and social changes in the steppe frontier. Recently, the interests in the institutional history of Russian rule in Central Asia revived. Thanks to the joint efforts of scholars both in and out of Central Asia, the details and nuances of the Tsarist rule, from the eighteen century to the beginning of twentieth century, from the northern steppe to the oases and valleys in the south, are much better presented [3, p.72]. Based on the recent scholarship, this article aims at discussing the significance of the 1822 *Statute of Siberian Kirgiz* (Ustav o Sibirskikh Kirgizakh, hereinafter the “1822 Statute”) in the institutional history of the Kazakh Steppe in the nineteenth and early twentieth century.

Research outcomes

In March 1819, Mikhail Speransky, the reformer once favored by the Tsar Alexander I, shifted from Penza to the post of Siberian Governor-General. The Tsar intended to reform the administrative system of Siberia

with the help of Speransky's expertise in legislation [4, p.110]. The crucial legal text examined in this article, the 1822 *Statute of Siberian Kirgiz*, was one of Speransky's reforms in this period. From the perspective of institutional history, the 1822 Statute marks the establishment of the Tsarist administrative-territorial system on the Kazakh Steppe. Later on, the important statutes promulgated in 1860s, and the administrative reforms on Turkestan Governor-Generalship and the Steppe Provinces in 1880s all modeled on this initial 1822 Statute. First of all, it established an administrative system aiming at demarcating the eastern part of the Kazakh Steppe. The 1822 Statute paid special attention to maintaining administrative divisions among districts (*okrug*) and parishes (*volost'*), in order to prevent the emergence of a transregional nomadic polity. Additionally, the new administrative system was designed to absorb the Kazakh elites into the local governing bodies. Moreover, according to the 1822 Statute, the provincial and district governments would encourage sedentarization of Kazakh nomads by means of land development projects, tax breaks, education and social security policies. Based on the close examination of the legal text and a comparative study of relevant statutes, the 1822 Statute's significance in the institutional history of the Kazakh Steppe lies in both the foundation of the Steppe Bureaucracy and the emphasis on socio-economic policies. This article will first contextualize the 1822 Statute, then demonstrate its historical significance based on a comparison with other important administrative reforms.

Discussions of the outcomes

The Context and Contents of the 1822 Statute

The terms in the 1822 Statute reveal both the administrative policy and the perception of the Tsarist government in the early nineteenth century. "Siberian Kirgiz", in contrast to Orenburg Kirgiz, was a historical term in Russian documents to designate the Kazakhs on the eastern part of the Central Asian Steppe along the rivers of Irtysh, Ishim, Nura and the tributaries of the Lake Balkhash. While the Orenburg Governor-General based in Orenburg mainly dealt with the Kazakhs of the Junior Juz, the Western Siberian Governor-General interacted with the tribes of Middle and Senior Juz. As the Russian army gradually consolidated its control by means of the lines of fortifications along rivers and mountains, the geographical space of the "Siberian Kirgiz" was confined by the Irtysh River to the northeast, the Gorkii line (*Gor'kaia liniia*) to the north and the Balkhash Lake to the South.

Before the 1822 Reform, the Siberian administration maintained limited contact with Kazakh khans and sultans. In 1780, the renowned leader Ablai Khan died and his son Vali was elected the successor. However, in 1819, after the death of Vali Khan, Speransky, the incumbent Governor-General of Western Siberia, abolished the title Khan in the Middle Juz and promulgated the 1822 Statute. This move was in line with other reforms that Speransky pushed forward in Siberia. On July 22th, 1822, the *Statute of Siberian Kirgiz* came into effect.

The 1822 Statute includes 10 chapters and 319 provisions. It defines an administrative-territorial system that aimed at encompassing the whole region of “Siberian Kirgiz”. This new system was divided into two layers: the upper layer consisted of the Western Siberian Governor-General and the Omsk provincial administration; the lower layer, namely district (*okrug*), parish (*volost*) and *aul* (nomadic community), was mainly staffed by Kazakh elites.

Establishing Territorial-Administrative System on the Steppe

The central piece of the reform was to establish bureaucracy on the steppe. Therefore, district (*okrug*) and its administrative organ, District Board (*okruznyi prikaz*) appeared to be the connecting point between the Russian and Kazakh governments. District Board was led by a Senior Sultan (*starshii sultan*). Two Russian representatives (*zasedatel*) and two Kazakh representatives appointed by the Omsk Governor would assist the Senior Sultan to implement the administrative and judicial orders. Additionally, several scribes, translators and interpreters were also affiliated with the District Board. The 1822 Statute stipulates that one district would be comprised of 15 to 20 parishes, and one parish of 10 to 12 *auls*.

One of the crucial features of the 1822 Statute was to introduce electoral system for selecting the head of Kazakh government’s each level. The Statute stipulates that, before opening a district government, the Omsk administration would first organize elections for parish Sultans and *aul* heads (*aulskii starshina*). Such elections would take place every three years based on simple majority. With the approval of the provincial board, the post of parish Sultan was inheritable for his posterity and even brothers or other male relatives. The 1822 Statute did not detail the procedures of parish and *aul* election, which would be further worked out in the reforms in the 1860s.

In contrast to the elections for parish and *aul* heads, the 1822 Statute set up strict rules upon the election for a Senior Sultan: a Senior Sultan was to be elected only among parish Sultans, while the two Kazakh representatives

could be elected from parish Sultans, *biis* or *aul* heads. The tenure for a Senior Sultan was three years, and two years for a Kazakh representative. Consecutive re-election for these two posts was permitted [5, p.50].

The District Board assumed both administrative and judicial functions. The 1822 Statute stipulates that the daily paperwork of the District Board should be recorded in both Russian and Tatar languages. The District Board was tasked with taxation, organizing *corvée* labor, maintaining peace and monitoring the seasonal movement of clans and families under its jurisdiction. Accordingly, parish Sultans and *aul* heads were to implement the orders of the District Board. Members of the District Board, parish Sultans and even scribes affiliated with them would receive salaries and allowances from the Provincial Government. District Board was also allocated administrative expenditure for daily maintenance, medical services, disaster relief and primary education [5, p.99]. The Siberian Cossack Host would deploy a detachment (*otriad*) comprising 100 to 200 Cossacks at the District Board as the policing force. Concerning the judicial functions, District Board, under the supervision of the Provincial Court, would accept civil, criminal and administrative action cases among the Kazakhs. On lower levels, *bii* would mediate disputes among the Kazakhs according customary laws (*adat*).

Dividing and Maintaining Political Space

The interaction between the nomadic pastoralists and settled community in the Russian history dates back at least to the era of “The Tale of Igor’s Campaign” [6, p.34]. Before encountering the Kazakhs, the Russians had already accumulated experience in the previous centuries with the Golden Horde and its successor states, Kalmyks, Bashkirs and other nomadic groups in the southern steppe regions. The 1822 Statute paid special attention to dividing space and maintaining boundaries. Although the Statute recognized that parish and *aul* would be formed according to tribal affiliation, it also laid down various provisions to control movement, in order to contain the potential of a trans-regional nomadic polity.

The title of its first chapter is “Division” (*Razdelenie*). It stipulates that, with the help of the military officers from the lines of fortification, the District Boards would delineate their borderline: “residents” of each district were forbidden to travel beyond the borderline without the permission from its Senior Sultan. The jurisdiction of each district should also be confined accordingly [5, p.93-96]. The demarcation of space was supposed to be conducted on the parish level as well. According to the 1822 Statute, once the border of a parish was set up, even if one single clan was divided into two parishes, the clan leader, or parish Sultan should not interfere the affairs

of another parish. As for *auls*, the Statute did not require internal borders among them, but stipulates that *aul* heads would report to the parish Sultans before initiating seasonal migration. In essence, Speransky, the designer of the 1822 Statute, intended to push forward the transformation from *jus sanguinis* to *jus soli*.

Concerning the external border with Qing and other Central Asian polities, the 1822 Statute differentiates “border districts” (*pogranichnye okrugi*) from “close-to-line districts” (*blizlineinye okrugi*). Border districts were required to set up landmarks, and more Cossacks would be assigned to crucial outposts. Both members of District Boards and *auls* heads along the external border of border districts were required to conduct regular inspection and stop Kazakhs subordinate to the Russian Empire from migrating across the border. Similarly, close-to-line districts were responsible for regulating Kazakh nomads from migrating across the line of fortification, since such migration would be invalid without the permission of District Board or other higher-level authority.

The Statute pays special attention to three types of movement: foreign nationals, livestock seizure (*baranta*) and transmission of disease. First, it stipulates that District Board should register foreigners and caravan merchants, and offer convoy service to the destined fortress. Second, livestock seizure was defined as one of the crimes on a par with treason and murder. From the perspective of the Russian administration, livestock seizure might cause conflicts between families, clans and even tribes, further leading to trespass the parish and district borders and undermine the authority of the newly-established territorial-administrative system. Third, the Statute introduces quarantine measures based on the territorial division. Articles 236-242 record specific instructions for disease control, according to which parish Sultans and *aul* heads play crucial role in setting up quarantine zones and evacuating pastoralists [5, p.93-104].

A Combination of Policies for Sedentarization

Establishing bureaucratic rule on the Steppe and dividing political space together contribute to tighter control over nomadic groups. But the fundamental approach to minimizing the possibility of a trans-regional nomadic polity was the transformation from nomadic pastoralism to agriculture. Such an ambition is clearly conveyed in the sections regarding economic development and social services of the 1822 Statute. First of all, the basis of any economic or social policy is statistics of population, livestock, land, forest and other resources. Collecting information was one of the primary functions of the District Board. Therefore, the Russian administration was required to support District Boards, in order to strengthen

its administrative capacity and, as a byproduct, to develop district center as commercial hubs.

The 1822 Statute stipulates that each District Board would build four types of construction:

(1) offices and residential buildings for District Board’s members and staff;

(2) an Orthodox Church for the priest;

(3) a clinic for serving 150 to 200 patients;

(4) barracks for a Cossack detachment. Additionally, the Statute encourages Kazakh officials and commoners to develop land tracts for agriculture and commercial purposes (see Table 1).

District Boards were instructed to monitor the conditions of these allocated land tracts and support more nomads to participate in farming. If a certain piece of land was not developed after being allocated for five years, the District Board would re-allocate to other members. The 1822 Statute even stipulates that the Omsk Governor would guarantee the supply of farming instruments and offer rewards to those Kazakhs who practice farming and bee-hiving [5, p.102].

Table 1. Land Usage Policy in the 1822 Statute of Siberian Kirgiz [5, p.101-102]

Types of people	Land Acreage to be allocated
Senior Sultan	5-7 square <i>versta</i>
Kazakh Representative of a District Board	2 square <i>versta</i>
Russian Representative of a District Board	1 square <i>versta</i>
Each scribe and translator of a District Board	Equal to a Cossack officer on the same level
A Cossack soldier stationed in a District	15 <i>desyatina</i>
A Kazakh willing to farm	15 <i>desyatina</i>

Moreover, the 1822 Statute envisions a series of social policies including public disaster relief, medical service, disease control, education and social uplifting into the Russian society. Firstly, 17 out of the total 319 provisions are devoted to regulations of official grain shop (*kazennaia khlebnaia prodazha*). Even though the policy designer was fully aware of the fact that grain had not become the staple for Kazakhs, such an institution would support them in case of drought, *zhut*, or disease, and encourage Kazakhs to sedentarize. For this purpose, the Omsk administration would

prepare a loan of 30,000 rubles for this shop before opening a new District. Each official grain shop would repay debts and interests as long as its capital grows to 2.5 times of the initial government investment. The head of an official grain shop would be appointed by the Omsk Provincial Board. Its revenue, price, and sales volume were all regulated by specific provisions.

Concerning medical service, the Statute stipulates that each district would hire two physicians (*lekar'*) to offer basic healthcare for District officers, Cossack soldiers and common residents. Each district would construct clinics for common Kazakh patients. Furthermore, the two physicians would assigned stipends to travel around the district, in order to offer medical service and persuade Kazakhs to accept smallpox vaccine.

Last but not least, as the supporting measures for sedentarization, Speransky designed institutional channels for Kazakhs to be assimilated into the Russian estates. For the elite, the bureaucratic system offer ranks, social recognition and rewards. For example, a Senior Sultan, once elected, would receive the military rank of a Major, and would be entitled to apply for nobility (*dворянство*) after serving for three terms. Parish Sultans were regarded as 12th Class Civil Official on the Table of Ranks. As for the commoners, with the permission of the parish society and the District Board, Kazakhs were entitled to travel to inner provinces, and further apply for a certain Russian estate (*soslovie*), or to be registered as a member of guild. Therefore, these Kazakhs would be transferred from aliens (*inorodets*) to a certain estate, and assume its rights and obligations [5, p.92-106].

Implementation and Contrast: the influences of the 1822 Statute

In accordance with the 1822 Statute, the first District, Karkaralinsk District, was officially opened on April 8th, 1824, after the elections for the Senior Sultan and Kazakh representatives. Although some parish Sultans were absent in the opening ceremony, the Omsk Administration firmly supported Tursun Chingisov to hold the post. Additionally, three graduates of the Omsk Asian School (*Omskoe aziatskoe uchilishche*) were sent to the District Board as scribes affiliated to the Senior Sultan. A detachment of 250 Cossacks was dispatched to the District with seeds and agricultural instruments.

Within less than a month, the second District, Kokchetav District was opened on April 29th, 1824. Its first Senior Sultan, Gabaidulla Valikhanov, was reluctant to take the post. The Russian administration still managed to run this District Board. The opening of these two districts shared some common features: the proximity to strategic fortresses on the line of fortification, the presence of pro-Russian tribal elites, and the strong support of the Omsk

Province. For both districts, scribes, translators, Cossack detachments and the administrative expenditure for the first five years were all supplied by the Omsk Province.

For the next seven years (1824-1831), not a single district was opened. In early 1830s, Ayaguz (1831), Akmolinsk (1832), Bayan-aul (1833), Uchbulak (1833) and Aman-Karagai (1834) were gradually set up. In the late 1830s and 1840s, though disrupted by the Kenesary Revolt, the Russian army still managed to advance southward and opened Kokpekty District (1844). In the 1860s, as the Russian troops further conquered Tashkent and cities in Transoxiana, a Steppe Commission was dispatched to overhaul the administrative system according to the new political situation. As a result, the system established by the 1822 Statute was replaced by the 1868 Temporary Statute of Uralsk, Turgai, Akmolinsk and Semipalatinsk Provinces (hereinafter “the 1868 Statute”).

Apparently, the 1822 Statute was only implemented on the eastern part of the Kazakh Steppe, and its effect was questioned. However, I argue that the 1822 *Statute of Siberian Kirgiz* marks the starting point of the Tsarist bureaucratic rule on the Kazakh Steppe. First of all, the 1822 Statute laid down a territorial-administrative system aiming at establishing sedentary order on the Steppe, which stood in contrast to the 1824 Statute of Orenburg Kirgiz (*Ustav ob orenburgskikh kirgizakh*, hereinafter “1824 Statute”). The Omsk administration was able to incorporate Kazakh elite of different social classes based on this system. Secondly, comparing with the important administrative reforms took place in the 1860s and 1890s, the 1822 Statute foresaw the significance of economic and social policies, and laid the foundation for further reforms in these aspects.

The 1822 Statute as the Forerunner of Steppe Bureaucracy

According to Max Weber, bureaucracy ideally follows these characteristics: hierarchical division and specialization of labor, formal rules and lines of authority, impersonality in the workflow and career advancement dependent on technical qualifications [7, p.19]. The emergence of bureaucracy is usually connected with the expansion of population or territory being administered. In modern European, the emergence of rational-legal authority was related to the historical processes including monetization of economy, industrialization, urbanization and democratization of society. In contrast, establishing bureaucracy on the Kazakh Steppe would encounter a series of difficulties. Due to the climate and geographical conditions, the Kazakh Steppe was thinly populated, and nomadic pastoralism was the main type of production down to the late nineteenth century. In order to utilize

the sparsely-distributed water and pasture resources, nomadic pastoralists tend to form smaller communities to maintain agility. Therefore, the limited resources and adverse climate hampered the formation of large-scale polity with sophisticated hierarchical bureaucracy.

From this perspective, the 1822 Statute could be regarded as Russia's first concrete step to establish bureaucracy on the Central Asian Steppe. First of all, it created a five-level hierarchy of administration from Governor-General to *aul* head. Within in this hierarchy, the District Board played crucial role in implementing policies and reporting local conditions. Below the district level, the Statute roughly divided the administrative and judicial authorities between parish Sultan and *bii*.

Second, in contrast to the administrative system on the western part of the Steppe after 1824, the 1822 Statute contributed to the social uplifting in the nomadic society, and therefore embodied the transition from traditional to rational-legal authority in Weber's terminology. Traditionally, Kazakh nomadic society was divided into nobility (*ak-suyek*, "white bone") and commoners (*kara-suyek*, "black bone"), and khans were usually elected among the Chingisid descendants (*tore*). After abolishing the post of khan in 1819, Senior Sultan became the highest post for Kazakhs subject to the Russian rule. For example, Kunanbai Oskenbaev from Karkaralinsk, Dzhilgar Baitokin and his son Musa from Kokchetav, Shon Edygeev and Musa Shormanov from Akmolinsk all assumed the post of Senior Sultan in their own district. All of them came from the background of "black bone" and were leaders of their own clan. Their influence in local politics was favored by the Russian administration, and therefore they were able to compete against the Chingisid descendants for the posts of Senior Sultan. Some of them even step into the estate of nobility of the Russian Empire.

Dzhilgar Baitokin's career is a typical case. As the leader of the Khudaiberdy-Atagai clan, he embraced the reform and was appointed the parish Sultan of Andagul'-Yrsai *volost'* before Kokchetav District was formally opened. Then he was promoted to the post of Kazakh representative in Kokchetav District Board, taking the responsibility of the Board's finance. When the first Senior Sultan, Gabaidulla Valikhanov, was imprisoned by the Russian administration, Dzhilgar Baitokin took his post for two years (1824-1826), and later assumed this office again in 1838-1841. He served as a parish Sultan after having been relieved from the District Board and was offered Russian military rank of Lieutenant Colonel in 1852. Some of his descendants were accepted to the estate of Russian nobility [8, p.200-203].

The historical significance of the 1822 Statute would become more

salient comparing with the 1824 Statute of Orenburg Kirgiz. The 1824 Statute similarly laid out a hierarchical system of administration: in Orenburg fortress, the Orenburg Asian Board would manage the affairs on both the line of fortification and the western part of the Kazakh Steppe. Down below, the line of fortification was divided into eleven Distances (*distant'siia*). Each of the Distance would be led by one fortress Commander. The Steppe region would be divided into four parts (*chast'*): West, Middle, East, and Inner, each led by one Senior Sultan and a Special Committee. Vertically, orders were supposed to be transmitted from the Orenburg Asian Board to the Senior Sultans, then to tribal Rulers (*pravitel'*) and aul heads. Nonetheless, the 1824 Statute and its reform version (the 1844 Statute of Orenburg Kirgiz) did not intend to form political order based on settled life and agriculture on the hinterland of the Steppe. Therefore, even though Orenburg administration tried to offer scribes, translators and paramedics to each Senior Sultan, such investment would not translate into thriving commercial centers with the residence of the Senior Sultan in the center. Corresponding to the lack of a fixed residence, the 1824 and 1844 Statutes also did not intend to demarcate the whole territory of the western Steppe, and simply allow the Senior Sultans to deal with the internal affairs. Moreover, most of the Senior Sultans on the western part were the descendants of Abulkhayir Khan. Without enough means to intervene the local politics, the administrative system on the western part of the Steppe appeared to be “bureaucratism in form, nomadism in essence.”

The difference between the 1822 Statute and the 1824 Statute primarily originates from the environmental factors of the two parts of the Kazakh Steppe: with better water and pasture resources along the slopes of Altay, Jungar-Alatau and Tianshan, the eastern part hosted larger amount of population and livestock, where both military actions and bureaucratic administration appeared more feasible. Therefore, the 1822 Statute, designed for the environment of the eastern Kazakh Steppe, laid the foundation of the Tsarist Bureaucracy on the Kazakh Steppe.

Exploiting the Frontier: the 1822 and 1868 Statutes Compared

Apart from establishing the territorial-administrative system, one important aspect of the 1822 Statute was the ambitious set of socio-economic policies. Ranging from economic development, medical service, disaster relief and social uplifting, the socio-economic policies of the 1822 Statute were designed to strengthen the power of District Board, encourage nomads to sedentarize, and ultimately consolidate the Russian political order in general. This principle was inherited by the reformers of the 1860s and

1880s. By examining the socio-economic policies in the 1868 Statute and 1891 Statute of Akmolinsk, Semipalatinsk, Semirech'e, Uralsk and Turgai Provinces (hereinafter "the 1891 Statute"), the fundamental significance of the 1822 Statute appears more salient.

The 1868 Statute emerged out of the reports of the 1865 Steppe Commission. Comparing with the 1822 Statute, the 1868 Statute firstly standardized the administrative system of the whole Kazakh Steppe. Secondly, it replaced District Board with District Commandant (*uezdnyi nachal'nik*), a position usually taken by Russian military officers. Thirdly, it formalized the system of *bii* court and strengthen the judicial branch of local governance.

Regarding the socio-economic policies, the 1868 Statute first strengthened the professional staff team of the Provincial Board (*Oblastnoe pravlenie*): one physician, one architect, one mining engineer, and one officer in charge of the forestry were attached to the board [5, p. 325-326]. Second, the 1868 Statute for the first time defined the steppe pasture as state-owned and used by the Kazakh communities. Additionally, it stipulates that constructions on the winter pastures (*zimovka*) would be considered as inheritable and alienable properties, and agricultural work on the summer pastures was also encouraged [5, p. 337]. Third, on top of the benefits offered in the 1822 Statute, the 1868 Statute further added that if Kazakhs were to apply for transfer to other estates, they would continue being free from conscription, and enjoy five-year tax exemption after joining the new estate. If one Kazakh converted to Orthodox, he or she would have the right to be registered in any Russian city or village without the permission of the local authority [5, p. 339].

The 1891 Statute continued the emphasis on socio-economic policies. First, in every district, the positions for one physician, one paramedic, one midwife and one veterinary were requested to be established. Physicians in districts would offer free medical service for local residents, encourage them to accept vaccines and train paramedics from natives. These professionals were all supervised by the Provincial Medical Inspector [5, p. 390]. Previously, these medical professionals were only staffed to provincial board. Second, the 1891 Statute paid special attention to land ownership. Following the direction of privatization initiated in the 1868 Statute, the 1891 Statute further stipulates that on winter pastures, every pastoralist would have right to farm, to open up gardens, orchard and construct residential or commercial buildings. These developed land tracts would become inheritable and alienable [5, p. 396]. Third, the 1891 Statute

specified the expenditures of both provincial and local services, including developing commerce and handicraft industries, promoting education and public health, constructing irrigation facilities, maintaining infrastructure, and exterminating locusts and other pests and so forth [5, p. 399].

Comparing with the two most important statutes of the late nineteenth century, the ground-breaking significance of the 1822 Statute is fully revealed. On the one hand, facilitated by the comparatively favorable environmental and political conditions, the territorial-administrative system envisioned in the 1822 Statute was implemented and maintained down to the 1860s. The 1868 Statute and the 1891 Statute further developed the Steppe Bureaucracy and gradually integrate the steppe frontier into the common administrative system of the Russian Empire. On the other hand, in contrast to the 1824 Statute of Orenburg Kirgiz, the 1822 Statute incorporated a full set of socio-economic policies to undergird the territorial-administrative system. The combination of administrative reform and socio-economic policies was also noticeable in the 1868 and 1891 Statutes, which confirms the historical significance of the 1822 Statute.

Conclusion

The 1822 *Statute of Siberian Kirgiz* marks the beginning of the Tsarist bureaucratic rule on the Kazakh Steppe. Later on, the *Statute of Orenburg Kirgiz* in 1824, and other important statutes promulgated in 1868 and 1891 all modeled on it. It first established an administrative system, which aimed at absorbing the Kazakh tribal elites to constitute local governing bodies. Additionally, based on the administrative hierarchy, the 1822 Statute focused on demarcating and maintaining internal borders among districts (*okrug*) and parishes (*volost'*) and external borders, in order to consolidate its control over the steppe. Moreover, according to the 1822 Statute, the provincial and district governments would encourage sedentarization of Kazakh nomads by means of land development projects, tax breaks, education and social security policies.

Comparing with the 1824, 1868 and 1891 Statutes, the 1822 Statute on the one hand delineated a blueprint of Steppe Bureaucracy, on the other hand initiated socio-economic policies that contribute to the power of the territorial-administrative system. Both of the two principals were incorporated into the later statutes. At the turn of the twentieth century, the administrative system on the Kazakh Steppe, especially the administration of Uralsk and Turgai Provinces, were fairly close to the common standard of the empire. In the nutshell, the 1822 Statute is a ground-breaking move in the institutional history of the Tsarist rule on the Kazakh Steppe.

REFERENCES

- [1] Левшин И.А. Описание киргиз-казачьих, или киргиз-кайсацких, орд и степей, 1832; Терентьев М.А. История завоевания средней Азии. Т.1–3. СПб. 1903–1906. – 567 с.
- [2] Morrison A. Beyond the ‘Great Game’: The Russian origins of the second Anglo–Afghan War // *Modern Asian Studies*. - 2017. - № 51 (3). - P. 686-735.
- [3] Sultangalieva G. The Role of the Pristavstvo Institution in the Context of Russian Imperial Policies in the Kazakh Steppe in the nineteenth century // *Central Asian Survey*. – 2014. - Vol. 3, Issue 1. – P. 62-79.
- [4] Raeff M. *Siberia and the Reforms of 1822*. Seattle: University of Washington Press, 1956. - P. 39-128.
- [5] Масевич М.Г. Материалы по истории политического строя Казахстана. – Алматы, 1960. – 440 с.
- [6] Howes R.C. *The Tale of the Campaign of Igor: A Russian Epic Poem of the Twelfth Century*. – New York: W.W. Norton, 1973. – 80 p.
- [7] Swedberg R., Agevall O. *The Max Weber Dictionary: Key Words and Central Concepts*. - Stanford University Press, 2005. – P. 18-21.
- [8] Безвиконная Е.В. Административно-правовая политика Российской империи в степных областях Западной Сибири в 20-60-х гг. XIX в. - Омск, 2005. – 239 с.

REFERENCES

- [1] Levshin I.A. *Opisanie kirgiz-kazach'ih, ili kirgiz-kajsackih, ord i stepej* [Description of the Kirghiz-Cossack, or Kirghiz-Kaysak, hordes and steppes]. 1832; Terent'ev M.A. *Istorija zavoevanija srednej Azii* [History of the conquest of Central Asia]. Т.1–3. SPb. 1903–1906, 567 p. [in Russ.].
- [2] Morrison A. “Beyond the ‘Great Game’: The Russian origins of the second Anglo–Afghan War. *Modern Asian Studies*, 2017. No 51 (3), pp. 686-735.
- [3] Sultangalieva G. The Role of the Pristavstvo Institution in the Context of Russian Imperial Policies in the Kazakh Steppe in the nineteenth century. *Central Asian Survey*, 201,- Vol. 3, Issue 1, P. 62-79.
- [4] Raeff M. *Siberia and the Reforms of 1822*. Seattle: University of Washington Press. -1956. - pp. 39-128.
- [5] Masevich M.G. *Materialy po istorii politicheskogo stroja Kazahstana* [Materials on the history of the political system of Kazakhstan]. Almaty, 1960, 440 s.
- [6] Howes R.C. *The Tale of the Campaign of Igor: A Russian Epic Poem of the Twelfth Century*. New York: W.W. Norton, 1973, 80 p.

[7] Swedberg R., Agevall O. The Max Weber Dictionary: Key Words and Central Concepts. Stanford University Press, 2005, p. 18-21.

[8] Bezvikonnaja E.V. Administrativno-pravovaja politika Rossijskoj imperii v stepnyh oblastjah Zapadnoj Sibiri v 20-60h gg. XIX v. [Administrative and legal policy of the Russian Empire in the steppe regions of Western Siberia in the 20-60s of the XIX century]. Omsk, 2005, 239 s.

1822 ЖЫЛҒЫ «СІБІР ҚЫРҒЫЗДАРЫНЫҢ ЖАРҒЫСЫ» МЫСАЛЫНДА ҚАЗАҚ ДАЛАСЫНДАҒЫ САЯСИ ЖӘНЕ ЭКОНОМИКАЛЫҚ ӨЗГЕРІСТЕР

*Ши Юэ¹

*¹Тарих ғылымдарының докторы, Ассистент-Профессор
Пекин Университеті, Пекин
shiyue2018@pku.edu.cn

Андатпа. Мақалада Сібір қырғыздары туралы Жарғы (1822) қазақ даласындағы саяси-әкімшілік және экономикалық трансформацияның негізін қалағаны көрсетілген. Бұл жарғы Орынбор қырғыздарының (1824) жарғысына және 1860 жылдары шығарылған басқа да маңызды заңдарға негіз болды. Сібір қырғыздары туралы Жарғыны (1822) 1819-1821 жылдары Сібірдің генерал-губернаторы, мемлекет қайраткері Михаил Сперанский жасаған. Мақалада жергілікті басқару кадрлары ретінде қазақ элиталары, Шыңғыс және нечингизидтер кіретін жаңа әкімшілік жүйені ұсынатын осы құжаттың тарихи маңызы көрсетілген. Бастапқы дереккөздердің негізінде мақалада осы Жарғы бойынша қазақ даласындағы хан басқармасы түріндегі дәстүрлі мемлекеттілік жойылып, сыртқы округтер арқылы жаңа басқару енгізілгені, жаңа нормативтік құжатқа сәйкес далада округтер, болыстар мен ауылдар құрылғаны көрсетілген, бұл бұрынғы рулық басқару жүйесін жоюға тиіс еді. Жарғыда қазақтарды отырықшы өмір салтына көшіру мақсатында кейбір ережелер қарастырылған. Мысалы, әр округ нан дайындауды, жеткізуді және сатуды жүзеге асыруы керек, егіншілік, бау-бақша, бау-бақша, ара шаруашылығы және басқа да әлеуметтік қамсыздандыру мәселелерімен айналысуға шақырылды, сауда-саттықпен айналысуға шақырылды.

Жарғы Қазақтардың құқықтық және азаматтық құқықтарын айқындады, қазақтарға басқа сыныпқа кіруге, бес жылдық жеңілдіктер мен жалдаудан бостандықты пайдалануға, сондай-ақ жылжымайтын мүлікке ие болуға мүмкіндік берді. 1822 жылғы Жарғы, бір жағынан, дала бюрократиясының схемасын белгіледі, екінші жағынан, саяси және экономикалық ықпал ететін әлеуметтік-экономикалық саясатты

бастады қазақ даласындағы трансформация және қазақ даласындағы патша билігінің институционалдық тарихындағы инновациялық қадам болды.

Тірек сөздер: Ресей империясы, қазақ даласы, әкімшілік жүйе, Сібір қырғыздары туралы жарғы, Орталық Азия, шекара, трансформация, седентаризация

ПОЛИТИЧЕСКИЕ И ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ПРЕОБРАЗОВАНИЯ В КАЗАХСКОЙ СТЕПИ НА ПРИМЕРЕ «УСТАВА СИБИРСКИХ КИРГИЗОВ» 1822 г.

*Ши Юэ¹

*¹ Доктор исторических наук, Ассистент-Профессор
Пекинский Университет, Пекин
shiyue2018@pku.edu.cn

Аннотация. В статье показано, что Устав о Сибирских киргизах (1822), заложил основы политико-административной и экономической трансформации в Казахской Степи. Это Устав лег в основу Устава Оренбургских Киргизов (1824) и других важных законов, изданных в 1860-х годах. Устав о Сибирских киргизах (1822) разработан Михаилом Сперанским, государственным деятелем, генерал-губернатором Сибири в 1819–1821 гг. В статье показано историческое значение этого документа, предлагающего новую административную систему, включающую казахские элиты, чингизидов и нечингизидов, в качестве кадров местного управления. На основе первоисточников в статье показано, что по этому Уставу традиционная государственность в Казахской степи в виде ханского управления была ликвидирована и введено новое управление через внешние округа. Согласно новому нормативному документу в степи были учреждены округа, волости и аулы, что должно было упразднить прежнюю родовую систему управления. Устав предусматривал некоторые положения в целях перевода казахов на оседлый образ жизни. Например, каждый округ должен производить заготовку, доставку и продажу хлеба, поощрялось занятие земледелием, огородничеством, садоводством, пчеловодством и другими вопросами социального обеспечения, поощрялось занятие торговлей.

Устав определял юридические и гражданские права казахов, позволял казахам вступать в другое сословие, пользоваться пятилетней льготой и свободой от рекрутства, а также иметь недвижимую собственность. Устав 1822 года, с одной стороны, очертил схему степной бюрократии, с другой стороны, инициировал социально-

экономическую политику, способствующую политической и экономической трансформация в Казахской степи и стал новаторским шагом в институциональной истории царского правления в Казахской степи.

Ключевые слова: Российская империя, Казахская степь, административная система, Устав о Сибирских киргизах, Центральная Азия, граница, трансформация, седентаризация

Статья поступила 10.11.2023

УДК 323.172:304.444

<https://doi.org/10.48371/ISMO.2023.54.4.007>

МРНТИ 11.15.51

РОЛЬ РАБОЧЕЙ ПАРТИИ КУРДИСТАНА В ПРИЗНАНИИ КУРДСКОГО ВОПРОСА

*Кубашев А.Е.¹, Шайморданова З.Д.²

*¹ магистр, кафедра международных отношений факультета
международных отношений, права и бизнеса
КазУМОиМЯ имени Абылай хана
e-mail: akubashev11@gmail.com

² д.и.н., проф., кафедра международных отношений факультета
международных отношений, права и бизнеса
КазУМОиМЯ имени Абылай хана
Алматы, Казахстан, shaimardanova.z@ablaikhan.kz

Аннотация. Создание ряда государств на Ближнем Востоке после Первой мировой войны обрекло курдское население на существование без государства. И этому факту уже более, чем 100 лет. Статья представляет анализ деятельности Рабочей партии Курдистана на основе научных статей, монографий западно-европейских и американских исследователей, которые впервые вводятся в научный оборот. Дана оценка ее исторической эволюции, начиная от ее основания до настоящего времени, проведена оценка идеологических основ, воздействие на региональную и международную политику. В статье показано, что РПК впервые добилась признания курдского вопроса и его интернационализации. Показано, что РПК сумела мобилизовать

курдское население не только в Турции, но и на международном уровне, создав курдский парламент в изгнании, проводя в течение последних тридцати лет вооруженную и политическую борьбу против турецкой власти. Оценка зарубежными исследователями роли Рабочей партии Курдистана в признании курдского вопроса в Турции неоднозначны. Наряду с характеристикой РПК как способной самоорганизоваться, зарубежными исследователями выделена способность РПК выживать и адаптироваться к постоянно меняющимся условиям. Показано критика вооруженной борьбы РПК как предпочтительный способ действий.

Ключевые слова: политическая партия, Курдистан, Ближний Восток, Турция, РПК, курды, конфликт, вооруженная борьба

Основные положения

Курдский конфликт является общепризнанной и давней проблемой на Ближнем Востоке. Сегодня ситуация на Ближнем Востоке полна новыми вызовами и угрозами. Курдский вопрос стал одним из самых серьезных препятствий, с которыми сталкиваются страны компактного проживания курдов (Иран, Ирак, Сирия, Турция) на пути своего политического и социально-экономического развития. Сущность курдского вопроса заключается в борьбе курдского народа за право на самоопределение, создание национальной (культурной и административной) автономии в пределах стран, разделивших Курдистан. Конечной целью курдского движения является объединение всех частей Курдистана и образование независимого национального государства на Ближнем и Среднем Востоке.

Курдский конфликт рассматривается как историческая проблема Ближнего Востока. Возникновение радикальных националистических движений и насилие в XX веке были его наиболее определяющими факторами.

Создание государственной системы на Ближнем Востоке после Первой мировой войны обрекло курдское население региона на существование без государства. Два фактора повлияли на то, что не возникло курдского государства: первый - это сильная оппозиция со стороны государств со значительным курдским населением, особенно в Турции, второй связан с неспособностью / способностью курдов самоорганизоваться в политическую силу, серьезно подпитывающую сепаратистское движение. Однако курдские партии сыграли определенную роль в признании и решении некоторых курдских проблем.

Введение

После окончания биполярного мира курдский вопрос неуклонно набирал обороты на международной арене. Чаще всего книги, посвященные курдскому вопросу, представляют собой отраслевые исследования, в которых основное внимание уделяется положению курдов в одной из стран их проживания, т.е. доминировал страновой подход. Природные богатства территории, будь то нефть или вода, а также геополитическая ситуация были в центре различных конфликтов. Установление контроля над территорией без учета присутствия ее жителей, возможно, является основной причиной несчастья, которое курды испытывали на протяжении всей истории.

С момента образования Турецкой Республики в 1923 году курдские восстания жестоко подавляли, что было следствием отсутствия курдской солидарности и современных политических структур, отсутствия внешних союзников и материально-технической помощи. Правительство, проводящее политику турецкого национализма, реализовывало политику ассимиляции в отношении курдов, политику, основанную на массовых депортациях и физическом уничтожении курдских политических, интеллектуальных и религиозных лидеров.

Рабочая партия Курдистана приложила немало усилий, чтобы прийти к решению курдской проблемы в Турции. Заслуга РПК заключается еще и в том, что она интернационализировала курдский вопрос. Она использовала курдскую диаспору за рубежом, чтобы донести курдскую проблему до Европы, повысить осведомленность курдов за пределами страны и мировой общественности, сформировать заинтересованное в этой проблеме сообщество.

Появление РПК в конце 1970-х годов стало значимым шагом в возрождении курдской проблемы. За всю историю курдской проблемы в Турции РПК была единственной курдской организацией, которая вела войну на такой большой территории в течение длительного периода, единственной организацией, ставшей способной повлиять на турецкое правительство в решении комплекса проблем. РПК на сегодняшний день является наиболее укоренившимся движением в турецком Курдистане, и поэтому анализ ее роли на основе западно-европейских и американских научных изданий, статей, монографий представляется необходимым для понимания ситуации с курдской проблемой, существующей в Турции.

Материалы и методы

Отбор литературы и ее систематизация составили первый уровень для изучения и анализа роли РПК в признании и решении курдского вопроса в Турции. Анализ как один из основных общелогических методов использован для выявления основных этапов становления РПК и усиления ее роли в Турции в признании курдского вопроса. Данные по истории курдов как, например, К. Хустон (Ch. Houston. An anti-history of a non-people: Kurds, colonialism, and nationalism in the history of anthropology), П.Рич (P. Rich. Genocide and the Kurds: Plundering the Infidel), Д. МакДоуэлл (David McDowall. A Modern History of the Kurds) [1-3], составили следующий уровень методологических подходов. В исследовании использован сравнительно-сопоставительный анализ для выявления особенностей развития РПК в признании курдской проблемы в Турции. Описательный метод раскрывает прикладной характер деятельности РПК. Метод синтеза позволил собрать различные аспекты изучаемого вопроса в единое целое для получения результатов исследования и формулировки выводов.

Обсуждение

Понять современное состояние курдской проблемы в Турции сложно без учета исторического контекста. История курдов изучают исследователи К.Худсон, П.Рич, Д.МакДоуэлл [1-3] и т.д. Общие вопросы курдской проблематики освещаются в трудах и статьях К.Илдыза, П.Крейенброка и др. [4-5]. Идентичность как важный фактор курдской проблематики исследуется в трудах М.Сомера, С.Мутлу [6-7].

Вопросы различных курдских партий в странах компактного проживания проанализированы в трудах Али Кемаль Осжана, Г.Олсопп, М.Гюнтера и других [8-10]. Это, конечно, далеко не полный перечень исследований по курдской проблематике, в том числе о РПК. Отметим, что оценки зарубежных экспертов не однозначны о роли РПК в признании курдской проблемы в Турции.

Результаты

Социально-экономические процессы, происходящие в той или иной стране, неразрывно связаны с внутренними политическими процессами и политическими партиями. Во второй половине XX века Турция пережила демократизацию, с государственными переворотами и их попытками (1960, 1971, 1980, 1993, 2016). Турецкие крайне левые и крайне правые противостояли друг другу в период с 1975

по 1980 год. Появляются политические партии. РПК появилась в университетских городках и пригородах Анкары. В период с 1973 по 1974 год студенты начали задавать вопросы о курдской идентичности, отношении турецких левых к курдской проблеме.

Рабочая Партия Курдистана (далее РПК) официально возникла 27 ноября 1978 года после четырехлетней подпольной деятельности и утвердилась в турецком Курдистане в 1979 году. Ее первый конгресс состоялся на ливано-сирийской границе в июле 1981 года. РПК разрабатывает программу и цель партии - демократическая и национальная революция в Курдистане, независимость как цель и вооруженная борьба как средство. Абдулла Оджалан, основатель и лидер РПК, впервые излагает свои политические идеи перед группой курдских студентов на пикнике, организованном недалеко от плотины Чубук в Анкаре.

Программа партии сочетает марксизм и национализм, выступая за независимость Курдистана. В эти годы РПК в основном объединяет курдских крестьян вокруг своих идеалов. Как отмечает Пол Уайт, исполнительный член Центра изучения Азии и Ближнего Востока при Университете Дикина (Австралия), в РПК смешаны национализм и сталинизм. По его мнению, РПК печально известна своим насилием. Так как РПК выбрала вооруженную борьбу как предпочтительный способ действий [11]. Борьба, которую она ведет за независимость курдов на юго-востоке Турции, с августа 1984 года, даты первого крупного наступления РПК с иракской территории, унесла жизни более 40 000 человек. В настоящее время, считает исследователь, РПК выступает за ненасильственное прекращение конфликта. Описывая идеологическую эволюцию РПК, а также ее происхождение, цели и структуру, П. Уайт представляет партию как один из наиболее важных негосударственных политических игроков на современном Ближнем Востоке [11].

РПК определила себя, опубликовав свою первую программу в 1977 году, как национально-демократическое революционное движение, созданное на основе альянса демократических сил в лице рабочих, крестьян и интеллектуалов. Канадский исследователь С.Каракус считает, что РПК сыграла важную роль в обеспечении того, чтобы голос курдов был услышан в Турции [12].

РПК постепенно разворачивала свою деятельность, институционализируя партию, разработав Устав, органы управления. В структуре РПК - Президентский совет, состоящий из

7 человек, Центральный комитет в составе 50 членов и Центральное дисциплинарное бюро. Центральный комитет является главным директивным и исполнительным органом, отвечает за организацию и контролирует все другие партийные организации и комитеты. Все организации РПК, действующие в курдских районах, объединены в провинциальную партийную организацию, которая контролируется провинциальными съездами, которые каждые два года оценивают и определяют на своих съездах местную деятельность и тактику.

Важно отметить, что в состав РПК входят две военные группировки, внутренняя и внешняя, которые преследуют две приоритетные задачи: закрепить вооруженную борьбу в турецком Курдистане и закрепиться в Западной Европе.

РПК развивает сотрудничество с другими курдскими движениями, которые носили и носят конфронтационный характер. В первые дни своего существования РПК оказалась в стороне от других движений, ее обвиняли в терроризме. В 1980-х годах РПК сотрудничала с Демократической партией Курдистана (ДПК) Ирака. Соглашение, подписанное между двумя партиями в 1981 году, дало РПК возможность использовать этот район для размещения своих боевиков. Это сотрудничество продолжалось до 1985 года. Партия Патриотического союза Курдистана Дж. Талабани поддерживала связи с РПК в период с 1988 по 1991 год.

Что касается отношений РПК с социалистической партией Курдистана Турции (ПСК), то их отношения остаются стабильными с момента совместного подписания протокола в марте 1993 год. ПСК остается активной, ограничиваясь организацией различных культурных мероприятий.

Одной из сильных сторон РПК является интернационализация курдской проблемы, способность РПК мобилизовать курдскую диаспору в Европе и в мире. Первый митинг, инициированный РПК за рубежом, состоялся в 1992 году, когда активисты решили создать объединение под названием «Курдский Союз», включающий курдские организации во Франции, представляя около 15 курдских организаций из Турции, Ирана, Ирака и Сирии. Второй инициативой РПК стало создание курдского парламента в изгнании. Созданный в Гааге в 1995 г., курдский парламента в изгнании (PDKW) пытается скорректировать деятельность турецкого парламента в отношении курдского народа Турции. PDKW представляет как курдов диаспоры, так и курдов Турции, Ирака, Ирана и Сирии и состоит из 65 депутатов, избираемых

делегатами. Его основная роль заключается в обеспечении стабильного прекращения огня, развитии демократического и мирного процесса, который приведет к политическому решению курдского вопроса.

Другая важная инициатива РПК - это создание Информационного центра Курдистана (СИК) как неформального центра Курдистана, расположенный в Париже на улице La Fayette, 106. Цель этого органа - собрать как можно больше информации, касающейся курдского вопроса, особенно из европейской и турецкой прессы. СИК также стремится поддерживать контакты с рядом политических деятелей, занимающихся курдским вопросом. В начале 1980-х годов РПК открыла офисы во Франции, Германии, Австрии, Великобритании, Швейцарии, Швеции, Нидерландах и Бельгии.

По мнению многих зарубежных исследователей, РПК оказала влияние на стремление курдов к независимости. Со времени восстания в Дерсиме в 1937-1938 гг., прошло много времени, когда вооружённые силы Турции жестоко подавили курдское восстание, устроив массовые погромы и чистки среди местного населения. Но с началом вооруженной борьбы РПК в 1984 г. националистические настроения и стремление курдов к независимости не вызывали беспокойства в Турции. Это было связано с политикой жестоких репрессий, повторявшихся на протяжении всей истории, и методами ассимиляции, которые жестко применялись по отношению к курдам, которых в Турции идентифицируют как горных турок. Турецкие университеты издавали книги и проводили конференции, продвигая тезис о несуществовании курдов. Курдские имена были запрещены в удостоверениях личности. Говорить на курдском языке было запрещено. В своем большинстве курды в Турции вынуждены молчать и покоряться турецкому режиму. Что еще более трагично, курды в целом утратили способность считать себя курдами. В таких условиях РПК стала инициатором пробуждения национального самосознания курдов посредством, как мы отметили ранее, вооруженной борьбы, ставшей для курдов Турции возрождением, пробуждением. Это была и есть борьба за национальное, социальное, экономическое и моральное пробуждение, которое создала РПК в контексте национального сопротивления. И эта вооруженная борьба не преследовала цели свержения турецкого государства.

Доктор PhD Флоридского Атлантического университета Мехмет Гурсес отмечает, что повстанческое движение РПК, как один из самых длительных и сложных этнических вооруженных конфликтов в эпоху

после Второй мировой войны, оправдан по двум основным причинам. «Один из них связан с впечатляющей устойчивостью и способностью РПК выживать и адаптироваться к постоянно меняющимся условиям в течение четырех десятилетий» [13, р.4].

Оценки зарубежных экспертов кастельно вооруженной борьбы РПК не однозначны. Исследователь Оливье Грожан Университета Париж 1 рассуждает, что РПК по большей части, действовала как революционное движение, яростно бросая вызов режиму. Однако в других случаях она осуждала насилие и стремилась к примирению с турецким государством [14, р.5].

Многие эксперты по курдскому вопросу отмечают, что вооруженная борьба РПК рассматривается как начало возрождения курдского национального движения. Как упоминает Дэвид Макдауэлл «РПК превратила курдский вопрос из интеллектуального движения, затрагивающего недовольных студентов и рабочих-иммигрантов, в массовое общественное движение [15, р.68]. Что касается другого специалиста по курдскому вопросу, Жаклин Саммали, «Движение РПК лишило курдов чувства стыда и придало им гордость» [16, р.254].

Следует подчеркнуть, что деятельность РПК принесла пользу не только курдам в Турции, но и курдам других стран, оказав на них положительное влияние. Тот факт, что в ряды этой организации входят боевики из всех четырех частей Курдистана, является демонстрацией того, что это движение сыграло важную роль в объединении курдского народа четырех стран, которые ранее были оторваны друг от друга.

Таким образом, можно констатировать, что именно сочетание международных событий и усиления вооруженной борьбы РПК внутри Турции вынудило турецкие власти осуществить поворотный момент в курдском вопросе. Кроме того, РПК хорошо зарекомендовала себя как хорошо организованная организация, обладающей большими финансовыми и моральными ресурсами, с очень конкретной целью - созданием независимого курдского государства.

Вооруженная борьба РПК позволила выдвинуть курдский вопрос на передний план в Турции. Надежда на решение курдской проблемы появилась в Турции после выборов 1991 года. Коалиционное правительство демократических сил, сформированное Сулейманом Демирелем, определило программу открытости в курдском вопросе. Решение этих вопросов привело к отмене некоторых законов. Например, закона, запрещающего курдам говорить на своем родном языке.

Заключение

Несмотря на активную деятельность РПК, ее международные каналы связи, проблема курдов не только в Турции, но и других странах Ближнего Востока, полностью не решена. Суд над А.Оджаланом, лидером РПК, может означать ослабление вооруженной борьбы. Однако захват А. Оджалана усилил националистические настроения среди курдов в Турции, и с тех пор количество боевиков в рядах РПК неуклонно растет вопреки ожиданиям турецких властей. В начале 1990-х гг. РПК начинает прислушиваться к звукам мира, понимать необходимость перехода от вооруженной борьбы к дипломатии, стремясь к мирному урегулированию путем переговоров с турецким правительством [13, p.6].

РПК показывает, что, несмотря на арест А.Оджалана, она живет своей собственной жизнью и продолжает демонстрировать свое присутствие в Турции и делает курдский вопрос одним из основных вопросов, вызывающих обеспокоенность в политике, придерживаясь Конституционного признания курдского народа в Турецкой Республике.

ЛИТЕРАТУРА

[1] Houston Ch. Islam, Kurds and the Turkish Nation State (New Technologies New Cultures). - Oxford: Berg Publishers, 2011. – 224 p.

[2] Rich P. Genocide and the Kurds: Plundering the Infidel // Digest of Middle East Studies / DOMES/ - 1993. – Vol.2, Issue 4. - P.26-30.

[3] McDowall D. A Modern History of the Kurds. - Bloomsbury Publishing, 2021.

[4] Yildiz K. The Kurds in Iraq: The Past, Present and Future. – Pluto Press, 2007. 309 p.

[5] Kreyenbroek P. The Kurds: A Contemporary Overview. - London; New York : Routledge, 1992. - 272 p.

[6] Somer M. Ethnic Kurds, Endogenous Identities, and Turkey's Democratization and Integration with Europe // Global Review of Ethnopolitics. – 2002. – Vol.1, N 4. – P.74-93.

[7] Mutlu S. Ethnic Kurds in Turkey: A Demographic Study // International Journal of Middle East Studies. – 1996. – Vol.28, No 4. – P. 517-541.

[8] Özcan, Ali Kemal. Turkey's Kurds: A Theoretical Analysis of the PKK and Abdullah Öcalan. – Routledge, 2010. - 256 p.

[9] Allsopp H., Wilgenburg, Wladimir van. The Kurds of Northern

Syria: Governance, Diversity and Conflicts. - I.B. Tauris / Bloomsbury, 2019. – 263 p.

[10] Michael M. Gunter. The Kurds in Turkey: A Political Dilemma. – Routledge, 2021. – 151 p.

[11] White P. The PKK: Coming Down From the Mountains. - London: ZedBooks, 2015. - 216 p.

[12] Karakus S. L'analyse du problème kurde en Turquie: le rôle du PKK dans la reconnaissance de la question kurde. - Université du Québec à Montréal, 2010. - 124 p.

[13] Gurses, Mehmet. Anatomy of a civil war: Sociopolitical Impacts of the Kurdish Conflict in Turkey. – Michigan: University of Michigan Press.- 2018. - 193 p.

[14] Grojean O. The Production of New Man within the PKK // European Journal of Turkish Studies. – 2014. – 09 July.

[15] McDowall D. The Kurdish question in the 1990 // Peoples méditerranéens. – 1990. – No 68-69.

[16] Sammali, Jacqueline. Être kurde, un délit. - Paris: L'Harmattan, 1995. – P. 254-255.

КҮРД МӘСЕЛЕСІН ТАНУДА КҮРДІСТАН ЖҰМЫСШЫ ПАРТИЯСЫНЫҢ РӨЛІ

*Құбашев А.Е.¹, Шайморданова З.Д.²

*¹магистр, халықаралық қатынастар, құқық және бизнес
факультетінің халықаралық қатынастар кафедрасы
Абылай хан атындағы Қазақ халықаралық қатынастар
және әлем тілдері университеті
e-mail: akubashev11@gmail.com

²д.и.н., профессор, халықаралық қатынастар, құқық және бизнес
факультетінің халықаралық қатынастар кафедрасы
Абылай хан атындағы Қазақ халықаралық қатынастар
және әлем тілдері университеті,
Алматы, Қазақстан,
e-mail: shaimardanova.z@ablaikhan.kz

Аңдатпа. Бірінші дүниежүзілік соғыстан кейін Таяу Шығыста бірқатар мемлекеттердің құрылуы күрд халқын азаматсыз өмір сүруге айыптады. Ал бұл факт қазірдің өзінде 100 жылдан астам уақыт болды. Мақалада алғаш рет ғылыми айналымға енгізіліп жатқан

Батыс Еуропа және Америка зерттеушілерінің ғылыми мақалалары, монографиялары негізінде Күрдістан жұмысшы партиясының қызметіне талдау жасалған. Оның іргетасынан бастап бүгінгі күнге дейінгі тарихи эволюциясына баға беріліп, идеологиялық негіздеріне, аймақтық және халықаралық саясатқа ықпалына баға беріледі. Мақалада ПҚК-ның алғаш рет күрд мәселесін мойындауға және оны интернационалдандыруға қол жеткізгені көрсетілген. РҚК соңғы отыз жылда Түркияда ғана емес, сонымен қатар халықаралық деңгейде күрд халқын жұмылдыра алғаны, қуғындағы күрд парламентін құрып, түрік билігіне қарсы қарулы және саяси күрес жүргізе алғаны көрсетілген. Шетелдік зерттеушілердің Түркиядағы күрд мәселесін танудағы Күрдістан жұмысшы партиясының рөліне берген бағасы екіұшты. Шетелдік зерттеушілер ПҚК-ны өзін-өзі ұйымдастыруға қабілетті деп сипаттаумен қатар, ПҚК-ның өмір сүру және үнемі өзгеретін жағдайларға бейімделу қабілетін атап өтті. РҚК-ның қарулы күресін сынау таңдаулы әрекет әдісі ретінде көрсетіледі.

Тірек сөздер: саяси партия, Күрдістан, Таяу Шығыс, Түркия, ПҚК, күрдтер, қақтығыс, қарулы күрес

ROLE OF THE KURDISTAN WORKERS' PARTY IN RECOGNITION OF THE KURDISH QUESTION

*Kubashev A.¹ Shaimordanova Z.²

*¹ master, department of International Relations, Faculty of International Relations, Law and Business

Kazakh Ablai Khan University of International Relations
and World Languages

e-mail: akubashev11@gmail.com

² Dr.Sc. (Hist.), Prof., department of International Relations, Faculty of International Relations, Law and Business

Kazakh Ablai Khan University of International Relations
and World Languages

shaimordanova.z@ablai.kz

Abstract. The creation of a number of states in the Middle East after the First World War condemned the Kurdish population to a stateless existence. And this fact is already more than 100 years old. The article presents an analysis of the activities of the Kurdistan Workers' Party on the basis of scientific articles, monographs by Western European and American

researchers, which are being introduced into scientific circulation for the first time. An assessment of its historical evolution is given, from its foundation to the present, an assessment of the ideological foundations and the impact on regional and international politics are carried out. The article shows that the PKK for the first time achieved recognition of the Kurdish issue and its internationalization. It is shown that the PKK was able to mobilize the Kurdish population not only in Turkey, but also at the international level, creating a Kurdish parliament in exile, conducting an armed and political struggle against Turkish rule over the past thirty years. Foreign researchers' assessment of the role of the Kurdistan Workers' Party in recognizing the Kurdish issue in Turkey is ambiguous. Along with characterizing the PKK as capable of self-organization, foreign researchers have highlighted the PKK's ability to survive and adapt to constantly changing conditions. Criticism of the PKK's armed struggle is shown as the preferred method of action.

Key words: political party, Kurdistan, Middle East, Turkey, PKK, Kurds, conflict, armed struggle

Статья поступила 11.12.2023

**II. БӨЛІМ.
АЙМАҚТАНУ
РАЗДЕЛ II.
РЕГИОНОВЕДЕНИЕ
PART II.
REGIONAL STUDIES**

UDC 327.3

<https://doi.org/10.48371/ISMO.2023.54.4.008>

IRSTI 11.25.40

**HISTORICAL PARALLELS: THE ISRAELI-PALESTINIAN
CONFLICT/THE VENEZUELA-GUYANA CONTROVERSY /THE
JAMAT AL MUSLIMEEN ATTEMPTED COUP IN TRINIDAD
AND TOBAGO GOVERNMENT**

***Dr. Raghunath Mahabir¹, Mr. Keron Ganpat²**

***¹Assistant Professor in National Security and Intelligence Studies,**

University of the Southern Caribbean, Trinidad and Tobago

e-mail: mahabir@usc.edu.tt

² Lecturer, Instructor in Criminology,

University of Trinidad and Tobago

e-mail: gapnat@usc.edu.tt

Abstract. Parallel boundary disputes between states are a complex and sensitive topic. The disputes can arise due to various reasons such as historical, political, economic, or social factors and can be resolved through diplomatic negotiations, legal proceedings, or other peaceful means. This paper looks at three disputes, two of which are currently ongoing (The Israeli-Palestinian Conflict and The Venezuela-Guyana Controversy) and the other which took place in 1990 (The Jamat Al Muslimeen-attempted coup in Trinidad and Tobago). In this case the disputed land area was just about 15 acres of land on which the Jamat-al-Muslimeen (JAM) lived in a place just outside the capital city of Port of Spain known as Mucurapo. The purpose of the paper is to identify similarities and differences in all three conflicts and examine the success or otherwise of the existing boundary resolution mechanisms and its effects on the national security of the respective countries and their neighbours.

Data for this qualitative research was obtained from both primary and secondary sources. In the cases of the Guyana-Venezuela dispute and the dispute in Trinidad and Tobago, the primary data was collected directly

through interviews, observations, forum discussions. Secondary data used for all three disputes included government publications, websites, books, journal articles, and internal records.

Key words: disputes, the ICJ, Hamas, sovereignty, Jamat-al-Muslimin, diplomatic negotiations, security, controversy

Introduction

The Israeli-Palestinian conflict and the Venezuela-Guyana controversy are two of the most significant geopolitical conflicts in modern history. The former is a long-standing struggle between Israelis and Palestinians over the land between the Jordan River and the Mediterranean Sea, while the latter is a territorial dispute between Venezuela and Guyana over the Essequibo region. Both conflicts have deep historical roots and have been shaped by statehood claims from various international agendas and activities over time.

The Jamaat al Muslimeen (JAM) attempted coup in Trinidad in 1990 was a failed coup attempt by the Jamaat al Muslimeen, a radical Islamic group, to overthrow the government of Trinidad and Tobago. The coup attempt lasted for six days and resulted in the deaths of 24 people and the destruction of large parts of the capital city, Port of Spain. The coup attempt was eventually suppressed by the Trinidad and Tobago Defense Force, and the leaders and members of the Jamaat al Muslimeen were arrested and charged with treason. All 114 of them were later released. It is important to note that while these conflicts share some similarities, they are also unique in their own ways and should be understood in their specific contexts.

Methods

The article uses general scientific methods. The analysis, as one of the main general logical methods, was used to identify historical parallels between the Israeli-Palestinian conflict and disagreements between Venezuela and Guyana. The materials of the news blocks made up the next level of methodological approaches. The study uses quantitative and qualitative methods. Comparative analysis was used to identify common characteristics and differences of these conflicts. Approaches such as the descriptive method reveals the applied nature of the research. The synthesis method made it possible to collect various aspects of the issue under study into a single whole and to obtain research results and formulate conclusions.

Results. Understanding the events

On October 7, 2023, the US-designated Palestinian terrorist group known as Hamas launched a surprise attack on Israel from the Gaza Strip. The scale of this attack (which included mass murder and hostage-taking) is considered extraordinary, as the nature of the violence shocked the global community. In an attempt to recover the hostages, Israel decided to declare war on Hamas and cut the supply of all food, water, and electricity to Gaza.

This event is also known as the 2023 Hamas-led attack on Israel¹. The attack lasted for two days and resulted in the deaths of 859 Israeli civilians, 283 Israeli soldiers, and 57 Israeli policemen. The attack also resulted in the capture of 247 Israeli civilians and soldiers and the kidnapping of 100-200 Israeli civilians and soldiers. The attack was condemned by 44 nations as terrorism, while many Arab and Muslim countries blamed the Israeli occupation of the Palestinian territories as the root cause of the attack. The day is considered the bloodiest in Israel's history and the deadliest for Jews since the Holocaust (1).

Israel's failure to prevent the October 7th assault has become a subject of analysis for international security experts around the world, with some even comparing it to Al Qaeda's attacks on the World Trade Center in September 2001 (2). Moreover, although the Caribbean region has never experienced a terrorist attack of this magnitude, the origins of this event have remarkable similarities to the Muslim insurrection that occurred in Trinidad and Tobago (T&T) in July 1990.

As the human cost of Israeli-Palestinian friction continues to rise at an alarming rate, many analysts have been continuously debating the roots of this internecine conflict. Despite the multiplicity of interpretations on its genesis, the main common denominator is that it all started as a struggle over land between Muslims (Palestinians) and Jews (Israelis) in the 1920s. The Jewish claims to this "holy land" are predicated on biblical prophecies and the need for Jews to find a haven from European anti-Semitism. The Palestinians have consistently rejected the notion that biblical scripture should form the basis of any lawful claim to the Gaza Strip and its environs. Furthermore, they believe that their entitlement to the land is based on their continuous residence in the country for hundreds of years and the fact that they represented the demographic majority until 1948.

After the Jews declared the state of Israel in 1948, these struggles became worse and culminated in the 1987 and 2000 *intifadas* (3) (Palestinian uprisings) against the Jews over the highly coveted Gaza Strip. Since these uprisings, several peace agreements have been brokered by the United Nations (UN), the US, and other countries to secure long-term peace in

the Middle East. However, these policy decisions were just Band-Aids on an already gangrenous and highly toxic relationship. More importantly, in the years leading up to the first *intifada*, Hamas emerged in Gaza and established itself as an alternative to Yasser Arafat's secular Palestinian Liberation Organisation (PLO).

Before this *intifada*, the Israeli government had given material support to groups like Hamas as a way to divide and conquer the PLO in the occupied territories. But as these groups gained political and paramilitary momentum, Israel came to regret this approach. However, it was too late to reverse their policy decision, and in the January 2006 general election, Hamas replaced the PLO as the new de facto government authority in Gaza. Since the rise of Hamas as a political force, clashes between Israelis and Palestinians have worsened over the years and have resulted in crisis-level economic and humanitarian conditions. This is mainly because Hamas seized Gaza by force in 2007 and Israel responded by steadily seizing small pieces of land and imposing restrictions on the transit of people and goods in the disputed area. These are the precursor conditions for the October 7th attack on Israel.

Around the time of the first Palestinian *intifada*, a militant Muslim group in T&T known as the Jamaat Al Muslimeen (JAM) established a religious commune on state-owned land located at Mucurapo Road, Port-of-Spain. Although the JAM's leader, Yasin Abu Bakr was cautioned on several occasions, his blatant disregard for the building authorities prompted the state to initiate legal action to reclaim the land and demolish the constructions. After several failed attempts by Law Enforcement to execute court orders for eviction/demolition, Abu Bakr was arrested for contempt of court. Despite these challenges, Abu Bakr and his followers continued to use the commune as a base for religious gatherings, community outreach activities, and other types of "missionary" work. Religious messages were centred around a fundamentalist interpretation of the Quran and included verbal attacks against apparent government corruption, economic disparity, and political persecution. Enthused by religious fervour, they indoctrinated many delinquent youths, provided military-style combat training, and amassed large caches of illegal arms and ammunition.

As a result, the JAM was now publicly perceived as a paramilitary criminal organisation that was being allowed by the state to operate with impunity. Amid these developments, the JAM's legal battle with the state over the Mucurapo Road property continued to brew; with the Minister of National Security deciding to have the Trinidad and Tobago Defence

Force (TTDF) occupy the JAM's compound in April 1990. Although Abu Bakr legally challenged the Minister's decision, on July 25, 1990, the court ruled against the JAM. Within only forty-eight hours of the ruling, T&T experienced its formulation of an "intifada", when the JAM responded with a violent attempt to overthrow the government. The insurrection lasted 6 days and was openly described as an act of terrorism. After being prosecuted on charges of treason and sedition, Abu Bakr and his cohorts were released in 1992 based on an amnesty agreement with the government.

In the years that followed, the JAM expanded its operations at Mucurapo and became implicated in numerous criminal activities including extortion, murder, kidnapping for ransom, and drugs and arms smuggling. The 2011 Commission of Enquiry (COE) (4) into the 1990 insurrection revealed that crime escalated in T&T immediately after the attempted coup and then became progressively worse after the release of the JAM members in 1992. According to the COE, both major political parties (PNM & UNC) have been accused of indirectly funding the JAM and its gang affiliates through government social programs. Accordingly, these 'social programs' enriched Abu Bakr, perpetuated gang 'turf-wars', and triggered an exponential proliferation of gangs and gang-related murders. In exchange, Abu Bakr provided private security and logistical support during general election campaigns. By 1994, Abu Bakr became emboldened enough to create a political arm within the JAM (similar to Hamas) by establishing the New National Vision (NNV) party under the banner of social equality and justice for all. Although the NNV has continued to contest various seats in subsequent general elections, it has never secured any political foothold in T&T.

Discussion

In the case of the Guyana-Venezuela border dispute, Venezuelan President Nicolás Maduro carried out a referendum in Venezuela on December 3, 2023 seeking to annex the region of Essequibo in Guyana (5). He announced on December 5, 2023 that foreign companies working in the disputed Guyanese county of Essequibo would have to withdraw within three months, asserting his right to do so after Venezuelan voters backed their nation's control of the territory in a referendum Sunday [1].

Although Guyana has insisted that the Essequibo is within its borders, and the matter is currently in front of the International Court of Justice (ICJ), Maduro has said he does not recognize its jurisdiction. "I propose a special law to prohibit all companies that work under Guyana concessions from any transaction," Maduro said. "They have three months to withdraw"

once his proposal is approved, he said [2]. While he has not yet dispatched any military forces to enforce his demands, he has signalled his intention to create a military unit for the disputed territory but stated that it would be based in a neighboring Venezuelan state.

Maduro has also announced a set of actions to be taken by the Government to implement the result of the December 3 referendum. These include:

1. The headquarters for a number of administrative activities would, however, be located in Tumeremo in Venezuela, about 101 kilometres (63 miles) west of the Guyana border. Notably, Tumeremo is located within the internationally recognised boundary of Venezuela and not in Essequibo which it is claiming.

2. The pro-government Telesur reported Tuesday night that the following are the seven actions for the new phase in the defense of Guyana Essequibo:

3. Creation of a new High Commission for the Defense of Guyana Essequibo, coordinated by Vice President Delcy Rodriguez.

4. Immediately activate the debate in the National Assembly for the approval of the Organic Law for the defense of the Essequibo Guyana.

5. Create the Zone of Integral Defense of the Guayana Essequibo with 3 areas and 28 sectors of integral development, to be located in Tumeremo.

6. Designate MG Alexis Rodríguez Cabello as Sole Authority of the Guayana Essequibo whose political and administrative headquarters will be located in Tumeremo.

7. Create the divisions of PDVSA Essequibo (State Oil and Gas Company) and CVG Essequibo (Venezuelan Corporation of Guyana) for the exploration and exploitation of gas, oil and mining.

8. Publish and disseminate in schools, high schools and universities of the country the new Map of Venezuela that includes the Guayana Essequibo.

9. Activate an Integral Social Attention Plan for the entire population of Guayana Essequibo that includes a Census and the opening of an Administrative Service for Identification, Migration and Immigration (SAIME) office for the delivery of identification cards to the population based in Tumeremo.

These actions of course have been seen as a direct threat to the sovereignty and territorial integrity of Guyana and has provoked widespread responses in Guyana in the form of protests, marches and several intellectual and academic discussions.

Although these events took place in different parts of the world, their striking parallels transcend time and space. Today, the Israeli, T&T and Guyanese governments are still feeling the ripple effects of historical land disputes and political alliances with the “enemy”. After the first Palestinian *intifada* and the rise of Hamas, consistent violent clashes in the Gaza Strip have now reached a boiling point which may change the geopolitical/security situation in the Middle East forever. In the same way, the political and security landscape of T&T gradually changed following the release of the JAM members in 1992. The political, environmental and security landscape of Guyana is being challenged currently. Fast forward to the present day as well, the phenomenon of rising gang-related murders, turf wars, and the proliferation of illegal firearms is deeply rooted in the events following the attempted coup in Trinidad and Tobago.

As indicated at the beginning of this paper there are several parallels in these three conflicts discussed in this paper. These are highlighted in the table below.

Table 1. Commonalities and Differences in these 3 conflicts

Conflict	Israel-Hamas Conflict	Trinidad and Tobago-Jamat al-Muslimeen Conflict	Guyana-Venezuela Conflict
Initiator	Present conflict initiated by HAMAS, an Islamic inspired terrorist organization on December	Conflict in 1990 initiated by JAM, an Islamic inspired terrorist organization	Conflict initiated by President Nicholas Maduro Of the governing United Socialist Party of Venezuela
Main Contention	The main contention of the war was the ongoing Israeli-Palestinian conflict, which has been ongoing since the mid-20th century. The conflict is rooted in the competing claims of Israelis and Palestinians to the same land, which they both regard as their ancestral homeland	The main contention of the dispute was a parcel of land in Mucurapo, which the JAM has been occupying since the early 1970s.	The main contention of the dispute is the Essequibo Region between Guyana and Venezuela which both states claim as their own.

Death Toll	Lives lost so far in this conflict is more than 10,000 so far.	24 persons were killed in the attempted coup.	Although there is no physical violence at this time, four Guyanese soldiers were killed in a helicopter crash on December 6, 2023
Resolution attempts	Attempts made by the UN through the ICJ to resolve this conflict has not met with success	Conflict squashed by the Trinidad and Tobago Defence Force.	Attempts made by the UN to resolve this conflict has not met with success. Maduro has rejected rulings from the ICJ
Dates of Conflict	Conflict emerged in 1920	Conflict emerged in 1990	Conflict emerged in 1899
Partners	Israel supported by the USA and other western nations. Hamas supported by most Arab nations	Trinidad and Tobago supported by the US. The Jamat –al- Muslimeen supported by Libya	Guyana supported by the US and other Western nations. Venezuela supported by Nicaragua
Crises	A humanitarian crisis in Gaza is rapidly spiraling amid warnings that people are at risk of starvation as Israel tightens its chokehold on the territory.	Crises averted by the Trinidad and Tobago Defence Force	Possible food and energy crises if the dispute escalates into a physical war
Human Rights	Human rights groups have warned of possible war crimes being committed by Israel in Gaza. Amnesty International on Friday urged Israel to “immediately” lift its blockade on the enclave, saying the “collective punishment” of civilians for Hamas’ terrorist atrocities amounts to a war crime.	Hostages including Members of parliament experienced human rights abuses for 5 days, including torture and violence against them.	Venezuela has been warned on infringing the human rights of the population, especially indigenous peoples in the Essequibo region

<p>Could this lead to a wider regional conflict?</p>	<p>Israel says Iran supports Hamas to the tune of some \$100 million dollars a year. The US State Department in 2021 said that the group receives funding, weapons, and training from Iran, as well as some funds that are raised in Gulf Arab countries. Israel may also face the threat of new fronts opening in the war. Of its immediate neighbors, it is only at peace with Jordan and Egypt, and is officially in a state of war with Lebanon and Syria. Israel has said it is ready in case there are attacks from those two countries.</p>	<p>Conflict contained before it could spread.</p>	<p>Possibility of countries such as Russia and China supporting Venezuela. If this happens the likeliness of warfare in the Latin American/Caribbean region becomes real.</p>
<p>Availability of natural resources</p>	<p>Gaza’s natural resources include arable land and natural gas. According to a recent UNCTAD study, the occupied Palestinian territory (oPt) lies above sizeable reservoirs of oil and natural gas wealth, in Area C of the West Bank and the Mediterranean coast off the Gaza Strip. Learn more:</p>	<p>Trinidad and Tobago has had substantial reserves of oil and natural gas. The JAM claimed as well that the wealth derived from these resources were never distributed equally.</p>	<p>The Essequibo region is known to be resource-rich and is home to copper, gold, oil, gas, and mines</p>

<p>Military hardware</p>	<p>Israel's military features a large number of tanks and armoured vehicles. In terms of air power the Israeli military uses its own Kfir fighter jets - multirole warplanes based on the French-made Mirage aircraft. The air force also has a number of advanced F-35 Lightning II jets obtained from the US. The Israeli military in general is high-tech and very innovative, and also makes frequent use of drone technology.</p> <p>The Izz ad-Din al-Qassam Brigades Izz ad-Din al-Qassam Brigades, which makes up Hamas' armed wing, has an estimated 30,000–40,000 fighters.</p> <p>The Brigades, which has existed since 1991, initially relied in part upon suicide bombing campaigns. It now has a military arsenal that is believed to include thousands of rockets, including long-range missiles and drones. Hamas officials have said their fighters also possess a range of bombs and mortars. The Oct. 7 attack involved everything from rockets and paragliders to bulldozers, pickup trucks and motorbikes</p>	<p>Both the military and the JAM had AK 47 and other machine guns, including dynamite. The TTDF also had rockets.</p>	<p>The National Bolivarian Armed Forces of Venezuela (FANB) is the military force of Venezuela, which includes the army, navy, air force, national guard, and national militia. The FANB is controlled by the Commander-in-Chief (the President) and the Minister of Defense.</p> <p>As of 2020, the FANB had 109,000 active personnel and 8,000 reserve personnel. The FANB has a budget of \$741 million, which is 0.35% of the country's GDP.</p> <p>According to globalsecurity.org, Venezuela had 165,000 military personnel and 25,000 in reserve in 2017, in addition to thousands of members of the civilian militia.</p> <p>In relation to Guyana, as of 2016, the GDF had 3,400 active personnel and 670 reserve personnel. The GDF's budget is not publicly available.</p>
--------------------------	--	---	---

	<p> Hamas relies on a labyrinthian network of tunnels under the Gaza Strip to store weapons and supplies and train and barrack fighters outside the view of Israel’s advanced intelligence services and beyond the reach of its air force.</p> <p> Hamas also uses underground facilities to assemble and store parts of its large arsenal of rockets and launch platforms. The tunnels could allow Hamas to stage ambushes and avoid detection if Israel follows through with plans for a major ground operation.</p>		
--	--	--	--

Attempts at resolving these conflicts

The Israel-Hamas war has been a long-standing conflict in the region, with many attempts made to resolve it. One such attempt was made by SIS professor and Abdul Aziz Said Chair in International Peace and Conflict Resolution Mohammed Abu-Nimer. In an interview with American University, he spoke about how to begin a discussion on peace in the Israel-Hamas war. He stated that militarization and wars cannot be the solution for conflicts related to a request of freedom and dignity and security for people involved in this conflict. He also mentioned that every time the parties use military and weapons to settle these differences and conflict, it results in further destruction, further victimhood, and feeds into the notion of primordial existence and threats to primordial existence. He suggested that the starting point for peacebuilding and conflict resolution is usually by acknowledging that militarization and wars cannot be the solution for conflicts related to a request of freedom and dignity and security for people involved in this conflict.

The United Nations has also been involved in the conflict, drafting resolutions to address the situation. However, the UN Security Council

has failed to address the Israeli-Hamas war in Gaza, rejecting rival United States and Russian resolutions

Recently, negotiators worked out the final details of a four-day truce between Israel and Hamas after seven weeks of conflict . Al Jazeera, the media network has provided a look at the primary points and criticisms behind the UN resolutions on Israel and Gaza.

The Guyana-Venezuela border dispute has been a long-standing issue between the two countries. Recently, Venezuelans voted in a referendum to decide whether the country should create its own state within a large swath of its oil-rich neighbour Guyana. The area in question, the densely forested Essequibo region, amounts to about two-thirds of Guyana's national territory and is roughly the size of Florida. Venezuela has long claimed the land, which it argues was within its borders during the Spanish colonial period. It dismisses an 1899 ruling by international arbitrators that set the current boundaries when Guyana was still a British colony. The recent discovery of vast offshore oil fields in the region has heightened the stakes of the dispute.

The U.S. State Department has said that it supports a peaceful resolution of the dispute and that the issue could not be solved by a referendum. After years of fruitless mediation, Guyana went to the world court in 2018, asking judges to rule that the 1899 border decision is valid and binding. Venezuela argues that a 1966 agreement to resolve the dispute effectively nullified the original arbitration. The case is still before the ICJ. In the meanwhile it is expected that both leaders of Venezuela and Guyana will meet on December 14, 2023 in St. Vincent, a small CARICOM State to see what best can be done to rectify the situation and ensure peace and stability in the region.

In the case of Trinidad and Tobago, the disputed lands conflict has been put on the back-burner. Several of the original members of JAM from 1990 have either died or have migrated while the organization itself has scaled down to one involved in criminal activities and gang activities.

The Way Forward

As of December 11, 2023, the Israel-Hamas war has caused unmatched suffering in Gaza, with the death toll surpassing 18,000 people. The United Nations has pleaded for a new cease-fire and more aid to alleviate the suffering of the children in Gaza. The situation is complex and requires a nuanced approach. It is important to understand the root causes of the conflict and the grievances of both sides. The international community must work towards a peaceful resolution that addresses the concerns of both Israelis and Palestinians.

In the meantime, it is crucial to provide humanitarian aid to the people affected by the conflict. The UN has called for an immediate end to the violence and for the delivery of essential supplies to Gaza. It is also important to hold those responsible for war crimes accountable. The use of white phosphorus by Israeli forces in Lebanon is a possible war crime and should be investigated. The path to peace is long and difficult, but it is essential that all parties work towards a peaceful resolution that respects the rights and dignity of all people involved.

According to Professor Mohammed Abu Nimer, “Our starting point [in] peacebuilding and conflict resolution is usually by saying that and acknowledging that militarization and wars and violence cannot really be the solution for conflicts related to a request of freedom and dignity and security for people involved in this conflict. In the case of Israel and Palestine, they have tried, or we have tried as well, this type of approach with Hamas for the past 16 years and with the Palestinian people for the past 75 years, if not more. Every time we engage, the parties - Israel as a government and military, as well as the Palestinian people with the PLO in the ‘80s and ‘90s or Hamas now in the 2000s and on - every time we use military and weapons to settle these differences and conflict, it results in further destruction, further victimhood.

But even more importantly, it feeds into the notion of primordial existence and threats to primordial existence. People begin thinking in terms of dehumanizing the other and not seeing the humanity on the other side. It’s very painful to see civilians killed on the Israeli side, but in Gaza, and so many statements made by the Israeli political and military leaders were dehumanizing Hamas, dehumanizing Gaza, dehumanizing Palestinians. That I think [has] an even more severe negative impact on the future relations between Israelis and Palestinians.

I am thinking of the future generation. What are we now leaving this young generation after? Thousands of Palestinian children were killed, and tens of thousands of Palestinians were injured. What are we leaving after this battle? Definitely not peace-making and definitely not a resolution that responds to the dignity and the freedom of the Palestinians or even security for the Israelis” [3].

The territorial dispute between Venezuela and Guyana over the Essequibo region has been ongoing for almost two centuries. The International Court of Justice (ICJ) has been involved in the dispute since 2018, when Guyana filed an application instituting proceedings against Venezuela. In December 2020, the ICJ ruled that it had jurisdiction to consider the case.

In November 2023, Venezuela held a referendum on the fate of the disputed region, despite the ICJ's order to refrain from taking any action that would alter the situation on the ground. The way forward for the dispute is through peaceful negotiations between the two countries. The international community can play a crucial role in facilitating these negotiations. The UN Secretary-General has called for a peaceful resolution to the conflict and has urged both sides to engage in constructive dialogue. The UN has also offered to provide technical assistance to both countries to help resolve the dispute.

It is important that both Venezuela and Guyana respect the rule of law and the decisions of the ICJ. The ICJ's ruling on the case is binding and should be respected by both parties. The international community should continue to support the ICJ in its efforts to resolve the dispute peacefully. In a statement by OAS General Secretariat on Recent Events Regarding the Guyana-Venezuela Dispute, he reiterated, that Venezuela and Guyana share the responsibility of resolving their dispute in the spirit of good neighborliness and in accordance with international law and the Geneva Agreement to seek peaceful solutions to the territorial dispute.

Furthermore, the OAS General Secretariat continues to support the Co-operative Republic of Guyana's sovereign right to practice its franchise on its established and appurtenant maritime area, in accordance with international law and the principles of the United Nations. The OAS General Secretariat objects to Venezuela's encroachment on Guyana's sovereignty and territorial rights through intimidatory and unfounded statements that fail to respect international conventions and the 1899 Arbitral Award, for which the latter is presently under judicial review at the International Court of Justice [4].

Conclusion

In the case of Trinidad and Tobago the government has to be vigilant and the security forces need to be attentive to the rise of Islamic fundamentalist groups. Coming out of the 1990 event was a total disrespect for law and order and this has manifested itself in a serious crime scourge. The country has one of the highest crime rates in the Caribbean, with violent crime being the most prevalent. The government has implemented several strategies to combat crime, including legalizing Ganja to end the Ganja wars, and addressing the backlog of cases at the Forensic Science Centre via a multiplicity of interventions and measures applied. Community policing and crime prevention programs are also potential solutions to the crime problem in Trinidad and Tobago.

The finding of the study shows that boundary and land disputes have an enormous impact on the socio-economic activities of the general population of the identified communities, such as loss of lives and properties, government spending huge amounts to cater for internally displaced persons, loss of income and farmland, and reduction of food production. It was therefore recommended that both the government and individuals in such communities should be proactive in handling issues related to such conflict resulting from boundary and land disputes.

REFERENCES

[1] Zerpa F. Venezuela Escalates Guyana Dispute, Plans to License Land. Bloomberg. December 5, 2023. <https://www.bloomberg.com/news/articles/2023-12-05/venezuela-s-maduro-to-grant-mineral-oil-licenses-in-essequibo>

[2] Trinidad Opposition Leader tells Maduro to stay out of Essequibo. Starbroek News. 05.12.23. <https://www.starbroeknews.com/2023/12/05/news/guyana/trinidad-opposition-leader-tells-maduro-to-stay-out-of-essequibo/>

[3] Minges M. A Conflict Resolution Expert on Peace and the Israel-Hamas War. October 24, 2023. <https://www.american.edu/sis/news/20231024-a-conflict-resolution-expert-on-peace-and-the-israel-hamas-war.cfm>

[4] Statement by OAS General Secretariat on Recent Events Regarding the Guyana-Venezuela Dispute. September 23, 2023. https://www.oas.org/en/media_center/press_release.asp?sCodigo=E-056/23.

ENDNOTES

(1) Israel-Hamas War of 2023. December 11, 2023. <https://www.britannica.com/event/Israel-Hamas-War-of-2023>.

(2) The inability to predict or to have beforehand knowledge of these two events as well as the 1990 coup attempt have been seen by some as serious intelligence failures. Intelligence Failure is when an actor does not collect and analyze information adequately, formulate sound policy based on intelligence, or respond effectively¹. Intelligence Failure can happen at multiple levels at multiple stages during the entire Intelligence Cycle. Intelligent failures are those that result in useful learning, allowing us to move forward more wisely. Intelligence failures often result from preventable conditions such as poor understanding of intelligence methods and capabilities, poor coordination between intelligence and operations, and poor dissemination methods.

(3) Intifada is an Arabic word that means “uprising” or “rebellion” . It is a term that is commonly used to refer to the Palestinian uprisings against Israeli occupation of the West Bank and Gaza Strip . The First Intifada began in December 1987 and ended in September 1993 with the signing of the first Oslo Accords . The Second Intifada started in September 2000 and ended in February 2005 . The term has also been used to describe other uprisings, such as the Zemla Intifada in Western Sahara.

(4) The Commission of Enquiry into the 1990 Attempted Coup was established to investigate the circumstances surrounding the attempted coup that occurred on Friday, 27 July 1990, in Port of Spain, Trinidad and Tobago. The 2011 COE into the attempted coup started in 2011 and the report of the commission was laid as a paper in the House of Representatives by the Honourable Kamla Persad-Bissessar, MP, Prime Minister on Friday March 14, 2014, twenty-four years later.

(5) Many analysts saw the Essequibo referendum as a tactical response by President Maduro to whip up nationalist fervour and distract from the calls for free and fair elections. While the referendum was only consultative in nature - that is, it will not have any legal weight outside of Venezuela - Guyana has condemned it as an aggressive attempt at “annexation”.

Venezuelan voters were asked to provide a “Yes” or “No” answer to five questions. The first two basically asked whether Venezuelans supported the country’s claim over the Essequibo region based on the Venezuelan arguments - the alleged invalidity of the 1899 arbitral award and the validity of the 1966 Geneva Agreement. The third question asked voters if they agreed with the Maduro government’s refusal to accept that the ICJ has jurisdiction in the case.

This was a controversial question, since many Venezuelan opposition leaders and observers said snubbing the ICJ undermines Venezuela’s position.

Question four asked if Venezuelans “agree to oppose by all means in accordance with the law” Guyana’s “unilateral” use of the sea waters off Essequibo - a reference to Guyana issuing oil licencing for this offshore area. Critics have questioned the use of “by all means” in this question, wondering if this could include military force.

The fifth question asked for approval for “the creation of the Guayana Essequibo state” and its “incorporation into the map of Venezuelan territory”, language particularly objected to by Guyana which says this amounts to the effective “annexation” of territory it currently administers. According to the Venezuelan government, more than 95% of Venezuelans who voted

selected “yes” on each of the five questions on the ballot. International analysts and media reported that turnout had been remarkably low and that the Venezuelan government had falsified the results.

**ТАРИХИ ПАРАЛЛЕЛЬДЕР: ИЗРАИЛЬ-ПАЛЕСТИНА
ҚАҚТЫҒЫСЫ/ВЕНЕСУЭЛА МЕН ГАЙАНА АРАСЫНДАҒЫ
КЕЛІСПЕУШІЛІКТЕР /ТРИНИДАД ПЕН ТОБАГО
ҮКІМЕТІНДЕГІ ДЖАМААТ ӘЛ-МУСЛИМИН
ТӨҢКЕРІС ӘРЕКЕТТЕРІ**

*Доктор Рагунат Махабир¹, Кирон Ганпат²

*¹ Ұлттық қауіпсіздік және барлау кафедрасының доценті,

Оңтүстік Кариб теңізі университеті,

Тринидад және Тобаго

e-mail: mahabir@usc.edu.tt

² оқытушы, криминология инструкторы,

Тринидад және Тобаго университеті

e-mail: ganpat@usc.edu.tt

Аңдатпа. Мемлекеттер арасындағы параллель шекаралар туралы даулар күрделі және маңызды тақырып болып табылады. Даулар тарихи, саяси, экономикалық немесе әлеуметтік факторлар сияқты әртүрлі себептерге байланысты туындауы мүмкін және дипломатиялық келіссөздер немесе басқа да бейбіт жолдармен шешілуі мүмкін. Бұл мақалада үш дау қарастырылады, олардың екеуі қазіргі уақытта жалғасуда (Израиль-Палестина қақтығысы және Венесуэла мен Гайана арасындағы келіспеушіліктер), ал екіншісі 1990 жылы болды (Джаммат Әл-Муслимин - Тринидад пен Тобагодағы төңкеріс әрекеті). Бұл жағдайда даулы жер учаскесі Испания портының астанасына жақын жерде Джаммат Әл-Муслимин мүшелері тұратын шамамен 15 акр жерді құрады. Бұл жұмыстың мақсаты - барлық үш қақтығыстағы ұқсастықтар мен айырмашылықтарды анықтау және шекара мәселелерін шешудің қолданыстағы тетіктерінің сәттілігін немесе сәтсіздігін және олардың тиісті елдер мен олардың көршілерінің ұлттық қауіпсіздігіне әсерін зерттеу.

Бұл сапалы зерттеудің деректері бастапқы және қайталама көздерден алынды. Гайана мен Венесуэла арасындағы дау және Тринидад пен Тобагодағы дау жағдайында бастапқы деректер тікелей сұхбат, бақылаулар, форум талқылаулары арқылы жиналды. Барлық үш дау үшін пайдаланылған қосымша мәліметтерге үкіметтік басылымдар,

веб-сайттар, кітаптар, журнал мақалалары және ішкі жазбалар кірді.

Тірек сөздер: даулар, халықаралық сот, ХАМАС, егемендік, Джаммат-Эл-Муслимин, дипломатиялық келіссөздер, қауіпсіздік, келіспеушіліктер

**ИСТОРИЧЕСКИЕ ПАРАЛЛЕЛИ: ИЗРАИЛЬСКО-
ПАЛЕСТИНСКИЙ КОНФЛИКТ/РАЗНОГЛАСИЯ МЕЖДУ
ВЕНЕСУЭЛОЙ И ГАЙАНОЙ /
ПОПЫТКА ГОСУДАРСТВЕННОГО ПЕРЕВОРОТА
ДЖАМААТ АЛЬ-МУСЛИМИН В ПРАВИТЕЛЬСТВЕ
ТРИНИДАДА И ТОБАГО**

*Доктор Рагхунатх Махабир¹, Керон Ганпат²

*¹ Ассистент профессора по национальной безопасности и
разведывательным исследованиям,
Южно-Карибский университет, Тринидад и Тобаго
e-mail: mahabir@usc.edu.tt

² преподаватель криминологии, Университет Тринидада и Тобаго
e-mail: gapnat@usc.edu.tt

Аннотация. Споры о параллельных границах между государствами являются сложной и деликатной темой. Споры могут возникать по различным причинам, таким как исторические, политические, экономические или социальные факторы, и могут быть разрешены путем дипломатических переговоров, судебного разбирательства или другими мирными средствами. В этой статье рассматриваются три спора, два из которых продолжаются в настоящее время (израильско-палестинский конфликт и разногласия между Венесуэлой и Гайаной), а другой произошел в 1990 году (Джаммат аль-Муслимин - попытка государственного переворота в Тринидаде и Тобаго). В данном случае спорный земельный участок составлял всего около 15 акров земли, на которой проживали члены Джаммат-аль-Муслимин в местечке недалеко от столицы Порт-оф-Спейн. Цель данного исследования состоит в том, чтобы выявить сходства и различия во всех трех конфликтах и изучить успешность или неуспешность существующих механизмов урегулирования пограничных вопросов и их влияние на национальную безопасность соответствующих стран и их соседей.

Данные для этого качественного исследования были получены как из первичных, так и из вторичных источников. В случаях спора между Гайаной и Венесуэлой и спора в Тринидаде и Тобаго первичные данные были собраны непосредственно посредством

интервью, наблюдений, обсуждений на форумах. Вторичные данные, использованные для всех трех споров, включали правительственные публикации, веб-сайты, книги, журнальные статьи и внутренние записи.

Ключевые слова: споры, Международный суд, ХАМАС, суверенитет, Джаммат-аль-Муслимин, конфликт, дипломатические переговоры, безопасность, разногласия

Статья поступила 04.12.2023

ӘОЖ 327.3

<https://doi.org/10.48371/ISMO.2023.54.4.009>

GTAMP 11.25.40

**ӘЛЕМДЕГІ ДАМЫҒАН ЕЛДЕРДІҢ ӨНІРЛІК
САЯСАТЫНДАҒЫ АҚПАРАТТЫҚ ҚАУІПСІЗДІК
ТӘУЕКЕЛДЕРІН ТАЛДАУ**

*Дмитриева А.С.¹, Жолдасбекова А.Н.², Оспанова А.Н.³

*¹ докторант, Аймақтану кафедрасы, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті Халықаралық қатынастар факультеті
Астана, Қазақстан

e-mail: dmitriyeva.alyona@gmail.com

² саяси ғылымдарының кандидаты, Л.Н. атындағы Еуразия ұлттық
университеті Халықаралық қатынастар факультеті Аймақтану
кафедрасының профессоры, Астана, Қазақстан

e-mail: eic.astana@gmail.com

³ Ph.D., қауымдастырылған профессор, Л.Н. Гумилев атындағы
Еуразия ұлттық университеті Халықаралық қатынастар факультеті
Аймақтану кафедрасының меңгерушісі, Астана, Қазақстан

e-mail: ospanovaa@mail.ru

Аңдатпа. Цифрлық технологиялардың даму дәуірінде мемлекеттердің IT-технологияларға тәуелділігі мен киберқауіптердің пайда болуына байланысты ақпараттық қауіпсіздікті қамтамасыз ету дипломатия мен әлемдік саясатта маңызды басымдыққа айналды. Сонымен қатар, ақпараттық қауіпсіздік тәуекелдері жаһандық саяси субъектілер үшін олардың саяси және экономикалық ландшафтына

эсер ететін күрделі мәселе болып табылады. Бұл зерттеуде авторлар Америка Құрама Штаттары, Еуропалық Одақ және Қытай Халық Республикасы мысалында ақпараттық қауіпсіздік тәуекелдерінің кешенді салыстырмалы талдауын ұсынады, елдердің саяси көзқарастарын, экономикалық амбицияларын және салдарын қарастырады, сондай-ақ негізгі аймақтық ойыншылардың аймақтық саясатындағы киберқауіптердің әсерін талдайды. Мақаланың зерттеу сұрағы мемлекеттердің саяси динамикасының және экономикалық ұмтылыстарының осы аймақтардың ақпараттық қауіпсіздік стратегияларын қалай қалыптастыратынын түсінуге бағытталған. Әдістеме мәліметтерді жинауды, талдауды, жүйелі және салыстырмалы зерттеуді қамтиды, бұл әрбір аймақтың ақпараттық қауіпсіздік ландшафтының тұтас көрінісін алуға мүмкіндік береді. Салыстырмалы талдау негізінде авторлар салыстырылатын елдердегі ақпараттық қауіпсіздіктің экономикалық және саяси аспектілерін зерттейтін кесте құрастырды. Осы орайда, зерттеудің негізгі нәтижелері Америка Құрама Штаттары киберқауіптерге қарсы тұру үшін мемлекеттік-жекеменшік әріптестік пен инновацияларға, Еуропалық Одақ ынтымақтастық пен киберқауіпсіздік ережелерін үйлестіруге, ал Қытай Халық Республикасы кибер егемендік пен ұлттық қауіпсіздікті арттыруға назар аударып отырғанын көрсетеді. Талдау аясында авторлар саясат, экономика және ақпараттық қауіпсіздік тәуекелдері арасындағы байланысты қадағалайды, аймақтар арасындағы конвергенция мен алшақтық аймақтарын анықтайды. Сондай-ақ, авторлар өңірлердегі ақпараттық қауіпсіздіктің тұрақты дамуы үшін келіп түсетін киберқауіптерді жою бойынша қорытындылар мен ұсыныстар берді.

Тірек сөздер: ақпараттық қауіпсіздік, кибертәуекелдер, саяси ландшафт, аймақтық саясат, кибердипломатия, экономикалық амбициялар, саяси салдарлар, салыстырмалы талдау

Кіріспе

Қазіргі жаһандану заманында ақпараттық қауіпсіздік әлемнің дамыған елдері үшін басты мәселеге айналды. Осылайша, ақпараттық технологиялардың қарқынды дамуын және әлемдегі ақпарат ағынының жаһандануын ескере отырып, ақпараттық қауіпсіздікті арттыру әрбір мемлекеттің ұлттық қауіпсіздігін дамыту стратегиясында басым бағыт болып табылады.

Халықаралық аренадағы аймақтық ойыншылардың ішінде мемлекеттік ақпараттық жүйелердің қауіпсіздігі мен қорғалуын қамтамасыз етуге ерекше көңіл бөлетін елдердің ең жарқын

мысалы АҚШ, ЕО және Қытай болып табылады. Бұл елдер арнайы стратегияларды, заңнамалық құжаттарды әзірлеуде, сондай-ақ ақпараттық қауіпсіздік саласында басқа елдермен ынтымақтастық туралы меморандумдар жасауда. Әрбір аймақтың ақпараттық қауіпсіздік тәуекелдерін басқаруға деген көзқарасына әсер ететін өзіндік саяси құрылымдары мен экономикалық мүдделері бар екенін атап өткен жөн. Осылайша, жоғары дамыған IT- технологиялар және үнемі пайда болатын киберқауіптер дәуірінде ақпараттық қауіпсіздік тәуекелдерін басқару өңірлік және халықаралық деңгейде мемлекеттер үшін өзекті мәселе болып табылады және олардың ұлттық мүдделерін қорғауда шешуші рөл атқарады.

Зерттеудің негізгі мақсаты – ақпараттық қауіпсіздік тәуекелдерін басқару бойынша жалпы тенденцияларды, көзқарастардағы айырмашылықтар мен ұқсастықтарды анықтау, сондай-ақ қабылданған шаралардың тиімділігін бағалау үшін аймақтық ақпараттық қауіпсіздік саясаты саласында АҚШ, ЕО және Қытай арасында салыстырмалы талдау жүргізу.

Бұл мақаланың ғылыми жаңалығы әлемнің дамыған елдері арасында кешенді салыстырмалы талдау жүргізуді қамтитын әдістемелік тәсілде жатыр, бұл өз кезегінде туындайтын киберқауіптерге жауап берудің бірегей стратегиялары мен тетіктерін анықтауға мүмкіндік береді, сонымен қатар аймақтардағы ақпараттық қауіпсіздік тәуекелдерін басқару бойынша практикалық ұсыныстар берілген.

Бұл зерттеуде алға қойылған гипотезаға келетін болсақ, бұл әр аймақтың саяси ландшафтының өзгеруіне байланысты елдердің ақпараттық қауіпсіздік тәуекелдерін басқарудағы сәйкес тәсілдері модификацияланады, әрі ақпараттық қауіпсіздік саласындағы аймақтық саясатты қамтамасыз етудің әртүрлі тәсілдерін қалыптастыруға әкеледі.

Зерттеудің ғылыми-практикалық маңыздылығы ақпараттық қауіпсіздік тәуекелдерінің саяси және экономикалық аспектілерін кешенді бағалауда көрінеді. Бұл зерттеу қазіргі таңда жасалған зерттеулердегі олқылықтарды толтыру және аймақтық саясаттардың әртүрлі саяси жүйелер мен экономикалық мақсаттар арқылы қалай қалыптасатынын түсінуді жақсарту арқылы осы салаға үлес қосады.

Әдебиеттерге шолу

Үнемі өзгеріп отыратын қауіп ландшафтына байланысты халықаралық қауіпсіздік тұжырымдамасының аясы жылдар өте келе кеңейді. Бұл тақырып ғылыми ортада кеңінен талқылануда. Сонымен

қатар, бүгінгі күні бұл тұжырымдама дәстүрлі әскери қақтығыстардан бастап ақпараттық қауіп-қатерлерге және мемлекеттердің тұрақтылығы мен олардың ұлттық қауіпсіздігіне әсер ететін мемлекеттік емес субъектілердің қызметіне дейінгі әлемдегі өзара байланысты көптеген проблемаларды қамтиды.

2006 жылы ғалымдар Эриксон мен Джакомелло халықаралық қатынастар теориясы өзінің әртүрлі теориялық құралдарын киберқауіпсіздік тақырыбына қолдану үшін күресіп, «цифрлық әлемнің жаңа сын-қатерлері аясында туындайтын күрделіліктерді талдауда теориялық бейімделу мен қолдануда үлкен қиындықтарға тап болды» деп дәлелдеді». Дегенмен, технология, саясат және ғылым салаларында болып жатқан өзара байланысты өзгерістер ұлттық және ақпараттық қауіпсіздіктің негізгі аспектілерін халықаралық қатынастар теориясының объективі арқылы талдауға болатын жаңа зерттеулермен бірге жүретіндіктен, мұндай мәлімдеме енді шындыққа жанаспайды [1].

Сонымен қатар, киберқауіпсіздік дискурсы соңғы 20 жылда айтарлықтай өзгерді. Киберқауіпсіздік саясаттың күн тәртібін жоғарылатады және цифрландыру алға жылжыған сайын көптеген қосымша саясат салаларына мәселе аймағы ретінде кеңейеді.

Сонымен бірге, ғалымдардың ғылыми зерттеулерінде киберқауіптер «ұлттық қауіпсіздікке төнетін ең маңызды қатерлердің бірі», сондай-ақ «үлкен экспоненциалды қауіп» ретінде қарастырылады. Ғылыми қауымдастық сондай-ақ кибер операциялардың мемлекетаралық деңгейде экономикалық, саяси және әскери қуат динамикасын өзгертуде шектеулі стратегиялық пайдасы болуы мүмкін деген идеяға қосылды.

Америка Құрама Штаттарындағы ақпараттық қауіпсіздік саласындағы ірі ғалымдардың ішінде киберкеңістіктегі қауіп-қатер саясатын зерттейтін Мириам Данн Кавельти ақпараттық қауіпсіздік саласындағы «ұлттық қауіпсіздікті» анықтаудың іргелі мәселесіне ерекше назар аударады, бұл тақырып саясаттағы талқылаулар мен пікірталастарды қалыптастыруды жалғастыруда. Сонымен қатар, Кавелти жеке сектор мен маңызды инфрақұрылымдарды қорғауға жауапты үкіметтік киберқауіпсіздік субъектілері арасындағы шиеленісті атап көрсетеді [2].

Еуропалық Одақтың киберқауіпсіздік саласындағы негізгі тенденциялары еуропалық ғалымдар Г. Камбуракис, Р. Нейссе, И. Най-Фовино зерттеулерінің орталығында шоғырланған [3]. Сонымен бірге

ЕО-да ақпараттық қауіпсіздікті құқықтық реттеу тәжірибесі ресейлік ғалым В.Гирис [4] және қазақстандық ғалым А. Жатқанбаева [5] еңбектерінде зерттелген .

Өз кезегінде, Т.Понка, М.Рамич және Ю.Бу [6] Қытайдың киберсаясатын сыртқы және ішкі деңгейде талдайды, негізгі тәуекелдер мен оларды жою тәсілдерін қарастырады, ал Ц. Ли, С. Гуо және Ц. Хэ [7] ҚХР ішіндегі киберқауіпсіздік мәселесін, сондай-ақ ақпараттық инфрақұрылым арқылы ел ішіндегі және басқа аймақтардағы халыққа саяси әсер ету үшін қолданылатын құралдарды зерттеуге назар аударады.

Сонымен қатар, бар әдебиеттер ақпараттық қауіпсіздік тәуекелдерінің әртүрлі аспектілері туралы құнды түсініктер бергенімен, бұл жұмыстың орнын толтыруға бағытталған кейбір олқылықтар бар екенін атап өткен жөн. Біріншіден, осы аймақтардағы аймақтық ақпараттық қауіпсіздік саясатына әсер ететін нақты саяси және экономикалық аспектілерді зерттейтін зерттеулер аз. Екіншіден, АҚШ, ЕО және Қытайдағы киберқауіптердің негізгі тәсілдері мен әсерін зерттейтін кешенді салыстырмалы талдаулар жоқ. Осылайша, барлық зерттеулерді ескере отырып, бұл жұмыс халықаралық аренадағы негізгі жаһандық ойындар арасындағы ақпараттық қауіпсіздік тәуекелдерін олардың саяси ландшафты мен экономикалық амбицияларын ескере отырып, кешенді салыстырмалы талдауды жүргізу арқылы олқылықтарды жоюға тырысады. Саясат, экономика және ақпараттық қауіпсіздік тәуекелдері арасындағы қарым-қатынасты зерттей отырып, бұл зерттеу аймақтық ақпараттық қауіпсіздік саясатын қалыптастырудағы және киберқауіптерге қарсы тұрудағы қиындықтар мен мүмкіндіктерді тереңірек түсінуге ықпал етуге бағытталған.

Материалдар мен әдістерді сипаттау

Зерттеу барысында талдау және синтез әдістері қолданылды, мұнда талдау арқылы таңдалған елдердегі ақпараттық қауіпсіздік саласындағы тәуекелдер туралы ақпарат жиналды және өңделді, ал синтез әдісі жинақталған деректерді құрылымдауға мүмкіндік берді, біртұтас зерттеліп отырған мәселенің суретін, сондай-ақ аймақтық және халықаралық деңгейде диалог орнату арқылы пайда болатын киберқауіптерге қарсы әрекетті жақсарту үшін негізделген ұсыныстарды әзірлеу.

Салыстырмалы талдау арқылы АҚШ, ЕО және Қытайда ақпараттық қауіпсіздікті қамтамасыз ету үшін қолданылатын тетіктердегі ұқсастықтар мен айырмашылықтар анықталды, олар

салыстырмалы нәтижелерді көрнекі түрде көрсету үшін кестеде ұсынылған. Мақалада сонымен қатар жүйелі әдіс қолданылды, оның шеңберінде ақпараттық қауіпсіздік саяси және экономикалық аспектілерді қамтитын тереңірек жүйенің бөлігі ретінде қарастырылды, бұл сөзсіз осы құрамдас бөліктер арасындағы өзара байланысты және олардың осы аймақтардағы киберқауіпсіздікке әсерін талдауға мүмкіндік берді.

Жалпы алғанда, зерттеу нәтижелері өзгертін саяси ландшафт пен экономикалық динамиканың жаңадан пайда болған ақпараттық қауіпсіздік тәуекелдері мен елдердің аймақтық киберқауіпсіздік саясаттарына қалай әсер ететіні туралы маңызды түсінік береді. Зерттеу тәсілдердегі конвергенция мен алшақтық аймақтарын анықтайды, саясаттың тиімділігін көрсетеді және киберқауіпсіздік шараларын одан әрі жетілдіру перспективаларын белгілейді.

Нәтижелері

Бүгінде қарқынды дамып келе жатқан цифрлық дәуірде ақпараттық қауіпсіздік бүкіл әлем мемлекеттері үшін маңызды мәселелердің біріне айналды. Бұрын-соңды болмаған жаһандық коммуникациялар дәуірінде ақпараттық қауіпсіздікке қауіп төндіретін ортаның тез өзгеріп жатқанын жоққа шығаруға болмайды, бұл бас тартуға болмайтын шындық. Қазіргі заманауи озық тұрақты қауіптер (Advanced Persistent Threat) елдің қауіпсіздігіне зор кедергі жасайды, өйткені олар маңызды инфрақұрылымға орасан зиян келтіруге қабілетті. Америка Құрама Штаттары әлемдегі жетекші державалардың бірі ретінде киберкеңістікте көптеген тәуекелдерге тап болады, өйткені бұл мемлекеттің сандық құрылымы кең және халықаралық аренада экономикалық гегемон болып табылады. Дегенмен, АҚШ-тың киберқауіпсіздік саясаты киберқауіпсіздік жағдайында ақпараттық қауіпсіздікті қамтамасыз ету тәсілдері үнемі жаңартылып отыратын күрделі жүйе болып табылады. Тәсілдердің өзі жарлықтарды, заңдарды және стратегияларды әзірлеу арқылы жүзеге асырылады. Оның үстіне киберқауіпсіздікті елдің ұлттық қауіпсіздік стратегиясына енгізу өте маңызды шешім болып табылады. Осылайша, ұлттық қауіпсіздік стратегиясын әзірлеу өте маңызды, өйткені киберқауіпсіздік маңызды инфрақұрылым мен активтерді киберқауіптерден туындайтын қауіптерден анықтау және қорғауда маңызды рөл атқарады, сондай-ақ АҚШ үкіметінің жаңа киберқауіптер мен проблемаларды қалайша тиімді және уақтылы шешіп жатқанын түсінуге көмектеседі.

Мысалы, 2003 жылы Америка Құрама Штаттарына киберқауіптерге қарсы тұру шеңберінде Ұлттық киберкеңестік қауіпсіздік стратегиясы қабылданды, ол ақпараттық қауіпсіздікті қамтамасыз етудің негізгі қағидаттары мен міндеттерін қамтиды: маңызды инфрақұрылымдарға бағытталған кибершабуылдардың алдын алу, осындай шабуылдарға осалдықты азайту, шабуыл кезінде зақымдануды және қалпына келтіру уақытын азайту және т.б. Құжатта егер Америка Құрама Штаттарына қарсы оның киберқауіпсіздігін бұзу әрекеті жасалса, мемлекет кибер қаруды қолдану арқылы жауап қайтаруы мүмкін деп көрсетілген. Кейінірек 2008 жылы Киберқауіпсіздіктің ұлттық бастамасы іске асырыла бастады, ол 2003 жылғы Стратегиямен бірге ақпарат алмасуға және мемлекеттік-жекеменшік әріптестікке негізделген жаңа волонтаристік, бөлшектенген тәсілді белгіледі.

Америка Құрама Штаттарында киберқауіпсіздікті қамтамасыз ету мәселесі кешенді тәсілге негізделген, мұнда мемлекет мемлекеттік органдармен де, жеке сектормен де тиімді ынтымақтастық орнатады. Атап айтқанда, Қорғаныс министрлігі (DoD), Ішкі қауіпсіздік департаменті (DHS) және Федералдық тергеу бюросы (ФБР) АҚШ федералды үкімет жүйесінің белсенді қатысушылары болып табылады. Бұл департаменттер аймақтық деңгейде ақпараттық қауіпсіздік мәселелерін үйлестіруге, сондай-ақ ұлттық қауіпсіздіктің неғұрлым тиімді стратегияларын әзірлеуге көмектеседі.

Бүгінгі таңда киберсаясатты жүзеге асырудың қазіргі мысалдарының бірі АҚШ Қорғаныс министрлігі 2023 жылдың мамырында Конгресске ұсынылған және оның нәтижесінде жинақталған көп жылдық практикалық тәжірибеге негізделген ақпараттық кеңестікте жүзеге асырылатын операцияларға сүйене отырып, құпия киберстратегияны әзірлеу болып табылады. Бұл стратегия кибершабуылдар елдің АТ-инфрақұрылымына зиянды әсер етпей тұрып, «зиянды кибер әрекетті» жылдам және тиімді жолмен алдын алуға бағытталған.

Сонымен бірге, АҚШ-та мемлекет пен жеке сектор арасындағы ынтымақтастыққа баса назар аударылады, бұл киберқауіптерден алда болу үшін ақпарат алмасуға ықпал етеді. Мемлекеттік және мемлекеттік емес субъектілер жүзеге асыратын осы зиянды әрекеттердің саяси және экономикалық салдарын ескере отырып, мемлекеттік және жеке жүйелерге бағытталған ірі деректердің бұзылуы, инфрақұрылымды бұзу және шабуылдар туралы есептердің кең етек алуымен, бұл ынтымақтастық маңызды секторлардың тұрақтылығын арттырады

және елдің жалпы қауіпсіздігін қамтамасыз етеді [8].

Тұтастай алғанда, АҚШ-тың елдің киберқорғанысты жақсарту жәнeнeңайту бойынша күш-жігерін қарастырған кезде, киберқауіпсіздік шараларын күшейту және бүгінгі цифрлық кеңістікте дамып келе жатқан қауіптерді жою күн тәртібінде белсенді қарастырылады.

Сонымен қатар, ақпараттық қауіпсіздікті қамтамасыз ету мәселесін талдай келе, пайда болған киберқауіптер елдің әлеуметтік-экономикалық дамуы үшін маңызды экономикалық тәуекелдерді тудыратыны анық болады. Келіп түскен киберқауіптер, сөзсіз, ақпараттық қауіпсіздікті қамтамасыз ету мәселесімен, сондай-ақ мемлекеттің экономикалық мүдделерімен байланысты. Сонау 1976 жылы американдық сарапшы Томас Рона ақпараттық инфрақұрылымның экономиканың негізгі құрамдас бөлігі және сонымен бірге соғыста да, бейбіт уақытта да ең осал нысандардың біріне айналып бара жатқанын атап көрсетті [9]. Осылайша, елдің экономикалық үстемдігі көбінесе технологиялық прогресс пен инновацияға байланысты, бұл киберқауіптерден қорғауды императивті етеді.

Осы тұрғыда деректердің жайылып кетуі, зияткерлік меншік ұрлығы, тыңшылық және басқа қауіптерді қамтитын кибершабуылдар орасан зор зардаптарға әкелуі мүмкін. Деректердің жайылып кету нәтижесінде жеке ақпаратқа қауіп төнеді, бұл жеке және заңды тұлғаларға ғана емес, жалпы мемлекетке де қаржылық шығындарға әкеп соғады. Бұл ұстаным 2011 жылғы АҚШ-тың Ұйымдасқан қылмыспен күресу жөніндегі ұлттық стратегиясында көрсетілген, онда киберқылмыс сезімтал корпоративтік және мемлекеттік компьютерлік желілерге қауіп төндіретіні, сондай-ақ халықаралық қаржы жүйесіне жаһандық сенімге нұқсан келтіретіні атап өтілген [10]. Бұған қоса, зияткерлік меншік пен коммерциялық құпияға кибершабуылдар елдің экономикалық бәсекеге қабілеттілігіне нұқсан келтіреді және Америка Құрама Штаттары көшбасшы болып табылатын инновацияның жақсаруын төмендетеді.

АҚШ-тың ақпараттық қауіпсіздігіне бірнеше рет қауіп төнді. Дегенмен, бүкіл әлемде талқыланған ең танымал оқиға – Ресей Федерациясының 2016 жылғы АҚШ президенттік сайлауына кибершабуылдар мен жалған ақпарат арқылы араласуы.

Ресей Федерациясының араласуы АҚШ-тың ұлттық қауіпсіздігін қамтамасыз етудің, сондай-ақ компьютерлік және әлеуметтік салалардағы маңызды мәселелердің біріне айналды. Бұған қоса, бұл оқиғаға қатысты тергеу жүргізілді, оның барысында арнайы прокурор

Роберт Мюллер Ресейдің «кең ауқымда және жүйелі түрде» араласқанын атап өткен қорытынды есебін жариялады. Дегенмен, АҚШ-тағы сайлауға араласу мәселесі әлі де зерттелуде және кеңірек дискурстың бір бөлігіне айналды, осыған байланысты АҚШ президенті Джо Байден Ресей Федерациясын 2020 жылғы АҚШ сайлауына бірнеше рет араласты деп айыптап, оған қарсы санкциялар қолданылатынын атап өтті. Алайда 2016 жылғы сайлауға араласу үшін ғана сенімді дәлелдер келтірілді, ал 2020 жылғы сайлауға араласу туралы мәлімдемелер дәлелденбеді [11].

Осыған байланысты киберқауіпсіздіктің ұлттық қауіпсіздікке ықтимал әсерін түсіну киберқауіпсіздіктің тиімді саясатын әзірлеудегі маңызды қадам болып табылады. Маңызды инфрақұрылымға кибершабуылдар, сондай-ақ жалған ақпарат кең ауқымды бұзылулар тудыруы және ұлттық қауіпсіздік пен экономикалық салдарларға әкелуі мүмкін.

Айта кетейік, киберқауіпсіздік жекелеген мемлекеттер үшін ғана емес, сонымен қатар аймақтық блоктар үшін де маңызды аспект болып табылады, олардың арасында 27 мүше мемлекеттің саяси және экономикалық интеграциялық бірлестігі болып табылатын Еуропалық Одақ бар.

ЕО-ның ақпараттық қауіпсіздікке деген көзқарасы аймақтағы киберқауіпсіздікті нығайту үшін маңызды болып табылатын барлық мүше елдердегі заңдар мен ережелерді үйлестіруге бағытталған. Мемлекеттерді үйлестіру осы саладағы келісілген реттеуге, трансшекаралық ынтымақтастыққа және кибер инциденттерге жедел ден қоюға мүмкіндік береді. ЕО-ның көп деңгейлі шешім қабылдау процесі Еуропарламент, Еуропалық Кеңес және Еуропалық Комиссия арасындағы ынтымақтастықты қамтиды. Мұндай механизм туындайтын кибертәуекелдерді әртүрлі перспективалардан жан-жақты бағалауға мүмкіндік береді және киберқауіпсіздік саясатын әзірлеу кезінде барлық мүше мемлекеттердің мүдделерінің ескерілуін қамтамасыз етеді [4].

Еуропалық Комиссия киберқауіпсіздікке бірыңғай көзқарасты қамтамасыз ету үшін заңнама мен саясатты әзірлеуде орталық рөл атқарады және пайда болған киберқауіптермен күресте табысты болды. Сонымен қатар, бұл киберқауіптер мүше мемлекеттердің әртүрлілігіне және олардың экономикалық өзара тәуелділігіне негізделген ықтимал тәуекелдерден туындайды, сондықтан интеграциялық бірлестік тиімді киберқауіпсіздік саясатын әзірлеуде бірегей қиындықтарға тап болады.

Өз кезегінде ЕО елдері ақпараттық ресурстарды қорғау үшін әртүрлі техникалық, ұйымдастырушылық және құқықтық шараларды қолданады. Осылайша, киберқауіпсіздік саласындағы бірыңғай стратегияны әзірлеуге және оның халықаралық қоғамдастықтағы ұстанымын нығайтуға жауапты негізгі орган 2004 жылы құрылған Еуропалық киберқауіпсіздік орталығы (ENISA) болып табылады. Ақпараттық қауіпсіздік саласында компаниялар мен мемлекеттік органдардың қызметін реттейтін жалпыеуропалық стандарттар мен ережелер де бар. Бұл нормалар мен стандарттар ЕО азаматтарының жеке деректерін өңдеу ережелерін белгілейтін Деректерді қорғаудың жалпы ережесі, сондай-ақ желілік және ақпараттық қауіпсіздік директивасын (NIS және NIS2) қоса алғанда, басқа директивалар сияқты құжаттарға негізделген ақпараттық қауіпсіздікті, киберқауіпсіздікті және т.б. қамтамасыз ету жөніндегі техникалық және ұйымдастырушылық шараларды реттейтін нормативтік құқықтық актілер [5].

Одақтың саяси құрылымы мен алға қойылған экономикалық мақсаттар ЕО-ның киберқауіпсіздік саясатын қалыптастыруда шешуші рөл атқарады, ортақ басқару, үйлестірілген реттеу және экономикалық бәсекеге қабілеттілік ЕО-ның цифрлық ландшафтты қамтамасыз етуге ұмтылысын қалыптастырады. Бірегей саяси құрылымы мен үйлестірілген заңнамасының арқасында ЕО киберкеңістіктің күрделілігін жақсырақ шарлап, тұрақты және қауіпсіз цифрлық болашақты құруға қабілетті. Осының аясында ЕО басқа аймақтармен салыстырғанда ақпараттық қауіпсіздікті бұзу қаупімен салыстырмалы түрде азырақ бетпе-бет келеді, бірақ әлі де мұндай қауіптерден толықтай қорғалған деуге келмейді.

Мысалы, ЕО елдерінде мемлекеттік органдар мен ірі компанияларға бағытталған кибершабуылдар қаупі бар, бұл ақпараттың жайылып кетуіне және жалпы ақпараттық қауіпсіздіктің бұзылуына әкеледі. 2021-2022 жылдары қылмыскерлермен күресу үшін әзірленген Pegasus бағдарламалық жасақтамасы басқа мақсаттарда пайдаланылғаны анықталған кезде ЕО-да маңызды ақпараттық қауіпсіздік қаупі анықталды. Осылайша, бұл бағдарлама саяси тыңшылық үшін пайдаланылды, соған байланысты Еуропарламент тыңшылық бағдарламасы еуропалық саясаткерлерді, журналистерді және белсенділерді бақылап отырғанын растап, алаңдаушылық білдірді [12].

Бағдарламалық қамтамасыз ету жанжалы жаһандық қоғамдастықта кең тараған пікірталас тудырды, ол киберқауіпсіздік саясатын, трансшекаралық ынтымақтастықты жақсарту және озық

технологияларды теріс пайдалану қауіп-қатерлерінің өсуіне сәйкес мемлекеттік қадағалауды күшейту бойынша шұғыл қажеттілігін көрсетті.

Ақпараттық қауіпсіздік саласындағы жетекші ойыншылардың бірі ретінде Қытайды бөлек қарастырған жөн. Осылайша, Қытайдың ірі экономикалық және технологиялық держава ретінде пайда болуы оның жаһандық ақпараттық қауіпсіздік ландшафтындағы маңыздылығын арттырды. Дегенмен, цифрлық технологияларға тәуелділіктің артуына байланысты Қытай көптеген жылдар бойы киберқауіпсіздік тәуекелдеріне де тап болды.

Жалпы, Қытай саясаты орталықтандырылған басқару құрылымымен сипатталады, онда шешім қабылдауды бақылау Қытай Коммунистік партиясына (ҚКП) жүктеледі. Орталықтандырылған бақылау үкіметке киберқауіптерді жоюға бағытталған саясатты жылдам әзірлеуге және енгізуге мүмкіндік беретін ақпараттық қауіпсіздікке де таралады. ҚІЖК-нің ақпараттық қауіпсіздік саласындағы белсенді жұмысы 1999 жылдың желтоқсанында, партия ақпараттық істер бойынша жетекші топ құру туралы бастама көтерген кезде басталды, топтың жұмыс ауқымына мемлекеттің ақпараттық қауіпсіздігін қамтамасыз етілуі кірді. Сондай-ақ, ҚКП 18-ші съезінің қорытындысы бойынша елдің киберқауіпсіздігін қамтамасыз етуді ғана емес, сонымен қатар ұлттық экономиканы дамыту үшін желілік әлеуетті пайдалануды көздейтін «Желісі күшті мемлекет» стратегиясы алға қойылды [6].

Соңғы жылдары Қытай ақпараттық қауіпсіздікке көбірек көңіл бөле бастады. 2017 жылы Қытай елдің цифрлық инфрақұрылымының қауіпсіздігін қамтамасыз ету және маңызды ақпараттық жүйелерді қорғау үшін Киберқауіпсіздік туралы заң қабылдады. Сонымен бірге, Заң деректер ағынын мемлекеттік бақылауға, мазмұнды сүзуге және ақпараттың ұлттық мүдделерге сәйкестігін қамтамасыз етуге ерекше мән береді. 2023 жылдың қаңтарында Қытайдың Индустрия және ақпараттық технологиялар министрлігі елдің ақпараттық қауіпсіздігін дамытудың жол картасын жариялады, ол «елдің цифрлық экономикасын құрудың» негізін қалайтын киберқауіпсіздік саласын дамыту жоспарларын ашты, соның ішінде ғылыми орталықтармен, университеттермен және әртүрлі компаниялармен ынтымақтастық орнату да кірді.

Дегенмен, бүкіл қабылданған құжаттарда Қытайдың өзінің кибер егемендігіне баса назар аударуы деректердің құпиялылығы мен жеке бас бостандығына қатысты алаңдаушылық тудыратынын атап өткен жөн. Кең таралған қадағалау және деректерді жинау практикасы

жеке деректерді ел ішінде де, Қытайда жұмыс істейтін шетелдік жеке тұлғалар мен ұйымдар үшін де қиындықтар туғызады.

Дегенмен, Қытайдың ақпараттық саясат жүйесі ақпараттық қауіпсіздікке ықтимал қауіп төндіретін элементтерді қамтиды, мысалы, тиімді интернетті басқару жүйелері, қуатты АТ корпорациялары және жаңа технологияларды, соның ішінде жасанды интеллект пен 5G көмегімен бұлтты есептеулерді енгізу, киберқауіпсіздік саясаты аясында мұқият үйлестіруді және басқаруды қажет етеді [7].

Сонымен қатар, Қытайдың ақпараттық қауіпсіздігін қамтамасыз ету тағы бір маңызды аспектіні қамтиды, атап айтқанда елдің сыртқы қауіпсіздігін қамтамасыз ету. Қытайдың экономикалық өсуі және оның халықаралық сахнаға жаһандық ықпал ету амбициясы тағы бір ірі ойыншы АҚШ-пен шиеленісті күшейтуде. Елдер арасындағы негізгі айырмашылықтардың қатарында киберқауіпсіздік пен зияткерлік меншікті қорғау мәселелері бар, бұл ішінара кибершабуылдарға аса осал қаржылық және АТ секторларында да айтарлықтай өсуде. Парадоксальды түрде айтсақ, оқиғалардың бұлайша дамуы олардың киберкеңістіктен келетін қауіптерге төзімділігін арттырады [13]. Осылайша, Қытай өз шекарасында ел экономикасының осал секторларын кибершабуылдардың қауіп-қатерінен қорғауға арналған қауіпсіз орта құруда.

Сонымен қатар, Қытайдың экономикалық өсуі азаматтық және әскери қолданбалы қосарлы мақсаттағы технологиялардың дамуына әкелді, бұл кейбір технологияларды зиянды пайдалану әлеуетіне байланысты киберқауіпсіздік саясатын дамытуды айтарлықтай қиындатты. Қытай ел ішіндегі ақпарат ағынын бақылауға тырысып, сол арқылы жергілікті халық арасында шиеленіс тудырса да, оның киберқауіпсіздік саясаты елдің ақпараттық жүйелерінде сақталған деректердің жайылып кету қаупін де тудырады.

Киберқылмыстық топтар ақпараттық инфрақұрылымды бұзып, нәтижесінде қытай деректерінің жайылып кетуіне әкеліп соғады, кейін олар Darknet-те үлкен сомаға (190 мың доллардан астам) сатылды. Мысалы, 2022 жылы белгісіз хакерлер Қытай үкіметінің қауіпсіздік желісінің бөлігі болып табылатын Alibaba Cloud жергілікті жеке бұлтына шабуыл жасау арқылы Шанхай ұлттық полициясының дерекқорында қамтылған 1 миллиард қытайлықтардың деректеріне қол жеткізді. Деректердің жайылып кетуі Қытайдың АТ қауымдастығын таң қалдырды, олар бұл қалай болуы мүмкін деген сауалдарға Қытай полициясы немесе үкіметі тарапынан ешқандай түсініктеме болған

жоқ. Қытай қоғам сенімін сақтауға тырысып, ішкі ақпараттық жүйелерінің осалдығын мойындамау үшін бұл жағдайға түсініктеме бермеген шығар. Бұл ретте мемлекеттің өзі кибербарлау жүргізген болуы мүмкін, бұл ықтимал қатеге байланысты ашық деректердің сыртқа шығуына әкелді [14].

Сонымен қатар, Қытайдың өзі басқа мемлекеттерден мәліметтер алуға ұмтылады, бірақ бұл тек кибер барлау және киберқорғаныс мақсаттары үшін ғана емес, сонымен қатар геосаяси және экономикалық мүдделер үшін де орын алады. Осылайша, соңғы жылдары Қытай АҚШ, ЕО, Ресей, Украина және Африкадағы мемлекеттік органдар мен ірі компанияларға кибершабуылдар циклінің бастамашысы ретінде әрекет етті. Мемлекеттік деректер мониторинг және анықтау арқылы ҚХР ақпараттық қауіпсіздік саласында үлкен тәуекелдер тудыратын қуатты кибершабуылдар ағынын жүзеге асырып жатқанын растайды. Осы киберқауіптерге қарсы тұру Қытайдың саяси басымдықтары мен экономикалық ұмтылыстарын жан-жақты түсінуді, сондай-ақ барлық мүдделі тараптар үшін қауіпсіз және тұрақты киберкеңістікті қамтамасыз ету үшін халықаралық ынтымақтастыққа ұмтылуды талап етеді. Цифрлық әлем дамып келе жатқандықтан, ұлттық мүдделер, экономикалық өсу және жаһандық киберқауіпсіздік арасындағы нәзік тепе-теңдікті табу үшін тұрақты бағалау және диалог қажет.

Ұлттық киберқауіпсіздік индексі [15] әзірленді, ол 176 мемлекеттің ақпараттық қауіпсіздік саясатын сәтті жүзеге асырудағы қызметін бағалауға мүмкіндік береді.

2023 жылғы Ұлттық киберқауіпсіздік индексіне рейтингте жоғары орындарға ие болған ЕО мемлекеттерінің 80%-ға жуығы тәуекелдер мен киберқауіптерге қарсы тұруда ең табысты мемлекеттер болды. Бұл ұлттық деңгейде ақпараттық қауіпсіздікті қамтамасыз етудегі елдердің біртұтас және келісілген көзқарасын растайды. Өз кезегінде, Америка Құрама Штаттары осы салаға белсенді түрде инвестиция салып, озық технологияларды енгізіп жатқанына қарамастан, мемлекет 46-шы орынды иеленді, бірақ бұл көрсеткіш оң, өйткені олар тізімнің басында. Қытай 72-ші орында тұр, бұл да жалпы алғанда жақсы нәтиже көрсетеді, бірақ сонымен бірге елдің киберқауіпсіздік саласындағы қиындықтарға тап болғанын көрсетеді.

Осы тұрғыда елдер саяси және экономикалық аспектілерді ескере отырып, ақпараттық қауіпсіздік тетіктерін үнемі жаңартуға тырысуда. Осылайша, талдау арқылы халықаралық аренадағы ықпалды ойыншылар арасындағы нәзік динамикаға баса назар аударылды,

негізгі тәсілдер мен саяси жүйелердің ақпараттық қауіпсіздік стратегияларына әсері қарастырылды. Сонымен қатар, 1-кестеде саяси және экономикалық тұрғыдан сәйкес киберқауіпсіздік ландшафтарын қысқаша түсінуге ықпал ететін негізгі көрсеткіштер мен талдау нәтижелеріне толық шолу берілген.

1 Кесте. Мемлекеттердің ақпараттық қауіпсіздік тәуекелдерінің салыстырмалы талдауы

АҚШ	Еуропа Одағы	Қытай
Ақпараттық қауіпсіздіктің саяси аспектілері		
Америка Құрама Штаттары жеке бостандықтар мен демократиялық құндылықтарға баса назар аударып, федералды жүйеде жұмыс істейді. Мұндай саяси жүйе киберқауіпсіздік саясатындағы ашықтық пен есеп беруді қамтамасыз етеді, қоғамдық пікірталастарға және шешім қабылдау процестеріне қатысуға мүмкіндік береді. Биліктердің бөлінуі тепе-теңдік пен тепе-теңдікті қамтамасыз етеді, бірақ ол мемлекеттік органдарда киберқауіпсіздік шараларының бөлінуіне әкелуі мүмкін. АҚШ үкіметі киберқауіптермен бірлесіп күресу үшін мемлекеттік және жеке секторлардың ынтымақтастығына мән беруде.	ЕО-ның саяси құрылымы мүше мемлекеттер арасындағы ынтымақтастық пен консенсусқа негізделген. Мұндай ынтымақтастықтың нәтижесі ақпараттық қауіпсіздікке қатысты заңдар мен нормативтік құқықтық актілерді үйлестіру болып табылады. ЕО-ның көп деңгейлі шешім қабылдау процесі мүше мемлекеттердің әртүрлі мүдделерін ескере отырып, ақпараттық қауіпсіздік тәуекелдерін тұтас түсінуге ықпал етеді. киберқауіптерге ұжымдық түрде қарсы тұру үшін трансшекаралық ынтымақтастықты дамытады .	Қытайдың саяси жүйесі ҚКП орталықтандырылған бақылауымен сипатталады, бұл киберқауіпсіздік мәселелері бойынша жылдам шешім қабылдауға мүмкіндік береді. Кибер егемендік принципі ақпараттың ағыны мен мазмұнын мемлекеттік бақылауға баса назар аударады, бұл қадағалау мен цензураның күшеюіне әкеледі. Қытай үкіметі ұлттық қауіпсіздікке белсенді көзқарас танытты, бұл кибермүмкіндіктерді өзінің саяси күн тәртібіндегі басымдыққа айналдырады.
Ақпараттық қауіпсіздіктің экономикалық аспектілері		
Америка Құрама Штаттары экономикалық держава ретінде ауқымды цифрлық инфрақұрылымы мен технологияға негізделген экономикасына байланысты маңызды киберқауіптерге тап болды.	ЕО-ның экономикалық ұмтылыстары цифрлық бірыңғай нарықты құруды және жаһандық цифрлық ландшафтта экономиканың бәсекеге қабілеттілігін арттыруды қамтиды.	Қытайдың экономикалық амбициялары жаңа киберқауіптерді тудырып, технологиялық прогреске қомақты инвестиция құюда.

<p>Экономикалық тыңшылық экономикалық бәсекеге қабілеттілік пен инновацияға айтарлықтай қауіп төндіреді. Қаржы және энергетика сияқты маңызды салаларға кибершабуылдар маңызды қызметтерді бұзып, қаржылық шығындарға әкеліп соқтыратын маңызды экономикалық әсер етуі мүмкін.</p>	<p>Киберқауіпсіздік ЕО-ның экономикалық мақсаттарына жетудің ажырамас бөлігі болып табылатын цифрлық қызметтер мен деректер ағынына деген сенімді сақтау үшін маңызды. Киберқауіптер саудаға, инвестицияға және трансшекаралық іскерлік транзакцияларға әсер ететін кең таралған экономикалық әсер етуі мүмкін.</p>	<p>Қытайдың өндірістік орталық және технологиялық өнімдерді жеткізуші ретіндегі рөлі жаһандық салдары болуы мүмкін жеткізу тізбегі тәуекелдерін тудырады. Мемлекет қаржыландыратын өнеркәсіптік тыңшылық Қытайдың экономикалық өсімін арттыруы мүмкін, сонымен бірге әділ сауда тәжірибесі мен халықаралық қатынастар туралы алаңдаушылық тудыруы мүмкін.</p>
--	---	---

Дереккөз: Салыстырмалы талдау негізінде авторлар құрастырған

Осы саяси тәсілдерді зерделеу кезінде мемлекеттердің ақпараттық қауіпсіздік стратегияларына саяси жүйелердің ықпалын бағаламауға болмайтыны белгілі болады. Америка Құрама Штаттары ақпараттық қауіпсіздіктің аймақтық саясатына көзқарасында экономикалық ойларға басымдық береді деп күтілуде. Бұл киберқауіпсіздік технологиясы мен инновацияға инвестицияның артуына ықпал етуі мүмкін. Киберқауіптердің көп қырлы мәселесін тиімді шешу саясаттың жауаптары олардың экономикалық әсерлерін, әсіресе миссиясы маңызды салаларда мұқият қарастыруды талап етеді. Өз кезегінде ЕО саясаты цифрлық бірыңғай нарықты құру және экономиканы бәсекеге қабілетті етуді қамтитын экономикалық мақсаттарына қол жеткізуге бағытталған. Осы мақсаттарға сәтті жету үшін бұл қауымдастыққа цифрлық қызметтерді тиімді қорғау және оларға деген халықтың сенімін сақтау үшін ұтымды ақпараттық қауіпсіздік шараларын жүзеге асыруы қажет. Сонымен қатар, Қытай өзінің стратегиялық мақсаттарына ұмтылуда, мұнда технологиялық дамулар жеткізу тізбегіндегі ықтимал осалдықтарды тиімді шешу және ішкі және халықаралық экономикалық мүдделерді қорғау үшін сенімді киберқауіпсіздік жүйесін құруды қажет етеді.

Сонымен қатар, киберқауіптердің экономикалық әсері мемлекеттің саяси жүйесіне сәйкес киберқорғанысты күшейту, сондай-ақ аймақтық және халықаралық деңгейдегі ықтимал

ынтымақтастық арқылы жаһандық ауқымда цифрлық тұрақтылық үшін киберқауіпсіздік шараларын күшейту қажеттілігін айқын еске салады. Осылайша, халықаралық ынтымақтастық саласы кибершабуылдардан тиімді қорғау және дереу әрекет ету үшін ақпараттық қауіпсіздік тәуекелдерінің болашақ өсуін шешудің маңызды перспективасын білдіреді.

Қазіргі геосаяси жағдайда АҚШ, Еуропалық Одақ және Қытай сияқты жаһандық маңызы бар өңірлер үшін қауіптер туралы жедел ақпарат алмасуға және әрекет ету тетіктерін үйлестіруге бағытталған бірлескен іс-шараларды жандандыру үшін өз әлеуетін стратегиялық пайдалану өте маңызды. Осы мүмкіндіктерді пайдалана отырып, қуатты аймақтар өздерінің ұжымдық қауіпсіздігін тиімді нығайтып, көп қырлы сын-қатерлер мен туындайтын қауіптерге қарсы тұра алады.

Киберқауіптерге қарсы тұрудың тағы бір маңызды құралы АҚШ-та қолданылып жүрген мемлекеттік-жекеменшік әріптестікті нығайту болуы мүмкін. Сонымен қатар, Қытай мен Еуропалық Одақ да жеке сектормен ынтымақтастықты пайдаланады, бірақ ол әлі белсенді кезеңге өткен жоқ. Осылайша, мемлекеттік-жекеменшік әріптестік өзгермелі киберқауіптер ландшафтын жақсырақ түсінуге және оларға қарсы тұрудың тиімді шараларын әзірлеуге ықпал етеді.

Киберқауіпсіздік саласындағы ақпараттық саясатты дамытуда персоналды оқыту және олардың біліктілігін үздіксіз арттыру да маңызды аспект болып табылады. Мемлекеттер киберқауіпсіздік саласындағы мамандардың жетіспеушілігін жабу ғана емес, сонымен қатар аймақтың киберқауіптерден қорғану қабілетін жақсарту үшін жұмыс күшін дамытуға инвестиция салуды жалғастыруы керек.

Бұл ретте әлемдік қауымдастық ақпараттық қауіпсіздік саласындағы туындайтын тәуекелдерді ескере отырып, киберкеңістіктегі қызметтің бірыңғай ережелері мен қағидаларын әзірлеуі, сондай-ақ, мемлекеттер мен халықаралық ұйымдар арасында жаһандық саяси кеңістікте тұрақтылық пен ақпараттық қауіпсіздікті қамтамасыз ету үшін диалог орнатуы қажет.

Қорытынды

Осылайша, зерттеу әрбір аймақтың саяси және экономикалық мүдделеріне сәйкес туындайтын киберқауіптерді шешудің, сондай-ақ дамыған әлем үшін қиындықтар мен мүмкіндіктерді көрсететін неғұрлым қауіпсіз цифрлық болашақты құру үшін халықаралық

ынтымақтастық пен ынтымақтастықты дамытудың маңыздылығын көрсетеді.

Саяси ландшафт пен экономикалық динамика аймақтық мүдделерді қалыптастыруды жалғастыруда, дамыған аймақтар үшін ақпараттық кеңістіктегі киберқауіптерді тиімді шешу үшін ынтымақтастыққа, инновацияларға және саясатты бейімдеуге басымдық беру өте маңызды. Сонымен қатар, әлемдік қауымдастықтың өңірлік ландшафтын ескере отырып, тұрақты ақпараттық кеңістікті, сондай-ақ әлемдік қауымдастықтың болашағын құру үшін қазіргі заман талабына сай жаңа киберқауіпсіздік технологияларын дамыту басым қадамдар ретінде қабылданады, әрі мемлекеттік-жекеменшік әріптестік, ал белсенді шаралар мен стратегиялық жоспарлау ақпараттық қауіпсіздіктің өңірлік саясатын нығайтуға мүмкіндіктер жасай отырып, ықтимал қауіптер мен проблемаларды жеңуге көмектеседі.

ӘДЕБИЕТ

[1] Eriksson J., Giacomello G. The information revolution, security, and inter-national relations: (IR)relevant theory? // *International Political Science Review*. – 2006. – № 27. – P. 221–244.

[2] Cavelti M., Egloff F.J. The Politics of Cybersecurity: Balancing Different Roles of the State // *St. Antony's International Review*. – 2019. – Volume 1. №156. – P 37–57.

[3] Kambourakis G., Neisse R., Nai-Fovino I. Information security in the age of EU-Institutions digitalisation, a landscape analysis. - European Commission, Joint Research Centre, 2021. – 52 p.

[4] Гирис В.А. Правовой статус органов и учреждений Европейского Союза в области обеспечения кибербезопасности // *Международное право и международные организации*. – 2023. – №1. – С. 26–41.

[5] Жатқанбаева А.Е. Об опыте правового регулирования обеспечения информационной безопасности в США и ЕС // *Вестник КазНУ. Серия Юридическая*. – 2016. – № 3 (79). – С. 300-306.

[6] Понька Т.И., Рамич М.С., У Ю. Информационная политика и информационная безопасность КНР: развитие, подходы и реализация // *Вестник Российского университета дружбы народов. Серия: Международные отношения*. –2020. – № 20 (2). – С. 382–394.

[7] Li Z., Guo X., He Q. A Study of Chinese Policy Attention on Cyber-security // *IEEE Transactions on Engineering Management*, In press, 2020. – 60 p.

[8] Hampson F.O., Sulmeyer M., Hathaway M. [et al.] Getting Beyond Norms: New Approaches to International Cyber Security Challenges: Special Report, Centre for International Governance Innovation. Waterloo, 2017. – 46 p.

[9] Rona T.P. Weapons Systems and Information War. Boeing Aerospace Company. - Seattle, Washington, 1976. – 86 p.

[10] Strategy to Combat Transnational Organized Crime: Addressing Converging Threats to National Security, The White House, 2011. – 28 p. https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/Strategy_to_Combat_Transnational_Organized_Crime_July_2011.pdf

[11] Whyte C. Cyber Conflict or Democracy “Hacked”? How Cyber Operations Enhance Information Warfare // Journal of Cybersecurity. – 2020. – Volume 1. № 6. – P. 1-17.

[12] Филлипс А. Пегас угрожает Евросоюзу изнутри как троянский конь // Euronews. – 2022. <https://ru.euronews.com/my-europe/2022/02/21/eu-parliament-pegasus-investigation>.

[13] Fei G. China’s Cybersecurity Challenges and Foreign Policy // Georgetown Journal of International Affairs, International Engagement on Cyber: Establishing International Norms and Improved Cybersecurity. – 2011. – P. 185-190.

[14] В даркнете продают данные 1 млрд китайцев // Аналитическое агентство Tadviser. – 2023. https://www.tadviser.ru/index.php/Статья:DLP:_громкие_утечки_информации.

[15] National Cyber Security Index. <https://ncsi.ega.ee/ncsi-index/?order=ncsi>.

REFERENCES

[1] Eriksson J., Giacomello G. The information revolution, security, and inter-national relations: (IR) relevant theory?. International Political Science Review, 2006, No. 27, pp. 221–244.

[2] Caveltly M., Egloff F.J. The Politics of Cybersecurity: Balancing Different Roles of the State. St Antony’s International Review, 2019, vol. 1, No.156, p. 37–57.

[3] Kambourakis G., Neisse R., Nai-Fovino I. Information security in the age of EU-Institutions digitalisation, a landscape analysis. European Commission, Joint Research Centre, 2021, 52 p.

[4] Giris V.A. Pravovoj status organov i uchrezhdenij Evropejskogo Soyuza v oblasti obespecheniya kiberbezopasnosti [Legal status of the bodies and institutions of the European Union in the field of cybersecurity].

Mezhdunarodnoe pravo i mezhdunarodnye organizacii, 2023. No. 1, p. 26–41 [in Russ.].

[5] Zhatkanbaeva A.E. Ob opyte pravovogo regulirovaniya obespecheniya informacionnoj bezopasnosti v SSHA i ES [On the experience of legal regulation of information security in the United States and the EU]. Vestnik KazNU. Seriya Yuridicheskaya, 2016, vol. 3, No. 79, p. 300-306 [in Russ.].

[6] Pon'ka T.I., Ramich M.S., U Yu. Informacionnaya politika i informacionnaya bezopasnost' KNR: razvitie, podhody i realizaciya [Information Policy and Information Security of PRC: Development, Approaches and Implementation]. Vestnik Rossijskogo universiteta druzhby narodov. Seriya: Mezhdunarodnye otnosheniya, 2020, vol. 2. No. 20, p. 382-394 [in Russ.].

[7] Li, Z., Guo, X., He, Q. A Study of Chinese Policy Attention on Cyber-security. IEEE Transactions on Engineering Management., In press, 2020, 60 p.

[8] Hampson, F.O., Sulmeyer, M., Hathaway, M. [et al.] Getting Beyond Norms: New Approaches to International Cyber Security Challenges. Special Report, Centre for International Governance Innovation, Waterloo, 2017, 46 p.

[9] Rona T.P. Weapons Systems and Information War, Boeing Aerospace Company. Seattle, Washington, 1976, 86 p.

[10] Strategy to Combat Transnational Organized Crime: Addressing Converging Threats to National Security. The White House, 2011, 28 p. https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/Strategy_to_Combat_Transnational_Organized_Crime_July_2011.pdf.

[11] Whyte C. Cyber Conflict or Democracy “Hacked”? How Cyber Operations Enhance Information Warfare. Journal of Cybersecurity, 2020, vol. 1, No. 6, pp. 1-17.

[12] Fillips A. Pegas ugrozhaet Evrosoyuzu iznutri kak troyanskij kon' [Pegasus threatens the EU from within like a trojan horse]. Euronews, 2022. <https://ru.euronews.com/my-europe/2022/02/21/eu-parliament-pegasus-investigation> [in Russ.].

[13] Fei G. China's Cybersecurity Challenges and Foreign Policy. Georgetown Journal of International Affairs, International Engagement on Cyber: Establishing International Norms and Improved Cybersecurity, 2011, p. 185-190.

[14] V darknete prodajut dannye 1 mlrd kitajcev [The darknet sells data of 1 billion Chinese]. Analiticheskoe agentstvo Tadviser, 2023. <https://>

[www.tadviser.ru/index.php/Статья:DLP: _громкие_утечки_информации](http://www.tadviser.ru/index.php/Статья:DLP:_громкие_утечки_информации)
[in Russ.].

[15] National Cyber Security Index. <https://ncsi.ega.ee/ncsi-index/?order=ncsi>

АНАЛИЗ РИСКОВ ИНФОРМАЦИОННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ В РЕГИОНАЛЬНОЙ ПОЛИТИКЕ РАЗВИТЫХ СТРАН МИРА

*Дмитриева А.С.¹, Жолдасбекова А.Н.², Оспанова А.Н.³

*¹докторант кафедры регионоведения факультета международных
отношений, ЕНУ им. Л.Н. Гумилева, Астана, Казахстан
e-mail: dmitriyeva.alyona@gmail.com

²кандидат политических наук, профессор кафедры регионоведение,
факультета международных отношений, ЕНУ им. Л.Н. Гумилева,
Астана, Казахстан
e-mail: eic.astana@gmail.com

³Ph.D., ассоциированный профессор, заведующий кафедрой
регионоведения факультета международных отношений,
ЕНУ им. Л.Н. Гумилева, Астана, Казахстан
e-mail: ospanovaa@mail.ru

Аннотация. В эпоху цифровых технологий обеспечение информационной безопасности стало важной приоритетной задачей в дипломатии и мировой политике, ввиду аддитивной зависимости государств от IT-технологий и возникающих киберрисков на данном фоне. При этом риски информационной безопасности представляют собой сложную проблему для акторов мировой политики, оказывая влияние на их политический и экономический ландшафт. В данном исследовании представлен комплексный сравнительный анализ рисков информационной безопасности США, Европейского союза и Китая, рассматриваются их политические подходы, экономические амбиции и влияние на региональные политики информационной безопасности. Исследовательский вопрос фокусируется на понимании того, как меняющаяся политическая динамика и экономические устремления формируют стратегии информационной безопасности этих регионов. Методология исследования включает в себя сбор, анализ и сравнительное исследование данных, что позволяет получить целостное представление о ландшафте информационной безопасности каждого региона. Кроме того, на основе сравнительного анализа авторами была составлена таблица, в рамках которой изучены экономические и политические аспекты информационной

безопасности в сравниваемых странах. В связи с этим, результаты исследования показали, что в США для противодействия киберугрозам особое внимание уделяется государственно-частному партнерству и инновациям, в Европейском Союзе - сотрудничеству и гармонизации нормативных актов, в то время как в Китае - киберсуверенитету и национальной безопасности. Проведенный анализ подчеркивает взаимосвязь между политикой, экономикой и рисками информационной безопасности, выявляя области сближения и расхождения между странами. Также авторами даны выводы и рекомендации для устранения поступающих киберугроз в целях устойчивого развития кибербезопасности в регионах.

Ключевые слова: информационная безопасность, киберриски, политический ландшафт, региональная политика, кибердипломатия, экономические амбиции, политические последствия, сравнительный анализ

INFORMATION SECURITY RISK ANALYSIS IN REGIONAL POLICIES OF DEVELOPED COUNTRIES OF THE WORLD

*Dmitriyeva A.S.¹, Zholdasbekova A.N.², Ospanova A.N.³

*¹Doctoral student of the Department of Regional Studies, Faculty of International Relations, Eurasian National University named after L.N.

Gumilyov, Astana, Kazakhstan

e-mail: dmitriyeva.alyona@gmail.com

²Candidate of Political Sciences, Professor, Faculty of International Relations, Eurasian National University named after L.N. Gumilyov,

Astana, Kazakhstan

e-mail: eic.astana@gmail.com

³Ph.D., Associate Professor, Head of the Department of Regional Studies, Faculty of International Relations, Eurasian National University named

after L.N. Gumilyov, Astana, Kazakhstan

e-mail: ospanovaa@mail.ru

Abstract. In the era of digital technology development, ensuring information security has become an important priority in diplomacy and world politics, due to the addiction of states from IT technologies and the emerging cyber risks against this background. At the same time, information security risks pose a complex problem for global political actors, influencing their political and economic landscape. In this study, the authors present a comprehensive comparative analysis of information security risks using the

example of the United States, the European Union and China, examine the countries' political approaches, economic ambitions and consequences, and also analyze the impact of cyber threats on the regional policies of key regional players. The article's research question focuses on understanding how changing political dynamics and economic aspirations shape the information security strategies of these regions. The research methodology includes the collection, analysis, systematic and comparative study of data, which allows us to obtain a holistic view of the information security landscape of each region. In addition, based on the comparative analysis, the authors compiled a table in which the economic and political aspects of information security in the compared countries were studied. Key results show that in the United States, special attention is paid to public-private partnerships and innovation to counter cyber threats, the European Union emphasizes cooperation and harmonization of cybersecurity regulations, while China focuses on enhancing cyber sovereignty and national security. As part of the analysis, the authors trace the relationship between politics, economics and information security risks, highlighting areas of convergence and divergence between regions. The authors also provided conclusions and recommendations for eliminating incoming cyber threats for the sustainable development of cybersecurity in the regions.

Key words: information security, cyber risks, political landscape, regional policy, cyber diplomacy, economic ambitions, political consequences, comparative analysis

Статья поступила 08.11.2023

УДК 327

<https://doi.org/10.48371/ISMO.2023.54.4.010>

МРНТИ 11.25.91

ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ПОЛИТИКА ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА В ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ: АНАЛИЗ И ПЕРСПЕКТИВЫ

*Айкумбаева Л.А.¹, Какенова З.А.²

*¹ докторант 1-курса, Евразийского национального университета
имени Л.Н. Гумилева, Астана, Казахстан
email: lyazzat.aikumbayeva@gmail.com

² PhD, и.о. доцента кафедры регионоведения Евразийского
национального университета имени Л.Н. Гумилева,
Астана, Казахстан
email: z.kakenova@gmail.com

Аннотация. Европейский Союз (ЕС) является одним из ключевых экономических и политических партнеров стран Центральной Азии (ЦА). Отношения между регионами переходят на новый уровень в свете изменившейся геополитической ситуацией в мире. На ЕС приходится более трети общего объема внешней торговли Центральной Азии, тем не менее на данном этапе все страны ЦА, за исключением Казахстана, имеют торговый дефицит с ЕС, что увеличивает экономические и политические риски для региона. В этой связи изучение экономической политики ЕС в Центральной Азии становится актуальной задачей, связанной, прежде всего, с анализом концептуальных документов ЕС, определяющих его стратегическую линию на данном направлении. В данной статье произведен сравнительный контент анализ экономической политики Европейского Союза в Центральной Азии в рамках Стратегий ЕС по Центральной Азии за 2007 и 2019 годы, а также статистический анализ торговых показателей стран Центральной Азии с ЕС в период 2002 – 2022 гг. Основные выводы, сделанные в ходе исследования показывают, что принципы к подходам экономического сотрудничества ЕС по отношению к ЦА остались те же, но Евросоюз перешел к более углубленному решению существующих проблем в регионе. ЕС помогает странам Центральной Азии в унифицировании законодательных норм в соответствии с нормативными соглашениями Всемирной торговой организации (ВТО), тем самым облегчая выход стран на международные рынки. Также больше внимания уделяется развитию малого и среднего бизнеса (МСБ), и формированию положительного имиджа Центральной Азии, способствующему

получению инвестиций в секторы роста экономики. Анализ торговли между регионами показал, что основная доля экспорта приходится на Казахстан, поэтому здесь возникает вопрос расширения торговой номенклатуры региона и развитие в первую очередь внутрирегиональной торговли и связей через торговый портал Central Asia Gateway.

Ключевые слова: Европейский Союз, Центральная Азия, внешнеэкономическая политика, стратегия партнерства, экономическое сотрудничество, торговые взаимоотношения, торговые преференции, экспорт и импорт

Основные положения

В последнее десятилетие наблюдается тенденция оживления интеграционных связей между странами Центральной Азии, а также появились предпосылки формирования новой самоидентификации региона. В этой связи большое влияние на регион имеет Европейский Союз. Последовательно расширяется взаимовыгодное торгово-экономическое сотрудничество между Центральной Азией и Европейским Союзом. Активизировались контакты между бизнесом, растет количество совместных предприятий. Крупные региональные проекты приносят не только ощутимую взаимную пользу, но и меняют всю конфигурацию экономики Центральной Азии. За последние 10 лет Евросоюз инвестировал в страны Центральной Азии более 120 миллиардов долларов, что превышает 40% от общего объема прямых иностранных инвестиций в регионе [1]. Страны Центральной Азии рассматривают сотрудничество с Европейским Союзом как одно из важнейших стратегических направлений. Но экономическая политика Европейского Союза в Центральной Азии обусловлена как позитивными так и менее результативными явлениями, которые стоит выявить и оценить для дальнейшего развития региона.

Введение

Благодаря своему расположению Центральная Азия всегда играла роль перекрестка торговых, культурных и цивилизационных обменов в глобальном масштабе. Но за почти семьдесят лет существования Советского Союза регион Центральной Азии был практически исключен из глобальных политических и экономических процессов. Находясь в составе СССР, государства Центральной Азии не имели возможности самостоятельно строить отношения с внешним миром

как в политическом, так и в торгово-экономическом аспектах. Распад Советского Союза открыл Центральную Азию мировому сообществу, сделав ее новой точкой притяжения интересов глобальных и региональных игроков. Регион вновь приобретает роль своеобразного моста между Востоком и Западом, через который перераспределяются важнейшие стратегические ресурсы.

Европейский Союз активно сотрудничает с республиками Центральной Азии и поддерживает их с 1991 года. Как только страны стали независимыми государствами ЕС обозначил свое присутствие и выдвинул свои первые инициативы в данном регионе. Программа TACIS (Техническая помощь Содружеству Независимых Государств) стала первой инициативой ЕС, призванной помочь новым независимым постсоветским странам в их усилиях, направленных на проведение экономических и политических реформ, в том числе либерализацию и демократизацию, а также переход к свободному рынку и верховенству права [2].

Период с 1991 по 2000 годы стал основным для формирования стратегии ЕС в отношении государств ЦА, производилось изучение основных сфер обоюдных интересов, как политического, так и торгово-энергетического характера. Главным инструментом политики ЕС на этом этапе стало подписание Соглашений о партнерстве и сотрудничестве с постсоветскими странами, которые должны были закрепить формально политические и экономические связи с Европой. К началу 2000-х г. у ЕС отсутствовала стратегия в отношении ЦА: цели были определены, но отсутствовали инструменты их достижения. На этот этап первым документом, в котором были сформулированы концептуальные подходы ЕС в отношении государств Центральной Азии стал программный документ на 2002–2006 годы, принятый Советом ЕС в октябре 2002 года, где были определены общие принципы, цели и индикаторы оказания помощи региону [3]. Главный политический интерес ЕС в Центральной Азии был представлен как обеспечение мирного и стабильного развития государств, что предусматривает оказание помощи странам ЦА в достижении устойчивого экономического развития и снижения уровня бедности.

Однако динамика развития отношений между ЕС и государствами Центральной Азии того периода дает понимание, что несмотря на наличие интересов сторон в достижении общих целей, наблюдался определенный дисбаланс политических и экономических

компонентов внешнеполитической деятельности ЕС в отношении государств региона. Евросоюз еще не имел четкого представления о развитии взаимодействия с государствами Центральной Азии, что было связано, в том числе, и с нехваткой экспертных оценок о состоянии дел в регионе. В этот период интерес Евросоюза к странам Центральной Азии был сосредоточен, в основном, на его энергетических ресурсах, которые планировалось транспортировать в Европу в рамках таких проектов как TRACECA (Транспортного коридора Европа-Кавказ-Азия), и INOGATE (Межгосударственного транспорта нефти и газа в Европу). Отсутствие конкретных целей внешнеполитического курса Брюсселя в отношении стран ЦА лишило Евросоюз реальных сил и возможностей по полноценному вхождению в регион. В дальнейшем специалисты ЕС учли пожелания, исходившие от ряда стран Центральной Азии, и внесли определенные коррективы в свой очередной документ [4].

Этим документом стала – первая Стратегии Евросоюза по Центральной Азии (The EU and Central Asia: Strategy for a New Partnership) от 2007 года. В этот период отношения ЕС и стран ЦА вышли на более высокий уровень. Европейский Союз вдвое увеличил финансовую поддержку и обязался оказывать содействие в обеспечении безопасности и экономического развития стран региона. Основное внимание при этом Евросоюз уделял региональному политическому диалогу на уровне министерских заседаний, диалогу по правам человека, энергетическому сотрудничеству, а также Европейской инициативе в области образования и поддержки развития «электронного Шелкового пути».

В 2019 году 17 июня на встрече на уровне министров иностранных дел Совета ЕС была утверждена Новая Стратегия ЕС в Центральной Азии (New EU Strategy on Central Asia). Ее презентация прошла на прошедшей в Бишкеке встрече министров иностранных дел стран ЦА и Верховного представителя ЕС по иностранным делам и политике безопасности Федерики Могерини. По мнению официальных представителей ЕС, необходимость принятия новой Стратегии обосновывалась возникшими новыми геополитическими реалиями, а также растущими потребностями и возможностями в расширении сотрудничества между ЕС и Центральной Азией.

Описание материалов и методов

Методологическую основу данного исследования составляет историко-описательный метод, который позволил провести целостный анализ первичной фактической информации. В рамках данной статьи был использован качественный контент-анализ, ориентированный на изучение стратегических документов и количественный контент анализ, направленный на обработку статистических данных. Данные методы позволили исследовать закономерности и взаимосвязи экономических процессов и политических факторов в контексте экономического развития стран Центральноазиатского региона. Целью исследования является выявление основных направлений и изменений в экономической политике ЕС по отношению к странам Центральной Азии, определение приоритетов и оценка эффективности реализации стратегических целей.

Обсуждение

В Стратегии от 2007 года прежде всего, отмечается, что Центральная Азия является связующим мостом между Европой и Азией и на начало XXI века настало время нового партнерства между ЕС и государствами Центральной Азии в глобализированном мире. Также в стратегии отмечена принадлежность региона к ОБСЕ, то есть европейскому политическому пространству [5]. Направлениями сотрудничества были определены: регулярный высокого уровня диалог, образование, верховенство закона, энергетика и транспорт, окружающая среда и водные ресурсы, торговые и экономические отношения, угрозы и вызовы региональной безопасности, пограничный контроль и борьба с наркотрафиком. Важно отметить, ЕС взял на себя обязательства содействовать развитию сотрудничества на региональном уровне через укрепление доверия между государствами региона. Важным дополнением в документе является указание на то, что ЕС будет проводить конструктивный диалог с такими региональными организациями как ЕврАзЭС, ШОС, СВМДА, ОДКБ и ЦАЭС.

По сравнению с программным документом Евросоюза по Центральной Азии от 2002 года, в новом курсе еще большее внимание было уделено проблемам прав человека, «надлежащего управления» и демократизации. Центральное место в Стратегии 2007 года при этом занял вопрос об усилении энергетических и транспортных связей ЕС с Центральной Азией, поскольку вопрос поставки газа из региона всегда был актуален для Европы. Ключевым элементом в проводимой

в данном направлении политике стало намерение по устойчивой эксплуатации и добыче ресурсов, что в свою очередь требовало стабильного инвестирования в энергетический сектор, - отметила Э. Эубакир в своем научном исследовании [4].

Эксперты по ЦА Э.Джураев и Н.Мураталиева отмечают, что по Стратегии ЕС 2007 года усилия ЕС по содействию странам Центральной Азии в улучшении систем пограничного контроля оказались достаточно успешными. Однако в таких существенных областях, как верховенство права и права человека, расширение регионального сотрудничества между государствами Центральной Азии и сотрудничество между ЕС и странами Центральной Азии в области энергетики, существенных успехов не было достигнуто. Неполный успех Стратегии 2007 года в некоторых областях, очевидно, был обусловлен факторами, не зависящими от Брюсселя. Они лежали в плоскости политики и отношений между государствами Центральной Азии, а также были связаны с влиянием внерегиональных игроков, таких как Россия, Китай и США [2].

В конце июня 2015 г. ЕС представил обновлённую версию той же Стратегии ЕС по Центральной Азии от 2007 года. В обновленной Стратегии нормативный акцент в отношении пяти стран региона уступает место социально-экономическому. Это связано с переоценкой ряда двусторонних мероприятий в определённых сферах с целью достижения более эффективных результатов сотрудничества. Тем не менее в секторах, требующих общих для всего региона решений, существующие региональные инициативы ЕС были сохранены. Что касается финансирования дальнейшей реализации Стратегии, следует обратить внимание на определенное увеличение общих расходов на двустороннее и региональное сотрудничество на программный период 2014-2020 годов. В частности, в сравнении с предыдущим периодом 2007-2013 годов, финансирование увеличено на 56% и составило 1,068 млрд. евро [7].

В целом новизна подхода ЕС, обозначенного в обновленном документе, заключается в снижении обычной для ЕС нормативной составляющей, увеличении экономической помощи в 1,5 раза, повышении гибкости реагирования на обстоятельства, приоритетности странового подхода с учётом различий между государствами региона, а также особом внимании к новым угрозам, связанным с религиозным радикализмом. Касательно обновленной версии Стратегии от 2015 года Представителем Европейского Комитета по экономическим и

социальным делам Д. Пил (J. Peel) отметил, что в сотрудничестве со странами Центральной Азии ЕС необходимо учитывать различия стран, поэтому важно применять к ним индивидуальный подход [7].

Пересмотренная и обновленная стратегия от 2019 года учитывает геополитические события, предпочтения, а также Глобальную стратегию ЕС от 2016 года, - считает Джос Бунстр, эксперт из Центра европейских исследований безопасности. Этот процесс предоставляет возможность всем заинтересованным сторонам, включая правительства стран ЦА, государства-члены ЕС, правозащитников и научное сообщество, сыграть свою роль в изменении политики ЕС в отношении региона [8].

Результаты

Новая стратегия ЕС по Центральной Азии, принятая в 2019 году, представляет собой также обновленную версию стратегии от 2007 года и преследует три приоритетных направления двустороннего сотрудничества. Эти приоритетные направления включают *партнерство с ЦА для обеспечения устойчивости, процветания и поддержки регионального сотрудничества в Центральной Азии*. В рамках сотрудничества в целях устойчивости ЕС продвигает права человека и демократию, безопасность и экологические проблемы. Сотрудничество ради процветания включает в себя экономическую диверсификацию и развитие частного сектора, а также усиление внутрирегионально торговли. ЕС также уделяет особое внимание поддержке интеграционных процессов в Центральной Азии [9]

В документе отмечается, что ЕС для стран ЦА может рассматриваться как ведущий донор и партнер, заинтересованный в процессе реформ и экономических преобразований, источник инвестиций и современных технологий и сторонник расширения регионального сотрудничества стран Центральной Азии и их интеграции в мировую торговую систему. В новой Стратегии предусмотрены направления сотрудничества, которые базируются на том, чтобы регион развивался самостоятельно как устойчивое и взаимосвязанное экономическое и политическое пространство. *Сравнительный анализ* прежней и новой стратегий по вопросу экономического сотрудничества показан в таблице 1 ниже.

Таблица 1. Сравнительный анализ прежней и новой стратегий по вопросу экономического сотрудничества

Сравнительный анализ Стратегий ЕС за 2007 и 2019 годы по вопросам экономического сотрудничества		
Индикаторы анализа	Стратегия 2007	Стратегия 2019
Торговые барьеры	Устранение торговых барьеров между государствами Центральной Азии, поддержка четырех стран ЦА (Казахстан, Таджикистан, Узбекистан, Туркменистан) по вступлению в ВТО, которые на данный момент не являются членами ВТО из-за коммерческих условий и неполного соответствия требованиям ВТО	Устранение структурных ограничений внутрирегиональной торговли и инвестиций, поддержка вступления остальных двух государств ЦА (Узбекистан, Туркменистан) в ВТО и содействие устойчивому взаимодействию
Нормативно-правовая база	Создание нормативно-правовой и институциональной базы в странах ЦА для улучшения деловой и инвестиционной среды и дальнейшей поддержки диверсификации экономики	Поддержка развития рынков капитала, расширение доступа к финансированию для малого и среднего бизнеса, укрепление нормативно-правовой базы, эффективная антикоррупционная политика, а также поддержка частного сектора и инвестиций с акцентом на секторы роста и занятости.
Поощрение экспорта	Улучшения доступа центрально-азиатской продукции на рынки ЕС. В связи с этим обновленная Всеобщая система преференций (GSP) ЕС для стран ЦА направлена на поощрение экспорта и диверсификацию экономики в этих странах	Содействие устойчивым и инклюзивным моделям роста в регионе ЦА, включая активизацию технического сотрудничества для оптимизации одностороннего преференциального доступа на рынок ЕС через системы GSP (Всеобщая система преференций) и GSP+.
Реформы в финансовых системах	Поддержка существенных реформ финансовых систем, которые необходимы в большинстве стран, особенно в банковском секторе и секторе микрокредитования, в частности приватизация государственных банков, повышение конкуренции между банками и упрощения доступа для иностранных банков.	Сотрудничество в макроэкономических реформах, финансовой, денежно-кредитной и налогово-бюджетной политике, а также управлении государственными финансами, направленное на развитие стратегий управления долгом, внутренних рынков облигаций и реформирование основ денежно-кредитной политики и надзора за финансовой системой.

Условия ведения бизнеса	Расширение технической помощи и консультации по вопросам политики в области торговли в целях содействия созданию законодательных и институциональных рамок, способствующих улучшению условий ведения бизнеса и привлечению прямых иностранных инвестиций.	Активизации диалога на стратегическом уровне с правительствами и представителями бизнеса региона, а также с международными финансовыми институтами для продвижения прозрачной, открытой, нормативно-правовой и политической среды для европейских экономических операторов, торгующих или инвестирующих в Центральную Азию.
-------------------------	---	---

**Источник: Таблица 1 создана автором на основании стратегий Европейского Союза по Центральной Азии от 2007 и 2019 годов [5;9]*

Сравнительный анализ по таблице 1 показывает, что большинство вопросов экономического сотрудничества ЕС со странами Центральной Азии переключались из Стратегии 2007 года в новую Стратегию 2019. Но в регионе Центральной Азии и вокруг него, бесспорно, произошли изменения и различия между двумя стратегиями отражают данные перемены. Стратегия 2007 года несет более описательный характер проблем, а стратегия 2019 года более аналитический и переходит к более углубленному решению существующих проблем. ЕС поддерживает страны ЦА в многосторонних форматах, например, при вступлении стран региона в ВТО. Это играет важную роль с точки зрения торговли, инвестиций и финансовой помощи. К тому же ЕС предоставляет странам региона торговые преференции. Три из пяти стран ЦА получают выгоду от благоприятного доступа к рынку ЕС через Всеобщую систему преференций (ВСП) или ВСП+. Стоит отметить, что Торговая политика ЕС все чаще фокусируется на целях неторговой политики (НТПО), таких как продвижение прав человека, трудовых стандартов или защита окружающей среды в странах-партнерах. Преференции ВСП предоставляются в одностороннем порядке. Таким образом, ЕС может вознаградить страны, которые выполняют условия, связанные с НТПО, предоставив им наилучшие преференции. В то же время оно может наказать торговых партнеров, которые не выполняют эти условия.

В новой Стратегии 2019 года ЕС было уделено особое внимание на развитие рынков капитала и расширению доступа к финансированию для малого и среднего бизнеса, а также эффективной

антикоррупционной политики. Поддержка развития частного сектора и инвестиций должна быть сосредоточена на секторах роста и занятости, где ЕС обладает опытом и сравнительными преимуществами, таких как сельскохозяйственный сектор и агробизнес, окружающая среда и водные ресурсы, энергетика, транспорт и устойчивый туризм.

В Стратегии 2007 года был акцент на реформы в баковском секторе региона, а новая стратегия от 2019 года уделила внимание макроэкономическим реформам, финансовой, денежно-кредитной и налогово-бюджетной политике, а также управлению государственными финансами. Если в прежней стратегии были сделаны шаги по созданию законодательных и институциональных рамок, способствующих улучшению условий ведения бизнеса и привлечению прямых иностранных инвестиций, то в новой стратегии речь шла уже об активизации диалога на стратегическом уровне с правительствами и представителями бизнеса региона, а также с международными финансовыми институтами для продвижения прозрачной, открытой, нормативно-правовой и политической среды для европейских экономических операторов, торгующих или инвестирующих в Центральную Азию.

ЕС использует Соглашение о расширенном партнерстве и сотрудничестве с странами ЦА для содействия сближению с техническими правилами, соответствующим международным и европейским стандартам, а также для устранения технических барьеров в торговле. На данном этапе Соглашение о расширенном партнерстве и сотрудничестве вступило в силу с Казахстаном, а Кыргызстан, Узбекистан и Таджикистан на этапе подписания. Эти усилия будут способствовать взаимному доступу к рынкам и создадут возможности доступа к рынкам для экономических операторов Центральной Азии в глобальном масштабе, поскольку правила и стандарты ЕС признаются во всем мире.

Важной темой в новой стратегии от 2019 года является «*коннективность*»: в этой области ЕС хотел бы установить в Центральной Азии более четкие правила. Другое отличие – упор на *инклюзивный подход* к сотрудничеству. Инклюзивность предполагает, что сотрудничество открыто для всех стран региона, внерегиональных стран, для которых оно актуально, а также для других, негосударственных игроков. Таким образом, государства ЕС выражают готовность объединить усилия со всеми, кто заинтересован в их сотрудничестве с государствами Центральной

Азии. Именно этим обусловлены попытки ЕС привлечь к данному процессу Японию, Южную Корею, Индию, Австралию, Ассоциацию стран Юго-Восточной Азии (АСЕАН), а также задействовать потенциал платформы по взаимосвязанности ЕС – КНР. По экспертным данным инициатива ЕС по взаимосвязанности «Глобальные ворота» (Global Gateway), направленная на увеличение инфраструктурных инвестиций в развивающихся странах направлена, главным образом, на сдерживание инвестиционного и финансового влияния Китая в приоритетных для ЕС регионах мира, а именно инициативы Пекина «Один пояс — один путь» [4]. В дополнение к данному подходу Стратегия 2019 делает упор на понятие «синергии» и уточняет, что нужно для усиления синергии: «лучше работать вместе». Третья тема – *устойчивость*, упоминаемая и в других новых стратегических документах ЕС. Имеется в виду устойчивость к различным старым и новым рискам, с которыми сталкиваются мир в целом и Центральная Азия – в частности.

В установлении тесных экономических связей между странами и регионами важную роль играет международная торговля. Воздействие торговли широкое и позитивное. Внешняя торговля влияет на экономический рост стран через правила открытости на международном рынке, а также вносит свой вклад в развитие инфраструктуры и политической стабильности. Эти эффекты важны, поскольку страны Центральной Азии стремятся диверсифицировать свой экспорт за счет усиления торговли с ЕС, что, в свою очередь, поддерживают программы для региона, связанные с торговлей. Традиционно страны ЦА специализируются на добыче и экспорте такого сырья, как нефть, природный газ, хлопок и металлы. Сельскохозяйственное производство также является важным источником доходов для стран региона, но они по-прежнему сильно зависят от импорта продовольствия. Торговля со странами Евросоюза представляет большой интерес для государств Центральной Азии.

Таблицу 2. Экспорт и импорт

Таблица 2

Экспорт из стран Центральной Азии в ЕС- 27, USD млн.						Импорт из стран ЕС-27 в страны Центральной Азии, USD млн.					
ЭКСПОРТЕРЫ	2002	2007	2015	2020	2022	ИМПОРТЕРЫ	2002	2007	2015	2020	2022
Общий объем экспорта ЦА	2 984	21 009	24 390	18 247	33 453	Общий объем импорта стран ЦА	2 504	9 176	9 851	10 169	12 601
Казахстан	1 998	18 414	23 616	23 253	32 395	Казахстан	1 591	7 343	6 501	5 813	7 601
Узбекистан	451	1604	282	387	581	Узбекистан	485	1013	1 647	3 316	3 488
Туркменистан	270	485	415	301	265	Туркменистан	303	455	1183	565	641
Таджикистан	236	439	27	116	136	Таджикистан	37	144	211	214	347
Кыргызстан	26	65	48	47	74	Кыргызстан	86	219	307	258	522

Источник: Таблица 2 создана автором на основании данных Международного торгового центра [10]

Данные с таблицы 2 показывают, что с 2002 года по 2022 год экспорт стран Центральной Азии в ЕС, а также импорт с стран ЕС имеет динамику роста. Исходя из данных можно отметить, что торговля между ЕС и странами Центральной Азии развивается неравномерно. Ключевым торговым партнером Евросоюза в Центральной Азии является Казахстан, общий объем торговли с которым за отчетный период увеличился с \$3,6 млрд до почти \$40 млрд. Доля Казахстана в общем объеме торговли Центральной Азии с ЕС с 2002 года по сравнению с 2022 годом изменилась с 65% до 75%. Казахстан, обладающий значительными ресурсами для экспорта природного сырья, в первую очередь энергоносителей остается лидером среди стран ЦА. Все остальные страны Центральной Азии в торговле с Евросоюзом имеют отрицательный внешнеторговый баланс за 2022 год. Объем общей торговли остальных стран ЦА (Узбекистан, Туркменистан, Таджикистан, Кыргызстан) с ЕС примерно составляет примерно 17 % от казахстанского. Это связано с тем, что экспортного

товара, аналогичного по высокому спросу на европейских рынках казахстанской нефти, ни одна другая страна региона не имеет.

Если рассмотреть последние данные (рисунок 1) по экспорту стран Центральной Азии в страны ЕС, значительную часть экспорта составляет минеральное топливо (88,5%), далее незначительную долю показывает железо и сталь (2,3 %), неорганические химикаты (1,4 %), удобрения (0,9 %), и алюминий (0,8 %).

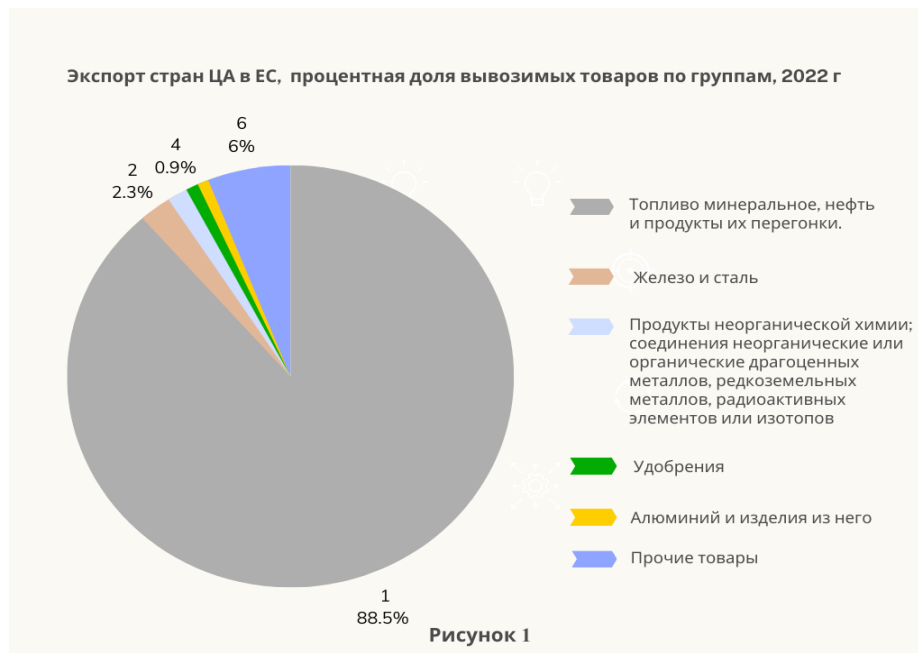

Рисунок 1 –экспорт стран ЦА в ЕС

Источник: Диаграмма создана автором на основании данных Международного торгового центра [11]

Структура экспорта является менее диверсифицированной, что подвергает страны Центральной Азии рискам. Например, снижение цен на нефть может привести к значительному снижению стоимости экспорта, увеличивая макроэкономические риски для Центральной Азии. При этом странам региона следует учитывать энергетическую политику Евросоюза, которая направлена на развитие возобновляемой энергетики. Остальной экспорт Центральной Азии состоит из неорганических химикатов, металлов, удобрений и сельскохозяйственной продукции с незначительной долей.

Рассматривая структуру импорта из ЕС в страны ЦА (см. Рисунок 2), отметим, что преобладают такие товарные группы как: реакторы ядерные, оборудование и механические устройства и их части (23,3%), фармацевтическая продукция (14,1%), средства наземного транспорта (9,9 %), летательные аппараты, космические аппараты (7,2%), электрические машины и оборудование (6,6%). Структура импорта связана с потребностью стран

Центральной Азии в высокотехнологичной продукции.

Источник: Диаграмма создана автором на основании данных Международного торгового центра [12]

Рисунок 2 – импорт из ЕС в страны ЦА

ЕС является очень важным экономическим партнером для Центральной Азии, но Центральная Азия для ЕС в целом представляют лишь незначительную долю (менее 1 %) от общего объема его внешней торговли и инвестиций. Тем не менее, для государств Центральной Азии в нынешних условиях все еще существуют возможности увеличения торговли с ЕС.

В этой связи важным элементом является облегчение транспортных маршрутов между Центральной Азией и Европой. На данном этапе особую роль играет Транскаспийский международный транспортный маршрут. Так называемый Средний коридор, проходящий через

Центральную Азию, Каспийское море и Кавказ в сторону Турции и Европы является альтернативой в связи с ситуацией с Украиной. В среднесрочной перспективе объемы перевозок по данному коридору могут быть увеличены в пять раз. По данным Всемирного банка, реализация транспортного потенциала Центральной Азии может добавить более 15% к совокупному ВВП региона [13]. Следуя Стратегии ЕС 2019 ЕС намерен активизировать сотрудничество с странами ЦА в планировании транспортного сообщения и создании необходимой нормативной базы, в том числе для соединения хорошо развитой структуры TEN-T (Трансевропейская транспортная сеть) с сетями в Центральной Азии через Южный Кавказ и в другие региональные сети.

В рамках развития внутрирегиональной и международной торговли в странах Центральной Азии Евросоюз в 2020 году запустил проект Ready4Trade Central Asia, который помогает представителям малого и среднего бизнеса из Центральной Азии выйти на различные международные рынки, через электронные порталы торговли, такие как eBay, Alibaba, Etsy, NOVICA. К примеру с момента запуска проекта казахстанские ремесленники достигли объема онлайн-продаж более 500 000 долларов [14]. Кроме того, проект помогает компаниям, возглавляемым женщинами, укрепить свою онлайн-торговлю и развить свой потенциал для выхода на международные рынки. Одним из достижений данного проекта является то, что был создан виртуальный торговый информационный хаб Central Asia Gateway. Данный хаб объединяет национальные порталы стран Центральной Азии и содействует их внутрирегиональной и внешней торговле. Central Asia Gateway повышает прозрачность цепочек поставок, снижает затраты, время и усилия, необходимые для получения доступа к торговой информации, минимизирует задержки при отправке грузов на границе, повышает эффективность торговых коридоров и способствует региональной торговой интеграции.

Странам Центральной Азии необходимо активизировать внутрирегиональные связи и торговлю. В данном направлении портал Central Asia Gateway мог бы способствовать расширению этих связей между странами Центральной Азии и упрощению цепочек поставок как внутри региона так и выход на внешние рынки. Важно отметить, что данный портал отвечает требованиям соглашений ВТО об упрощении процедур торговли, такие, как доступность и открытость в интернете информации по торговым формальностям. Для представителей малого

и среднего бизнеса, ориентированных на экспорт это имеет большое значение, так как здесь упрощаются задачи по соблюдению тех или иных правил международной торговли.

Приоритетной задачей для стран Центральной Азии на данном этапе является увеличение экспорта за счет расширения торговой номенклатуры. К примеру у Казахстана есть потенциал нарастить свой экспорт в страны ЕС по 175 несырьевым товарным позициям. Для повышения внутрирегиональной торговли странам следует устранять существующие барьеры, создать транспарентные и стабильные условия торговли. Таким образом страны региона могут на взаимовыгодной основе заместить друг друга многими видами импортируемой продукции извне. В частности, речь идет о товарах сельскохозяйственной и строительной отрасли, химической и текстильной промышленности.

Также в ближайшем будущем «Зеленая» повестка будет выступать одним из ключевых драйверов экономической политики Центральной Азии. Сегодня идет активизация взаимодействия стран региона в «зеленом» развитии как на политическом, так и экспертном уровне. В этой связи немаловажную роль играет сотрудничество центральноазиатских стран с Европейским Союзом. В данном направлении присоединение стран Центральной Азии к «Европейскому зеленому курсу» (Green Deal), запущенной в декабре 2019 года по инициативе ЕС, в соответствии с которой Евросоюз обязуется добиться углеродной нейтральности к 2050 году является важной темой сотрудничества регионов. Процесс декарбонизации затрагивает важные вопросы расширения использования альтернативной энергетики, снижения выбросов парниковых газов от традиционных производств, развития энергоэффективности и энергосбережения. Однако для эффективной реализации декарбонизации в каждом государстве должны быть обеспечены благоприятные условия.

Заключение

Экономическая политика ЕС в Центральной Азии безусловно изменилась за последние 30 лет. Но как показывает анализ стратегий ЕС от 2007 и 2019 года принципы к подходам сотрудничества остаются те же. ЕС помогает странам Центральной Азии в унифицировании своих законодательных норм с нормативными соглашениями ВТО, уделяет больше внимания развитию малого и среднего бизнеса, а также формирует положительный имидж Центральной Азии, способствующий получению инвестиций в такие сектора сельскохозяйственный сектор,

окружающая среда и водные ресурсы, зеленая энергетика, транспорт и туризм.

ЕС является крупным экономическим и торговым партнером стран Центральной Азии. Но как показывает анализ двусторонней торговли между регионами, торговля между ЕС и странами Центральной Азии развивается неравномерно. Ключевым торговым партнером Евросоюза в Центральной Азии является Казахстан, а остальные страны региона в общем объеме торговли занимают незначительную долю. Экспорт региона состоит в основном из минеральных ресурсов Казахстана, а импорт составляет высокотехнологичная продукция из стран ЕС. Все страны региона ЦА, за исключением Казахстана, имеют торговый дефицит с ЕС, что увеличивает экономические и политические риски для региона в целом. На данном этапе предлагается повысить взаимную торговлю внутри региона через торговый портал Central Asia Gateway, что приведет к положительному росту экономики региона в целом и в дальнейшем будет способствовать повышению конкурентоспособности бизнеса в Центральной Азии выхода на международные рынки.

Несомненно на долговременную перспективу Европейский Союз нацелен на экономическое присутствие в регионе Центральной Азии. Выставлены цели в таких областях, как предпринимательская деятельность и поддержка малого и среднего бизнеса, использование водных ресурсов, охрана окружающей среды, образование, наука, культура, пограничный контроль, при этом ожидается соответствующая экономическая отдача от стран ЦА. Конечно для достижения своих геополитических целей ЕС придется конкурировать с другими игроками, такими как Россия и Китай, которые оказывают долгосрочное экономическое и политическое влияние на регион Центральной Азии. И в условиях такой конкуренции ЕС необходимо существенно увеличить инвестиций в регион, чтобы помочь диверсифицировать экономику стран Центральной Азии.

Роль Европейского Союза для Центральной Азии безусловно позитивная, так как отношения между ЕС и Центральной Азией имеют свою историю и динамику, включающую множество положительных факторов и событий. Многие экспертные оценки на первый план выдвигают конкуренцию за гегемонию в регионе, однако в них не учитываются события на микроуровне, влияющие на возможности многостороннего сотрудничества Центральной Азии с ЕС, которые влияют на развитие региона. Но странам региона следует помнить,

что торговля и другие экономические зависимости являются важными политическими инструментами, которые ЕС может использовать для продвижения своих норм и ценностей, требуя соответствующих изменений от своих партнеров.

ЛИТЕРАТУРА

[1] Касым-Жомарт Токаев принял участие во встрече глав государств Центральной Азии и Президента Европейского совета. – 2022 – 10 октября. <https://www.akorda.kz/ru/kasym-zhomart-tokaev-prinyal-uchastie-vo-vstreche-glav-gosudarstv-centralnoy-azii-i-prezidenta-evropeyskogo-soveta-279558>

[2] Джураев Э., Мураталиева Н.. Стратегия ЕС в Центральной Азии. К успешной реализации новой стратегии. – 2020 – Алматы. <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/bischkek/16167.pdf>

[3] Strategy Paper 2002-2006 and Indicative Programme 2002-2004 for Central Asia, 2002. // https://eeas.europa.eu/archives/docs/central_asia/rsp.22.04.2021

[4] Эубакір Ә. Эволюция политики и стратегии Европейского Союза в Центральной Азии: влияние на Казахстан: дисс. ... PhD. – Астана, 2022.

[5] The EU and Central Asia: Strategy for a New Partnership. Council of the EU/ Brussels, 2007. – 31 May. https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/st_10113_2007_init_en.pdf

[6] Evaluation of EU regional-level support to Central Asia (2007-2014): Final Report. European Commission, 2016. <https://ec.europa.eu/international-partnerships/system/files/evaluation-central-asia-volume3>.

[7] Гусев Л. Ю. Возможности и пределы осуществления политики ЕС в Центральной Азии // Международная аналитика.- 2016. - № 3. – С.27-36.

[8] Boonstra J. Towards a new EU Strategy for Central Asia. 2018. <https://eucentralasia.eu/towards-a-new-eu-strategy-for-central-asia/>

[9] Joint Communication to the European Parliament and the Council: the EU and Central Asia: New Opportunities for a Stronger Partnership. 2019, May. https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/joint_communication_-_the_eu_and_central_asia_-_new_opportunities_for_a_stronger_partnership.pdf

[10] ITC. Trade map. https://www.trademap.org/Country_SelProductCountry_TS.aspx?nvpm

[11] ITC. Trade map. https://www.trademap.org/Bilateral_TS.aspx?nvpm

[12] ITC. Trade map. https://www.trademap.org/Bilateral_TS.aspx?nvpm=1%7c%7c23%

[13] World bank. Doing Business – 2020. <https://openknowledge.worldbank.org/server/api/core/bitstreams/75ea67f9-4bcb-5766-ada6-6963a992d64c/content>

[14] Проект ЕС и МТЦ Ready4Trade помогает казахстанским предприятиям достичь \$ 500 000 в онлайн-продажах. 2022, июнь. https://www.eeas.europa.eu/delegations/kazakhstan/проект-ес-и-мтц-ready4trade-помогает-казахстанским-предприятиям-достичь-500_ru?s=222

REFERENCES

[1] Kasym-Zhomart Tokaev prinyal uchastie vo vstreche glav gosudarstv Central'noj Azii i Prezidenta Evropejskogo soveta. [Kassym-Jomart Tokayev took part in the meeting of heads of state of Central Asia and the President of the European Council.] 2022, 10 October. <https://www.akorda.kz/ru/kasym-zhomart-tokaev-prinyal-uchastie-vo-vstreche-glav-gosudarstv-centralnoy-azii-i-prezidenta-evropeyskogo-soveta-279558> [in Russ.].

[2] Dzhuraev E., Muratalieva N..Strategiya EC v Central'noj Azii. K uspeshnoj realizacii novej strategii [EU Strategy in Central Asia. Towards the successful implementation of a new strategy], 2020. <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/bischkek/16167.pdf> [in Russ.].

[3] Strategy Paper 2002-2006 and Indicative Programme 2002–2004 for Central Asia, 2002. https://eeas.europa.eu/archives/docs/central_asia/rsp.22.04.2021

[4] Aubakir A. Evolyuciya politiki i strategii Evropejskogo Soyuz a v Central'noj Azii: vliyanie na Kazahstan: diss. ... PhD [Evolution of European Union policy and strategy in Central Asia: impact on Kazakhstan]. Astana, 2022 [in Russ.].

[5] The EU and Central Asia: Strategy for a New Partnership. Council of the EU/ Brusses, 2007, 31 May. https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/st_10113_2007_init_en.pdf

[6] Evaluation of EU regional-level support to Central Asia (2007-2014): Final Report. European Commission, 2016. <https://ec.europa.eu/international-partnerships/system/files/evaluation-central-asia-volume3>.

[7] Gusev L. Yu. Vozmozhnosti i predely osushchestvleniya politiki ES v Central'noj Azii. Mezhdunarodnaya analitika [Opportunities and limits for the implementation of EU policy in Central Asia. International analytics, 2016, № 3, s. 27-36 [in Russ.].

[8] Boonstra J. Towards a new EU Strategy for Central Asia. 2018. <https://eucentralasia.eu/towards-a-new-eu-strategy-for-central-asia/>

[9] Joint Communication to the European Parliament and the Council: the EU and Central Asia: New Opportunities for a Stronger Partnership. 2019, May. https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/joint_communication_-_the_eu_and_central_asia_-_new_opportunities_for_a_stronger_partnership.pdf

[10] ITC. Trade map. https://www.trademap.org/Country_SelProductCountry_TS.aspx?nvpm

[11] ITC. Trade map. https://www.trademap.org/Bilateral_TS.aspx?nvpm

[12] ITC. Trade map. https://www.trademap.org/Bilateral_TS.aspx?nvpm=1%7c%7c23%

[13] World bank. Doing Business – 2020. <https://openknowledge.worldbank.org/server/api/core/bitstreams/75ea67f9-4bcb-5766-ada6-6963a992d64c/content>

[14] Proekt ES i MTC Ready4Trade pomogaet kazahstanskim predpriyatiyam dostich' \$ 500 000 v onlajn-prodazhah [EU and ITC Ready 4 Trade project helps Kazakh businesses achieve \$500,000 in online sales], 2022, June. https://www.eeas.europa.eu/delegations/kazakhstan/proekt-es-i-mtc-ready4trade-pomogaet-kazahstanским-predpriyatiyam-dostich'-500_ru?s=222 [in Russ.].

ЕУРОПАЛЫҚ ОДАҚТЫҢ ОРТАЛЫҚ АЗИЯДАҒЫ ЭКОНОМИКАЛЫҚ САЯСАТЫ: ТАЛДАУ ЖӘНЕ ДАМУ МҮМКІНДІКТЕРІН ЗЕРТТЕУ

*Айқумбаева Л.А.¹, Какенова З.А.²

*¹Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің
1-курс докторанты, Астана, Қазақстан
email: lyazzat.aikumbayeva@gmail.com

²PhD, аймақтану кафедрасының доцент м.а,
Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті,
Астана, Қазақстан,
email: z.kakenova@gmail.com

Аңдатпа. Еуропалық Одақ (ЕО) Орталық Азия елдерінің (ОА) негізгі экономикалық және саяси серіктестерінің бірі болып табылады. Әлемдегі өзгерген геосаяси жағдайға байланысты аймақтар арасындағы қарым-қатынас жаңа деңгейге өтуде. Орталық Азияның жалпы сыртқы саудасының үштен бірінен астамы ЕО үлесіне тиесілі.

Бірақ Қазақстаннан басқа Орталық Азия елдерінде Еуроодақпен сауда тапшылығы байқалады, ал бұл аймақ үшін экономикалық және саяси тәуекелдерді арттырады. Осыған орай ЕО-ның Орталық Азиядағы экономикалық саясатын зерттеу, ең алдымен, ЕО-ның осы бағыттағы стратегиялық бағытын айқындайтын құжаттарын талдаумен байланысты өзекті міндетке айналады. Бұл мақалада ЕО-ның 2007 және 2019 жылдарға Орталық Азияға арналған стратегиялары аясында Еуроодақтың Орталық Азияға қатысты экономикалық саясатының салыстырмалы талдауы, сондай-ақ Орталық Азия елдерінің Еуроодақпен 2002-2022 жж. аралығындағы сауда көрсеткіштеріне статистикалық шолу жасалған. Бұл зерттеуден алынған негізгі қорытындылар ЕО-ның Орталық Азияға қатысты экономикалық саясатының қағидаттары өзгеріссіз қалғанын, бірақ Еуропалық Одақ аймақтағы мәселелерді шешуге тереңірек көшкенін көрсетеді. ЕО Орталық Азия елдеріне Дүниежүзілік сауда ұйымының реттеуші келісімдеріне сәйкес заңнамалық нормаларды бірегейлендіруге көмектеседі, сол арқылы елдердің халықаралық нарықтарға шығуын жеңілдетеді. Сондай-ақ, шағын және орта бизнесті дамытуға, Орталық Азияның оң имиджін қалыптастыруға, экономикалық өсу секторларына инвестиция тартуға көбірек көңіл бөлінуде. Аймақтар арасындағы тауар айналымына талдау көрсетіп отырғандай, экспорттың негізгі үлесі Қазақстанға келеді, сондықтан аймақшілік сауда мен байланыстарды дамыту қажеттілігі туындап, оны Central Asia Gateway сауда порталы арқылы ілгерілету мәселесі алдыға қойылып отыр.

Тірек сөздер: Еуропалық Одақ, Орталық Азия, сыртқы экономикалық саясат, серіктестік стратегиясы, экономикалық ынтымақтастық, сауда қатынастары, сауда преференциялары, экспорт пен импорт

THE ECONOMIC POLICY OF THE EUROPEAN UNION IN CENTRAL ASIA: ANALYSIS AND PROSPECTS

*Aikumbayeva L.A.1, Kakenova Z.A.2

*¹ 1st year Doctoral student, L.N. Gumilyov Eurasian National University, Astana, Kazakhstan, email: lyazzat.aikumbayeva@gmail.com

² PhD, Acting Associate Professor of the Department of Regional Studies, L.N. Gumilyov Eurasian National University, Astana, Kazakhstan, email: z.kakenova@gmail.com

Abstract. The European Union (EU) plays a significant role in Central Asia's economic and political landscape. As global geopolitical

dynamics shift, regional relations are advancing. The EU contributes over a third to Central Asia's total foreign trade. However, all Central Asian countries, except Kazakhstan, currently face a trade deficit with the EU, which poses economic and political risks. Therefore, studying the EU's economic policy in Central Asia becomes crucial, involving the analysis of the EU's strategic direction in conceptual documents. This article analyzes the EU's economic policy in Central Asia by comparing the EU Strategies for Central Asia in 2007 and 2019. It also performs a statistical analysis of trade indicators between Central Asian countries and the EU from 2002 to 2022. The main findings show that while the EU's principles in economic cooperation with Central Asia remain consistent, there is a more nuanced approach to addressing regional challenges. The EU actively assists Central Asian countries in aligning legislative norms with World Trade Organization agreements, facilitating access to international markets. There is also a focus on developing small and medium-sized businesses and promoting a positive image of Central Asia to attract investments in key economic sectors. An analysis of trade indicators shows that the majority of exports go to Kazakhstan, raising the need to consider expanding the trade range, especially through promoting intraregional trade and connections, such as initiatives like the Central Asia Gateway trade portal.

Key words: European Union, Central Asia, foreign economic policy, partnership strategy, economic cooperation, trade relations, trade preferences, export and import

Статья поступила 19.11.2023

UDC 327.7

<https://doi.org/10.48371/ISMO.2023.54.4.011>

IRSTI 11.25.67

EXTERNAL POWERS IN CENTRAL ASIA: SCO'S ROLE IN THE DISTRIBUTION OF POWER IN THE REGION

*Uzakbaev N.¹, Movkebaeva G.²

*¹Ph.D. student of Al-Farabi Kazakh National University,
Almaty, Kazakhstan, e-mail: nurlan.uzakbaev@gmail.com,
uzakbayev_nurlan@live.kaznu.kz

²Ph.D. professor of Al-Farabi Kazakh National University, Ph.D. in
History, Almaty, Kazakhstan, e-mail: gmovkebaewa@mail.ru

Abstract. This article delves into the intricate web of external powers and their impact on the power dynamics within Central Asia, with a special focus on the role played by the Shanghai Cooperation Organization (SCO). Beginning with an overview of the historical context, the narrative traces the involvement of major external players, such as Russia, China, and the other members of the SCO. The emergence and objectives of the SCO are explored, shedding light on its evolution into a significant regional organization addressing security, economic, and political cooperation.

The article critically analyzes the power dynamics within the SCO, dissecting the influence of major external powers and the strategies employed by smaller Central Asian states to navigate these dynamics. Economic cooperation and infrastructure development projects promoted by the SCO are examined for their impact on the distribution of economic power in the region. The role of the organization in addressing security challenges, including joint military exercises and security cooperation, is scrutinized to understand its implications on the broader geopolitical landscape.

Challenges and criticisms faced by the SCO are addressed, offering a balanced perspective on concerns related to potential dominance by certain external powers and the organization's effectiveness in achieving its objectives. Looking towards the future, the article explores potential developments in power distribution within Central Asia and considers the broader implications of the SCO's role for regional stability and development. By providing a comprehensive analysis supported by data and examples, this article contributes valuable insights into the evolving geopolitical dynamics of Central Asia and the role of the SCO in shaping its future.

Key words: Central Asia, External Powers, Geopolitics, Shanghai Cooperation Organization, Historical Context, Power Dynamics, Power Balance, Security Challenges, Geopolitical Influence, Regional Organizations, Power Distribution

Basic provisions

The article on “External Powers in Central Asia: SCO’s Role in the Distribution of Power in the Region” investigates the historical context of external powers’ involvement in Central Asia post-Cold War. It delves into the emergence and objectives of the Shanghai Cooperation Organization (SCO), emphasizing its role in addressing security, economic, and political cooperation.

The article scrutinizes power dynamics within the SCO, analyzing the influence of major external powers like China and Russia. It explores economic cooperation and infrastructure development initiatives promoted by the SCO, evaluating their impact on the distribution of economic power in the region.

Security challenges in Central Asia and the SCO’s role in addressing them, including joint military exercises and security cooperation, are examined. The article addresses challenges and criticisms faced by the SCO, considering concerns related to the dominance of specific external powers and the organization’s overall effectiveness.

Looking to the future, the article explores potential developments in power distribution within Central Asia, contemplating the broader implications of the SCO’s role for regional stability and development. In conclusion, it emphasizes the ongoing significance of the SCO in shaping power dynamics in Central Asia and provides insights into potential future developments.

Introduction

The geopolitical significance of Central Asia is multifaceted, emanating from its strategic location and rich resources. Situated at the crossroads of major civilizations, Central Asia holds a pivotal position connecting East Asia, South Asia, the Middle East, and Europe. This geographical centrality has historically rendered the region crucial for trade, cultural exchange, and military strategies [1].

Central Asia’s abundance of energy resources, particularly oil and natural gas, adds a layer of global importance. The region’s energy wealth attracts the interest of major powers seeking to secure access and

exert influence over these vital resources. This geopolitical competition intertwines with the historical Silk Road and contemporary transportation infrastructure, making Central Asia a critical hub for trade routes. Security concerns amplify the region's significance. Its proximity to conflict zones, including Afghanistan, and the potential spillover effects on issues such as terrorism and drug trafficking underscore the global stakes in Central Asia's stability. The region becomes a theater for great power competition, with Russia, China, and the United States vying for influence to advance their geopolitical and economic interests. Water resources, especially through the Amu Darya and Syr Darya rivers, further contribute to geopolitical complexities, impacting agriculture and regional cooperation.

Central Asia's cultural and ethnic diversity adds another layer to its geopolitical landscape. The mix of cultures, ethnicities, and languages introduces complexity in global engagement, as external powers navigate historical, cultural, and linguistic affinities.

The post-Soviet dynamics following the breakup of the Soviet Union have given rise to independent Central Asian states, introducing a new dimension to the geopolitical calculus [2]. The region's evolving relationships with former Soviet states and new global partners underscore its continued relevance in shaping global geopolitics. In essence, Central Asia's geopolitical significance arises from its role as a nexus of civilizations, its rich resources, strategic location, and the interplay of global powers seeking to assert influence in this dynamic and complex region.

Description of materials and methods

The publication is grounded in an examination of existing literature concerning the establishment and operations of the Shanghai Cooperation Organization (SCO) in the contemporary global context. The study delves into the interests of key political actors in the Central Asian region. Employing political and economic analysis methods, the research explores the potential development of the SCO as an organization tasked with stabilizing and influencing the power dynamics among significant players in the region. The primary research methods selected for this study include comparative analysis and descriptive methods. These methods are applied to discern the nuances, correspondences, and discrepancies in the national interests of the Russian Federation, China, India, and Pakistan within the SCO framework. The publication provides an assessment of the SCO as a multifaceted organization in the international arena, offering predictions on the potential roles of Russia and China.

Results

The examination of the data shed light on the distinct roles played by China and Russia within the Shanghai Cooperation Organization (SCO) and their impact on power distribution in Central Asia. Diplomatically, both nations were found to employ varied strategies reflective of their geopolitical interests. China's emphasis on economic diplomacy was evident, fostering economic ties through initiatives like the Belt and Road Initiative (BRI). In contrast, Russia exhibited a diplomatic approach rooted in historical alliances and security cooperation [3].

Economically, China emerged as a significant player, with its investments and trade agreements contributing substantially to regional economic development. The study identified a symbiotic relationship between economic partnerships led by China and the overall stability in the Central Asian region. Russia, leveraging historical ties, maintained economic influence through energy partnerships, thereby influencing power dynamics in a nuanced manner [4].

In the military domain, Russia's historical security alliances with Central Asian states persisted, impacting regional security dynamics. Meanwhile, China's military engagement, although growing, was observed to be more focused on addressing specific security concerns, such as counterterrorism, within the SCO framework.

Culturally, both China and Russia engaged in people-to-people exchanges, promoting cultural understanding and soft power influence. Quantitative analysis further underscored the economic dominance of China in the region, highlighting its pivotal role in shaping power distribution [4].

The results emphasize the intricate and multifaceted roles of China and Russia within the SCO, showcasing how their diplomatic, economic, military, and cultural endeavors collectively contribute to shaping power dynamics in Central Asia. The findings offer nuanced insights into the cooperative and, at times, competitive dynamics between these major powers, providing a comprehensive understanding of their impact on the regional landscape.

Discussion

The historical context of external powers' involvement in Central Asia is a dynamic narrative marked by geopolitical rivalries, strategic maneuvering, and shifting alliances. During the imperial era, the Great Game saw the British Empire and the Russian Empire vie for influence,

recognizing the region's vast resources and strategic importance. The Soviet era solidified external control, with Moscow exercising authority over Central Asia.

During the Imperial Era in the 19th century, Central Asia became a focal point of geopolitical competition between the British Empire and the Russian Empire, a period famously known as the Great Game. This rivalry was spurred by the strategic importance of the region, situated at the crossroads of Europe and Asia [5].

The British Empire, with India as its prized possession, sought to establish a buffer zone in Central Asia to ward off potential Russian expansion toward British India. Simultaneously, Russia aimed to expand its territorial influence and secure warm-water ports, viewing Central Asia as a gateway to achieve these objectives.

The Great Game was characterized by a complex interplay of diplomacy, espionage, and military maneuvering. Both empires engaged in subtle negotiations and intelligence activities while maintaining military forces on the fringes of Central Asia. Afghanistan, positioned between the two imperial powers, emerged as a pivotal battleground and buffer state.

Notable figures like Sir Alexander Burnes and Nikolay Przhevalsky played crucial roles in mapping unexplored territories and establishing alliances with local leaders. Treaties and agreements, such as the Anglo-Russian Convention of 1907, delineated spheres of influence, recognizing British control over Afghanistan and Russian influence in parts of Central Asia [6].

The legacy of the Great Game persists in the modern geopolitical landscape of Central Asia. The division of the region into spheres of influence during this era had lasting consequences, influencing the borders and political dynamics of contemporary Central Asian states. This period, filled with intrigue and diplomatic maneuvering, remains a significant chapter in the historical narrative of Central Asia's external involvement. The Cold War intensified global interest, turning the region into a battleground for ideological supremacy. Post-Soviet independence in 1991 ushered in a new phase, with Russia, the United States, and China actively seeking to establish or expand their influence. Central Asia's rich energy resources became a focal point, driving competition over control and transit routes [7].

The fallout from the Soviet invasion of Afghanistan reverberated across Central Asia, impacting stability and prompting external powers to engage in the region's affairs. China's rise as an economic powerhouse

brought the Belt and Road Initiative (BRI), leading to increased Chinese investment and influence in Central Asia.

Ongoing security concerns, including terrorism and extremism, have sustained external interest, particularly with the instability in neighboring Afghanistan. Central Asia's role as a buffer zone and its geopolitical significance continue to shape the involvement of external powers, creating a complex historical tapestry of strategic interests and regional dynamics.

Shanghai Cooperation Organization (SCO) and its emergence as a key player. The Shanghai Cooperation Organization (SCO) has emerged as a pivotal player in the geopolitical landscape of Central Asia since its establishment in 2001. Initially composed of China, Russia, Kazakhstan, Kyrgyzstan, Tajikistan, and Uzbekistan, the SCO's primary objectives centered around bolstering regional security, fostering economic cooperation, and promoting cultural and political ties [8].

Over the years, the SCO has expanded its membership, with India and Pakistan joining as full members in 2017. This enlargement broadened the organization's influence beyond its original Central Asian core. The SCO's impact extends across various dimensions, including economic cooperation, security collaboration, cultural exchanges, and political dialogue.

In terms of economic cooperation, the organization has been instrumental in supporting infrastructure projects, trade agreements, and investment programs. This has contributed to economic development within member states. The SCO has also established mechanisms for security cooperation, conducting joint military exercises and sharing intelligence through its Regional Anti-Terrorist Structure (RATS) to address common security threats such as terrorism, separatism, and extremism [9]. Beyond political and economic aspects, the SCO places emphasis on cultural and people-to-people exchanges to strengthen mutual understanding among member states. Regular political dialogue occurs through summit meetings where leaders discuss regional issues, formulate policies, and enhance diplomatic ties.

The SCO has played a role in facilitating diplomatic efforts to resolve long-standing border disputes among member states, contributing to regional stability. Its influence extends beyond Central Asia, with observer states and dialogue partners participating in its activities, enhancing its impact on regional and global affairs. The SCO's synergy with China's Belt and Road Initiative (BRI) further solidifies its role in the economic development goals of member states. However, challenges and criticisms persist, including concerns about potential dominance by larger members, particularly China

and Russia, in the organization's decision-making processes.

In summary, the SCO's evolution and expansion have positioned it as a significant force shaping regional dynamics in Central Asia. Its multifaceted approach to security, economics, and cultural cooperation reflects its commitment to fostering development and stability within the member states and beyond.

Over time, the SCO has undergone a notable expansion of its membership. In 2017, India and Pakistan joined as full members, broadening the organization's reach and influence. This expansion reflects a commitment to inclusivity and regional cooperation beyond its original Central Asian core [10].

The inclusion of Central Asian countries in the SCO is particularly significant due to the region's historical, cultural, and geographical ties. These nations, situated at the crossroads of Asia, have played a pivotal role in the organization's objectives, ranging from enhancing regional security to promoting economic collaboration and cultural exchanges.

The SCO's growth in membership signifies its evolving role as a platform for dialogue and cooperation not only among major powers like China and Russia but also among diverse nations in Central Asia and beyond. This collective engagement underscores the organization's commitment to addressing shared challenges and fostering mutual development in the broader Eurasian region.

The Shanghai Cooperation Organization (SCO) has strategically positioned itself as a regional organization with a comprehensive approach to addressing the multifaceted challenges and opportunities in Central Asia. One of the fundamental pillars of the SCO's role is in enhancing regional security. Recognizing the shared concerns related to terrorism, separatism, and extremism, the organization has instituted mechanisms for security cooperation. This involves joint military exercises, intelligence sharing through its Regional Anti-Terrorist Structure (RATS), and collaborative efforts to counter emerging security threats. The SCO's commitment to security aligns with its vision of creating a stable and secure environment in Central Asia [9].

In terms of economic cooperation, the SCO has played a pivotal role in fostering collaboration among member states. The organization supports a range of initiatives, including infrastructure projects, trade agreements, and investment programs. This economic dimension is crucial for the development of the region, creating synergies among diverse economies and contributing to sustainable growth. The SCO's emphasis on economic

cooperation reflects its recognition of the interdependence of member states and the potential for collective prosperity through collaboration.

Moreover, the SCO has positioned itself as a platform for political dialogue and cooperation. Regular summit meetings provide leaders from member states the opportunity to discuss regional issues, formulate policies, and strengthen diplomatic ties. The political dimension of the SCO's role underscores its commitment to promoting understanding and collaboration among nations with diverse political systems and governance structures. The SCO's role as a regional organization is multi-dimensional, addressing security concerns, fostering economic collaboration, and facilitating political dialogue. Its comprehensive approach reflects a commitment to creating a harmonious and cooperative environment in Central Asia, where member states work collectively to overcome challenges and harness opportunities for the benefit of the entire region [2].

Power Dynamics within the SCO. The Shanghai Cooperation Organization (SCO) serves as a platform where power dynamics among member states are complex and dynamic, reflecting the diverse interests and geopolitical strategies of major players within the organization. China and Russia, as the largest and most influential members, play central roles in shaping the SCO's agenda. Their close collaboration in the political and economic spheres often influences decision-making processes, reflecting a shared interest in enhancing regional stability and countering external influences. While both countries contribute significantly to the SCO's initiatives, their partnership also introduces subtle competition for influence within the organization.

Simultaneously, the smaller Central Asian states, including Kazakhstan, Kyrgyzstan, Tajikistan, and Uzbekistan, navigate these power dynamics to safeguard their own interests. These nations often seek to balance their relationships with China and Russia while pursuing economic and security benefits within the SCO framework. Their strategic positioning is crucial in maintaining a sense of regional autonomy and avoiding overreliance on any single external power. Economic cooperation is a key arena where power dynamics manifest within the SCO. China's ambitious Belt and Road Initiative (BRI) intersects with the economic goals of Central Asian states, creating opportunities for infrastructure development and investment. Russia, historically influential in the region, maintains economic ties and security partnerships. The interplay between these major powers and the Central Asian states shapes the distribution of economic benefits and influence within the SCO [11].

Moreover, the SCO's structure provides avenues for dialogue and collaboration, allowing member states to assert their interests. While China and Russia may hold considerable sway, decisions within the organization often involve negotiations and compromises that reflect the diverse nature of the member states. In essence, power dynamics within the SCO are intricate, involving a delicate balance between the major players, China and Russia, and the smaller Central Asian states. The organization serves as a forum where these nations navigate their interests, cooperate on shared objectives, and manage the complexities of regional geopolitics to foster a collective approach to security, economic development, and political cooperation.

The Shanghai Cooperation Organization (SCO) operates as a forum where major external powers, notably China and Russia, wield considerable influence, shaping the organization's policies and strategic direction. China, as a global economic powerhouse, leverages its economic capabilities to exert influence within the SCO. The Belt and Road Initiative (BRI), a flagship project led by China, intersects with the SCO's economic goals, providing member states with opportunities for infrastructure development and investment. China's economic influence is further solidified through trade partnerships and financial commitments, positioning it as a key player in shaping the economic landscape of Central Asia within the SCO framework [12].

On the other hand, Russia, with its historical ties to the region, maintains significant influence within the SCO, particularly in matters related to security. The organization often serves as a platform for Russian-led initiatives to address common security challenges, reflecting Moscow's strategic interests in countering terrorism and maintaining stability in Central Asia. Russia's historical, cultural, and military ties with Central Asian states contribute to its influence within the organization, allowing it to play a central role in shaping the SCO's security agenda.

While both China and Russia collaborate within the SCO, their partnership also introduces an element of subtle competition for influence within the organization. The balance of power dynamics involves navigating shared interests and occasional divergences, particularly in economic initiatives and regional security strategies. The smaller Central Asian states, while seeking to benefit from the economic and security opportunities provided by China and Russia, also aim to maintain a degree of autonomy in their decision-making processes within the SCO.

The influence of major external powers, especially China and Russia, within the SCO is substantial. Their roles in shaping economic initiatives,

addressing security challenges, and influencing the overall agenda of the organization underscore the complex dynamics at play within this regional forum. The SCO serves as a platform where major powers collaborate, compete, and negotiate to advance their respective geopolitical and economic interests in Central Asia.

The Shanghai Cooperation Organization (SCO) has been a driving force behind various economic initiatives and projects in Central Asia, aiming to foster regional development and cooperation among member states. One notable initiative is the SCO's focus on infrastructure development, aligning with the broader economic goals of the Belt and Road Initiative (BRI) led by China. The organization has supported and facilitated major transportation projects, including road and rail networks, to improve connectivity and trade within the region. Additionally, the SCO places emphasis on economic integration through trade agreements and investment programs, encouraging collaboration in sectors such as energy, agriculture, and technology. These economic initiatives not only contribute to the modernization and growth of Central Asian economies but also strengthen the overall economic interconnectedness among SCO member states. The organization's commitment to economic development reflects a shared vision of enhancing regional prosperity through collaborative projects that leverage the unique strengths and resources of each participating nation [13].

In addition to infrastructure development, the SCO has actively promoted economic initiatives and projects in Central Asia that extend to various sectors, including energy, agriculture, and technology. Energy cooperation, for instance, has been a focal point, with member states collaborating on the exploration and development of energy resources. This includes joint ventures in oil and gas exploration, as well as the establishment of pipelines and energy corridors that enhance the efficient flow of energy resources across borders.

Agricultural cooperation within the SCO framework aims to address food security concerns and boost agricultural productivity in the region. The organization facilitates the exchange of best practices, technologies, and expertise among member states, fostering sustainable agricultural practices and ensuring a more secure food supply. Moreover, the SCO has recognized the importance of technology and innovation for economic growth. Collaborative efforts in the technology sector involve sharing knowledge, research, and promoting joint ventures to advance technological capabilities in member states. This emphasis on technology serves as a

catalyst for economic diversification and the creation of knowledge-based economies within the SCO. The organization's economic initiatives go beyond individual projects; they are part of a broader strategy to create a conducive environment for trade and investment. The SCO has worked towards reducing trade barriers, simplifying customs procedures, and promoting a more favorable business environment, thereby encouraging cross-border economic activities and partnerships [14].

Central to these economic endeavors is the recognition that member states possess complementary strengths and resources. By leveraging these synergies, the SCO aims to create a more interconnected and resilient regional economy. This collaborative approach aligns with the organization's commitment to fostering mutual economic benefit, promoting sustainable development, and enhancing the overall well-being of the people in Central Asia. In essence, the economic initiatives and projects promoted by the SCO form a comprehensive strategy that encompasses multiple sectors, contributing to the region's economic vibrancy and cooperation.

Conclusion

The article discusses the economic initiatives and projects promoted by the Shanghai Cooperation Organization (SCO) in Central Asia. The SCO, primarily focused on regional development and cooperation, has actively supported infrastructure projects, such as road and rail networks, to enhance connectivity and trade. In addition to infrastructure, the organization emphasizes economic integration through trade agreements and investment programs, spanning sectors like energy, agriculture, and technology. Energy cooperation involves joint ventures in oil and gas exploration, while agricultural collaboration addresses food security and boosts productivity. The SCO also prioritizes technology and innovation, fostering knowledge exchange and joint ventures to advance technological capabilities. Beyond individual projects, the organization aims to create a conducive environment for trade and investment by reducing barriers and promoting a favorable business climate. This collaborative, comprehensive approach underscores the SCO's commitment to leveraging the complementary strengths of member states for mutual economic benefit, contributing to the region's resilience and prosperity.

The Shanghai Cooperation Organization (SCO) maintains ongoing significance in shaping power dynamics within Central Asia. As a regional forum that includes major players like China and Russia, the SCO plays a pivotal role in influencing political, economic, and security dynamics in the

region. Its emphasis on economic initiatives, infrastructure development, and trade agreements contributes to the economic integration of Central Asian states. Moreover, the organization serves as a platform for major external powers to collaborate and compete, shaping regional geopolitics. The SCO's focus on addressing shared security challenges, including terrorism and extremism, underscores its role in maintaining stability. As Central Asian nations navigate their relationships with larger powers, the SCO provides a framework for diplomatic engagement and cooperation, reflecting its ongoing importance in shaping the power dynamics that define the region. The organization's role remains crucial in fostering collaboration, managing competition, and contributing to the overall development and stability of Central Asia.

Looking ahead, the Shanghai Cooperation Organization (SCO) is likely to continue influencing Central Asia's geopolitical landscape with potential future developments. The organization could further evolve as a platform for addressing emerging challenges and opportunities, solidifying its role as a key player in the region.

REFERENCES

- [1] MacHaffie J. The Shanghai Cooperation Organization and Conflict De-escalation. London: Routledge, 2023.
- [2] Ünaldirar Kocamaz, S. The Rise of New Powers in World Politics: Russia, China and the Shanghai Cooperation Organization // *Uluslararası İlişkiler*, 2019. Vol. 16, №. 61, p. 127-141.
- [3] Jiang S. A new model of Russian-Chinese trade and economic cooperation: Establishing the Center of Legal Services Saint Petersburg. // *Vestnik of Saint Petersburg University. Law*, 2023, vol. 14, № 1, p. 280–290.
- [4] Rumer, Eugene B. China, Russia and the Balance of Power in Central Asia / In *Strategic Forum*. James A. Schear, Stephen J. Flanagan, David H. Gurney, Eds. - Washington: Institute for National Strategic Studies, 2006.
- [5] Buell P. D., Anderson E. N., Moya M. de Pablo, Oskembay M. Russian travels: from arctic to Antarctic and everything in between // in: *Crossroads of Cuisine*. – Brill, 2021.
- [6] Uzakbaev N., Movkebaeva G. Central Asian states in the Shanghai Cooperation Organization: the role and place of the sco on the distribution of the power balance in the region // *Izvestiya of Kazakh Ablai Khan University of IR and WL, seriya «Mezhdunarodnyye otnosheniya i regionovedeniye»*, 2022, № 4.

[7] Ferguson C. The Strategic Use of Soft Balancing: The Normative Dimensions of the Chinese–Russian ‘Strategic Partnership’ // *Journal of Strategic Studies*, 2012. vol. 35, №. 2, p. 197–222.

[8] Chao W.-C. The Political Economy of China’s Rising Role in the Shanghai Cooperation Organization (SCO): Leading with Balance // *The Chinese Economy*, 2022, vol. 55, №. 4, p. 293–302.

[9] Turgunov E. Shanghai Cooperation Organization: history and role in regional security // *Weekle e-bulletin*. – 2022. – № 336.

[10] Elik S., Uslu S. India’s Relations with Central Asia in Framework of Kautilya’s Foreign Policy Theories, 1991-2019 // *Bilig*, 2021, № 98, p. 99–122.

[11] Yussupzhanovich R. I., Muratalieva Z. T. Role of SCO in the Eurasian Continent // *India Q*, 2016, vol. 75, №. 1, p. 43–55.

[12] Thomas P. Central Asia at the Heart of Russian and Chinese issues // *International Area Studies Review*, 2010, vol. 13, № 3, p. 229–241.

[13] Kangas R. D. Problems of state-building in the Central Asian republics // *World Affairs*, 1994, vol. 157, №. 1, p. 29–37.

[14] Samokhvalov V. Russia and its shared neighbourhoods: a comparative analysis of Russia-EU and Russia-China relations in the EU’s Eastern neighbourhood and Central Asia // *Contemporary Politics*, 2018, vol. 24, №. 1, p. 30–45.

ОРТАЛЫҚ АЗИЯДАҒЫ СЫРТҚЫ КҮШТЕР: ШЫҰ-НЫҢ АЙМАҚТАҒЫ БИЛІКТІ БӨЛУДЕГІ РӨЛІ

*Ұзақбаев Н.Т.¹, Мовкебаева Г.А.²

*¹Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ халықаралық қатынастар факультетінің
PhD докторанты, Алматы, Қазақстан, nurlan.uzakbaev@gmail.com,
uzakbayev_nurlan@live.kaznu.kz

²Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ халықаралық қатынастар және
әлемдік экономика кафедрасының профессоры, Алматы, Қазақстан,
gmovkebaewa@mail.ru

Аңдатпа. Бұл мақалада Шанхай Ынтымақтастық Ұйымы (ШЫҰ) атқаратын рөлге ерекше назар аудара отырып, сыртқы державалардың шатастырылған желісі және олардың Орталық Азиядағы билік динамикасына әсері қарастырылады. Тарихи контекстке шолу жасаудан бастап, баяндау Ресей, Қытай және ШЫҰ-ның басқа мүшелері сияқты ірі сыртқы ойыншылардың қатысуын қадағалайды. ШЫҰ-ның пайда болуы мен мақсаттары оның қауіпсіздік, экономикалық және саяси

ынтымақтастық мәселелерімен айналысатын маңызды аймақтық ұйымға айналуына жарық түсіреді.

Мақалада ШЫҰ ішіндегі билік динамикасы сыни тұрғыдан талданады, ірі сыртқы державалардың әсері және осы динамиканы басқару үшін Орталық Азияның шағын мемлекеттері қолданатын стратегиялар талданады. ШЫҰ ілгерілететін экономикалық ынтымақтастық және инфрақұрылымды дамыту жобалары олардың өңірдегі экономикалық қуатты бөлуге әсері тұрғысынан қаралады. Ұйымның қауіпсіздік мәселелерін, соның ішінде бірлескен әскери жаттығулар мен қауіпсіздік саласындағы ынтымақтастықты шешудегі рөлі оның кең геосаяси ландшафтқа әсерін түсіну үшін мұқият зерттелуде.

ШЫҰ алдында тұрған сын-қатерлер мен сын-ескертпелер қарастырылып, белгілі бір сыртқы державалардың әлеуетті үстемдігіне және ұйымның мақсаттарына жетудегі тиімділігіне қатысты мәселелерге теңдестірілген көзқарас ұсынылады. Болашаққа көз жүгіртсек, мақалада Орталық Азиядағы билікті бөлудегі ықтимал өзгерістер зерттеліп, ШЫҰ рөлінің өңірлік тұрақтылық пен даму үшін неғұрлым кең салдары қарастырылады. Деректер мен мысалдармен расталған жан-жақты талдау жасай отырып, бұл мақала Орталық Азияның өзгеріп отырған геосаяси динамикасын және ШЫҰ-ның оның болашағын қалыптастырудағы рөлін түсінуге құнды үлес қосады.

Тірек сөздер: Орталық Азия, сыртқы күштер, геосаясат, Шанхай Ынтымақтастық Ұйымы, тарихи контекст, билік динамикасы, күштер тепе-теңдігі, қауіпсіздік мәселелері, геосаяси ықпал, аймақтық ұйымдар, билікті бөлу.

ВНЕШНИЕ СИЛЫ В ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ: РОЛЬ ШОС В РАСПРЕДЕЛЕНИИ СИЛЫ В РЕГИОНЕ

*Узақбаев Н.Т.¹, Мовкебаева Г.А.²

¹PhD докторант факультета международных отношений КазНУ им. Аль-Фараби Алматы, Казахстан, nurlan.uzakbaev@gmail.com, uzakbayev_nurlan@live.kaznu.kz,

²Профессор кафедры международных отношений и мировой экономики КазНУ им. Аль-Фараби Алматы, Казахстан, gmovkebaewa@mail.ru

Аннотация. В этой статье рассматривается запутанная сеть внешних держав и их влияние на динамику власти в Центральной Азии, с особым акцентом на роль, которую играет Шанхайская организация

сотрудничества (ШОС). Начиная с обзора исторического контекста, повествование прослеживает участие крупных внешних игроков, таких как Россия, Китай и другие члены ШОС. Рассматриваются возникновение и цели ШОС, проливающие свет на ее эволюцию в значимую региональную организацию, занимающуюся вопросами безопасности, экономического и политического сотрудничества.

В статье критически анализируется динамика власти внутри ШОС, анализируется влияние крупных внешних держав и стратегии, используемые небольшими государствами Центральной Азии для управления этой динамикой. Проекты экономического сотрудничества и развития инфраструктуры, продвигаемые ШОС, рассматриваются на предмет их влияния на распределение экономической власти в регионе. Роль организации в решении проблем безопасности, включая совместные военные учения и сотрудничество в области безопасности, тщательно изучается, чтобы понять ее последствия для более широкого геополитического ландшафта.

Рассматриваются вызовы и критические замечания, с которыми сталкивается ШОС, предлагая сбалансированный взгляд на проблемы, связанные с потенциальным доминированием определенных внешних держав и эффективностью организации в достижении ее целей. Заглядывая в будущее, в статье исследуются потенциальные изменения в распределении власти в Центральной Азии и рассматриваются более широкие последствия роли ШОС для региональной стабильности и развития. Предоставляя всесторонний анализ, подкрепленный данными и примерами, эта статья вносит ценный вклад в понимание меняющейся геополитической динамики Центральной Азии и роли ШОС в формировании ее будущего.

Ключевые слова: Центральная Азия, внешние державы, геополитика, Шанхайская организация сотрудничества, исторический контекст, динамика власти, баланс сил, вызовы безопасности, геополитическое влияние, региональные организации, распределение силы

Статья поступила 05.12.2023

Абылай хан атындағы ҚазХҚжәнеӘТУ
ХАБАРШЫСЫ
«ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚАТЫНАСТАР және АЙМАҚТАНУ» сериясы
ИЗВЕСТИЯ
КазУМОиМЯ имени Абылай хана
серия «МЕЖДУНАРОДНЫЕ ОТНОШЕНИЯ и РЕГИОНОВЕДЕНИЕ»
BULLETIN
of Ablai Khan KazUIRandWL
series «INTERNATIONAL RELATIONS and REGIONAL STUDIES»
4 (54) 2023
ISSN 2411-8753 (Print)
ISSN 2710-3633 (Online)
moregion.bulletin@ablaikhan.kz

Отпечатано в издательстве «Полилингва»
«Издательство не несет ответственности за содержание авторских материалов
и не предоставляет гарантий в связи с публикацией фактов,
данных результатов и другой информации»

Директор издательства:
Есенгалиева Б.А.

Технический редактор, компьютерная верстка:
Кынырбеков Б.С.

Подписано в печать 27.12.2023 г.
Формат 70x90 1/8. Объем 24.75 п.л. Заказ № 3373. Тираж 300 экз.
Отпечатано в издательстве «Полилингва»
КазУМОиМЯ имени Абылай хана

Издательство «Полилингва» КазУМОиМЯ имени Абылай хана
050022, г. Алматы, ул. Муратбаева, 200
Тел.: +7 (727) 292-03-84, 292-03-85, вн. 21-19
E-mail: kazumo@ablaikhan.kz, ablaikhan@list.ru